

ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ
2015

ΚΓ΄

Σιγνιακά

Σιγνιακά

ΑΘΗΝΑΙ 2015

ΕΤΟΣ 23ο - ΤΟΜΟΣ ΚΓ΄

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΙΦΝΟΥ

ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 2015 ΤΟΜΟΣ ΚΓ΄

Συναγάγετε τά περισσεύσαντα κλάσματα ίνα μή τι απόλλυται.
Ίωάνν. ΣΤ΄, 12.

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Γλαύκου 23 - Νηρέας - 190-09 Ραφήνα,

Τηλ.: 22940-24885, Κιν.: 693-2569774

Έκδοτική παραγωγή: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε., Άρδηττου 12-16,
116 36 Άθηναι, Τηλ. 210.9214.452, 210.9217.513 Fax: 210.9237033
www.eptalofos.gr E-mail: info@eptalofos.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

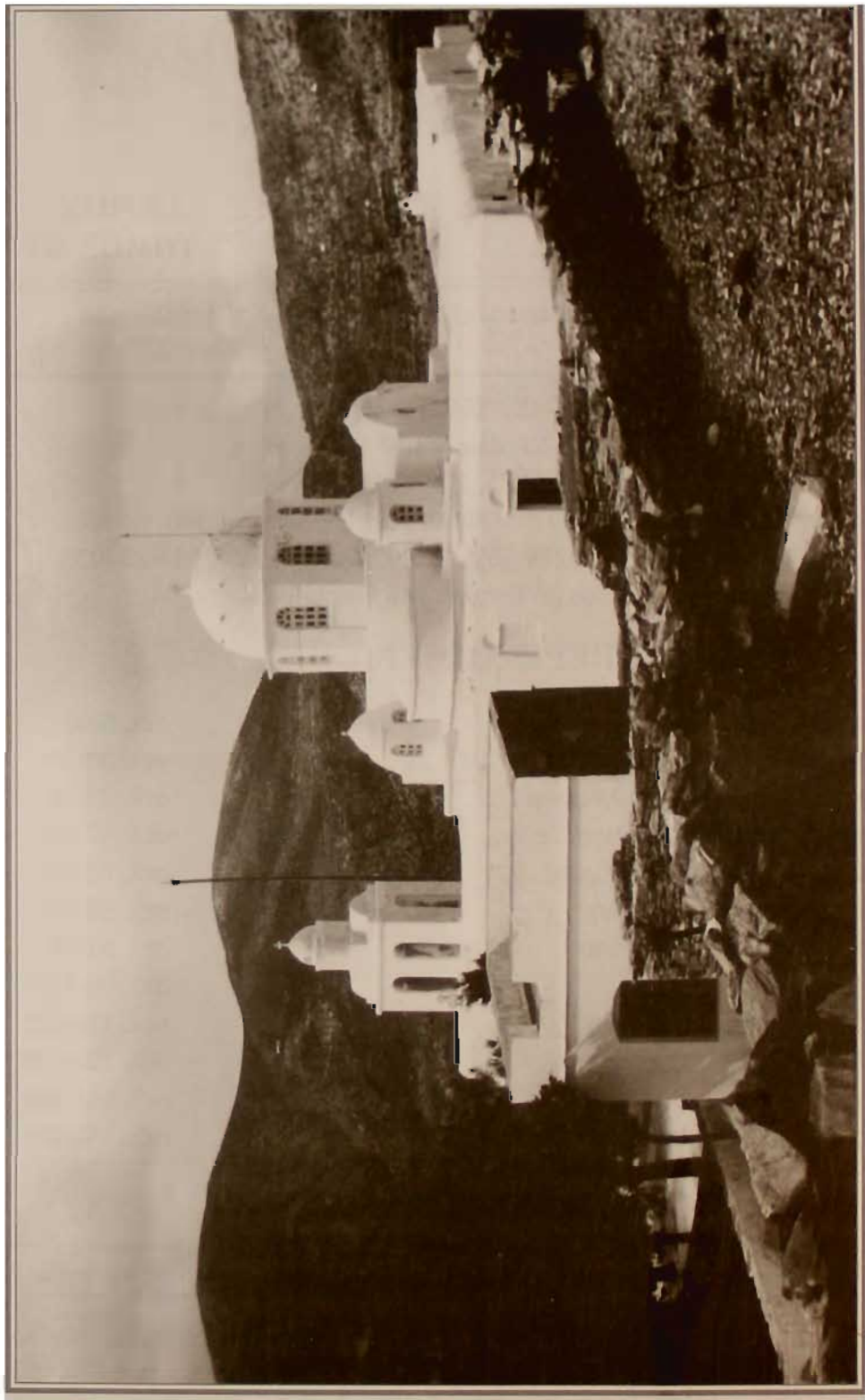
1. Η ρητορική στή Σίφνο	σελ. 5-21
2. Ό φοροεισπράκτ. Κ. Άλιπράντης	σελ. 23-36
3. Περιγραφή Κυκλαδ. Καθολικισμού	σελ. 37-46
4. Ό άρχιεπ. Γερμανός Χαλκιόπουλος	σελ. 47-62
5. Έκλογή του Πάφου Νεκταρίου	σελ. 63-68
6. Σίφνιοι κρατικοί υπάλληλοι	σελ. 69-90
7. Τό δράμα Κων. Ίω. Μπάου	σελ. 91-98
8. Οί Μουσικοί τής Σίφνου	σελ. 99-115
9. Η Σίφνος υπό ιατρ. έποψιν	σελ. 116-122
10. Τό Ιστορικό τής Ιστορίας	σελ. 123-139
11. Επίτιμος Δημότης Σίφνου	σελ. 141-169
12. Νέες έκδόσεις - Εύρετήριο	σελ. 170-176

Copyright Σ.Μ. Συμεωνίδη

ISSN 1105-4239

Η ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ προέρχεται από έγγραφο τής 19ης Μαΐου 1822 πού απέστειλαν «οί κάτοικοι τής νήσου Σίφνου» προς τούς Άρμοστές του Αιγαίου Πελάγους. (Μπενάκειο Μουσείο, Άρχείο Άγώνος, Φάκ. 87/3). Είναι ή παλαιά «ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΙΦΝΟΥ».

• Ό παρών ΚΓ΄ τόμος του περιοδικού, όπως και οί προηγούμενοι, διατίθενται από τόν Δήμο Σίφνου.

Ἱερά Μονή Παναγίας τοῦ Βουνοῦ.
(Φωτ. Σ. Μ. Συμεωνίδη (1962))

Η «ΡΗΤΟΡΙΚΗ» ΣΤΗ ΓΙΦΝΟ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ Ο ΙΩΣΗΠΟΣ ΜΟΙΣΙΟΔΑΞ [1756-1758]

Μετά τήν πτώση τοῦ Βυζαντίου ἀρχηγός τοῦ δουλεύοντος Ἔθνους ἔγινε ἡ Ἐκκλησία. Ὀλόκληρο τό Ἔθνος ζήτησε προστασία κάτω ἀπό τή σκέπη της· ἐκεῖ ὁ ἱερέας δίδασκε τά γράμματα στά Ἑλληνόπουλα. ἐκεῖ ὁ ἱεροκήρυκας σκόρπιζε βάλαμο παρηγοριᾶς στίς ψυχές τῶν ὑποδούλων μέ τούς εὐαγγελικούς του λόγους. Ἦταν ἡ ἀρχή τῆς Ἀναγέννησης τοῦ Ἔθνους γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ὁποίας ἐργάστηκαν πολλοί ἐξέχοντες ἄνθρωποι τῶν Γραμμάτων καί τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρη ἐπίδοση στό σπουδαῖο αὐτό ἔργο εἶχε ἡ ἑλληνική παροιμία πού συγκροτήθηκε στή Βενετία πού, ἀπό τήν πρώτη στιγμή, χρησιμοποίησε τά βενετικά τυπογραφεία στά ὁποῖα Ἕλληνες συγγραφεῖς καί διορθωτές κειμένων, κυρίως ἱερωμένοι, γέμισαν τή σκλαβωμένη Ἀνατολή μέ βιβλία, κυρίως θρησκευτικά, πού περιείχαν λόγους ψυχωφελεῖς καί κράτησαν ἄσβεστη τήν πίστη στήν Ὀρθοδοξία καί στόν Ἑλληνισμό. Ἀναφέρονται λ.χ. ὁ Νικόλαος Σοφιανός, ὁ Δαμασκηνός Στουδίτης, ὁ Ἰωαννίκιος Καρτάνος, ὁ Ἀλέξιος Ραρτοῦρος, ὁ Μάξιμος Μαργούνιος, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν ἀπό τούς πρώτους πού τύπωσαν γιά τό λαό ἔργα σέ γλῶσσα ἀπλή καί κατανοητή. Ὁ Ἰωαννίκιος Καρτάνος γράφει στήν ἔκδοση τῆς «Παλαιᾶς καί Νέας Διαθήκης» (1536):

«... καί τοῦτο δέν τό ἔκαμα διά τούς διδασκάλους, ἀλλά διά τούς ἀμαθεῖς ὡς ἐμέ, καί διά νά καταλάβουν πάντες οἱ χειροτέχναι καί ἀμαθεῖς τήν θεῖαν γραφήν τί λέγει, τόσον ναῦται, ὅσον καί χειροτέχναι καί γυναῖκες καί παιδία, καί πᾶσα μικρός ἄνθρωπος, ὁποῦ νά ἤξεύρη νά διαβάζη...»¹.

Στά Γράμματα λοιπόν, ἡ εὐρύτερα στήν Ἐκπαίδευση, στηρίχθηκε ἡ ὅλη προσπάθεια συντήρησης τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί ἕνα μέσον ἡ τρόπος μόρφωσης τῶν μεγάλων λαϊκῶν στρωμάτων χρησιμοποιήθηκε

1. Ἀθ. Ε. Καραθανάση, Ἡ ἐκκλησιαστική ρητορική στόν Ἅγιο Γεώργιο τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας (1534-1788), «Θησαυρισματα», Βενετία 9 (1972), 137 ἐπ.

συστηματικά ή «ρητορική» και, όλως ιδιαίτερα, ή «έκκλησιαστική ρητορική». Τό έτος 1710 μάλιστα, ό Ιωάννης Πατούσας, ό Άθηναίος, στήν τετράτομη «Έγκυκλοπαίδεια Φιλολογική» και στους τόμους Β' και Γ' περιέλαβε κείμενα διδασκαλίας τής παραδοσιακής έκκλησιαστικής ρητορικής (λόγους, έγκώμια, έπιταφίους, όμιλίες) για τους μαθητές τών Έλληνικών Σχολείων Μέσης Παιδείας². Επί τού σημαντικού τούτου θέματος υπάρχουν ιστορικές μαρτυρίες πού παρέχουν τή δυνατότητα συναγωγής τού συμπεράσματος ότι ή «ρητορική» είχε ευρύτατη εφαρμογή και μεγάλη απήχηση στήν Κοινωνία τής Σίφνου. Οί έν λόγω μαρτυρίες, άν και δέν έμφανίζουν άδιάλειπτη συνέχεια (άπό τήν έλλειψη, βασικά, τοπικού Ιστορικού Αρχείου), έν τούτοις ή κατά καιρούς, μνεία τους, βεβαιώνει τό άδιαμφισβήτητο τής ύπαρξής τους όταν, για τήν άσκηση τής «ρητορικής», μνημονεύονται συγκεκριμένοι βαθμοῦχοι κληρικοί τής περιώνυμης Αρχιεπισκοπής Σίφνου, έκτός τών «πνευματικών», «οί άρχοντες ή κήρυκες τού Εὐαγγελίου», όπως «ό Αναγνώστης Καντζηλιέρης και κήρυξ τού Εὐαγγελίου» στή δεκαετία τού 1670³, ή «ό Άρχων τού Εὐαγγελίου Ποτεντάκης»⁴, «ό Άρχων τού Εὐαγγελίου Νικόλαος Ποτεντάκης» (1784)⁵ και «ό Άρχων τού Εὐαγγελίου Μιχαήλ Ποτεντάκης» τό 1836⁶. Άλλωστε οί Σίφνιοι, ό άπλός Λαός, έπιθυμούσε νά άκούει τόν Λόγο τού Θεοῦ, όπως αναφέρει ό καθολικός κληρικός pre Marco Lima σέ αναφορά του τής 26ης Οκτωβρίου 1632: «Έκήρυξα στήν έκκλησία μας <τόν Άγιο Άντώνιο τού Κάστρου> τόν θείο λόγο τρεις φορές και δύο στήν έλληνική μητρόπολη μέ πρόσκληση τών ιδίων τών Έλλήνων πού τό πρότειναν μέ μεγάλη φιλοφρόνηση»⁷.

Ός έναρξη τής πνευματικής-κοινωνικής Αναγέννησης τής Σίφνου θεωρούμε τό έτος 1580, όταν τό τουρκικό Κράτος παρεχώρησε στους Έλληνες νησιώτες ειδικό προνομιακό καθεστώς Διοίκησής τους. Τοῦτο βέβαια έγινε ένώπιον τών δυσχερειών διατήρησης σέ τόσα πολλά νησιά Τούρκων υπαλλήλων και στρατιωτικών δυνάμεων σέ μιά μεγάλη

2. Αὐτόθι, 138.

3. «Σιφνιακά», 4 (1994), 157.

4. Αρχιμ. Φίλαρέτου Βιτάλη, Π έν Σίφνω Τερά Μονή τών Εἰσοδίων τής Θεοτόκου, επικεκλημένη «Παναγία τού Βουνοῦ», περιοδ. «Κιμωλιακά», 3 (1973), 243-244, όπου τό επώνυμο άποδίδεται έσφαλμένα «Πατεντακης» σέ πωλητήριο έγγραφο τής 22 Φεβρουαρίου 1814, ένδ στή έφημ. «Σιφναϊκή Φωνή», φ. 73 (Ιανουαρίου 1971) άποδόθηκε ως «Συντινιάκης, άρχων τού Εὐαγγελίου» στό ίδιο έγγραφο τού 1814, επίσης έσφαλμένα.

5. «Σιφνιακά», 2 (1992), 178.

6. Ιδιωτική Συλλογή Νικ. & Εὐαγγ. Βάου, κατηγορ. «έκκλησ. δικαιώματα».

7. «Σιφνιακά», 4 (1994), 37.

θαλάσσια περιοχή στην οποία ασκοῦσαν πάντοτε τίς δραστηριότητές τους πλείστοι ὅσοι πειρατές-κουρσάροι ἢ μεγάλες ξένες ναυτικές δυνάμεις. Ἀλλά καί παρά τό γεγονός ὅτι μόνο στή Σίφνο κατάφεραν νά διατηρηθοῦν κατάλοιπα τῆς πάλαι ποτέ Φραγκοκρατίας, δηλ. τῶν ἡγεμόνων Γοζαδίνων, στήν «κτήση» τους ὡς φόρου ὑποτελῶν στό τουρκικό κράτος μέχρι τό ἔτος 1617 (ὁπότε ἐκδιώχτηκε ὀριστικά ὁ ἡγεμόνας Ἄγγελος Γοζαδίνος), καμμία δύναμη δέν μπόρεσε νά ἐμποδίσει τήν ἀνασύνταξη τῶν Ἑλλήνων καί τή συγκρότηση, εὐθιῶς ἀμέσως, τοῦ Κοινοῦ τῆς πού ἄρχισε νά ἐργάζεται συστηματικά γιά τήν πνευματική-κοινωνική ἀνάπτυξη τῶν πολυαρίθμων μελῶν του.

Ὁ 17ος αἰώνας, ἀπό τήν ἀρχή τῆς δεύτερης δεκαετίας του (1612) ἄρχισε καλά γιά τή Σίφνο μέ τήν ἐπάνοδο σ' αὐτήν διακεκριμένου ἀνθρώπου, τοῦ Βασιλείου Λογοθέτη, πολιτικοῦ-μεγαλεμπόρου μέ ποικίλες δραστηριότητες κατά τά λεπτομερῶς ἐκτεθέντα σέ ὅλους σχεδόν τοὺς τόμους τῆς ἐκδοσῆς μας. Μέ σύνεση καί σύστημα ἐπέτιχε βαθμηδόν νά ἀναδειχτεῖ σέ ἐπίτροπον τοῦ Κοινοῦ καί ἀκολούθως σέ Κυβερνήτη τοῦ τόπου καί τόν πλουσιώτερο ἄνθρωπο ὅλων τῶν νησιῶν. Προσκείμενος μέ μοναδικόν τρόπο σέ Τούρκους καί Βενετούς, ἀκόμη καί στοὺς δυσχερεῖς χρόνους πού ἀκολούθησαν κατά τόν 25ετή πόλεμο μεταξύ Βενετίας-Τουρκίας (1645-1669), ὁ Βασίλειος Λογοθέτης, μέχρι τοῦ θανάτου του (Ιούνιος 1659), ὑπῆρξε αὐτός πού ἀπεφάσισε τά πάντα στή Σίφνο ἢ ἐπέλυε ζητήματα τῶν ἄλλων νησιῶν μέ ὅπλα τήν εὐφυΐα καί τίς οικονομικές δυνατότητές του⁸.

Ἐπί τῶν ἡμερῶν τοῦ Λογοθέτη πραγματοποιήθηκαν στή Σίφνο σπουδαῖα ἐπιτεύγματα οἰκονομικοῦ-κοινωνικοῦ-πνευματικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὅλα τελοῦσαν ὑπό τόν ἐλεγχό του, προγραμματίζονταν ἀπό τό δαιμόνιο μυαλό του, ἐφαρμόζονταν κατά τίς ἀκριβεῖς ὑποδείξεις του. Ὑπῆρξε ὁ φανατικός ὀρθόδοξος Ἕλληνας μέ ὄραμα γιά τό μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καταγράφονται λ.χ. ὅπως ἐνδεικτικά:

α) Ἡ ἀνίδρυση τό ἔτος 1625 σχολείου ἀπό τόν βικάριο Giacomo della Rocca, ἀνώτερο ἐκείνου πού διατηροῦσε Σίφνιος κληρικός (προπαιδευτικοῦ)⁹ καί δύο ἀγιορειτικῶν μετοχιῶν τῆς Σίμωνος Πέτρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀπό Σιφνίους ἱερομονάχους τῆς τῶν Ἱερεμῖα τοῦ Ὁρφανοῦ, πού ἀνήγειρε τό 1629 τόν Ἅγιο Ἀρτέμιο¹⁰, καί τόν

8. Βλ. ἐνδεικτικά τά «Σιφνιακά», 6 (1998), 7-78, τόμ. 15 (2007), 173-186.

9. «Σιφνιακά», 5 (1995), 26.

10. «Σιφνιακά», 4 (1994), 136. Βλ. καί Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984, 54 ἐπ.

Νικηφόρο Τρουλλίδη, τό 1636, πού ἀνήγειρε τόν Ἅγιο Ἀντίπα¹¹. οἱ μοναχοί τῶν ὁποίων καταπολεμοῦσαν τούς διερχομένους τότε ἀπό τά νησιά καθολικούς ἱεραποστόλους-προσυλητιστές στόν Καθολικισμό τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

β) Ἡ διαμονή στό νησί ἀπό τίς ἀρχές τοῦ βενετοτουρκικοῦ πολέμου στήν Κρήτη (1645) τοῦ διακεκριμένου λογίου ἱερομονάχου Παρθένιου Χαιρέτη, ὁ ὁποῖος ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τή μεγαλόνησο πατρίδα του (Κρήτη) καί νά ἐγκατασταθεῖ στή Σίφνο, ὅπου «*παρεκαλέσθη*» νά ἐφημερεύει στή γυναικεία Μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου τοῦ ἐπιλεγομένου Μογκοῦ¹². Κληρικός μέ εὐρωπαϊκή μόρφωση ὁ Χαιρέτης ἀπέκτησε σύντομα μεγάλη φήμη ἀκόμη καί στά γειτονικά νησιά, ἀπό τά ὁποῖα κατέφειγαν σ' αὐτόν γιά τήν ἐπίλυση θεολογικῶν καί ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, τή συγγραφή λόγων, λειτουργικῶν φυλλάδων κ.ἄ. Δύο γνωστά ἐπιγράμματά του φανερώνουν «*οἰκείωσή*» του μέ τά ἀρχαῖα ἑλληνικά κείμενα, ἀλλά καί προσωπικότητα μέ οὐμανιστικές σπουδές στήν ὡς τότε βενετοκρατούμενη Κρήτη ἢ, πολύ πιθανόν, στήν Πάντοβα τῆς Ἰταλίας. Γιά τίς εὐρωπαϊκές σπουδές του γίνεται νύξη καί στήν ἐκθεση τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη Σμάρραγδου Ρουγκιέρη (1711)¹³. Γύρω ἀπό τόν Χαιρέτη εἶχαν συγκεντρωθεῖ στόν Θεολόγο πολλοί εὐπαίδευτοι Σίφνιοι «*μαθητές*» του, κληρικοί καί λαϊκοί, πού ἀσχολήθηκαν, ὑπό τήν καθοδήγησή του, στήν ἀνάπτυξη καί γραπτή ἀποτύπωση ὁμιλιῶν καί στήν ἀντιγραφή πατερικῶν κειμένων ἀπό τήν ἀξιόλογη βιβλιοθήκη του. Ἐνα ἀπό τά χειρόγραφα τῆς «*Σχολῆς Χαιρέτη*» εὐρίσκεται σήμερα, χάριτι Θεοῦ, στό Λαογραφικό Μουσεῖο τῆς Σίφνου στήν Ἀπολλωνία. Στά 183 φύλλα του περιέχονται 18 ὁμιλίες σέ ἐορτές καί, παρενθετα, ἡ μονογραφία τοῦ ἰδίου τοῦ Χαιρέτη γιά τά θαύματα τῆς Παναγίας Χρυσοπηγῆς τοῦ νησιοῦ, ἔτους 1677. Γιά τήν κατάστρωση αὐτοῦ τοῦ χειρογράφου ἀσχολήθηκαν ὀκτώ τοῦλάχιστον βιβλιογράφοι-μαθητές, σχετική δέ σημείωση σ' αὐτό φανερώνει πώς εἶχε περιέλθει στήν κυριότητα τοῦ Ἀναγνώστη Καντζηλιέρη ὁ

11. Σίμου Μίλτ. Συμεωνίδη. Καί ὁ Ἅγιος Ἀντίπας μετόχι τῆς Σιμωνόπετρας τοῦ Ἁγίου Ὀρους, ἐφημ. «*Σίφνιακά*», φ. Μαρτίου 1986. Βλ. καί «*Σιφνιακά*», 9 (2001), 94 ἐπ.

12. Θεοδοσίου Κ. Σπεράντσα. Ἡ Παναγία ἢ Χρυσοπηγή τῆς Σίφνου. Ἀθήνα: 1949. 49 ἐπ. Ἄγαμ. Τσελίκα. Παρθένιος Χαιρέτης, ἕνας ἀγνωσμένος Κρητικός λόγιος στή Σίφνο (17ος αἰ.), περιοδ. «*Τεύχη τοῦ Ε.Α.Ι.Α.*», 1 (1986), Σίμου Μίλτ. Συμεωνίδη. Παρθένιος Χαιρέτης, «*Τεύχη τοῦ Ε.Α.Ι.Α.*», 2 (1989), 81 ἐπ., καί «*Σιφνιακά*», 16 (2008), 11-25.

13. «*Σιφνιακά*», 9 (2001), 179.

ὁποῖος ἔφερε τό ἀξίωμα τοῦ «κήρυκος τοῦ Εὐαγγελίου», δηλαδή ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιωματοῦχου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου, στόν ὁποῖο θά χρησίμευε ἀσφαλῶς στήν ἀσκησιμότητα τῶν καθηκόντων του, ὅπως λ.χ. στήν ἐκφώνηση ἐποικοδομητικῶν ὁμιλιῶν. Ὁ Ζανῆς Γοζαδῖνος πιστοποιήθηκε ὡς ἕνας ἀπό τούς βιβλιογράφους τοῦ χειρογράφου τούτου. [Βλ. στήν ὑπόσημ. 12 τήν ἐργασία τοῦ κ. Ἀγαμ. Τσελίκα, Παρθένιος Χαιρέτης, σελ. 86].

Σημειώνεται ἐπ' εὐκαιρία ὅτι ἄλλοι γνωστοί βιβλιογράφοι στάμισά τοῦ 17ου αἰῶνα καταγράφονται δύο ἀκόμη Σίφνιοι:

- «Ὁ Ἰγνάτιος ἱεροθύτης, ἐκ νήσου Σίφνου» (1650) μέ διάφορα ἔργα του ἀποκείμενα στή Μονή Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὀρους¹⁴ καί
- Ὁ Ἀντώνιος ἱερεύς καί «ἱερογράφος» (1652) καί μέλος τοῦ ἀγιοταφικοῦ ἀδελφάτου τῆς Σίφνου¹⁵.

γ) Περί τό ἔτος 1640 ὁ Βασίλειος Λογοθέτης, κινούμενος ἀπό «σκοπόν καλόν καί θεϊκόν ἔρωτα καί διά μνημόσυνον πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν καί διά τινά βοήθειαν τῆς πατρίδος», ἀλλά «καί διά ψυχικόν ἐδίκόν» του, ἀπεφάσισε νά ἀνεγείρει στή Σίφνο μεγάλο ἀνδρικό μοναστήρι-πνευματικό κέντρο. Ἐπέλεξε δέ πρός τοῦτο τήν τοποθεσία ὅπου ὁ ναός «τό Γενέσιον τῆς Θεοτόκου», τόν ὁποῖο οἱ γονεῖς του εἶχαν δωρήσει στό μετόχι πού διατηροῦσε στό νησί ἡ ἱστορική Μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου τῆς Πάτμου. Περί αὐτόν ἀνήγειρε τά ἀπαραίτητα σέ Μονή κτίσματα καί ὅλα ἦταν ἔτοιμα πρό τοῦ Ὀκτωβρίου 1642, ἀκόμη καί «κάποιοι πατέρες ὀρδινιασμένοι (ἰταλ. ordinare = διευθετῶ, ἐντέλλομαι, ἐδῶ ἐπιλεγμένοι) νά πᾶσιν ἐκεῖ», προκειμένου νά συγκροτήσουν τήν πρώτη ἀδελφότητά της. Ἐπρόκειτο γιά διακεκριμένους ἱερομονάχους πού εἶχε ἐπιλέξει ὁ ἴδιος, ὅπως ὁ Νεκτᾶριος (μετά ἐπίσκοπος Τριμιθοῦντος καί Πρόεδρος Πάφου τῆς Κύπρου), ὁ Ἰωνᾶς Ἀποστόλης, μοναχός «καί ἐπιτηδεύς ἰατρός, τοῦ ὁποίου τό κλέος ἐπί μοναδική (= μοναχική) πολιτεία καί τέχνη ἰατρική λάμπει εἰς πάσας τάς Κυκλάδας καί Σποράδας νήσους» κ.ἄ. ἀξιόλογοι μοναχοί, ἱκανοί, κατά τήν κρίση τοῦ Λογοθέτη, νά ἀναδείξουν τή Μονή σέ πνευματικό κέντρο, ὅπως καί ἐγίνε κατά τά ἤδη λεπτομερῶς ἱστορηθέντα μέ ἀποτέλεσμα ἡ Μονή νά διατηρεῖται σέ λειτουργία ἔκτοτε μέχρι σήμερα. [Βλ. «Σιφνιακά», 13 (2005), 5-110].

14. Λίνου Πολίτη-Μαρίας Πολίτη, Βιβλιογράφοι 17ου-18ου αἰῶνα, «Δελτίο τοῦ Ἱστορικοῦ καί Παλαιογραφικοῦ Ἀρχείου» τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρυματος Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, Ἀθήνα 1994, 459.

15. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν Προϊστορική ἐποχή, Ἀθήνα 2014 (Γ' ἔκδοση, ἀπό τόν Πολιτιστικό Σύλλογο Σίφνου), σελ. 225.

δ) Ἡ διαμονή στό νησί ἀπό τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1648 καί γιά πολλούς μήνες τοῦ πρώην πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωαννικίου Β΄ καί ἀπό τό 1656 (μετά τήν ὀριστική ἀπομάκρυνσή του ἀπό τόν πατριαρχικό θρόνο) μέχρι τό 1660 μέ τόν ἀπλό τίτλο τοῦ «προέδρου» τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κέας καί Θερμίων, εἶχε εὐεργετική ἐπίδραση στήν κοινωνία τοῦ νησιοῦ, ὅπου εὐρίσκονταν τόν περισσότερο καιρό φιλοξενούμενος, προφανῶς, τοῦ Βασιλείου Λογοθέτη¹⁶.

ε) Ἡ ὁμολογία ἔτους 1657 τοῦ βικαρίου Σίφνου Βαρθολομαίου Πόλλα (μετά λατίνου ἀρχιεπισκόπου Παροναξίας) πρὸς τό Βατικανό: «Οἱ ὀρθόδοξοι Σίφνιοι εἶναι ἄνθρωποι εὐσεβεῖς... πολύ θεοφοβούμενοι καί διακρίνονται γιά τήν ἐπιθυμία τους νά μαθαίνουν τήν ἀλήθεια, λατρεύουν τή συζήτηση... Στό νησί κυκλοφορεῖ ἓνα βιβλίον τιτλοφορούμενο "Φιλαδέλφεια" πού εἶναι ἡ ἀπάντηση στό βιβλίον πού ἐτύπωσε ἡ Ἁγία Προπαγάνδα ἀναφορικά μέ τίς πέντε κορυφαίες διαφορές τῶν δυό δογματῶν. Μέ τό βιβλίον αὐτό ὑπερασπίζονται οἱ ἐλληνικές σχισματικές ἀπόψεις...»¹⁷.

Στή φιλομάθεια λοιπόν καί στήν ἐπιθυμία τῶν Σιφνίων νά μαθαίνουν τήν ἀλήθεια καί νά ἀγαποῦν τή συζήτηση πρέπει νά ἀποδοθεῖ καί ἡ ἀθρόα προσέλευσή τους κατά τά κηρύγματα τῶν διερχομένων ἀπό τό νησί τους καθολικῶν ἱεραποστόλων. Πολλές φορές κατ' αὐτά εἶχαν τήν εὐκαιρία νά παρακολουθοῦν, ὅταν θίγονταν δογματικά ζητήματα, τίς ἀντίθετες ἀπόψεις τῶν δικῶν τους «πνευματικῶν» πού ἦταν βασικά οἱ ἀγιορεῖτες ἱερομόναχοι καί μοναχοί, ἢ οἱ οἰκονόμοι τοῦ Πατριαρχικοῦ μετοχίου στή Σίφνο, ἀνιδρυμένου ἀπό τόν 16ο αἰῶνα, ἢ τοῦ ὁμοίου τοῦ Παναγίου Τάφου, ἀπό τή δεκαετία τοῦ 1620 καί οἱ λοιποὶ ἱερωμένοι.

στ) Τό φθινόπωρο τοῦ 1651 ὁ βικάριος Σίφνου Βαρθολομαῖος Πόλλα, ἀπόφοιτος τοῦ καθολικοῦ Κολλεγίου Urbano τῆς Ρώμης, προῆλθε στήν ἴδρυση Σχολείου, τό ὅποιο σύντομα ἀπέκτησε ἱκανόν ἀριθμό μαθητῶν (buon numero de scholari) οἱ ὅποιοι διδάσκονταν, ἐκτός ἀπό γραφή καί ἀνάγνωση, τή Γραμματική καί ἄλλα μαθήματα Μέσης Παιδείας, στά Ἑλληνικά καί Λατινικά καί τήν Ἰταλική γλῶσσα. Τό Σχολεῖο λειτούργησε κανονικά μέχρι τό ἔτος 1659, ὅποτε ὁ διδάσκαλος ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας. Ἐπαναλειτούργησε μετά τίς 4 Ἀπριλίου 1660, μέ πρωτοβουλία τοῦ μεγαλεμπόρου τῆς Σίφνου Μιχελέτου Κοντόσταβλου, ὁ ὅποιος προσέλαβε, μέ δαπάνες του, τόν

16. «Σιφνιακά», 17 (2009), 91-103.

17. SCPP/SOCC, 272, 206^b-207^a.

καθολικό κληρικό Γεώργιο Πέρη, απόφοιτον επίσης τοῦ Urbano, ὁ ὁποῖος δίδαξε μέχρι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1664, ὅποτε καὶ ἀπολύθη με ἀπαίτηση τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας τῆς Ρώμης, ὅπως ἔχομε ἱστορήσει λεπτομερῶς. [Βλ. «Σιφνιακά», 5 (1995), 49-60].

Τὰ ἀνωτέρω, μεταξὺ τῶν ἄλλων, σημαντικὰ ἐπιτεύγματα τῆς κοινωνίας τῆς Σίφνου μετὰ τὴν περιέλευσίν της στό τουρκικὸ κράτος φανερώνουν ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες τοῦ νησιοῦ, παρὰ τὸ ἄκρως καταπιεστικὸ φεουδαλικὸ σύστημα διαβίωσής τους κατὰ τὴν, ἐπὶ τρεῖς αἰῶνες, προηγηθεῖσα φραγκοκρατία, διατηροῦσαν πάντοτε ἀκατάβλητες καὶ ἀναλλοίωτες τίς βάσεις τῆς ὑπαρξῆς τους ὡς Ἔθνους: τὴν Ὀρθόδοξον Πίστην, τίς παραδόσεις καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν καὶ συνείδησίν τους¹⁸.

Θεωροῦμε λοιπὸν ὅτι, ἀποτέλεσμα τῆς πνευματικῆς ἐκείνης προαγωγῆς τῶν Σιφνίων, ὑπῆρξε, μερικὰ χρόνια ἀργότερα, τὸ ἔτος 1687, ἡ ἀνάγκη ἵδρυσης τῆς περιώνυμης Σχολῆς τους, τοῦ «Ἁγίου Τάφου» ἐπιλεγομένης, Σχολῆς ἐπιπέδου Μέσης Ἐκπαίδευσης τῆς ἐποχῆς τῆς. Μὲ ἄλλους λόγους οἱ Σίφνιοι τότε ἀπέβλεπαν, μέσω μιᾶς εὐρυτέρας μορφῆς Ἐκπαίδευσης, στό Μέλλον, ἓνα διαφορετικὸ Μέλλον ἀπ' ἐκεῖνο πού διαβιοῦσαν τότε. Ἦταν δὲ ἐκεῖνοι οἱ Σίφνιοι, χωρὶς ἀμφιβολία, οἱ ἄλλοτε μαθητές, τόσο τῶν μικρῶν προπαιδευτικῶν Σχολείων τῶν ὀρθοδόξων ἱερέων, ὅσο, καὶ κυρίως, τῶν Σχολείων τῶν ἀνιδρυμένων ἀπὸ τοὺς καθολικοὺς ἱερεῖς (βικαρίους) ἀπὸ τοῦ ἔτους 1625 καὶ ἔξῃς, Ἰακώβου Δελλαρόκα (1625-1634), Βαρθολομαίου Πόλλα (1651-1659) καὶ Γεωργίου Πέρη (1662-1664), διδασκάλων εὐρυτέρας μόρφωσης (ἀποφοίτων λ.χ. τῶν δύο τελευταίων τοῦ Κολλεγίου Urbano τῆς Ρώμης), τὰ πάντα ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ προστασίαν τοῦ Βασιλείου Λογοθέτη καὶ τῶν λοιπῶν οικονομικῶν παραγόντων τοῦ νησιοῦ.

Ἡ ἄσκηση τῆς «Ρητορικῆς»

Στὴν ἐν γένει σημειούμενη πνευματικὴ κίνηση τοῦ νησιοῦ, ἡ ἄσκηση τῆς «ρητορικῆς», κρατοῦσε ἰδιαίτερη θέση καὶ ἐτίγχανε κοινοτικῆς φροντίδας καὶ προστασίας. Παραδίδεται ἀπὸ τὸν ἱερομόναχο Παρθένιο Χαιρέτη ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς ρήτορες τῆς ἐποχῆς του ὑπῆρξεν ὁ πρῶν μητροπολίτης Προύσης Ἄνθιμος Ἀρτουλάνος, ὁ Σίφνιος, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴ θητεία του στὴν Προῦσα (1666-1672), ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα του, τὸν Λαὸ τῆς ὁποίας συμπαραστέκον-

18. Βλ. γενικώτερα τὰ «Συμπεράσματα», σελ. 84-89, τόμ. 9 (2001) τῶν «Σιφνιακῶν».

ταν «μέ λόγους θείους καί ἔργα θεάρεστα»¹⁹. δηλαδή μέ τή ρητορική καί ἄλλα διακονήματα πνευματικοῦ περιεχομένου.

Φαίνεται πώς τό ἔργο ἄσκησης τῆς Ρητορικῆς δέν ἦταν ἐμπερίστατο, ἀλλά διαρκές. Τοῦτο δέ γιατί μετά πενήντα ὀλόκληρα χρόνια, τό ἔτος 1722, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου Μακάριος, Σίφνιος καί αὐτός, ἄνθρωπος μέ παιδεία καί σπουδές στήν Εὐρώπη, ἐπέτρεπε στό ποιμνίό του νά παρακολουθεῖ, ἂν τό ἐπιθυμοῦσε, τά κηρύγματα τοῦ καθολικοῦ ἐφημερίου τοῦ νησιοῦ. Σέ πολλά ἀπό αὐτά παρευρίσκονταν καί ὁ ἴδιος. Τά συγκεκριμένα κηρύγματα δέν ἀναφέρονταν σέ δογματικά ζητήματα καί ἀποτελοῦσαν, προφανῶς, «λαϊκές» διδασκαλίες στά πλαίσια τῆς «Ρητορικῆς», τήν ὁποία ἐνθάρρυνε ὁ Ἑλληνας ἀρχιεπίσκοπος γιατί γνώριζε τή διδακτική ἀξία της²⁰.

Κατά μαρτυρία ἔτους 1751 τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου, προσεπικυρωμένη καί ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Μελέτιο, ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος ἦταν ναός μέ ἰδιαίτερα προνόμια, ἔναντι τῶν ἄλλων ναῶν τοῦ ἴδιου χωριοῦ, τά ὁποία μάλιστα εἶχαν καθιερωθεῖ «παλαιόθεν καί ἐξ ἀρχῆς». Μεταξύ τῶν πολλῶν προνομίων του ποῦ κατεγράφησαν στή σχετική ἀπόφαση τοῦ Κοινοῦ (ποῦ δημοσιεῖται κατωτέρω), σημειώνεται «καί ὅ,τι ἄλλο τι ἐκκλησιαστικόν ἤθελε τύχη ἢ λόγος ὑπό διδασκάλου... εἰς αὐτήν τήν ἐκκλησίαν γίνεται ἡ σύναξις ὑπό πάντων». Ἦταν δηλαδή ὁ Ἅγιος Κωνσταντίνος τό Κέντρο Ρητορικῆς τοῦ Ἀρτεμῶνα καί μόνο σ' αὐτόν ἔπρεπε νά ἐκφωνεῖται ἂν «ἤθελε τύχη λόγος ὑπό διδασκάλου», δηλ. ἀρμοδίου ρήτορος.

Γιά τήν ὑπαρξη παρομοίων προνομιοῦχων ναῶν καί στά ὑπόλοιπα χωριά τοῦ νησιοῦ (νά τοὺς χαρακτηρίσουμε καθεδρικούς;) δέν ὑπάρχουν, ἀτυχῶς, πληροφορίες. Δέν ἀποκλείεται, δεδομένης μάλιστα καί τῆς ἄρτια συγκροτημένης ἐκκλησιαστικῆς διοργάνωσης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς μέ τοὺς ὑπέρ τοὺς πενήντα (50) ἐφημερίους καί ἐνοριακοὺς ναοὺς μόνο στή Σίφνο (ἄγνωστος ὁ ἀριθμὸς ναῶν καί ἐφημερίων τῶν λοιπῶν νησιῶν τῆς ἐπαρχίας της) νά ὑπῆρχαν καί ἄλλοι ναοί μέ εἰδικά προνόμια. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ λόγοι καθιέρωσης, «παλαιόθεν» μάλιστα, τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος, ὡς ρητορικοῦ κέντρου, μεταξύ τῶν λοιπῶν ναῶν τοῦ ἴδιου χωριοῦ, εἶναι ἱστορικῶς ἄγνωστοι. Δέν ἀποκλείεται νά ὀφείλεται στήν παλαιότητά του (πρῶτη μνεία τό ἔτος 1462), ἴσως βέβαια καί στό γεγονός ὅτι διέθετε ἐφημερίους μέ ἱκανοποιητική μόρφωση, ὅπως

19. Θεοδοσίου Κ. Σπεράντσα, *Ἡ Παναγία ἢ Χρυσοπηγή*, 68-69.

20. «Σιφνιακά», 5 (1995), 72.

τόν παπᾶ-Νικόλα Βερνίκο, διδάσκαλο, ἢ τόν διάδοχό του τό 1664 παπᾶ-Κωνσταντῆ Βερνίκο καί, μετ' αὐτόν, τόν λογιώτατο Γεώργιο Γοζαδίνο, σακελλάριον (πρό 1712-7 Φεβρ. 1733) καί μετὰ οἰκονόμον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου (1733-1737). Ὁ τελευταῖος, πού σέ διάφορα ἔγγραφα ἀποκαλεῖται «λογιώτατος», δηλ. μέ τόν τίτλο πού ἀποδίδονταν τότε καί στούς διευθυντές σχολείων, θεωρεῖται, ἐκτός ἀπό ἰκανός ρήτορας, καί πιθανός διδάσκαλος, ἀπό τό ἔτος 1700 καί ἔξῃς, τῆς Σχολῆς τοῦ Παναγίου Τάφου τοῦ νησιοῦ²¹.

Περί τό ἔτος 1750 φαίνεται πώς τά «προτερήματα» τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἄρχισαν νά ἀμφισβητοῦνται ἢ καί νά παραβιάζονται ἀπό ἄλλους ἱερεῖς ναῶν τοῦ Ἀρτεμῶνα γεγονός πού ἀνάγκασε «τόν ἅγιο σκευοφύλακα Μπᾶο ἐν ἱερεῦσι παπᾶ-κύρ Νικόλαο», ἐφημέριον τοῦ ναοῦ, νά προσφύγει στό ἀνώτατο διοικητικό ὄργανο τοῦ τόπου, τῆ Γενική Συνέλευση, καί νά ζητήσῃ τήν ἐπιβεβαίωσή τους, ὅπως καί ἔγινε μέ ἀποτέλεσμα νά ἐκδοθεῖ ἡ, ἀπό 27ῆ Ὀκτωβρίου 1751, ἀπόφασή του. Σ' αὐτήν καταγράφηκαν λεπτομερῶς τά προτερήματα τοῦ ναοῦ καί ἐπιβεβαιώθηκαν «ὑπό πάντων, τῶν τε κληρικῶν καί ἀρχόντων εἰς ἀσφάλειαν».

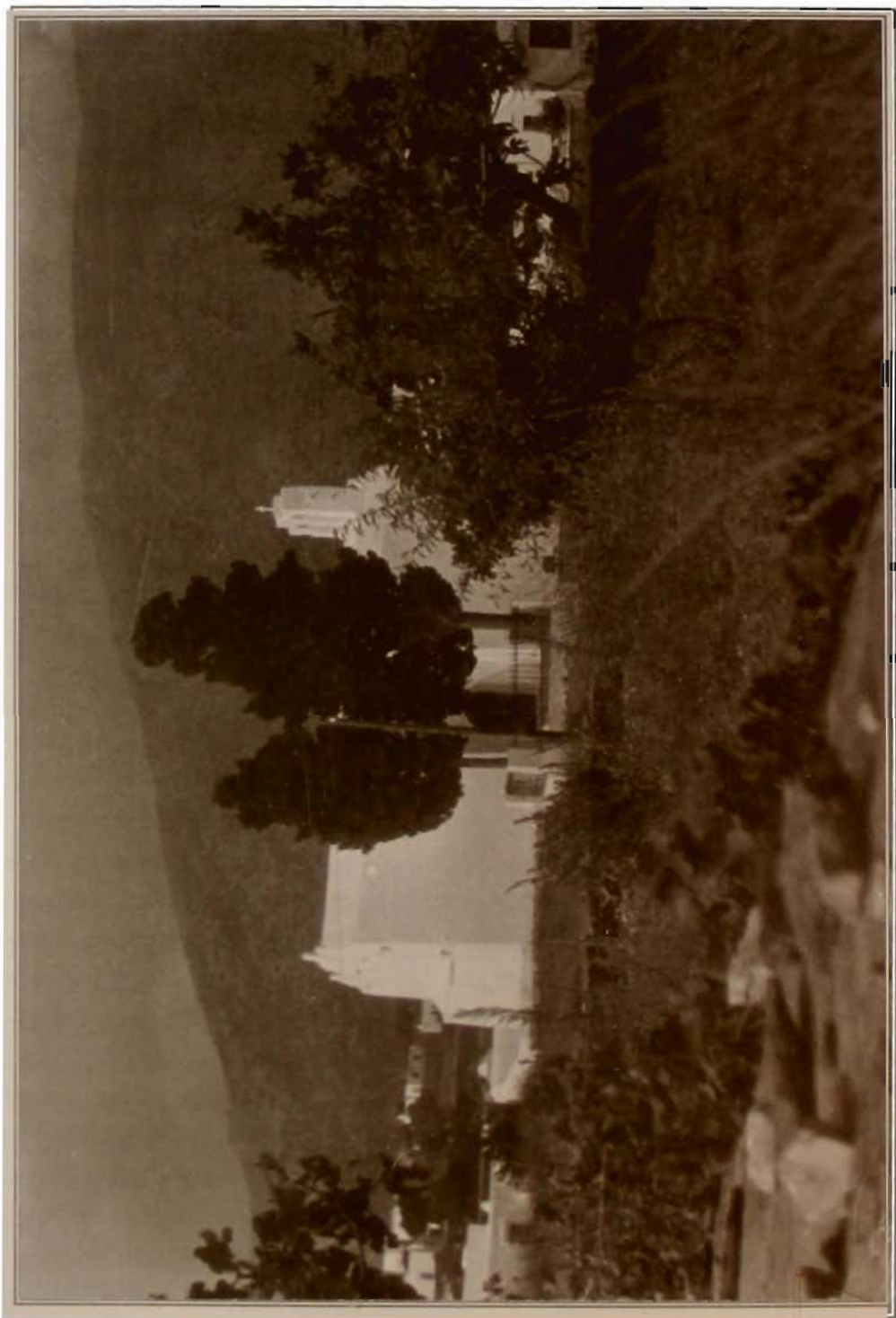
Τό κείμενο τῆς ἀπόφασης ἔχει ὡς ἔξῃς:

«1751 Ὀκτωβρίου 27 Σίφνος.

(Τ.Σ.) † ὁ Σίφνου Μελέτιος βεβαιοῖ

Τήν σήμερον ἐνεφανίστην εἰς τήν καντζηλαρία τοῦ Κάστρου ὁ αἰδεσιμώτατος ἅγιος σκευοφύλαξ Μπᾶος ἐν ἱερεῦσι παπα κύρ Νικόλαος ὁ ὁποῖος ἐζήτηξεν τήν παροῦσαν μαρτυρίαν ὑπό τοῖς ἐντιμωτάτους κληρικούς καί χρησιμωτάτους ἄρχοντας εἰς τά προτερήματα ὅπου παλαιόθεν ἡ ἐκκλησία τως εἶχεν καί ἔχει ὁ Ἅγιος Κωνσταντίνος ὅπου εὐρίσκεται εἰς χωρίον τοῦ Ἀρτεμῶνος, καί πρῶτον μὲν εἶναι νά ἄρχωνται τά σήμαντρα τό Σάββατο καί Κεριακή καί εἰς ὅλες τές δεσποτικές ἑορταῖς καί ἐπίσημες ἡμέρες ἐν τε τῷ ἑσπερινῷ καί λειτουργίαις τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, τές λιτανίες ὅπου γίνονται ὀλοχρονικῆς τόσον καί ὡσάν ἄλλες ὅπου θέλαν τύχουν κοινές νά βγαίνουιν ἀπό αὐτήν τήν ἐκκλησίαν ὁμοῦ μέ τήν συναξιν τῶν ἱερέων ὁλωνῶν τοῦ χωρίου ἐκείνου· τήν μεγάλην ἑβδομάδα νά διαβάζεται τό τετραπύγκελον· τό εὐχέλαιον τήν Μεγάλην Πέμπτην καί οἱ ὥρες τῆς Μεγάλης

21. Βλ. γιά ὅλα αὐτά στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος Σίφνου, Ἀθήναι 1991, 23 ἐπ.

Άγιος Κωνσταντίνος Αρτεμιώνος. Φωτ. Σ. Μ. Συμεωνίδη (1962)

Παρασκευής και ὁ ἀσπασμός τήν Κυριακή τοῦ Πάσχα. ἤγουν ὁ δεύτερος ἀσπασμός· αὐτά ὅλα γίνονται μέ τήν σύναξιν ὁλονῶν τῶν ἱερέων τοῦ παρόντος χωρίου ἐξαιρέτως ὅπου ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τήν Μεγάλη Παρασκευή τό βράδυ και ὁ δεύτερος ἀσπασμός εἰς τήν Παναγίαν τοῦ Βερνίκου. περὸ μοναχός ὁ ἐφημέριος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας και ὄχι ἄλλος τινάς τόσον και εἰς στόν ναόν τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ παπα-Τριαντάφυλλου γίνεται και ἐκεῖ δεύτερος ἀσπασμός και τόν κάνει και αὐτοῦ ὁ ἐφημέριος μοναχός. οἱ δέ ἐπίλοιποι ἱερεῖς συναζονται εἰς τόν Ἅγιον Κωνσταντῖνον. οἱ Ὁρες τῶν Χριστουγέννων και τῶν Θεοφανείων εἰς τήν ὁμοίαν ἐκκλησίαν μέ τήν σύναξιν ὁλονῶν τῶν ἱερέων τοῦ αὐτοῦ χωρίου διαβάζεται εἰς στήν ὁμοίαν ἐκκλησίαν τόν Ἅγιον Κωνσταντῖνον ἀκόμη και ὅτι ἄλλο τι ἐκκλησιαστικόν ἤθελε τύχη ἢ λόγος ὑπό διδασκάλου ἢ κοινή λειτουργία τοῦ ἀρχιερέως ἢ ἥτις ἄλλη ὑπόθεσις εἰς αὐτήν τήν ἐκκλησίαν γίνεται ἢ σιναξις ὑπό πάντων· αὐτά ὅλα ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀνωθεν και ἐξ ἀρχῆς τά ἔχει αὐτή ἡ ἐκκλησία και εἰς κάθε καιροῦ ἐνδειξιν ἔγινε τό παρόν και ἐτυπόθη μέ τήν σφραγίδα τῆς κοινότης ὑπογεγραμμένον ὑπό πάντων. τῶν τε κληρικῶν και ἀρχόντων εἰς ἀσφάλειαν.

- σακελλάριος Σίφνου μαρτυρῶ	- νικόλαος ναδάλες μαρτυρῶ
- πρωτοπαπᾶς Σίφνου μαρτυρῶ	- σταμάτης γρυπάρης μαρτυρῶ
- χωροπίσκοπος Σίφνου μαρτυρῶ	- πέτρος μάτζας
- χαρτοφύλαξ Σίφνου μαρτυρῶ	- στέφανος γγιόν μάρτυρας
- σακελίων Σίφνου μαρτυρῶ	- ζώρξης ναδάλες μαρτυρῶ
- ὁ λογοθέτης Σίφνου μαρτυρῶ	- Ἰωάννης σοφιανός μάρτυρας
- ὁ ἱερομνήμων Σίφνου μαρτυρῶ	- πετρῆς γοζαδίνος μαρτυρῶ
- ἀγάπιος ἱερομόναχος μαρτυρῶ	- λεονάρδος διπάστη μαρτυρῶ
- ἀπόστολος πρωτέτικος μαρτυρῶ	- μιχελέτος πρατικός μάρτυρας
- ἀβέρκιος ἀρχιμανδρ. Μαρτυρῶ	- Ἰωάννης βαφία και ἐπίτροπος μάρτυρας
- ἰωακείμ ἱερομόναχος μαρτυρῶ	- μπαλτέζας δενδρινός
- μακάριος ἱερομόναχος μαρτυρῶ	- Μανώλης Καλέρηης Καντζιλιερῆς
- ἀναγνώστης γρυπάρης μαρτυρῶ	της κοινότης ἔγραψα και βεβαι-
ώνω» ²² .
- Κωνσταντῆς μάτζας μαρτυρῶ	

Ἡ ἐκκλησιαστική ρητορική στή Σίφνο εἶχε μεγάλη σημασία ὅπως βεβαιώνεται και ἀπό τά κείμενα τῶν παραδόσεων τῶν διδασκάλων τῆς Σχολῆς τῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου. Κατά τόν Κώδικα ἀριθ. 9 τῆς Βι-

22. Αὐτόθι. 27-30.

βλιοθήκης τῆς Βουλῆς, στόν ὁποῖο καταχωρίζονται, ἐκτός τῆς ἄλλης ποικίλης ὕλης, καί παραδόσεις τοῦ διδασκάλου τῆς Σίφνου Ἀποστόλη Ἐφεσίου (φφ. 286-294), περιέχεται στό φ. 1^β «Πίναξ τῶν μετὰ τόν Ξενοφῶντα μαθημάτων», ὅπως λ.χ. στά φ. 1-25 «Τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρός ἡμῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου ὁμιλία εἰκοστή ἕκτη εἰς τόν ἅγιον μάμαντα μάρτυρα» - φ. 25. Τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου λόγος α^α «περί εὐχαριστίας», - φ. 67. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τήν μάρτυρα Ἰουλίταν καί εἰς τά λειπόμενα τῆς προλεχθείσης ὁμιλίας περί εὐχαριστίας,

- φ. 95. Ἰσοκράτους «πρός Δημόνικον παραίνεσις».

- φ. 95. Τοῦ αὐτοῦ «πρός Νικοκλέα περί βασιλείας»

- φ. 147. «Πανηγυρικός λόγος».

- φ. 202. Βασιλείου τοῦ μεγάλου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας ὁμιλία κατά μεθιόντων.

- φ. 220. Ἐπιστολή τοῦ Διαμαντοῦ Συμυρναίου πρὸς Βασίλειον καί τά πρὸς Νεόφυτον.

- φ. 402. Μερικά κεφάλαια περί φιλίας κ.ἄ. πολλά θέματα γιά τήν ἀνάπτυξη ὁμιλιῶν σημαντικοῦ διδακτικοῦ περιεχομένου, γιά τήν ἐπιμόρφωση σπουδαστῶν, ἀλλά καί τοῦ ἀπλοῦ Λαοῦ ἀπό τοὺς ἄμβωνες τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἴσως θά πρέπει νά ἀναφέρουμε, ὡς ἕναν ἀκόμη λόγο γιά τή σημασία ποῦ εἶχε ἡ ρητορική στή Σίφνο καί τήν ἐπίδραση ποῦ ἀσχοῦσε στήν κοινωνία τῆς τό κήρυγμα, ἕνα διαπρεπές στό εἶδος αὐτό τέκνο τῆς, τόν ἱερομόναχο-ἀρχιμανδρίτη Γρηγόριο Σίφνιο, ὁ ὁποῖος, ἐπί πέντε χρόνια (1812-1818) στή Δάκκα τῶν Ἰνδιῶν, ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ ἐλληνικῆς παροικίας, «ἱερουργός τε ὢν ὁ αὐτός καί ἱεροκῆρυξ καί κατηχητής καί διδάσκαλος καί πνευματικός πατήρ, ἐφιστάμενος... ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἐν οἴκοις, ἐν πόλεσι, διδάσκων, παρακαλῶν, νοουθετῶν, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, πάντα ποιῶν καί λέγων...», ἄσκησε καί παρέδωσε ἕνα λαμπρό ἔργο. Ἀκολούθως στήν Κωνσταντινούπολη, ἀπό τοῦ ἄμβωνος τῶν ναῶν Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου Βαφειχωρίου ἐπί τρία χρόνια καί τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Σταυροδρομίου, ἄφησε ἐποχή μέ τά κηρύγματά του ἐνώπιον πλήθους πιστῶν ποῦ συνέρρεαν γιά νά τόν ἀκούσουν. Ὁ Μανουήλ Γεδεών ἔγραψε γιά τοὺς ἱεροκῆρυκες: «... οἱ λοιποὶ τῶν ἱεροκηρύκων ὠμίλουν ὄχι παραδόξως, ἀφήκαν δέ μνήμην ἀγαθὴν· ὁ ἐπὶ τῶν "δεινῶν" κηρύττων ἐν Κων/πόλει, ὅπου καί ἐσπούδασε, Γρηγόριος Σίφνιος...» [Μαν. Γεδεών, Μνεῖα τῶν πρό ἐμοῦ 1800-1863-1913, ἐν Ἀθήναις 1934, 140. Γιά τόν Γρηγόριο Σίφνιο βλ. περισσότερα στά «Σιφνιακά», 9 (2001), 150-152].

Ἰωάννης (Ἰώσηπος) Μοισιόδαξ

Γιὰ τόν Ἰωάννη (καί μετὰ Ἰωσήφ ἢ Ἰώσηπο) Μοισιόδακα, ἔχουμε ἤδη γράψει στά «Σιφνιακά», 9 (2001), 191-194. Σύμφωνα μέ τά γνωστά ὡς τότε ἱστορικά στοιχεῖα (τά ὁποῖα δανειστήκαμε ἀπό τό βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ κ. Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη μέ τίτλο «Ἰ. Μοισιόδαξ», Ἀθήνα 1985), θεωρήσαμε ὅτι ἦταν πολύ πιθανόν νά δίδαξε στή Σχολή τοῦ Ἁγίου Τάφου τῆς Σίφνου κατά τήν τριετία 1756-1759, παρά τήν ἔλλειψη θετικοῦ τεκμηρίου.

Ὁ Ἰωάννης Μοισιόδαξ, μετὰ τίς σπουδές του στή Θεσσαλονίκη (1752) ὑπό τόν λόγιον διδάσκαλον Ἰαννακό, στήν Εὐαγγελική Σχολή τῆς Σμύρνης (1753) μέ διδάσκαλον τόν Ἱερόθεο Δενδρινό καί στήν Ἀθωνιάδα Σχολή τοῦ Ἁγίου Ὀρους (1754-1755) «ὅπου ἐγυμνασιάρχει πανευκλεῶς ὁ κλεινός Εὐγένιος (Βούλγαρης). ἐν ὅλῃ μιᾷ διετίᾳ, ἐπικρατούσης τῆς ὁποίας κατετρίψαμεν μόχθους ἀνεκδιηγῆτους, ἀντιγράφοντες, μελετῶντες καί μή ἀνανήφοντες οὔτε πέντε ὥρας σχεδόν τοῦ ὅλου ἡμερονυκτίου...». ὅπως περιέγραψε ὁ ἴδιος στήν «Ἀπολογία» του²³ τό πρόγραμμα διδασκαλίας τοῦ Βούλγαρη. Ἀμέσως μετὰ τή δυσχερέστατη αὐτήν διετία τῶν σπουδῶν του, ὁ Ἰώσηπος ἐπῆγε τό 1756 στή Σίφνον, ἀπό ὅπου, τό 1758, ἐπισκέφθηκε τή Μύκονο, ἕνα ἀπό τά νησιά τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου.

Κατά τή βιογράφο τοῦ Μοισιόδακα Α. Camariano Gioran, ἡ παρουσία του στά δύο αὐτά νησιά πιθανόν νά ὀφείλονταν σέ ἀνάληψη ἐπαγγελματικῶν ὑποχρεώσεων του στά τοπικά σχολεῖα, ὡς διδασκάλου πλέον, στήν ἐπιδίωξή του νά συγκεντρώσει τά ἀπαραίτητα χρήματα γιά νά συνεχίσει σπουδές στή Δύση «πού πάντα ὄνειρευόνταν».

Ὁ ἴδιος, πάντως, δέν ἀνέφερε τούς λόγους τῆς μετάβασής του στή Σίφνον, οὔτε ἔγινε δυνατόν νά τούς προσεγγίσουμε ἀπό ἄλλες πηγές, παρά τίς ἀναζητήσεις μας. Πρόσφατα ὅμως, σέ πρακτικό ἐκλογῆς ἐπιτρόπων τοῦ Κοινοῦ τῆς Μυκόνου τῆς 9 Μαρτίου 1758 διαβάσαμε νά ὑπογράφει, μεταξύ πολλῶν ἐκλεκτόρων, καί ὁ «Ἰώσηπος ἱερομόναχος», προφανῶς ὁ ὑπό ἐξέτασιν λόγω ὀνόματος: Ἰώσηπος, κατά τήν βλάχικη ἀπόδοση τοῦ ὀνόματος Ἰωσήφ, πολύ πιθανόν, κατά τιμητική πρόσκληση τῶν ἐκλεκτόρων νά πάρει μέρος στήν ἐκλογή.

Μποροῦμε λοιπόν νά θεωρήσουμε ὅτι ὁ Ἰώσηπος ἐπί δύο περίπου χρόνια διέτριβε στή Σίφνον, στήν ἔδρα τῆς ὁμώνυμης ἀρχιεπισκοπῆς, στήν ὁποία ἀρχιεράτευε ἀπό τό ἔτος 1751 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μελέτιος, ὑπό τήν προστασία τοῦ ὁποίου ἡ Σχολή τοῦ νησιοῦ καί οἱ

23. Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη, Ἰ. Μοισιόδαξ, Ἀθήνα 1985, 51.

σπουδαστές της, κατά τήν μαρτυρία τοῦ ποτέ μαθητή της Γεωργίου Γρυπάρη²⁴. Παραμένει λοιπόν τό ἐρώτημα γιά ποιόν λόγο ἐπῆγγε στή Σίφνο ὁ Μοισιόδαξ; Ἴσως γιά νά συνεχίσει σέ ἄλλο ἐκπαιδευτικό περιβάλλον σπουδές στήν ἀκουστή τότε Σχολή τοῦ Παναγίου Τάφου ἢ γιά νά διδάξει σ' αὐτήν μετά τίς τετραετεῖς ὡς τότε σπουδές του. Στήν πρώτη πιθανότητα δέν εἶναι δυνατή ἀπάντηση ἀπό παντελῆ ἔλλειψη ἱστορικῶν στοιχείων. Στή δεύτερη θά πρέπει νά διακρίνουμε ἂν δίδαξε στή Σίφνο ἢ στή Μύκονο.

Στή Σχολή τοῦ Ἁγίου Λουκά τῆς Μυκόνου εἶναι διακριβωμένο ὅτι δίδασκε ἀδιαλείπτως ἀπό τό 1754-1759 ὁ διδάσκαλος Γρηγόριος, γεγονός πού μᾶς ὀδήγησε στόν ἀποκλεισμό τοῦ ἐνδεχομένου νά ἀνέλαβε ἐκεῖ διδασκαλικά καθήκοντα ὁ Ἰωάννης Μοισιόδαξ. Ἀντίθετα στή Σίφνο, κατά τήν ἴδια ἐποχή, οἱ εἰδήσεις γιά διδασκάλους τῆς Σχολῆς της δέν ἦταν ξεκαθαρισμένες. Ἀκόμη καί ὁ Κάρολος Ἴω. Γκιών στό βιβλίο του «Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου», ἐν Σύρω 1876, σελ. ιθ' ἐπ., παρ' ὄλο πού εἶχε τήν τύχη νά χρησιμοποιοῦσε τόν Κώδικα τῆς Σχολῆς (πού ἀκολούθως ἀπωλέσθηκε), μᾶς παρέδωσε μόνο τά ἑξῆς:

- «Κατά τό ἔτος μὲν 1750 ΣΤΕΦΑΝΟΣ τις, ἐκ Κύπρου, ὡς τεκμαιρόμεθα ἐκ τινος σελίδος τοῦ κώδικος, ἐν τῇ ὁποία εἶναι καταγεγραμμένα τά παρά τοῦ διδασκάλου τούτου δωρηθέντα τῇ Σχολῇ βιβλία, χειρόγραφα ὡς ἐπί τῷ πολῷ, ἢ ἐκ τῶν νῦν δυσευρέτων...» ἐντύπων, προφανῶς... Τούτου δέ διάδοχος φαίνεται ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ τις, οὐτινος ὅμως καί ὁ χρόνος ἀκριβῶς καθ' ὃν ἐδίδαξε καί ἡ Πατρίς καί τό ἐπώνυμον ἀγνοοῦνται».

Τά ἔλλειπῆ αὐτά στοιχεῖα ἀπεκατέστησε ἐν συνεχείᾳ ἡ ἱστορική ἔρευνα μέ τήν ἀποκάλυψη ὅτι ὁ Στέφανος ἀνέλαβε τή Σχολή τῆς Σίφνου πρό τοῦ ἔτους 1745 καί δίδαξε σ' αὐτήν ἐπί ὀκτώ χρόνια, μέχρι τό Πάσχα τοῦ ἔτους 1753, ὅποτε παραιτήθηκε, μετά ἀπό πρόσκληση τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου τοῦ Ἄνδριου, νά ἀναλάβει ἱεραποστολικό ἔργο στήν Αἰθιοπία²⁵. Ὁ ἴδιος, πρὶν ἀναχωρήσει γιά τήν Αἰθιοπία, κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες γιά τήν ἀνεύρεση καταλλήλου διαδόχου του στή Σχολή ἐπειδή εἶχε τόν φόβο «πῶς ἔχει νά ἐρημώσῃ τό σχολεῖο» χωρίς ἱκανόν διδάσκαλο, πολὺ δέ πιθανόν νά ὑπέδειξε ὁ ἴδιος τόν Ἀπόστολο ἀπό τήν Ἰερε-

24. «Σιφνιακά», 5 (1995), 152.

25. Αὐτόθι, 75 ἐπ.

σο, ό όποίος ανέλαβε τά καθήκοντά του άμέσως μετά τό Πάσχα τοῦ 1753. Ό έν λόγω διδάσκαλος πρέπει νά είχε σπουδάσει στήν Πατριάδα Σχολή, άν κρίνουμε από τό γεγονός ότι στίς διδασκαλίες του στή Σίφνο έφάρμοζε τό διδακτικό πρόγραμμά της²⁶. Τό χρονικό διάστημα πού δίδαξε ό Άπόστολος προσπαθήσαμε νά προσδιορίσουμε από δύο ιστορικά δεδομένα:

Πρώτον, τή συνήθεια τής έποχής νά ύπογράφουν οί διδάσκαλοι συμβόλαιο παροχής ύπηρεσιών πενταετοῦς διάρκειας καί Δεύτερον, τό γεγονός ότι ή Σχολή λειτουργοῦσε κανονικά τό έτος 1757 όπως συνάγεται από τή διαθήκη τοῦ Μυκονιάτη Χατζή Άντώνη Κανισκά τής 14ης Ίουλίου τοῦ έτους αὐτοῦ· μ' αὐτήν κατέλιπε «γρόσια 500 άν οὔτως καί κατά καιρόν (= έν καιρῶ) ήθελε κατασταθῆ σχολεῖον έλληνικόν κοινόν έδῶ εἰς Μύκονον...». Η έν λόγω διατύπωση φανερώνει ότι τότε, τό 1757, τό Σχολεῖο τής πατρίδας του, κατ' αὐτόν, δέν λειτουργοῦσε ως Σχολεῖο Μέσης Παιδείας μέ τήν εὐθύνη του Κοινοῦ, γι' αὐτό άφινε καί «ένα καΐκι πού είχε μέ τόν μανόλη τοῦ νικουρέζη, ήγουν τά δύο τημίνα, νά τά πουλοῦν νά δίδουν τά έμισά άσπρα (= χρήματα) εἰς τό σχολεῖον τής Σίφνου»²⁷, τό όποιο, προφανῶς, λειτουργοῦσε τότε κανονικά ως άνώτερο, άς τό χαρακτηρίσουμε, σχολεῖο πού θά έξυπηρετοῦσε καί σπουδαστές από τή Μύκονο. Κατά τήν έν λόγω συλλογιστική, ό διδάσκαλος Σίφνου Άπόστολος Έφέσιος πρέπει νά έκλεισε πενταετία προσφορᾶς τῶν ύπηρεσιῶν του (1753-1758), ώστε ή θέση νά μήν χήρευε κατά τήν άφιξη τοῦ Μοισιόδακα στό νησί τό έτος 1756.

Παραμένει, συνεπῶς, τό έρώτημα:

Γιά ποιόν λόγο έπῆγε στή Σίφνο ό μέχρι τότε σπουδαστής τής Αθωνιάδος Σχολῆς Ίωάννης Μοισιόδακας;

Ίστορικά δέν ύπάρχει σαφής άπάντηση καί από τήν εκεί παραμονή του περί τά δύο χρόνια ένα είναι βέβαιο· ότι έπῆγε ως λαϊκός, μέ τό όνομα Ίωάννης, καί άνεχώρησε κληρικός «ιερομόναχος Ίωσήφ ή Ίώσηπος» (κατά τήν βλάχικη διάλεκτο τής καταγωγῆς του). Ίσως δέν είναι παράτολμο νά θεωρήσουμε ότι κατά τό διάστημα πού παρέμεινε στή Σίφνο, μιά πού ή διδασκαλική θέση στή Σχολή είχε καταληφθεῖ από τόν Άποστόλη Έφέσιο (άν ό Ίώσηπος είχε μεταβεί μ' αὐτόν τόν σκοπό στό νησί), άπεφάσισε νά πραγματοποιήσει τήν έπιθυμία του νά προσέλθει στίς τάξεις τοῦ Κλήρου, τοῦ άγαμου

26. Αὐτόθι, 78-79.

27. Αὐτόθι, 79.

Κλήρου. Πρὸς τοῦτο θὰ ἐγγράφηκε σέ μιάν, ἀπὸ τίς δύο ἀνδρικές Μονές τῆς Σίφνου, τῆς Κυρίας Βρυσσιανῆς ἢ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, προκειμένου νά ὑποστει τὴν πρέπουσα δοκιμασία γιὰ τὴν ἀνάδειξη του σέ μοναχό. Δέν ἀποκλείεται μάλιστα, ἐν συνεχείᾳ, νά ἔλαβε καὶ τὸν πρῶτο βαθμὸ τῆς ἱερωσύνης, ἐκείνου τοῦ διακόνου, ἀπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Σίφνιο Μελέτιο.

Ἀναβαπτισμένος λοιπὸν ὁ Ἰώσηπος κατὰ τ' ἀνωτέρω, ἀνεχώρησε ἀπὸ τῆ Σίφνο στίς ἀρχές Μαρτίου 1758 καὶ κατευθύνθηκε στὴ Μύκονο. Ἐκεῖ, ὅταν στίς 9 Μαρτίου ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ Κοινοῦ προῆλθε στὴν ἐκλογή τῶν δύο νέων ἐπιτρόπων τοῦ χρόνου ἐκείνου, παρεκάθησε σ' αὐτὴν τιμητικά, ὅπως προείπαμε, καὶ συνυπέγραψε τὸ σχετικὸ πρακτικὸ τῆς ἐκλογῆς καὶ ὁ «Ἰώσηπος ἱερομόναχος»²⁸, ὁ Μοισιόδαξ προφανῶς. Ἀπὸ ἐκεῖ συνέχισε τὴν πορεία του μέ ἐπόμενο σταθμὸ τὴν Ἀθήνα καὶ ἀπ' αὐτὴν (ἄγνωστοι οἱ δρόμοι πού ἀκολούθησε) ἀνευρίσκεται, ἀρχές τοῦ ἔτους 1759 στὴ Βενετία²⁹. Ἡ πραγματοποίηση τοῦ ὀνείρου γιὰ σπουδές στὴ Δύση εὐρίσκονταν σέ ἐξέλιξη μέ στόχο τὸ διάσημο Πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας. Ἔτσι, τὴν Ἄνοιξη τοῦ ἔτους 1759 ὁ ἱεροδιάκονος Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ, παρεπίδημος στὴ Βενετία, κλήθηκε νά κηρύξει ἀπὸ τὸν ἄμβωνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐκεῖ μεγάλης παροικίας κατὰ τίς Κυριακές τῆς Σαρακοστῆς ἐκείνου τοῦ χρόνου. Γιὰ τὴν ὑπηρεσία αὐτὴ τοῦ καταβλήθηκε τὸ ποσὸν τῶν πενήντα δουκάτων ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἀδελφότητα καὶ ὑπέγραψε ἀπόδειξη στίς 5 Μαΐου 1759: «ἐγὼ Ἰώσηπος ἱεροδιάκονος ὁ Μοισιόδαξ ἐπιβεβαιῶνω» τὴ λήψη τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ³⁰.

Θὰ πρέπει νά προσθέσουμε ἐν τέλει ὅτι, μέ τὴν ἔνταξή τους στὸν ἄγαμο Κλήρο, οἱ νέοι ἀποκτοῦσαν πρόσβαση στὰ ἱερά γράμματα πού εἶχε στεγάσει καὶ συντηρήσει ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία στὰ μοναστήρια, ὅπως ἐκεῖνα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τῆς Πάτμου κ.ἄ. Καὶ ἡ Ἱερά Μονὴ Παναγίας τῆς Βρυσσιανῆς στὴ Σίφνο, ἀνιδρυμένη ἀπὸ τὸν Βασίλειο Λογοθέτη τὸ ἔτος 1642, γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ εἶχε ἰδρυθεῖ, «διὰ ψυχικὸν ἐδικὸν του, ἀκόμη καὶ διὰ βοήθειαν πολλῶν πτωχῶν καὶ ὀφέλειαν ψυχῶν», κατὰ τὰ διαλαμβανόμενα στὴν κτητορικὴ διαθήκη του³¹. Ὅπως καὶ ἔγινε μέ τὴν πάροδο τῶν

28. Ἐλένης Ε. Κούγκου, *Οἱ Κοινοτικοὶ Θεσμοὶ στίς Κυκλάδες κατὰ τὴν τουρκοκρατία - Ἀνέκδοτα Ἐγγράφα*, Ἀθήνα 1989, 23.

29. Πασχάλη Μ. Κιτρομηλίδη, *Ἰ. Μοισιόδαξ*, Ἀθήνα 1985, 55.

30. Αὐτόθι, 57.

31. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἡ κυρία Βρυσσιανή (τὰ νεώτερα ἱστορικά στοιχεία)*, Ἀθήνα 1981, 29.

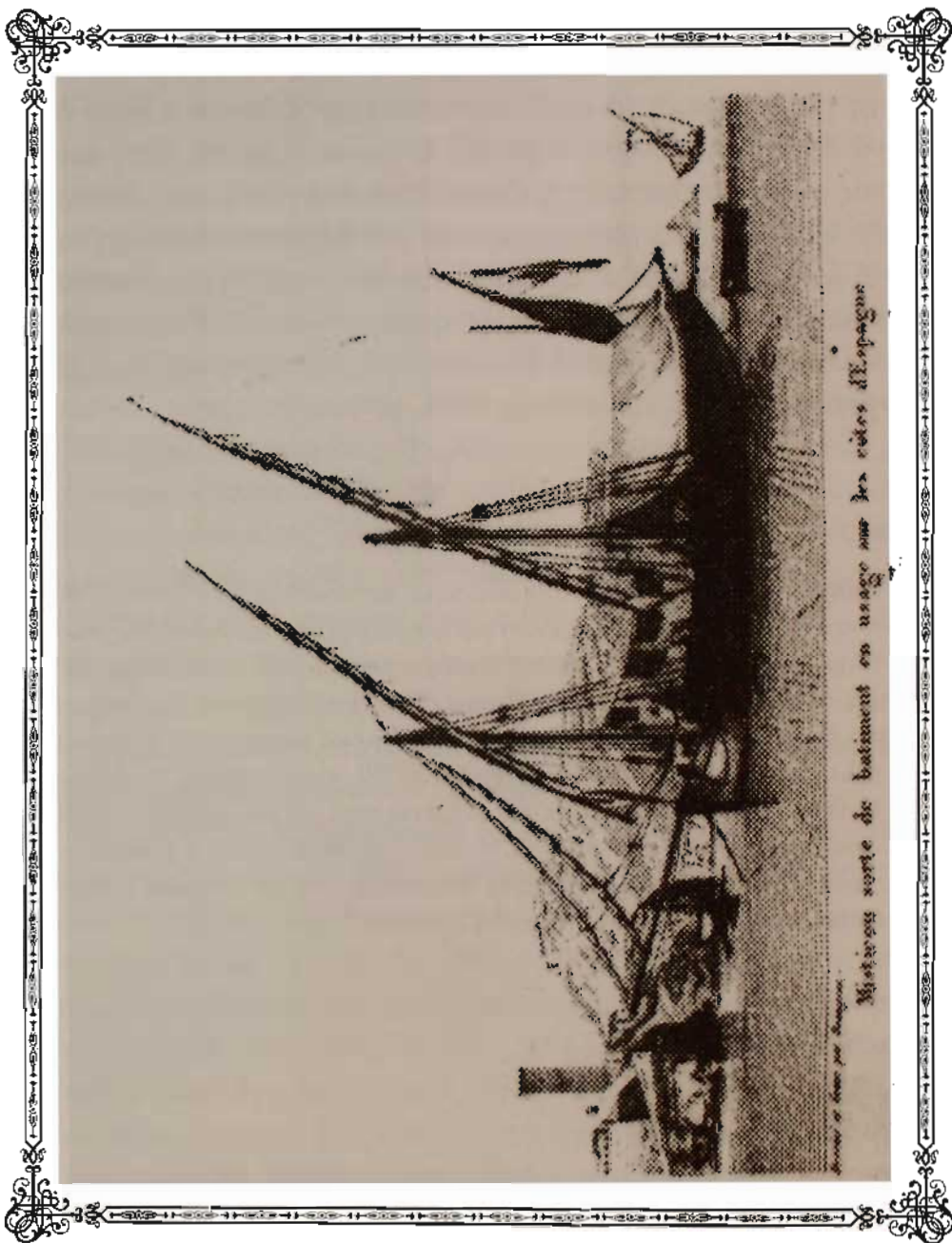
χρόνων, όποτε «πολλοί τών μοναχών του Μοναστηρίου τούτου μετέβαινον εις τά μέρη τής Τουρκίας, όπου τινές μόν μέ τό διδασκαλικόν έπάγγελμα, τινές δέ μετερχόμενοι τόν έφημέριον διεφώτιζαν τόν Λαό και "έπορίζοντο τά πρόσ τό ζήν"» και αύτήν τή Μονή τής μετανοίας τους ένίσχυαν πάντοτε στίς ανάγκες τής³².

Δέν αποκλείεται λοιπόν στή Σίφνο ό Ίώσηπος Μοισιόδαξ, κατά τή δοκιμασία του στόν μοναχισμό, νά έπιδόθηκε και στήν άσκηση τής Τέχνης τής Ρητορικής ώστε, όταν έφθασε στή Βενετία ήταν ήδη έτοιμος νά δραστηριοποιηθεί από του άμβωνος άμέσως. Στή συνέχεια, μέ τίς πανεπιστημιακές γνώσεις πού απέκτησε στό Πανεπιστήμιο τής Πάδοβας, έξελίχθηκε «μετά τόν έκκλησιαστικό ρήτορα Ίωάσαφ Κορνήλιο (1765), ένας από τούς πρώτους πού προσπαθεί νά διατυπώσει στά νεοελληνικά τό νόημα τής ψυχικής ευαισθησίας, τής αυθεντικότητας», κατά τόν Κ.Θ. Δημαρά, *Ίστορία τής Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, έκδ. δ', Αθήναι 1968, σ. 148.

Σημείωση

Όσα ύποθετικά διατυπώνονται στό άνωτέρω κείμενο για τόν Ίώσηπο Μοισιόδακα έγιναν στήν επιδίωξη νά προσεγγισθοϋν, μέ βάση τά ως τώρα γνωστά ιστορικά στοιχεία, (γραπτά στοιχεία), τά ύπάρχοντα ιστορικά κενά, μέχρι νά τά επιβεβαιώσει ή άπορρίψει ή έρευνα τών Πηγών. Τό γεγονός βέβαια ότι ένας νεος άνθρωπος τής έποχής εκείνης μέ μεγάλα ενδιαφέροντα και έπιμονή για Πνευματική Ανάπτυξη (άλλά και τό σπουδαίο, έν συνέχεια, ΕΡΓΟ πού κατέλιπε μέ διαρκείς άγώνες σέ όλον τόν βίο του), κατέφυγε και διέμεινε περί τά δύο χρόνια στή Μουστροφό Σίφνο, έχει μεγάλη σημασία για τό νησί μας. Και επειδή ή έλπίδα ποτε δέν σβύνει, ίσως κάποτε οί μεταγενέστεροι άποκαλύψουν, μέ ιστορικά στοιχεία, τίς λεπτομέρειες τής παρουσίας του Μοισιόδακα στή Σίφνο.

32. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ή κυρία Βρυσιανή*, Αθήναι 1966, 41.

«Μιστιχο» ή «σιμπέλο», έμπορικό σκάφος του 17ου - 18ου αί.
πού χρησιμοποιούσαν και οι Σίφνιοι ναυτικοί.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
ΚΑΙ ΚΥΚΛΑΔΟΝΗΣΩΝ

Ο ΦΟΡΟΕΙΣΠΡΑΚΤΟΡΑΣ ΚΩΝ. ΑΛΙΠΡΑΝΤΗΣ
ΚΑΙ Ο ΠΕΙΡΑΤΗΣ ΣΤΑΘΗΣ ΡΩΜΑΝΟΣ-ΜΑΝΕΤΑΣ
[1669-1729]

Είναι γνωστό ότι οί μεγαλέμποροι τών Κυκλάδων τοῦ 17ου αιώνα, μεταξύ τών άλλων δραστηριοτήτων τους, προέρχονταν καί στήν «ἐμπορία» τοῦ χρήματος μέ τή χορήγηση ἐντόκων δανείων σέ Κοινά τών νησιῶν, ἀλλά καί σέ ἰδιῶτες. Μία ἀπό τίς μορφές δανεισμοῦ πού ἐφήρμοζαν ἦταν καί ἡ ἐξαγορά, γιά λογαριασμό τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, τών ἐτησίων φορολογιῶν τών Κοινοτήτων ὅταν αὐτές ἀδυνατοῦσαν νά ἐξοφλήσουν τίς ὑποχρεώσεις τους. Σ' αὐτές μάλιστα τίς περιπτώσεις οἱ δανειζόμενες Κοινότητες ἀνελάμβαναν τήν ὑποχρέωση παράδοσης στόν δανειστή τους συγκεκριμένων γεωργικῶν προϊόντων τῆς παραγωγῆς τους ἀποκλειστικά σ' αὐτόν καί ὄχι σέ τρίτους. Ἔτσι συγκέντρωναν μεγάλες ποσότητες ὁμοειδῶν προϊόντων μέ ἀποτέλεσμα νά διαμορφώνουν καί τήν τιμή τους ὑπέρ αὐτῶν¹.

Μετά τή λήξη τοῦ μακροχρόνιου Βενετοτουρκικοῦ πολέμου (1645-1669), οἱ νικητές Τοῦρκοι πού, κατά τή διάρκειά του εἶχαν χάσει τόν ἔλεγχο στά νησιά λόγω τῆς ἀδιάκοπης παρουσίας στή θάλασσα μεγάλων ναυτικῶν δυνάμεων Βενετῶν καί Δυτικῶν πειρατῶν-κουρσάρων (πού καταδυνάστευαν καί αὐτοί τούς νησιῶτες), θέλησαν νά ἐπαναφέρουν τήν τάξη στήν περιοχή μέ τή λήψη σκληρῶν μέτρων κατά τών κατοίκων, τούς ὁποίους μάλιστα θεωροῦσαν συμπαραστάτες τών Βενετῶν κατά τόν πόλεμο². Ἔτσι, μετά τή λήξη του, τουρκικές ναυ-

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Οἰκονομία καί Ἐμπόριο τῆς Σίφνου κατά τό δεῦτερο μισό τοῦ 17ου αἰῶνα. «Σιφνιακά», 9 (2001), 19-89.

2. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ὁ καπετάν Κάψης, ὁ δῆθεν «Βασιλεὺς τῆς Μήλου» [ἓνα ἱστορικό ζήτημα φαλκιδευμένο] καί ὁ ἐπίσκοπος πού τόν «ἔστειψε» Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης. «Μηλιακά», Ἀθήνα 2003, 127-128.

τικές-στρατιωτικές δυνάμεις και κρατικοί υπάλληλοι κατέκλυσαν τὰ νησιά σέ μιά επίδειξη πυγμῆς τοῦ Κράτους, ἀλλά καί ἐπιβολῆς ἀναθεωρημένων φορολογιῶν, πού ἦταν ὁ πραγματικός στόχος τους³. Στίς 15 Ἰουνίου 1670, ὁ βικάριος τῆς Μήλου Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης (ἐπίσκοπος τοῦ νησιοῦ χειροτονήθηκε τόν Σεπτέμβριο τοῦ ἴδιου χρόνου), ἔγραψε στό Βατικανό ὅτι οἱ Τοῦρκοι εὐρίσκονταν στό νησί ἀπό ἑξαμήνου καί κατέγραφαν τίς ἀκίνητες περιουσίες γιά τόν ἐπαναπροσδιορισμό τῶν φορολογιῶν καί ὅτι ἐκεῖνες τίς ἡμέρες εἶχαν τελειώσει τό ἔργο τους στή Μήλο καί εἶχαν μεταβεῖ στή Σίφνο⁴.

Κάτω λοιπόν ἀπό δυσάρεστες συνθήκες κύλησε ἡ πρώτη, μετά τή λήξη τοῦ πολέμου, πενταετία, κατά τήν ὅποια οἱ κάτοικοι τῶν νησιῶν περιῆλθαν σέ κατάσταση οἰκονομικῆς ἀδυναμίας καί ἀνέχειας ἀπό τίς ἀξιώσεις τοῦ Κράτους γιά τακτική καταβολή ὑψηλῶν φορολογιῶν, ὅπως καί τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῶν συντρεχουσῶν ὁμοίων, σημαντικοῦ, ἐπίσης, ὕψους, ἄλλως οἱ τοπικοί ἐπίσκοποι ἔχαναν τό θρόνο τους, οἱ δέ πρόκριτοι πίεζαν ἀφόρητα γιά τήν εἴσπραξη ὄλων. Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς καταστάσεως, οἱ ὀρθόδοξοι κάτοικοι τῆς Μήλου ζήτησαν ἀπό τόν ἀρχιεπίσκοπό τους Γεράσιμο Μοδινό νά μὴν πληρώσουν ἐκκλησιαστικές φορολογίες γιά νά γίνει δυνατή ἡ καταβολή τῶν κρατικῶν, αἴτημα πού δέν ἀποδέχτηκε ὁ ἀρχιεπίσκοπος φοβούμενος τίς συνέπειες ἀπό τό Πατριαρχεῖο, δηλ. τήν ἔκπτωσή του ἀπό τόν θρόνο του. Ἡ ἄρνησή του ἐξόργισε Κλήρο καί Λαό καί τὰ πράγματα ὀξύνθηκαν τόσο πολύ, ὥστε ἀποφασίστηκε ἀκόμη καί αὐτή ἡ ἀπόσχιση τους ἀπό τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί μεταστροφή τους στόν Καθολικισμό, ὑπό τόν Λατῖνο ἐπίσκοπο (πλέον) Μήλου-Κιμῶλου Ἰωάννη Ἀντώνιο Καμίλλη, ἐπειδή ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης δέν φορολογοῦσε τούς πιστούς της⁵. Τά γεγονότα πρέπει νά ἔλαβαν χώραν περί τά τέλη τοῦ 1671 μέ ἀρχές τοῦ 1672 ὑπό τήν ἀρχηγία τοῦ καπετάν Γιώργη Κάφη, συμπολίτη τους, ὁ ὁποῖος ἀνακηρύχθηκε ἀπό Κλήρο καί Λαό, «βασιλέας τῆς Μήλου». Ἡ στέψη του πραγματοποιήθηκε στόν ὀρθόδοξο καθεδρικό ναό ἀπό τόν ἐπίσκοπο Καμίλλη, ὁ ὁποῖος κρέμασε στόν λαιμό του τό περιδέραιο ἀναγνώρισης τῆς ἐξουσίας του⁶. Ὁ Κάφης ἀνέτρεψε

3. Εὐαγγελίας Μπαλτά, *Ἡ Ὄθωμανική ἀπογραφή τῆς Σίφνου τό 1670*, Πρακτικά Β' Διεθνoῦς Σιφναϊκοῦ Συμποσίου, Ἀθήνα 2005, τόμ. Β', 309 ἐπ.

4. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ὁ καπετάν Κάφης*, 327-328.

5. Αὐτόθι, 329.

6. Αὐτόθι, 332.

ἀμέσως τή διοίκηση τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Κοινοῦ καί ἐξεδίωξε ἀπό τό νησί τόν ἀρχιεπίσκοπο Γεράσιμο. Τά ἐν λόγῳ μεγάλης σημασίας γεγονότα πραγματοποιήθηκαν πρὸς τά τέλη τοῦ ἔτους 1672 μέ ἀρχές τοῦ 1673, ἀλλ' ἡ «βασίλεια» τοῦ Κάφη δέν διήρκεσε ἐπὶ πολὺ ἴσως γιὰ λίγους μῆνες μεταξύ 1673-1674. ὅσο δηλαδή διάστημα χρειάστηκαν οἱ πρόκριτοι νά ὀργανώσουν στήν Κωνσταντινούπολη τήν καταστροφή του μέ τόν ἰσχυρισμό ὅτι ἦταν ἀρχηγός ἐπαναστατικοῦ κινήματος τό ὁποῖο, ἂν ἐπικρατοῦσε, θά ἀποτελοῦσε κακό προηγούμενο καί πρόβλημα γιὰ τό Κράτος. Ἔτσι διατάχθηκε ἡ σύλληψη τοῦ Κάφη (ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε μέ τέχνασμα), μεταφέρθηκε στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου καί τόν ἀπαγχόνισαν οἱ Τοῦρκοι⁷.

Μετά ταῦτα ἐπανῆλθε ἡ τάξη στή Μῆλο, οἱ πρόκριτοι ὅμως καί ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γεράσιμος σκέπτονταν μέ ποιόν τρόπο θά μπορούσαν νά ἐκδικηθοῦν, ἢ μᾶλλον νά ἐκδιώξουν ἀπό τό νησί τόν ἐπίσκοπο Καμίλλη. Ἀλλά τό θέμα δέν ἦταν καθόλου εὐκόλο, γιατί αὐτός εἶχε προνοήσει καί ζητήσει ἔγκαιρα τήν προστασία τοῦ πρεσβευτῆ τῆς Γαλλίας στήν Κωνσταντινούπολη de Nointel, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νά τόν ἐφοδιάσει καί μέ κατάλληλα γιὰ τήν περίσταση σουλτανικά ἔγγραφα⁸. Μάλιστα ὁ πρεσβευτής, πού τότε πραγματοποίησε μεγάλη περιοδεία στήν Ἀνατολή (ἀπό Σεπτ. 1673 - Φεβρ. 1675) μέ ἐπισκέψεις στούς Ἁγίους Τόπους, στά νησιά τοῦ Αἰγαίου κ.ἀ. δέν παρέλειψε κατὰ τήν ἐπιστροφή του νά μεταβεῖ καί στή Μῆλο. Ἐκεῖ ὁ Καμίλλης τόν ὑποδέχτηκε μέ ιδιαίτερες τιμές, ὁ δέ πρεσβευτής δήλωσε στούς προκρίτους ὅτι ὁ Λατῖνος ἐπίσκοπός τους τελοῦσε ὑπό τήν προστασία τῆς Γαλλίας καί τοῦ ἰδίου⁹. Ἔτσι οἱ πρόκριτοι, ὅπως εἶπαν ἀργότερα στόν καθολικό ἐπίσκοπο Τήνου Βενιέρη, «ἀπό σεβασμό πρὸς τοὺς ὑψηλοὺς προστάτες του» δέν ἐπεχείρησαν νά τόν κακομεταχειριστοῦν¹⁰. Δέν ἔπαψαν ὅμως νά ἐπιθυμοῦν ἀκόμη καί νά τόν ἐκδιώξουν ἀπό τή Μῆλο γι' αὐτό καί ἀναζητοῦσαν τόν τρόπο καί τήν κατάλληλη εὐκαιρία. Αὐτή φαίνεται πῶς δέν ἄργησε πολὺ νά φανεῖ ἢ νά ὀργανωθεῖ λεπτομερῶς, ὅπως θά περιγράψουμε στή συνέχεια.

Πρὸ τοῦ μηνός Ἰουλίου 1669 οἱ Σίφνιοι ζήτησαν ἀπό τόν Ἄνδριο μεγαλέμπορο Γάσπαρη Κοντόσταβλο νά ἀναλάβει τή διοίκηση τοῦ Κοινοῦ τοῦ νησιοῦ τους πού, μέχρι πρό τινας, ἀσκοῦσε ὁ ἀδελφός

7. Αὐτόθι.

8. Αὐτόθι, 333.

9. Αὐτόθι.

10. Αὐτόθι.

του Μιχελέτος (από 1662-1666), μόνιμος κάτοικος Σίφνου κατά τά ήδη γνωστά¹¹. Ὁ Γάσπαρης ἀποδέχτηκε τήν τιμητική πρόσκληση καί τόν τίτλο πού τοῦ προσέφεραν οἱ Σίφνιοι, τοῦ governatore = κυβερνήτη τοῦ νησιοῦ τους, στό ὁποῖο μετέφερε καί τήν ἔδρα τῶν ἐπιχειρήσεών του, ἀκόμη καί ὅταν ἀνέλαβε πρόξενος τῆς Βενετίας στήν Κρήτη (1670-1684)¹². Ὁ Γάσπαρης εἶχε συνάψει δύο γάμους καί ἀποκτήσει πέντε παιδιά, δύο ἀγόρια ἀπό τόν πρῶτο καί ἄλλα δύο ἀπό τόν δεύτερο καί μία θυγατέρα, ἄγνωστο ὅμως ἀπό ποιόν γάμο του. Ἡ θυγατέρα συζεύχθηκε τόν, ἐκ Τήνου, Κωνσταντῖνο Ἀλιπράντη καί ἀπέκτησαν δύο παιδιά, τόν Γάσπαρη καί τήν Ἐλένη-Μαρία¹³.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἀλιπράντης, ἀπόταν ὁ πενθερός του ἀνέλαβε τή διακυβέρνηση τῆς Σίφνου, φαίνεται πώς εὐρίσκονταν τακτικά στό νησί γιά τή διεκπεραίωση διαφόρων ὑποθέσεων, τόσο προσωπικῶν, ὅσο καί τοῦ τόπου, κατά τήν ἀπουσία στήν Κρήτη τοῦ πενθεροῦ του Γάσπαρη Κοντόσταβλου¹⁴. Λόγου χάριν στά 1674, Φεβρουαρίου 26, σέ συνεργασία μέ τούς προκρίτους, προῆλθαν στήν ἐκκαθάριση χρεωστούμενων ὑπολοίπων ἀπό παλαιά δάνειά τους πού εἶχαν χορηγήσει, τόσο ὁ ἴδιος, ὅσο καί ὁ πενθερός του, τό σύνολο τῶν ὁποίων προσδιορίσθηκε στό ποσόν τῶν 1.906,73 ρεαλιῶν¹⁵.

* * *

Αὐτός ὁ Κωνσταντῖνος Ἀλιπράντης, ἄνθρωπος ὑπεροπτικός καί μέ κακοποιά ἔνστικτα, δέν δίσταζε νά μετέρχεται τά πάντα, ἀκόμη καί ἄκρως ἐπικίνδυνες ἐνέργειες προκειμένου νά ἐπιτύχει τῶν σκοπῶν του. Αἰξίζει νά ἀναφέρομε ἕνα παράδειγμα γιά νά γίνει κατανοητή ἡ ἐπικίνδυνη προσωπικότητά του. Περιέχεται σέ ἀναφορά τῆς 26ης Αὐγούστου 1673 ν. ἡμ. τοῦ ρέκτορα Τήνου Giovanni Andrea Trivisan (ἡ Τήνος ἐξακολουθοῦσε νά εἶναι βενετσιάνικη κτήση) καί ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ὁ Ἅγᾶς πού εἶχε ἀποστείλει ὁ Καπουδάν Πασᾶς νά συγκεντρώσει τίς φορολογίες τῶν νησιῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐκτός ἀπό αὐτές εἶχε συγκεντρώσει μέ ἔμπιστους ἀνθρώπους του καί διάφορα προϊόν-

11. «Σιφνιακά», 9 (2001), 26 ἐπ.

12. «Σιφνιακά», 12 (2004), 43-92.

13. Ἀλεξ. Κραντονέλη, Νέες εἰδήσεις γιά τήν ἐλληνική πειρατεία στά τέλη τοῦ 17ου αἰῶνα. «Θησαυρίσματα», 24 (1994), 292-293 καί Δημ. Ἴ. Πολέμη, Οἱ Κοντόσταβλοι τῆς Ἄνδρου, περιοδ. «Ἄγκυρα», Ἄνδρος, 2 (2004), 164.

14. Ἀπό τίς 24 Ἰουλίου 1672 καί ἐξῆς ὁ Γάσπαρης εὐρίσκονταν στήν ἔδρα του στά Χανιά, ἀπό ὅπου καί ἔγραφε τακτικά στόν προϊστάμενό του βάιλο τῆς Κωνσταντινούπολης, βλ. «Σιφνιακά», 12 (2004), 68 ἐπ.

15. «Σιφνιακά», 16 (2008), 115-117.

τα μεγάλης αξίας, κυρίως καφέ και μετάξι. Τά προϊόντα αυτά, πού θά έκποιοῦσαν, προφανῶς, μετά τή λήξη τῆς επίσημης ἀποστολῆς τους, σκέφθησαν νά τά ἀποθηκεύσουν στή βενετσιάνικη Τῆνο».

Ἔτσι, ἀπό τή Νάξο, ὅπου εὐρίσκονταν ὁ Ἄγᾶς, τά μετέφεραν στήν Τῆνο μέ δύο πλοῖα κάποιος Μεχμέτ Χότζα καί ὁ δραγομάνος τοῦ Ἄγᾶ Δημητράκης Γκαλιμπέρτης καί τά παρέδωσαν γιά ἀσφαλῆ φύλαξη στόν ἔμπιστο καί συνεργάτη τους Κωνσταντῖνο Ἄλιπράντη, τόν γαμβρό τοῦ Κοντόσταβλου, ὁ ὁποῖος τά τοποθέτησε σέ μίαν ἀπό τίς ἀποθήκες πού διατηροῦσε στήν παραλία τοῦ Ἁγίου Νικολάου (τό σημερινό λιμάνι τοῦ νησιοῦ). Μετά τήν ἀποθήκευση, κουρσάρικα πλοῖα πού εἶχαν, ὅπως φαίνεται, παρακολοθηθεῖ τά τουρκικά, ἄρχισαν νά περιτριγυρίζουν στήν Τῆνο μέ πρόθεση νά ἀρπάξουν τήν πολύτιμη λεία, πράγμα σχετικά εὐκόλο γιατί εὐρίσκονταν στήν ἀνοχύρωτη παραλία.

Ὁ Διοικητής τοῦ νησιοῦ Trivisan σκέφθηκε νά ἐκμεταλλεῖται τήν ὑπόθεση καί συμβούλευσε τόν Ἄλιπράντη νά διασφαλίσει τά ἔμπορεύματα στήν κατοικία του, μέσα στό Φρούριο, ὅπου δέν μποροῦσαν νά φθάσουν οἱ κουρσάροι πού θά λογάριαζαν τήν ἀπειλή τῶν κανονιῶν του. Τοῦ παρεχώρησε μάλιστα ὑποζύγια καί ἐργάτες γιά τή μεταφορά καί ὁ Ἄλιπράντης καί οἱ ἄνθρωποι του ἔμειναν καταὑποχρεωμένοι ἀπό τίς φροντίδες του. Ὁ Trivisan μάλιστα εἶχε πάρει τήν ἀπόφαση, ἂν οἱ Τούρκοι παρέμεναν γιά μεγάλο διάστημα στό νησί, νά διασφαλίσει κατά τόν καλύτερο τρόπο τήν παραμονή τους ἀπό κάθε ἔνοπλη προσβολή. Θά τοὺς ὑποδείκνυε νά μή στρατοπεδεύσουν στήν παραλία, ὅπου θά χρειάζονταν τοῦλάχιστον τριακοσίους ἔνοπλους ἄνδρες γιά νά ἀποκρούσουν ἐπιθέσεις, ἀλλά σέ ἀσφαλέστερη θέση, κάτω ἀκριβῶς ἀπό τό Κάστρο, τή λεγόμενη Μπάνιο (Bagno), ὅπου ὑπῆρχαν κτίσματα καί μάνδρα πού εἶχε κατασκευάσει ὁ διάσημος πειρατής-συνεργάτης τῶν Βενετῶν κατά τόν πόλεμο Γεώργιος Μαρία Βιτάλης, ἀπό τήν Κορσική. Οἱ ἐπιτυχίες τοῦ τελευταίου κατά τῶν Τούρκων ἦταν ἐκπληκτικές. Κατά τίς ὑπάρχουσες πληροφορίες οἱ αἰχμαλῶτοι πού ἔπιανε ἀνέρχονταν σέ χιλιάδες. Τοὺς μετέφερε στήν Τῆνο καί τοὺς ἔκλεινε στό Μπάνιο. Ὁ χώρος ἢ τοποθεσία ἐκείνη ἐπῆρε αὐτό τό ὄνομα ἀπό τήν ἰταλική λέξη bagno πού σημαίνει «κάτεργο», «δεσμωτήριο» καί «φυλακή», δηλαδή στρατόπεδο συγκεντρώσεως αἰχμαλώτων. Ἡ δράση τοῦ Βιτάλη εἶχε ἀρχίσει στά 1650 καί τελείωσε τόν Ἰούλιο τοῦ 1668, πού φονεύθηκε σέ ναυμαχία μέ τίς δυνάμεις τοῦ Καπουδάν Πασᾶ, ὁ

ὁποῖος εἶχε πάρει ἐντολή νά τόν ἐξολοθρεύσει ὅπωςδῆποτε. Τά κτίσματα λοιπόν στό Μπάνιο, πού θά πρέπει τότε ἀκόμη νά εὐρίσκονταν σέ καλή κατάσταση, ἀφοῦ ὁ θάνατος τοῦ Βιτάλη ἦταν σχετικά πρόσφατος (1668), θά παραχωροῦσε ὁ Trivisan στούς Τούρκους γιά νά αἰσθάνονται ἀσφαλεῖς καί βέβαια καταὑποχρεωμένοι ἀπό τήν πολιτική χειρονομία τοῦ Βενετοῦ ρέκτορα¹⁶.

Ὁ τελευταῖος, παράλληλα μέ τ' ἀνωτέρω, ἔσπευσε νά ἐνημερώσει σχετικῶς τόν βαῖλο Κουερίνη στήν Κωνσταντινούπολη, προκειμένου αὐτός νά ἐκμεταλλευθεῖ πολιτικά τό γεγονός κατά τήν ἀσκηση τῶν καθηκόντων του.

* * *

Οἱ Μήλιοι λοιπόν ἐχθροί τοῦ Καμίλλη, θεώρησαν ὅτι εὐρῆκαν τή μεγάλη εὐκαιρία νά τόν ἐκδικηθοῦν στά φοβερά γεγονότα πού προκάλεσε ὁ Κωνσταντῖνος Ἀλιπράντης τό 1675 στή Σίφνο. Γεγονότα πού προῆλθαν ἀπό ἐρωτικό πάθος πού ἔτρεφε γιά μιά χήρα παπαδιά τοῦ νησιοῦ κατά τά ἱστορούμενα σέ νοταριακό ἔγγραφο ἔτους 1682 τῶν ἐπιτρόπων καί προκρίτων τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου. Δέν μποροῦμε νά ἀποκλείσουμε μάλιστα καί τήν πιθανότητα ὅτι ἦταν δυνατόν οἱ Μήλιοι νά εἶχαν ἔλθει καί σέ συνεννόηση μέ τόν Ἀλιπράντη ἀφοῦ καί αὐτός θεωροῦσε τόν Καμίλλη ἐχθρό του καί μάλιστα διεκδικητή τῆς χήρας παπαδιάς! Ἄν ὑπῆρξε πράγματι συνωμοσία, αὐτή ἀπέβλεπε στήν ἠθική μείωση καί τόν ἐξευτελισμό τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου τῆς Μήλου-Κιμῶλου καί τοποτηρητή τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας Σίφνου, μέ ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα τήν ἐπέμβαση τοῦ Βατικανοῦ, ὅταν θά ἔφθαναν σ' αὐτό σχετικές καταγγελίες μετά τήν ὀλοκλήρωση τοῦ σχεδίου.

Οἱ Σίφνιοι περιέγραψαν τά, κατ' αὐτούς, ἀληθῆ γεγονότα πού συνέβησαν τό 1675 μέ τό ἐπόμενο νοταριακό ἔγγραφό τους, δηλ. ἐπίσημο ντοκουμέντο γι' αὐτό καί τό χαρακτήρισαν «νομικό», μέ τήν ἔννοια δηλαδή ὅτι ἦταν δυνατόν νά ἐπιφέρει νομικές συνέπειες:

«Διά τοῦ παρόντος νομικοῦ γράμματος, δηλοποιοῦμεν ἐμεῖς οἱ κάτωθεν γεγραμμένοι προεστοί, γέροντες καί ἐπίτροποι τῆς νήσου Σίφνου, πῶς, μέ τό νά δανείζη τῶν Τούρκων τά χαράτζια μας ὁ ποτέ Κωνσταντάκης Ἀλιπράντης ἐρχόμενος νά τά μαζώξη ἀπό ἡμᾶς, ἀνάμεσα εἰς ταῖς τυρανίαις ὅπου ἔπραξεν, μίαν πολλά ἀπάνθρωπον μᾶς ἔκαμεν, ὅπου ὅλοι μικροί τε καί μεγάλοι τήν ἐκλαύσαμεν πικρῶς.

16. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Πολιτικές ἐνέργειες Βενετῶν Ἀντιπροσώπων, «Κυκλαδικά Θέματα», χρόνος Ε', τεῦχος 27 (1988), 172-176.

ἐθέλησε νά ἀλοτιζάρη δυναστικῶς εἰς τό ἀρχοντικόν σπίτι τῆς κερά παπαδιᾶς, χήρας τοῦ ποτέ Τζαννῆ Μπαροῦ, θυγατρὸς τοῦ ἀφέντη Μπατῆ Γοζαδίνου, εἰς τό ὅποιον, μέ τό θέλημα τῶν γονέων τῆς ἐλοτιζάριζεν ὁ ἐκλαμπρότατος καί πανιερώτατος δεσπότης μονσινιόρ Ντεκαμίλλης ὅταν ἐλάχαιεν εἰς τούτην του τήν ἐπαρχίαν, καί ἐπειδὴ ἐφύλαγεν παλαιάν καί κρυφὴν ἔχθραν πρὸς τόν αὐτόν δεσπότην, ἐβουλήθη νά ἐντροπιάσῃ τήν παπαδιάν διὰ νά εὐρεθῆ ἐγκαστρομένη καί νά ἀπομείνῃ τό ὄνειδος ἐπάνω εἰς τόν ἀρχιερέα, ἀλλὰ ὡσάν ὅποι αὐτὴ ἐστάθηκε πάντα τῆς τιμημένη καί καλὴ χήρα, δέν ἐπλανέθη, οὐδέ ἀπὸ τὰ ταξίματα καί δῶρα, οὔτε ἀπὸ τοὺς φοβερισμοὺς τοῦ δυνάστη, αὐτὸς δέ, διὰ νά ἐκδικήσῃ τὴν πονηράν του γνώμην, ἔστειλε ἕναν του σπεκουλάτορα νά πάγῃ νά τῆς κόψῃ τὴν μύτην τῆς καί τὰ χεῖλη καί νά τοῦ τὰ φέρῃ, καί τὴν ἡμέραν τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ Προδρόμου, στοὺς 1675, ἐμπαίνει ὁ αἵματοχύτης ὀνόματι Πιέρος Μπρόντζας σκλαβοῦνος εἰς τό σπίτι τῆς λεγομένης χήρας, ἣ ὅποια εὐρέθηκεν μόνη μέ μίαν τῆς δουλεύτραν καί αἰφνίδια τῆς δίδει μία ματζιά εἰς τὴν κεφαλὴ διὰ νά τὴν σκοτώσῃ, νά μὴ δυναστῆ νά φύγῃ καί νά διαφεντευθῆ καί ἔπειτα ἐβγάξῃ τό μαχαίρι νά τῆς κόψῃ τὴν μύτην, τρέχει ἡ λεγομένη τῆς δούλη, ἐμπαίνει εἰς τὴν μέσην, δέν ἀφίνει τὸν μπόγιαν τῆς νά τῆς τὴν ἐκόψῃ, ἀμῆ, ὕστερα ἀπὸ πολὺ πόλεμον, τῆς ἔντασε δύο μαχαιριές, μίαν στό μάγουλο τό δεξιό καί ἄλλην εἰς τὸν μέλιγγα καί ἕως τὴν σήμερον φαίνονται τὰ σημάδια.

Ἄνεκδιήγητος ἐστάθη ὁ θρῆνος καί ὁ κλαυθμὸς ὅποι ἐκάμαμεν ὄλλοι μας, ἀμῆ, τίς ἐμπόριε νά μιλήσῃ; ποιὸς κύρης, ποιὸς ἐδικός, ποιὸς ἐντόπιος ἐμπόριε νά κατηγορήσῃ τόσο σκληρόν καί ἀνόριστον τυράνισιν, ἢ νά ἐκδικήσῃ τὴν ἄφταστην χήραν; ἕνας ἐγύρεψε νά ἐλέγξῃ καί νά μαλώσῃ τὸν ἄνωθεν Πιέρο, ἤγουν ὁ κόνσολος τῶν Φραντζέζω ὀνόματι Παυλῆς Ὁμηρος καί τόσον ἐσχυλιάσθη ὁ Ἀλιπράντες, ὅτι ἔστειλε τὸν ἴδιο Πιέρο καί ἐσκότωσέν τον μέ ἄγριον καί σκληρόν θάνατον.

Περάσσοντας κάμποσος καιρός, ἀποφάσισεν ὁ ἀναθεματισμένος Ἀλιπράντες νά σκοτώσῃ τὴν ἄνω λεγομένην παπαδιᾶ, καί στέλει πάλι τὸν ἴδιο Πιέρο καί ἄλλους σκλαβοῦνους, διαβολικοὺς του ὑπηρέτες, νά πάρουν τὴ ζωὴν τῆς, καί μανθάνοντάς το ὁ ἀφέντης Φίλιππος Ναδάλες, κόνσολος τῆς Φραντζᾶς, διάδοχος τοῦ εἰρημένου Παυλῆ, καί γροικόντας καί ἐμεῖς τὴν συμφορὰν ὅποι ἔμελε νά γίνῃ, διὰ νά μὴ χάσῃ τὴν ψυχὴν τῆς καί τὴν ζωὴν ἀντάμα καί ἀπομείνῃ πεντάρφανο τό παιδὶν τῆς, ἐπρομηθέψαμεν καί ἐστείλαμεν τήνα εἰς

τὴν Μῆλον καὶ ἐπαρεκαλέσαμεν τὸν ἀφέντη δεσπότη νά τῆς δώσει ὀλίγον τόπον καὶ τὸ σκέπος τῆς ἐκκλησίας νά γλιτώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον, ἐπειδὴ καὶ ἡ αἰτία τοῦ διωγμοῦ τῆς ἐστάθηκεν ἡ ζηλία καὶ ἡ ἔχθρα ὅπου ἐπῆρεν ὁ Ἀλιπράντες εἰς τὸν μονσινιόρε.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πανιερότητά του, τῆς ἔδωκεν ἓνα σπιτάκι σιμά εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὸ ὁποῖον κάθεται μὲ τὸν υἱὸν τῆς ὅπου εἶναι εἴκοσι χρονῶν παλικάρι καὶ αὐτὴ τρίγουρου σαράντα ὀκτώ καὶ ζιοῦσι μὲ τὴν ἰντράδα ὅπου τῆς ἔρχεται ἀπὸ τὸ πράγμα τῆς ἀπὸ τὴν Σίφνον. καὶ εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν δὲν ἐφάνηκεν, μήτε ἀκούστηκε, νά κάμη καμμιάν ἀταξίαν ἢ ἐντροπή τῆς τιμῆς τῆς, ἀλλὰ ὡς καὶ πρότερον περνᾷ ἄξια καὶ τιμημένα.

Καὶ ἐὰν ἐφαφλάτισε κανένας τίποτα διὰ τὸν ἄνωθεν ἀρχιερέα εἰς τὰ λόγια ὅπου ἔσπειρεν ὁ διώχτης τοῦ Ἀλιπράντες, καὶ οἱ ἄθεοι ὑπηρέτες του, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ διὰ ταῖς ἄλλαις καὶ μεγάλας των ἀσέβειες, ὁ Θεὸς γλήγορα ἔκαμε τὴν ἐκδίκησιν καὶ ἐπέθανεν κενὸν καὶ ψυχρὸν θάνατον ὁ Ἀλιπράντες καὶ ἡ γυναῖκα του καὶ ὁ Πιέρος ἔπεσε στῶν Τουρκῶν τὸ κάτεργον σκλάβος. ἐμεῖς δὲ ἐπράξαμεν καὶ ἐγνωρίσαμεν τὸν ἀφέντη δεσπότη διὰ ἄξιον καὶ ἐνάρετον ποιμένα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐλάβαμεν μεγάλη βοήθισιν εἰς ταῖς πείραξαις τῶν κουρσάρων καὶ τοὺς ψυχοφελίμους τοῦ λόγους καὶ ἔνθεον ζῆλον ὄλλοι μας ἀναζητοῦμε.

Ταῦτα μαρτυροῦμε εἰς φόβον Θεοῦ ἀπάνω εἰς τὸ ἱερόν εὐαγγέλιον.

ἐγράφη στὴν Σίφνο εἰς ταῖς 18 τοῦ ἰανουαρίου 1682.

- πρωτοπαπᾶς σίφνου ροῦσος
- παπαποστόλης Γοζαδίνος
- παπαῖωάννης νταμισίνας
- παπαῖερώνυμος ροῦσος
- παπαποστόλης γοζαδίνος τοῦ μέγα Ταξιάρχῃ
- ἀντώνιος πρακτικὸς καὶ ἐπίτροπος
- πέτρος μοθωνέος καὶ ἐπίτροπος
- ἀνεγνώστης τεπάστης
- γιόργης μουσελήμης
- ἀνεγνώστης ράφος
- ἀπόστολος ζαμπέλης
- νικολός ζαμπέλης
- νικολός κουλούρης
- νικολός κουζουρῆς

- Ιωάννης ρουῖσος
- πετρῆς φρουδίτης
- ἀντώνης γεόργη τομάζου
- φίλιππος ἀπλόδιορος
- Γεώργης Ἀναγνώστη Τουλάκης, καντζιλιέρης σίφνου ἔγραφα μέ θέλημα τῶν ἄνωθεν.

<πιστοποίηση>

Ἐμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι καπουτσίνοι, ἀποστολικοί μισσιονάριοι τῆς ἀποστολῆς Μήλου, πιστοποιοῦμε ὅτι τό παρόν ἔχει γραφεῖ διά χειρός τοῦ κ. Καντζιλιέρη Σίφνου καί ὑπό τῶν προκρίτων τοῦ αὐτοῦ τόπου χωρίς ἀμφιβολία γιά τήν ἀλήθεια τῶν περιεχομένων του καί παρέχουμε τήν ἀνεπιφύλακτη ἐγγύησή μας.

- Fra Furleo da Verona capuccino, ἡγούμενος τῆς Ἀποστολῆς Μήλου.

- Fra Agostino da Pontoise predicatore capuccino e missionario.

- Fra Giacomo da elonte Regio predicatore capuccino missionario apostolico»¹⁷.

Πρέπει νά θεωρήσουμε βέβαιο ὅτι τά ἀνωτέρω δραματικά γεγονότα πού συνέβησαν στή Σίφνο καί τά πρόσωπα-πρωταγωνιστές σ' αὐτά, ἐπίσημα καί γνωστά στούς πάντες, πόσες συζητήσεις θά ξεσήκωσαν, ὄχι μόνο στή Σίφνο καί τή Μήλο, ἀλλά σέ ὅλα τά Κυκλαδονήσια. Ὁ Καμίλλης, γνωστός γιά τό ἀκέραιο τῆς προσωπικότητάς του¹⁸, καταλάβαινε τί συνέβαινε καί πού ἀποσκοποῦσαν ὅλα αὐτά καί φρόντιζε, μέ κατάλληλες διατυπώσεις σέ ἔγγραφα του πρὸς τήν Προπαγάνδα νά τήν ἐνημερώνει, μέ ἀόριστες διατυπώσεις χωρίς ἀναφορές ἢ περιγραφές τῶν γεγονότων, ὅτι τόν κατέτρεχαν ἀδίκως. Ἔτσι, σέ ἔγγραφο του ἀπό 15 Ὀκτωβρίου 1676, ἔγραψε:

«...Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή πέρνω τό θάρρος νά ἐμπιστευθῶ ταπεινά στήν ἀγάπη τῶν καρδιναλίων τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας τήν εἶδηση ὅτι, πρό πολλοῦ χρόνου μισοῦμαι θανάσιμα καί διώκομαι ἀπό μερικούς ἐκκλησιαστικούς παράγοντες καί, ἰδιαίτερα, ἀπό ἕνα

17. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἐγκλήματα στή Σίφνο τοῦ 1675, «Κυκλαδικά Θέματα», χρόνος Α', τεῦχος 5 (1984).

18. Λεπτομέρειες γιά τήν προσωπικότητα καί τό ἦθος τοῦ Καμίλλη βλ. «Σιφνιακά», 15 (2007), 90-102 καί Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά Οἰκονομικά τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Μήλου δύο ἀρχιερατειῶν (1642-1699), «Μηλιακά», Α' (1983), 81-144. Τοῦ ἰδίου, Οἱ ἐκχριστιανισμοί Μωαμεθανῶν στίς Κυκλάδες αἴτιο κατηγορίας στίς διαμάχες τῶν καθολικῶν, Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, 12 (1995), 183-235 (καί σέ ἀνάτυπο) καί «Σιφνιακά», 18 (2010), 36-86.

ἀρχιερέα αὐτῶν τῶν νησιῶν καί κάποιον λαϊκό ἀπό τήν Τήνο, ἄνθρωπο πλουσιώτατο, πολύ ἰσχυρόν καί τύραννον πού, ἀργότερα, ἄν παραστῆ ἀνάγκη, θά ἀποκαλύψω στίς σεβασμιότητές σας τό ὄνομα καί τίς κακουργίες του...»¹⁹, ἤ τόν ἴδιο χρόνο, σέ ἔγγραφό του τῆς 5ης Δεκεμβρίου, ὅτι στή Σίφνο «Λατῖνοι δέν ὑπάρχουν πλέον, πλὴν ἑνός, πτωχοῦ ναυτικοῦ· ἀπό ξένους τρεῖς κουρσάροι σκιαβόνοι συχνάζουν μόνον, πόρνοι καί δολοφόνοι, οἱ ὅποιοι πρό δεκαπενθημέρου δολοφόνησαν τόν πρόξενο τῆς Γαλλίας στή Σίφνο Παῦλο Ὅμηρο, ἐκτός τῶν ἄλλων κακουργιῶν πού ἔχουν διαπράξει καί διαπράττουν καθημερινά...»²⁰. Περιέγραφε δηλαδή ὁ Καμίλλης γεγονότα μέ κάποιους ἀνθρώπους (ἕναν ἀρχιερέα καί κάποιον ἰσχυρό ἀπό τήν Τήνο) πού τόν ἐπιβουλεύονταν, χωρίς νά φανερώνει ὀνόματα καί λεπτομέρειες γιά τά συντρέξαντα, ὥστε, ὅταν καί ἄν ἔφταναν στήν Ἁγία Προπαγάνδα καταγγελίες ἐναντίον του, νά εἶναι προετοιμασμένη νά μὴ δώσει ἀμέσως πίστη σ' αὐτές, ἄν δέν μάθαινε καί ἀπό τόν ἴδιο τίς ἀπόψεις καί ἐξηγήσεις του. Δέν παρέλειψε βέβαια νά ἀναφέρει ὅτι ὁ πρεσβευτής de Nointel «φρόντισε νά τοῦ στείλει βασιλικές (= σουλτανικές) διαταγές, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες, ὅλοι αὐτοί οἱ Ἕλληνες, λαϊκοί καί ἱερωμένοι τῆς Μήλου, Κιμῶλου καί Σίφνου, πού ἐπιθυμοῦν νά ἀκολουθήσουν τό καθολικό δόγμα, δύνανται νά τό πράξουν ἐλευθέρως, ἐγώ δέ νά μὴν ἐμποδίζομαι πρὸς τοῦτο, οὔτε καί ἀπ' αὐτόν τόν Καπουδάν Πασᾶ... ὅσον δ' ἀφορᾶ στά χαράτσια, νά μὴν μπορῆ οὔτε Καδῆς, οὔτε Μπέης, οὔτε Πασᾶς, οὔτε κανένας ἐκ τῶν Ἑλλήνων προὔχόντων, νά μέ ὑποχρεῶνει νά πληρώνω πλέον ἐκείνων πού καθορίστηκαν ἀπό τό ταχίρ (= τήν ἀπόφαση τοῦ ταχριτζή), δηλαδή ρεάλια ἢ pezze da otto 12 γιά τή Μήλο, 8 γιά τή Σίφνο καί ἄλλα 10 γιά τήν Κιμῶλο γιά τά ἐκκλησιαστικά κτήματα...»²¹ ὅλα αὐτά γιά νά ἀντιληφθεῖ ἡ Προπαγάνδα ὅτι οἱ τυχόν κατηγορίες ἐναντίον του προέρχονταν ἀπό τίς δραστηριότητές του προσέλκυσης ὀρθοδόξων στόν Καθολικισμό καί τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτυχίας πού εἶχε στόν καθορισμό μικρῆς φορολόγησης τῶν ἐκκλη-

19. «Σιφνιακά», 11 (2003), 139-140.

20. Αὐτόθι, 141. Πρέπει νά ἀναφέρουμε ὅτι, κατά τά διατυπούμενα στό, ἀπό 18 Ἰαν. 1682, ἔγγραφο τῶν προκρίτων τῆς Σίφνου, ἡ ἐπίθεση κατά τῆς χήρας παπαδιάς ἀπό τόν σκλαβοῦνο τοῦ Ἀλιπράντη ἐγινε στίς 29 Αὐγούστου 1675· ἡ δολοφονία ὅμως τοῦ προξένου Παυλῆ Ὅμηρου κατά τόν Καμίλλη (ἀναφορά του τῆς 15 Δεκ. 1676) πρό 15 ἡμερῶν τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς, ἕναν δηλ. καί πλέον χρόνο μετά τά πρῶτα γεγονότα, ὅταν μόλις τότε φαίνεται πῶς τά σχολίασε ὁ Ὅμηρος καί ἐπετίμησε τοὺς Ἀλιπράντη καί σκλαβοῦνο πού ἐξεμάνισαν ἐναντίον του.

21. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ὁ καπετάν Κάψης, 331.

σιαστικῶν κτημάτων Μήλου, Κιμώλου καί Σίφνου μέ ἐξαγορά τοῦ ταχριτζή (= Τούρκου Οἰκονομικοῦ ὑπαλλήλου) κατά τόν τελευταῖο ὑπολογισμό της στά 1670.

Τό ἔτος 1678 ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἀνέθεσε στόν Λατῖνο ἐπίσκοπο Τήνου Angelo Venier τή διενέργεια τακτικῆς ἀποστολικῆς ἐπίσκεψης στίς ἐκκλησίες τῶν νησιῶν. Οἱ Μήλιοι, πρῖν ὁ Venier ἐπισκεφθεῖ τή Μήλο, φαίνεται πῶς τόν εἶχαν προσεγγίσει καί κατηγορήσει τόν Καμίλλη ὅσο καλύτερα μποροῦσαν, ὅπως συνάγεται ἀπό τήν ἔκθεση πού ὑπέβαλε ἐν συνεχείᾳ στό Βατικανό, ἀλλά καί ἀπό τό γεγονός, ὅπως ὁ ἴδιος ἔγραφε, ὅτι πρῖν ἀναχωρήσει γιά τή Μήλο ἀπό τήν Τήνο εἶχε ἐπισκεφθεῖ τόν Κωνσταντῖνο Ἀλιπράντη (κάτοικον Τήνου) γιά νά τόν νουθετίσει! Ἐγραφε λοιπόν καί περιέγραφε τά γεγονότα ὅπως τοῦ τά εἶπαν Μήλιοι καί Ἀλιπράντης ὡς ζήτημα ἀντιζηλίας μεταξὺ δύο ἀνδρῶν γιά μιᾶ γυναῖκα καί ὄχι τήν πραγματικότητα. Ὡς ἐξῆς:

«Ἐξ αἰτίας μιᾶς γυναίκας, χήρας ὀρθόδοξης παπαδιάς, θυγατέρας τοῦ Μπατῆ Γοζαδίνου ἀπό τή Σίφνο, τήν ὁποία ἔθεσε ὑπό τήν προστασία του (ὁ Καμίλλης) ἐναντίον τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Ἀλιπράντη, ἐρωμένου της, ἔτυχε ἀπ' αὐτόν πολλῶν ἐνοχλήσεων καί δοκίμασε τήν ὀργή του μέ διάσυρση τῆς ὑπόληψής του· τήν εἰρημένην νέα ὁ μονσινιόρ Καμίλλης ἐπῆρε ἀπό τό πατρικό σπίτι της, παρά τή θέληση τῶν γονέων της, καί τήν ἐπῆγε στή Μήλο, φιλοξενώντας την στό ἴδιο του τό σπίτι, μέ τό πρόσχημα διάσωσης τῆς ζωῆς της ἀπό τόν κατατρεγμό τοῦ ἀνωτέρω Ἀλιπράντη, ὁ ὁποῖος, γιά νά ντροπιᾶσει τόν ἐπίσκοπο, ἐπεχείρησε ἀκόμη καί νά τήν δολοφονήσει καί ὡς ἐκ τούτου ἀκολούθησαν ἀναστάτωση καί σκανδαλισμός, πού ἔγιναν ἡ αἰτία οἱ ἐνοριῖτες του, ἰδιαίτερα ὅμως οἱ Ἕλληνες, νά ψιθυρίζουν διάφορα κατά τοῦ μονσινιόρ καί νά ἔχουν ἐλάχιστη ἐκτίμησις στό πρόσωπό του. Δέν παρέλειψα λοιπόν, πρῖν ἀναχωρήσω (ἀπό τήν Τήνο) γιά τή Μήλο, νά δώσω κατάλληλες συμβουλές σ' αὐτόν τόν Ἀλιπράντη, προκειμένου νά καταστείλει τήν ὀργή του ἐπιτυχάνοντας μέ διάφορες παραινέσεις νά καταπραῖνω τό θυμό καί τίς κακές προθέσεις πού μηχανεύονταν ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου. Κατόπιν συναντήθηκα μέ τόν τελευταῖο στή Μήλο καί συζήτησα τό ζήτημα μαζί του, τοῦ συνέστησα δέ νά ἀπομακρύνῃ ἀπό τό σπίτι του τήν εἰρημένην χήρα, ὥστε νά μή δίνει ἀφορμή σ' ὅποιονδήποτε ἀναζητεῖ τήν εὐκαιρία νά δημιουργεῖ σκάνδαλα καί κουτσομπολιό καί μοῦ

υποσχέθηκε πώς θά τό κάνει. Λίγους μήνες μετά τήν αναχώρησή μου από τό νησί εκείνο. μέ διεβεβαίωσε μέ γράμματά του ότι τήν απέμαχρυνε από τό σπίτι του. πλὴν μέχρι σήμερα αὐτή ἐξακολουθεῖ νά μένει ἐκεῖ καί συντηρεῖται ἀπό τόν ἴδιο. Μετά παρέλευση μάλιστα ὀλίγου χρόνου. ἀπέθανε ἐδῶ (δηλαδή στήν Τήνο) ὁ ἀνωτέρω Κωνσταντῖνος Ἀλιπράντης δηλητηριασμένος καί δέν ἀπολείπουν κάποιοι. πού κάνουν τούς δικαστές. νά διατείνονται ὅτι. μᾶλλον μέ συνδρομή καί συνεργία τοῦ ἀνωτέρω μονσινιόρ Καμίλλη. ἀκολούθησεν ὁ θάνατός του»²².

Ἐγραψε ἀκόμη στήν ἔκθεσή του ὁ Venier ὅτι «οἱ ἐπίτροποι καί ἄλλοι πρῶχοντες τῆς Μήλου ἦλθαν νά μοῦ παραπονεθοῦν πώς ὁ μονσινιόρ Καμίλλη ἀναμειγνύεται συχνά στά πράγματα τῆς Κοινότητάς τους μέ ἀποτέλεσμα νά προκαλοῦνται συγχύσεις καί ταραχές στή διακυβέρνηση τοῦ κοινοῦ. ὅπως συνέβη ἰδίως περί τό ἔτος 1675 μέ τήν περίπτωση κάποιου Ζώρζη Κάφη πού ξεσήκωνε τόν λαό κατά τῶν ἀστῶν καί πρῶχόντων... κ.λπ.» κατά τά ἤδη περιγραφέντα²³.

Ἄλλες λεπτομέρειες ἐπί τῶν ἐν λόγῳ ζητημάτων-κατηγοριῶν δέν εἶναι γνωστές. Ὑποθέτουμε ὅτι μετά τήν ὑποβολή ἀπό τόν ἐπίσκοπο Τήνου Venier τῆς ἔκθεσής του γιά τήν ἀποστολική ἐπίσκεψη στά νησιά. τό Βατικανό θά προέβη σέ σχετικές ἐνέργειες-ἀνακρίσεις πού πολύ πιθανόν. διήρκεσαν ἐπί πολύν χρόνο. μέχρι πού ὁ Καμίλλη. κατόπιν αἰτήματός του. προκάλεσε τήν ἐκδοση ἀπό τό Κοινό τῆς Σίφνου τῆς νοταριακῆς πράξης τῆς 18-1-1682 τῶν ἐπιτρόπων καί δεκαέξι προκρίτων τοῦ νησιοῦ. ἀναιρετικῆν τῶν θέσεων τῆς ἔκθεσης Venier μέ ἀποτέλεσμα νά πάρει τέλος ἡ κατηγορία. «Καί ἄν ἐφαφλάτισεν (= ἐφλυάρισε) κανέναν τίποτα διά τόν ἄνωθεν ἀρχιερέα εἰς τά λόγια ὅπου ἔσπειρεν ὁ διώχτης του Ἀλιπράντες καί οἱ ἄθεοι ὑπηρέτες του. διά τό ὅποιον καί διά ταῖς ἄλλαις καί μεγάλες των ἀσέβειες. ὁ Θεός γλήγορα ἔκαμε τήν ἐκδίκησιν καί ἐπέθανεν κενόν καί ψυχρόν θάνατον ὁ Ἀλιπράντες καί ἡ γυναῖκα του καί ὁ Πιέρος ἔπεσε στῶν Τουρκῶν τό κάτεργο σκλάβος...»²⁴. διαβεβαίωσαν οἱ Σίφνιοι. Ἐκεῖνο πάντως πού προξενεῖ ἐντύπωση εἶναι ὅτι καί ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀλιπράντη περιλαμβάνεται στή θεϊκή ἐκδίκηση «τοῦ κενοῦ καί ψυχροῦ θανάτου». Ἐπειδή ἔτυχε νά φάγουν τήν ἴδια ὥρα τό φαγητό μέ τό δηλητήριο; Ἢ μήπως εἶχε καί αὐτή κάποιας μορφῆς ἀνάμειξη στά γεγονότα; Ἄγνωστο.

22. SCPF/Visite e Collegi. vol. 37 καί Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη. Ὁ καπετάν Κάφης. 337-338.

23. Αὐτόθι. 345.

24. Βλ. ὑποσημ. ἀριθ. 16.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἀλιπράντης, ὁ Τήνιος, καί ἡ ἀγνώστου βαπτιστικοῦ ὀνόματος, σύζυγός του, θυγατέρα τοῦ μεγαλεμπόρου τῆς Ἄνδρου καί, κατόπιν, governatore (= κυβερνήτη)²⁵ τῆς Σίφνου Γάσπαρη Κοντόσταβλου (ἀπό τόν πρῶτο γάμο του), εἶχαν ἀποκτήσει δύο παιδιά, τόν Γάσπαρη καί τήν Ἑλένη-Μαρία²⁶. Ἡ τελευταία ὑπῆρξε σύζυγος τοῦ διασήμου στά νησιά πειρατή Στάθη Ρωμανοῦ-Μανέττα (β^{ος} γάμος του), μετά τή δραματική ἐξέλιξη πού εἶχε ὁ α' γάμος του σέ βαθμό πού ἡ λαϊκή μοῦσα νά ἀναδείξει τήν περίφημη «ρίμα τοῦ Μανέττα»²⁷. Ἡ ἱστορία του ἔχει μεγάλο ἐνδιαφέρον.

Φέρεται ὅτι ὁ Στάθης Ρωμανός γεννήθηκε στή Ζάκυνθο (ὁ Περ. Ζερλέντης δέχεται ὅτι ἦταν ἀπό τή Μῆλο)²⁸ καί πρό τοῦ ἔτους 1678 εἶχε ἐπιδοθεῖ καί «διακριθεῖ» στήν ἄσκηση τῆς πειρατείας, ὥστε περί τό ἔτος τοῦτο νά ἀνευρίσκει ἐπικεφαλῆς γαλιόττας τοῦ μεγαλοπειρατή Η. Creviliers, ἀπό δέ τοῦ ἔτους 1684 (δηλ. μέ τήν ἔναρξη τοῦ δευτέρου Βενετοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 17ου αἰῶνα) καταδρομέας στήν ὑπηρεσία τῆς Βενετίας μέ τή γαλιόττα πού εἶχε κληρονομήσει ἀπό τόν Creviliers. Στήν ἄσκηση αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας διέπρεψε ὁ Μανέττας γι' αὐτό καί τοῦ ἀπονεμήθηκε ὁ τίτλος τοῦ colonnello (= συνταγματάρχης) ἀπό τήν κυβέρνηση τῆς Βενετίας²⁹.

Ὅταν ξεκίνησε τίς δραστηριότητές του στά νησιά ὁ Μανέττας εἶχε ἔδρα του τή Μῆλο· ἐκεῖ γνώρισε καί παντρεύτηκε τήν ὡραϊότατη Μαριόγκα, τήν ὁποία φαίνεται ὅτι ἐζήλευε πολύ. Κατά τίς ἐξόδους του στίς θάλασσες καί κατά τήν ἀπουσία του ἀπό τή Μῆλο τόν ἀπασχολοῦσε ἡ συμπεριφορά τῆς συζύγου του πρὸς ὅσους θά ἐδειχναν ἐνδιαφέρον γιά τήν ὡραιότητά της. Γιά νά αισθάνεται, κατά τό δυνατόν, ἡσυχος ἀνέθεσε σέ φίλο του ἱερέα νά τήν προσέχει καί νά τόν ἐνημερώνει. Ὁ σατανᾶς ὅμως ἔβαλε τήν ἰδέα στόν ἱερέα νά γευτεῖ αὐτός τά κάλλη τῆς ὡραίας Μαριόγκας, ἡ ὁποία στάθηκε κυρία στήν κακή περίσταση μέ σθεναρή ἀντίσταση. Αὐτός σκίλιασε ἀπό τό κακό του καί ἔγραψε στόν Μανέττα ὅτι ἡ σύζυγός του παρεκτρέπεται, μέ ἀποτέλεσμα ὁ ζηλιάρης ἄνδρας της νά ἀποτρελλαθεῖ καί νά διατάξει δύο λεβέντες του νά μεταβοῦν στή Μῆλο καί νά τήν δολοφονήσουν, ὅπως καί ἔγινε μέ ἄδικον χαμό τῆς πράγματι

25. «Σιφνιακά», 12 (2004), 43 ἐπ.

26. Βλ. ὑπόσημ. ἀριθ. 13.

27. Ἄντ. Φλ. Κατσουροῦ, Ἡ ρίμα τοῦ καπετάν Μανέττα, «Κίμωνιακά», 7 (1977), 97-143, ὅπου λεπτομερῆς ἀνάλυση τοῦ λαϊκοῦ ποιήματος.

28. Ἀλεξ. Κραντονέλη, ὑπόσημ. ἀριθ. 13.

29. Αὐτόθι.

πιστής Μαριόγκας. Ὁ Μανέττας βέβαια μετενόησε κατόπιν, ἀλλ' ἦταν πλέον ἀργά, γι' αὐτό καί ἡ λαϊκή Μοῦσα κατέγραψε, γιά τόν παραδειγματισμό τῶν ζηλόφθονων συζύγων, τή λεγομένη «Ρίμα τοῦ Μανέττα», ἡ ὁποία κυκλοφορεῖ σέ 53 τοῦλάχιστον παραλλαγές της σέ ἰσάριθμους τόπους³⁰.

Μετά ταῦτα, σύμφωνα μέ νεώτερα στοιχεῖα πού προέρχονται ἀπό τό Ἀρχεῖο τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας Τήνου, ὁ Στάθης Ρωμανός-Μανέττας προῆλθε στή σύναψη δεύτερου γάμου μέ τήν Ἐλένη-Μαρία, θυγατέρα τοῦ Κωνσταντίνου Ἀλιπράντη καί ἐγγονή τοῦ Γάσπαρη Κοντόσταβλου. Τά ἐν λόγω στοιχεῖα εἶναι δύο ἔγγραφα τῆς Ἐλένης-Μαρίας α) τῆς 22 Ἀπριλίου 1725, πρὸς τόν ἀδελφό της Γάσπαρη, μέ τό ὁποῖο τόν ἐξουσιοδοτεῖ νά ἐνεργήσῃ ὅπου χρειάζεται στήν Ἰταλία, προκειμένου νά τῆς ἐπιστραφοῦν ὅσα λήστεψαν τό ἔτος 1714 οἱ κουρσάροι τοῦ καπετάν Ἀντονίο καί καπετάν Galan ἀπό τό σκάφος της, τύπου σαμπεκίνο, στήν Ἀλεξάνδρεια καί β) τῆς 25 Μαρτίου 1729, πρὸς τόν γιό της Κωνσταντῖνο Ρωμανό, γιά νά διευθετήσῃ διάφορες ὑποθέσεις της στή Βενετία³¹.

Μέ ἄλλους λόγους ἡ Ἐλένη-Μαρία, πολύ πιθανόν χήρα πρό τοῦ ἔτους 1714 τοῦ Μανέττα, ἦταν ἔκτοτε κυρία σκάφους καί ἀσκούσε ἐμπόριο μέ τήν Ἀλεξάνδρεια. Ἦταν δηλαδή μία εὐκατάστατη χήρα πού συνέχιζε τήν παράδοση τῆς οἰκογένειας τῶν Κοντόσταβλων μέ τό ἐμπόριο-ναυτιλία.

30. Ἀντ. Φλ. Κατσουροῦ, *Ἡ ρίμα...*, ὅ.π.

31. Βλ. ὑπόσημ. ἀριθ. 13.

ΜΙΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΑΔΙΚΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΙΩΑΝΝΗ-ΑΝΤΩΝΙΟ ΚΑΜΙΛΛΗ

«Σεβασμιώτατε

Ἡ χάρη πού εἶχα ζητήσῃ ἀπό τή σεβασμιότητά σας, νά μεσολαβήσῃ δηλ. στήν Ἁγία Προπαγάνδα νά ἐγκρίνει νά παραμένω μερικούς μῆνες τό χρόνο στή Σίφνο, ἱκανοποιήθηκε, ἀλλά μόνο γιά φέτος. Τό γεγονός μέ κάνει νά ὑποπτεύομαι ὅτι πρόθεση τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας εἶναι νά μοῦ ἀποσπάσει αὐτή τήν ἐκκλησία (τῆς Σίφνου)᾽ καί νά τήν ἀναθέσει σέ βικάριο. Μερικές ἡμέρες μετά τή λήψη τῆς ἐπιστολῆς σας, ἔφτασε ἐδῶ ἓνας κληρικός, ὀνόματι Ἰγνάτιος Ρόζα ἀπό τή Νάξο, ὁ ὁποῖος διετέλεσε μαθητής στή Ρώμη, μέ προορισμό τήν Κωνσταντι-

1. Ἡ Σίφνος, ἔδρα τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Σίφνου-Θερμίων-Κέας ἀπό 1454-1659, ὑποβιβάστηκε τό 1659 σέ βικαριάτο, ἐλλείψει ποιμνίου καί οικονομικῶν πόρων [Βλ. Β. J. Slot, Καθολικαί Ἐκκλησιαί Κιμῶλου καί τῶν πέριξ νήσων, στά «Κιμωλιακά», Ἀθήναι 1974, τόμ. Ε', σελ. 65-72, Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν Προϊστορική Ἐποχή μέχρι τόν δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο, Ἀθήναι 1990, σελ. 141 ἐπ.· Τοῦ ἰδίου, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τῆς Σίφνου, στά «Σιφνιακά» Ἀθήναι 1994, τόμ. Δ', σελ. 29 ἐπ.]. Γιά τή διοίκησή του ἡ Ρώμη διόριζε ἀποστολικούς βικαρίους μέ ἐτήσια οικονομική ἐπιχορήγηση. Τό 1669, ἀντί βικαρίου, ἀνέθεσε τήν πνευματική ἐπιστολία καί οικονομική διαχείριση τοῦ βικαριάτου, στόν γειτνιάζοντα καθολικό ἐπίσκοπο Μήλου Ἰωάννη-Ἀντώνιο Καμίλλη, ὁ ὁποῖος εἶχε τήν ὑποχρέωση νά διατηρεῖ ἐφημέριο στή Σίφνο γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐκεῖ ὀλίγων καθολικῶν. Ὅμως αὐτός, γιά λόγους οικονομίας καί ἐπειδὴ ἦταν καταχρεωμένος, προσέφερε ἐλάχιστη ἀμοιβή στοῖς ἐφημερίους, οἱ ὁποῖοι ἀναγκάζονταν νά ἐγκαταλείπουν τή Σίφνο. Τό ἐφημεριακό ἔργο προσπαθοῦσε νά καλύψει ὁ ἴδιος, μεταβαίνοντας κατά καιροῦς στό βικαριάτο, γι' αὐτό καί ζήτησε ἀπό τή Ρώμη νά τοῦ ἐπιτρέψει νά διαμένει σ' αὐτό κατά μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα [Βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά Οἰκονομικά τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Μήλου δύο ἀρχιερατειῶν (1642-1966), στά «Μηλιακά», Ἀθήνα 1987, τόμ. Α', σελ. 100-101, 131-132]. Γιά τήν παραμονή του στή Σίφνο κατά μεγάλα χρονικά διαστήματα καί τήν ἀνάμιξή του στά πράγματα τῶν ὀρθόδοξων, μέ στόχο τήν οικονομική του ἀνακούφιση, ἀλλά καί τόν προσηλυτισμό τους στόν Καθολικισμό, εἶναι γνωστές, σημαντικές λεπτομέρειες [Βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἐγγλήματα στή Σίφνο τοῦ 1675, περιοδ. «Κυκλαδικά θέματα», τόμ. Α' (1984), τεῦχος 5ο· Τοῦ ἰδίου, Εἰκοσιπέντε ἱερεῖς καί 3.000 ὀρθόδοξοι τῆς Σίφνου ὑπό τόν καθολικό ἐπίσκοπο Μήλου Καμίλλη, ἐφημ. «Μῆλος», φ. 95, Ἀπρίλιος 1985· Τοῦ ἰδίου, «Ἀνταρσία» τοῦ πληρώματος τῆς Ὁρθόδοξης Ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου, στά «Σιφνιακά», Ἀθήναι 1991, τόμ. Α', σελ. 61 ἐπ.].

νούπολη, όπου διαμένει ή μητέρα του. Μοῦ εἶπε λοιπόν ὅτι ή Αγία Προπαγάνδα ἀναζητοῦσε κληρικό γιά νά τόν στείλει στή Σίφνο, ἀλλά κανείς ἀπ' αὐτούς πρὸς τούς ὁποίους ἔκανε τήν πρόταση, δέν δέχτηκε τή θέση. Ἀπό τά λεγόμενα τοῦ ἐν λόγω κληρικοῦ καί ἀπό τόν ἀνωτέρω ὄρο πού ἔθεσε ή Αγία Προπαγάνδα, κάνω τή σκέψη ὅτι πράγματι προτίθεται νά μοῦ ἀφαιρέσει αὐτή τήν ἐκκλησία. Δέν εἶναι λοιπόν δυνατόν νά αἰσθάνομαι εὐχαριστημένος, ἀφοῦ ἀπό τή Ρώμη δέν πρόκειται νά ἔχω κάποια οἰκονομική βοήθεια γιά νά ἀντιμετωπίσω τά ἔξοδα πού ἀπαραιτήτως πρέπει νά πληρώνω σέ τούρκικο χαράτσι, σέ τόκους δανείου 300 σκούδων πού κληρονόμησα ἀπό τόν προκάτοχό μου στήν ἐπισκοπή (Μήλου)² καί νά διατηρῶ ἐφημέριο καί ἕναν βοηθό γιά τίς ἀνάγκες τῆς ἐκκλησίας. Ἀπό τήν Προπαγάνδα δέν ἔχω οἰκονομική συμπαράσταση κι' ἂν μοῦ ἀφαιρέσει τά ἐλάχιστα πού πορίζομαι ἀπό τή Σίφνο, κινδυνεύω νά πεθάνω ἀπό τήν πείνα, ἐννοῶ ἂν χάσω τό μικρό ὄφελος πού ἔχω ἀπ' αὐτήν σέ λίγο σιτάρι, κρομμύδια, λίγα φασόλια καί βαμβάκι, δηλ. προμήθειες τοῦ σπιτιοῦ πού παρέχουν λίγη ἀνακούφιση στή δυστυχία μου.

Καί εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔγραψα ἀρκετές φορές στήν Αγία Προπαγάνδα ὅτι δέν μποροῦσα νά βρῶ ἐφημέριο πού νά θέλει νά ὑπηρετήσει τήν ἐκκλησία τῆς Σίφνου ἐξ αἰτίας τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἐσόδων της. Ὅμως πρόσφατα κατάφερα νά τοποθετήσω ἕναν, ὅπως μπορεί νά διαπιστώσει ή σεβασμιότητά σας ἀπό τό ἐσωκλειόμενο ἀντίγραφο τοῦ διορισμοῦ του. Ἔτσι, ἀφοῦ βρήκα τόν τρόπο νά ἐξυπηρετηθεῖ ή ἐκκλησία αὐτή, ἔχω τή γνώμη ὅτι καί ή Προπαγάνδα πρέπει νά εἶναι ικανοποιημένη καί νά μοῦ ἀφήσει τή διαχείρισή της, ὅπως καί ἄλλοτε³, γιά νά ἔχω κι' ἐγώ κάποιαν ἐνίσχυση, ὅπως σᾶς ξαναέγραψα. Ἐρχομαι λοιπόν καί πάλι νά ἐπικαλεσθῶ τήν ἔμφυτη καλωσύνη σας, νά μέ ἀξιώσετε μέ τή μοναδική στοργή σας ὑποστηρίζοντας στήν Αγία Προπαγάνδα τό αἶτημα νά ἀφήσει στή φροντίδα μου τήν

2. Αναφέρεται στόν προκάτοχό του ἐπίσκοπο Μήλου Ἀντώνιο Σέρρα (1642-1664), ἀναγεννητή τῆς ἐπισκοπῆς μετά τήν πολυχρόνια ἐγκατάλειψή της ἀπό τούς προηγουμένους ἐπισκόπους [Βλ. περί αὐτοῦ στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά Οἰκονομικά, κ.λπ., σελ. 82 ἐπ. καί Τοῦ ἰδίου, Ἱστορικά Ἐγγραφα Μήλου (1628-1683) ἀπό τά Ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ, στά «Μηλιακά», Ἀθήνα 1985, τόμ. Β', σελ. 111 ἐπ.].

3. Κατά τούς ἰσχυρισμούς τοῦ Καμίλλη, ή Προπαγάνδα μέ τήν, ἀπό 31 Μαρτίου 1668, ἐπιστολή της, μέ τήν ὁποία τοῦ ἀνεκοίνωσε τήν ἐκλογή του σέ ἐπίσκοπο Μήλου, τοῦ ἀνέθεσε καί τήν οἰκονομική διαχείριση τοῦ βικαριάτου Σίφνου, γεγονός πού τόν ἔκανε νά πιστέψει ὅτι. «ὄντας ἀνεπαρκῆ τά εἰσοδήματα τῆς ἐπισκοπῆς του γιά νά συντηρηθεῖ», τοῦ παρεχώρησε καί τά εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησίας Σίφνου «γιά νά μπορέσει νά βοηθήσει τή φτώχεια της» [Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά Οἰκονομικά κ.λπ., ἔγγραφο ἀριθ. 15].

ειρηνική εκκλησία, την οποία δεν θά εγκαταλείψω ποτέ πιά, θά αισθάνομαι δέ απέναντί σας παντοτινά υποχρεωμένος. Παρακαλώ, τέλος, νά μέ συγχωρήσετε αν σās κουράζω μέ τά συχνά και άτυχη ζητήματά μου, αλλά δεν έχω άλλον προστάτη παρά μόνο τή σεβασμιότητά σας, ή όποία, άφοϋ είμαι δημιούργημά της, έχει, άς μοϋ επιτραπεί νά πώ, καθήκον νά μέ υπερασπίζεται στις ανάγκες μου.

Είμαι βέβαιος ότι θά φανεί χρήσιμο στή σεβασμιότητά σας νά πληροφορηθεί τί υποφέρω από τόν σεβασμιώτατο άρχιεπίσκοπο Νάξου, ό όποιος, έδω και έπτά-όκτώ μήνες, γράφει σέ μερικούς φίλους του τής Σίφνου⁴ ύποδεικνύοντάς τους τί πρέπει νά γράψουν στή Ρώμη γιά νά τούς στείλει βικάριο ώστε νά μήν είναι ή εκκλησία τους ύπό τόν επίσκοπο τής Μήλου, στόν όποιο άρκει ή επισκοπή του.

Έάν τώρα ή σεβασμιότητά σας επιθυμεί, από περιέργεια νά πληροφορηθεί διάφορα πράγματα γι' αυτούς τούς τόπους, τήν ενημερώνω:

Στή Νάξο κατ' άρχήν, τά σκάνδαλα και τά σφάλματα ποι ήδη έχουν γνωστοποιηθεί στή σεβασμιότητά σας, δεν σταμάτησαν και μάλλον έχουν πολλαπλασιασθεί. Τώρα βρίσκονται σέ όξύτατη διαμάχη οι εκεί άρχοντες και, ιδιαίτερα, ό πρόξενος κ. Κρουσίνος Κορονέλλος⁵, μέ τόν σεβασμιώτατο άρχιεπίσκοπο. Αίτια ό γενικός

4. Αναφέρεται στόν καθολικό άρχιεπίσκοπο Νάξου Βαρθολομαίο Πόλλα, ό όποιος προηγουμένως είχε διατελέσει άποστολικός βικάριος Σίφνου (1651-1659) [βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Έκκλησιαστική Ιστορία τής Σίφνου, σελ. 41 έπ.], γι' αυτό και είχε γνωστους στό νησί τούς όποιους επηρέαζε εναντίον τοϋ Καμίλλη, τόν όποιο αντιπαθοϋσε.

5. Ο Κρουσίνος Κορονέλλος, πρόξενος τής Γαλλίας στή Νάξο, και άλλοι καθολικοί τοϋ νησιού, είχαν αντιδράσει τό 1659 στήν ανάδειξη τοϋ Βαρθολομαίου Πόλλα σέ άρχιεπίσκοπο Νάξου. Έκτοτε, ό άρχιεπίσκοπος καταπολεμοϋσε τούς «εναντίους» και αυτοί τόν άρχιεπίσκοπο, μέ άποτέλεσμα νά δημιουργηθοϋν στοίς κόλπους τοϋ εκεί Καθολικισμού δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις ποι έδρασαν επί χρόνια καταλυτικά σέ βάρος τοϋ καθολικού δόγματος. [βλ. Ικανές λεπτομέρειες στοϋ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τό Αρχιπέλαγος κατά τόν πόλεμο Τουρκίας-Βενετίας (1645-1669) και οι άρχιερατικές εναλλαγές στις όρθόδοξες επισκοπές, στα «Μηλιακά», Αθήνα 1989, τόμ. Γ', σελ. 46 έπ.]. Γιά τήν προσωπικότητα και τις δραστηριότητες τοϋ Βαρθολομαίου Πόλλα γράφει, πολύ όρθά, ό Περικλής Ζερλέντης: «Ο Βαρθολομαίος Πόλλας εκέκτητο πάσας τās κακίας τών λεβαντινων, εν Νάξω ήριζε, διεφέρετο και έδιχοστάει άεί ποτε προς τούς Φράγκους τής νησιου, τόν πρόξενον τών Γάλλων Κουρσίνον Κορονέλλον, τούς ιησουϊτας και τούς καπουκίνους, άεί ποτε γενόμενος αίτιος και άυτουργός δυσπραγιών τοίς ταλαιπαρις νησιώταις...» [βλ. Περικλέους Γ. Ζερλέντου, Ιστορικά Σημειώματα εκ τοϋ βιβλίου τών εν Νάξω Καπουκίνων (1649-1753), εν Έρμουπόλει 1922, σελ. 12]. Γιά τή δολοφονία, βραδύτερα, τοϋ προξένου Κορονέλλου βλ. στοϋ Ν.Α. Κεφαλληνιάδη, Πειρατεία - Κουρσάροι στο Αίγαίο, Αθήνα 1984, σελ. 26 έπ. και Ρομαντικές Ιστορίες στο Αίγαίο (16ος-19ος αιώνας), Αθήνα 1985, σελ. 15 έπ.

βικάριος, πού είναι ὁ δόν Λίβιο Σομμαρίπα, τόν ὁποῖο δίκασε καί καταδίκασε⁶. Ὁ τελευταῖος ἔκανε πάλι τά ἴδια σφάλματα, ὅπως καί κάποιοι νέοι κληρικοί, κατά τό παράδειγμα τοῦ ἀρχιεπισκόπου καί τοῦ βικαρίου. Ἀκόμη καί οἱ Τοῦρκοι ἀποροῦν γιά τήν ἀνοχή τῶν προΐσταμένων τους. Οἱ διαταγές καί οἱ συστάσεις γιά σῶφρονα βίο, δέν εἰσακούονται, οἱ δέ κληρικοί ζοῦν μέ μεγάλη ἐλευθεριότητα καί πολλοί ἀπ' αὐτούς ἐπιδίδονται σέ ἀκολασίες⁷.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος (Νάξου), ὅσο ποτέ ἄλλοτε, ἐπιθυμεῖ τώρα τόν θάνατό μου⁸. Τοῦτο δέ γιά τόν ἐξῆς λόγο: ὁ ἐκλαμπρότατος πρεσβευτής τῆς Γαλλίας, ξεκινώντας ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη γιά νά ἐπισκεφθεῖ τήν Ἀνατολή⁹, πέρασε ἀπό τή Νάξο, ὅπου ἐπήγα καί ἐγώ, ὅπως πολλοί ἄλλοι, γιά νά τόν τιμήσω καί νά ζητήσω τή βοήθεια καί προστασία του ἀπό τούς Τοῦρκους καί νά τοῦ ἐκθέσω τίς ἀνάγκες τῆς ἐκκλησίας μου, ὥστε νά ἐπιτύχω κάποια βοήθεια

6. Γιά τήν ἀνήθικη δραστηριότητα τοῦ Λίβιο Σομμαρίπα βλ. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ἡ αὐτοφθορά τοῦ Καθολικισμοῦ στή Νάξο, περιοδ. «Ναξιακά», ἔτος VIII (Ὀκτ.-Δεκ. 1992), τεῦχος 34, σελ. 28 ἐπ., ὅπου καί ἐπιστολή, ἀπό 15 Μαΐου 1671, τοῦ Καμίλλη γιά τήν κακοδιοίκηση τοῦ Βαρθολομαίου Πόλλα στή Νάξο.

7. Οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληνες τῶν Κυκλάδων, μέ ἀλλεπάλληλες ἀναφορές στήν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, προέβαιναν σέ καταγγελίες τῶν σκανδάλων τῶν καθολικῶν καί ζητοῦσαν τήν ἀμεση ἐπέμβασή της. Τό Βατικανό δέν μπορούσε νά πιστέψει ὅτι οἱ καταγγελίες ἦταν ἀληθινές, μέχρι πού, ἀπό τήν ἔκταση τῶν διαμαρτυριῶν, ἀναγκάσθηκε νά ἀναθεωρήσει τή στάση του. Τό 1665 ἡ Προπαγάνδα ἀσχολήθηκε μέ τό ζήτημα καί «ἔκρινε σκόπιμο νά ἀποστείλει ἀποστολικό ἐπισκέπτη στά νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους λόγω τῆς ἀνάγκης ἐπιβολῆς τῆς τάξεως σέ ἐπισκόπους καί ἐπισκοπές καί τῆς ἐκλήσεως τῶν ἡθῶν τῶν κληρικῶν, κανονικῶν καί κοσμικῶν, καί πρὸς διαπίστωση τῆς ἀληθείας τῶν καταγγελιῶν... μέ ἀναφορές τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων...» [SCPF/Congr. Partic., vol. 48, 97^{rv}-98^r. Βλ. καί Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ἡ αὐτοφθορά, ὅ.π.].

8. Ἡ ἔκφραση «ἐπιθυμεῖ τόν θάνατό μου» ἄς μὴ θεωρηθεῖ ὑπερβολή τοῦ συντάκτη. Ὁ Βαρθολομαῖος Πόλλα διατηροῦσε παλαιά ἐχθρα πρὸς τόν Καμίλλη, ἀπόταν ἀκόμη τόν βρῆκε τό 1659 κανόνικο καί ἀρχιεπισκοπικό νοτάριο Νάξου, ὁ δέ Καμίλλη γνώριζε ἄριστα τήν κακότητα τοῦ ἀρχιεπισκόπου καί τά «μέσα» πού χρησιμοποιοῦσε γιά τήν ἐξουδετέρωση ὅσων θεωροῦσε ἐχθροῦς καί ἀντιπάλους του. Ὅταν παλαιότερα ἡ Προπαγάνδα ὑποχρέωσε τόν Καμίλλη νά τῆς δώσει «εἰλικρινῆ ἀναφορά περὶ τοῦ χαρακτήρος καί τῆς συμπεριφορᾶς» τοῦ Πόλλα, αὐτὸς ἔγραψε (15 Μαΐου 1671) ὅτι «δέν ἔχει συνείδηση, οὔτε Θεό φοβάται, οὔτε ἀνθρώπους ντρέπεται, οὔτε... γιά τήν Ἁγία Προπαγάνδα, τούς προΐσταμένους μας, ἔχει ἐκτίμηση. Διαβεβαιώνω τῆ σεβασμιότητά σας ὅτι πολὺ σύντομα θά ἀκούσετε ὅτι τρελλάθηκε» [Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ἡ αὐτοφθορά, ὅ.π., σελ. 30].

9. Ἐννοεῖ τόν πρεσβευτὴ τῆς Γαλλίας στήν Κωνσταντινούπολη Κάρολο-Φραγκίσκο Olivier de Nointel (1670-1679) [Henri Omont, *Missions archéologiques-françaises en Orient aux XVII et XVIII siècles*, Paris 1902, τ. Α'] . Γιά τίς δραστηριότητες τοῦ de Nointel βλ. Ἀποστ. Ε. Βακαλόπουλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Θεσσαλονίκη 1973, τόμ. Δ', σελ. 112 ἐπ. καί Ἑλένης Ε. Κούκκου, *Αἱ Διομολογήσεις καί ἡ Γαλλικὴ Προστασία εἰς τὴν Ἀνατολή, 1535-1789*, Ἀθῆναι 1967, σελ. 82 ἐπ.

ἀπό τήν (Υψηλή) Πύλη. Ἐφθασα στή Νάξο τέσσερις-πέντε ἡμέρες πρὶν ἀπό τήν ἑορτή τοῦ σάν Φρανσίσκο Ξαβέριο. τήν πανήγυρι τοῦ ὁποίου τελοῦν οἱ πατέρες ἰησουῖτες μέ μεγάλη εὐλάβεια καί συμμετοχή ὄλων τῶν καθολικῶν. Στήν πανήγυρι εἶχαν προσκαλέσει καί τόν ἐκλαμπρότατο πρεσβευτή, στό δέ συμπόσιο, πρὸς τιμὴν του, μοῦ ἀνέθεσαν νά κηρύξω τό ἐγκώμιο τοῦ Ἁγίου μέ σύμφωνη γνώμη καί μεγάλη ἐπιθυμία τοῦ κ. Πρεσβευτοῦ. Ὅταν πληροφορήθηκε ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὅτι προετοιμαζόμουνα, χωρίς τήν ἄδειά του, ἐκάλεσε τόν προϊστάμενο τῶν ἰησουϊτῶν καί τόν ἀπειλήσε ὅτι, ἂν κάνω τό κήρυγμα, θά τόν ἔχουν παντοτινό ἐχθρό. Ὁ πρεσβευτής ἔστειλε τόν γραμματέα του νά τόν παρακαλέσει (νά δώση τήν ἐγκρισή του) γιατί ἐπιθυμοῦσε νά μέ ἀκούσει νά κηρύττω¹⁰, ἀλλ' αὐτός ἀρνήθηκε. Ἐξήγησα στόν κ. Πρεσβευτή ὅτι καλό ἦταν νά μὴν πάρω μέρος στήν ἐκδήλωση γιατί θά θέριευε ἡ ζήλεια του καί θά ἀποτελοῦσε τήν ἀφορμή νά μέ κακολογεῖ καί νά ἐπιδιώκει νά μοῦ κάνει κακό.

Ὁ κ. Πρεσβευτής ἀνεχώρησε πολύ σκανδαλισμένος γιατί τό γεγονός ὑπῆρξε ἡ ἀφορμή νά πληροφορηθεῖ καί ἄλλες ἀσχήμιες του. Ἐπῆγε στήν Κύπρο, τή Ρόδο, τήν Ἱερουσαλήμ, τή Συρία, στό Ὅρος Σινᾶ καί ἄλλα μέρη. Διαδόθηκε ὅμως ὅτι ὁ Μεγάλος Βεζύρης ἔστειλε ἕναν τσαούση νά τοῦ ζητήσει νά ἐπιστρέψει στήν Κωνσταντινούπολη. Στήν Ἱερουσαλήμ θέλησε κατά τό Μ. Σάββατο νά εἰσέλθει στόν τόπο στόν ὁποῖο, ὅπως λένε οἱ Ἕλληνες, μετά τίς δικές τους προσευχές (καί ὄχι τίς προσευχές τῶν Λατίνων) κατέρχεται τό Ἅγιον Φῶς στόν Πανάγιο Τάφο, ἀλλ' αὐτοί δέν τοῦ τό ἐπέτρεψαν. Ὅταν ὁ πρεσβευτής προσπάθησε νά εἰσέλθει μέ βία, δημιουργήθηκε μεγάλη ταραχή κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας οἱ Ἕλληνες ξυλοκόπησαν μερικούς δικούς μας προσκυνητές καθυβρίζοντας τόν πρεσβευτή. Ἀκολούθως ἔστειλαν ἀντιπροσωπεῖα μοναχῶν στήν Ἀνδριανούπολη γιά νά διαμαρτυρηθεῖ στόν σουλτάνο¹¹. Διαδόθηκε ἐπίσης ὅτι πρόσφατα οἱ Ἕλληνες δολοφόνησαν τρεῖς ἢ τέσσερις καπουτσίνοους ποῦ ἐπῆγαιναν στόν Ἅγιο Τάφο. Ὁ πρεσβευτής εἶχε πεί ὅτι θά πῆγαινε

10. Μετά τή Νάξο, ὁ de Nointel ἐπισκέφθηκε καί τή Μῆλο, ὅπου ὁ Καμίλλης τέλεσε λειτουργία γι' αὐτόν, κατά πιστοποίηση τῆς 15 Αὐγ. 1676 τῶν κληρικῶν Giovanni Dunavi Dialleggio καί Giorgio Rossi: «κατά τή διελευση ἀπό τή Μῆλο τοῦ ἐκλαμπροτάτου κ. de Nointel, πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας στήν Πόρτα, καί στήν ἐπιθυμία του νά παρακολουθήσει τή λειτουργία τοῦ σεβασμιωτάτου de Camillis, ἐπισκόπου Μῆλου, συλλειτουργήσαμε μέ τόν τελευταῖο, ὁ ἕνας ὡς βοηθός, ὁ ἄλλος ὡς διάκονος...» [SCPF/SC. ARCIP. vol 2^b, 160²].

11. Γιά τήν πορεία τοῦ de Nointel στήν Ἀνατολή καί τά γεγονότα στήν Ἱερουσαλήμ βλ. Ἑλένης Ε. Κούκκου, Αἱ Διομολογήσεις... σελ. 94 ἐπ.

καί στήν Κρήτη γιά νά ἐπισκεφθῆι τίς ἀρχαιότητες, ἀλλά δέν γνωρίζω ἄν ἐπῆγε γιὰτί κλήθηκε νά ἐπιστρέφει.

Στό Ἡράκλειο οἱ Τοῦρκοι κακοποιοῦν τούς χριστιανούς μέ συνεχεῖς ξυλοδαρμούς. Μή ἔχοντας νά πληρώσουν τό χαράτσι, ἀναγκάζονται νά πωλοῦν τά παιδιά τους στούς Τοῦρκους. Ἐκεῖνο πού εἶναι γιά νά κλαῖς εἶναι ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τους τούς πιέζουν τόσο πολύ γιά νά πληρώσουν τίς ἐκκλησιαστικές φορολογίες, ὥστε πολλοί ἱερεῖς (λέγεται 18 τόν ἀριθμό), ἀλλαξοπίστησαν καί ἔκαναν τά παιδιά καί τίς γυναῖκες τους Τοῦρκους, τίς δέ ἐκκλησίες τζαμιά. Τώρα ὅμως οἱ Τοῦρκοι ἀρνοῦνται νά δεχτοῦν Ἕλληνες πού ἐπιθυμοῦν νά γίνουν Μωαμεθανοί γιά νά ἀποφύγουν τούς φόρους καί τίς κακοποιήσεις γιὰτί θεωροῦν ὅτι σύντομα θά μεταστραφοῦν στήν προηγούμενη πίστη τους. Ἀπό τούς δικούς μας καθολικούς δέν ὑπάρχει οὔτε ἓνας σ' ὁλόκληρο τό Ἡράκλειο, πλὴν ἐλαχίστων πού πηγαίνουν ἀπό τή Σούδα γιά νά ἀγοράσουν λίγες προμήθειες καί κατόπιν γυρίζουν ἢ ἀπό τήν Σπιναλόγκα ἢ τή Γραμπουῶσα, τά τρία φρούρια πού διατηροῦν οἱ Βενετοί. Στά Χανιά ἐπέστρεψε ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας μέ τέσσερις-πέντε ὑπαλλήλους καί ἐφημέριο ἓνα καπουτσίνο, ὅπως καί ὁ πρόξενος τῆς Βενετίας¹² μέ ἄλλους τόσους, μὰ ὅλους τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος.

Οἱ (καθολικοί) οἰκογενειάρχες τῆς Σαντορίνης ἐκφράζονται μέ καλά λόγια γιά τόν ἐπίσκοπό τους, ὅτι δηλαδή εἶναι καλός καί εὐχάριστος ἄνθρωπος μέ κατάλληλη ἡλικία, ὅμως δέν ἔχει μόρφωση καί εἶναι χειρότερος ἀπό τόν προηγούμενο πού δέν γνώριζε οὔτε νά διαβάσει¹³. Ἀκόμη, χειροτονεῖ κληρικούς ἐντελῶς ἀστοιχείωτους καί οἱ σημερινοί πρόκριτοι βρίσκονται στό ἴδιο δίλημμα, ὅπως καί πρὶν, τόσο γιά τήν ἀπειρία του στά ἐκκλησιαστικά πράγματα, τίς ἐλλείψεις στίς ἱεροτελεστίες καί στό χορό, ὅσο καί γιὰτί κυριαρχεῖ ἡ ἄγνοια καί ἡ εὐτέλεια πού δέν πρέπει ν' ἀποτελοῦν ιδιότητες τῶν κληρικῶν καί μάλιστα σ' αὐτά τά μέρη.

Οἱ κληρικοί τῆς Σύρας εἶναι σήμερα οἱ πιά ἀξιολύπητοι καί οἱ μεγαλύτεροι σκανδαλοποιοί τῆς Ἀνατολῆς. Δέν γνωρίζω ποιά θεϊκή κατάρα ἔπεσε σ' αὐτόν τόν τόπο μετά τόν ἐπίσκοπο πού ἀπέκτησε.

12. Πρόξενος τῆς Βενετίας στήν Κρήτη διετέλεσε ἀπό 1670-1684 ὁ ἄνδρος μεγάλεμπορος Gasparo Condostaulo [βλ. Ε. Μοιάτσο, Τό Βενετικό Προξενεῖο Κρήτης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, στά «Θησαυρίσματα», Βενετία 1969, τόμ. 6ος, σελ. 237-256 καί Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγράφα ἀπὸ Ἱταλικές ἀρχεακτικές πηγές (1629-1723), στά «Ἀνδριακά Χρονικά», Ἄνδρος 1994, σελ. 42 ἐπ. καί 93 ἐπ.].

13. Αναφέρεται στούς καθολικούς ἐπισκόπους Σαντορίνης Ἱερώνυμο Παντοβάνο (1646-1659) καί Φραγκίσκο Ξανθάκη (1672-1680). [Ἁγαμέμνωνος Τσελίκα, Μαρτυρίες ἀπὸ τή Σαντορίνη (1573-1819), Αθήνα 1985, σελ. 68].

γιατί προηγουμένως, τόσο οί κληρικοί, όσο και οί λαϊκοί, ἦταν πάντοτε εὐσεβεῖς πρὸς τὸν Θεό και ἐνάρετοι, ἐνῶ τώρα εἶναι σέ πλήρη ἐξαχρείωση και ἐντελῶς ἀπειθαρχοὶ στὸν φτωχὸ βικαριό τους, τὸν ὁποῖο, μέ τό νά εἶναι πρᾶος ἄνθρωπος, τὸν κακομεταχειρίζονται, μέχρι πού τοῦ δίνουν κλωτσιές και τὸν ἀπειλοῦν μέ μαχαίρι¹⁴. Ἐάν ὅλοι αὐτοί οἱ εὐλογημένοι ἐπίσκοποι και πρόκριτοι τῶν νησιῶν ἐφάρμοζαν τίς παραγγελίες πού ἄφησε ἡ σεβασμιότητά του (ὁ ἀποστολικὸς ἐπισκέπτης)¹⁵, δέν θά ὑπῆρχε ἀνάγκη ἄλλης ἐπιμόρφωσης τοῦ Κλήρου. Ὁμως, ὁ ἀρχιεπίσκοπος (ἐννοεῖ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Νάξου) ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴ Ρώμη, διεβεβαίωσε τούς πάντες ὅτι ἡ Ἀποστολικὴ Ἐπίσκεψη δέν ἐπίδοξιμάστηκε ἀπὸ τὴν Προπαγάνδα και δέν παύει νά τὴν κακολογεῖ.

Ὅπως στή θύελλα, ὅλα αὐτά τά νησιά ὑποφέρουν ἀπὸ τό ἴδιο κακό, τὴ φτώχεια, γιατί οἱ Τούρκοι ἀπαιτοῦν μεγάλα χαράτσια, ἐνῶ τό ἐμπόριο παραμένει σέ ἀπραξία μέ τό νά ὑπάρχουν πολλοὶ κουρσάροι σέ σημεῖο πού ἓνα πλεούμενο νά μὴν μπορεῖ νά κάνει ἓνα βῆμα και νά μὴν τούς συναντήσῃ και νά λεηλατηθεῖ¹⁶. Ἄλλο καλό δέν ἔχομε ἀπὸ τούς κουρσάρους παρά μόνο ὅτι κρατοῦν τούς Τούρκους μακριά ἀπὸ τά νησιά. Μόνο στή Νάξο και τὴν Ἄνδρο βρίσκονται Τούρκοι, ὅπου ὑπάρχουν δάση στά ὁποῖα καταφεύγουν σέ περίπτωση ἀνάγκης, ἐνῶ οἱ κουρσάροι δέν μποροῦν νά παραμείνουν

14. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου Σύρου Ἰωσήφ Γουάρκη (1655-1669), ἡ μεγάλη καθολικὴ παροικία τοῦ νησιοῦ περιῆλθε σέ κατάσταση διάλυσης μέ ὑπαιτιότητα αὐτοῦ τοῦ ἴδιου. Μέγας σκανδαλοποιὸς και ἄνθρωπος ἀνισορροπὸς ὁ ἐπίσκοπος, ἐγίνε πρόξενος πολλῶν συμφορῶν, τόσο στὴν ἐπαρχία του, ὅσο και στίς ἄλλες Κυκλάδες. [Βλ. ἱκανές λεπτομέρειες στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀπὸ τό Νικολό Κοντόσταυλο (1662) καταγγελία καθολικοῦ ἐπισκόπου Σύρου και σύσταση κληροδοτήματος στή Σύρο, περιοδ. «Κυκλαδικὰ θέματα», χρόνος Γ' (1986), τεῦχος 13· Μάρκου Ν. Ρούσσου-Μηλιδῶνη, Ἰωσήφ Γουάρκης ἐπίσκοπος Σύρου (1655-1669), περιοδ. «Κυκλαδικὰ θέματα», χρόνος Γ' (1986), τεῦχος 14· Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τὸ Ἀρχιπέλαγος κ.λπ., σελ. 46]. Ἐναντίον τοῦ Γουάρκη διετάχθησαν ἀνακρίσεις ἀπὸ τό Βατικανό, στά Ἀρχεῖα τοῦ ὁποῖου διασώζεται τό, ἐναντίον του, ὀγκῶδες ἀνακριτικὸ ὕλικο (τό ὁποῖο διατηρῶ στό δικό μου ἀρχειο), πού, γιά λόγους ἱστορικούς, θά πρέπει κάποτε νά δημοσιευθεῖ γιά τὴ συναγωγή συμπερασμάτων σχετικῶν μέ τὴν ποιότητα και τίς ἐνασχολήσεις τοῦ καθολικοῦ Κλήρου στίς Κυκλάδες κατὰ τὸν 17ο αἰ.

15. Ἐννοεῖ τὸν ἐπίσκοπο Ἱεραπόλεως Sebastiani Ira Giuseppe di Santa Maria, πού διενήργησε ἐπιθεώρηση τῶν λατινικῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Κυκλάδων (1667) μέ ἐντολή τῆς Ρώμης. Ὁ Sebastiani, κατὰ τὴ διενέργεια τῆς ἐπιθεώρησης, εἶχε πρῶτα γράμματέα τὸν Ἰωάννη-Ἀντώνιο Καμίλλη, τότε βικαριό Μήλου [Βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικὰ Ἐγγραφα Μήλου κ.λπ., σελ. 143-145].

16. Γιά τὴν κατάσταση πού ἐπεκράτησε στά νησιά, μετὰ τὴ λήξη τοῦ πολέμου Τουρκίας-Βενετίας (1669), βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τὸ Ἀρχιπέλαγος κ.λπ., σελ. 21 ἐπ.

πολλές ημέρες σ' αὐτά τὰ νησιά, ἐλλείπει (καταλλήλων) λιμένων. Οἱ τουρκικές γαλέρες ἔρχονται δυό-τρεις φορές τὸ χρόνο, συλλαμβάνουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ρίχνουν στὰ σίδερα μέχρι νὰ τοὺς πληρώσουν ὅσα χρήματα ζητοῦν. Πολλές φορές τὰ νησιά ἀδυνατοῦν νὰ πληρώσουν τὰ λύτρα μέ ἀποτέλεσμα νὰ ἐγκαταλείπονται αὐτοὶ οἱ φτωχοὶ νὰ πεθάνουν στή γαλέρα. Δυστυχῆς αὐτὸς πού θά συλληφθεῖ ἀπὸ τοὺς Τούρκους γιατί φυλακίζεται σιδηροδέσμιος καὶ καταδικάζεται στήν πληρωμὴ μεγάλου ποσοῦ χρημάτων πού ἀδυνατεῖ νὰ ἐξοικονομήσει καὶ πεθαίνει μέσα σέ ἀθλιότητα στή γαλέρα.

Οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ τὸν φόβο τῶν κουρσάρων, δείχνουν καλοὶ ἀπέναντί μας, ἀλλὰ γίνονται ἀχαλίνωτοι ὅταν καταφέρονται ἐναντίον τῆς ἐκκλησίας μας· γι' αὐτὸ εἶναι ἄξιοι ὅλων τῶν δυστυχιῶν πού τοὺς στέλνει ὁ Θεὸς μέ τὸ ραβδί τοῦ Τούρκου, ἂν καὶ ὑποφέρουμε κι' ἐμεῖς μαζί μ' αὐτούς· ὅμως σ' ἐμᾶς, σχεδὸν πάντα, στέλνει κάποια βοήθεια ὁ Κύριος.

Κανεῖς δὲν ἀπολαμβάνει στοὺς δύσκολους αὐτοὺς καιροὺς παρά μόνο οἱ πατέρες καπουτσίνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναλάβει νὰ ἐνημερῶνουν τοὺς πάντες ἀπὸ νησί σέ νησί, τόσο γιὰ τὰ δημόσια καὶ κοινὰ νέα, ὅσο καὶ γιὰ τὰ καμῶματα τοῦ ἑνός καὶ τοῦ ἄλλου μέ τὴν ταχύτητα πού λές ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ κύριο ἔργο τους, ὅπως καὶ ἡ ἐνασχόληση στό νὰ ἐπισκέπτονται ἐμπορικά ἢ κουρσάρικα πλοῖα, χωρὶς νὰ τοὺς λείπει καὶ κάποιο χρηματικό ὄφελος¹⁷. Ὅλοι τελοῦν λειτουργίες μέσα στὰ καράβια καὶ τὰ Γαλλικὰ πλοῖα, μιά καὶ ἀπὸ τὴ Ρώμη δὲν ἔχει ποτέ ἐκδοθεῖ σχετικὴ ἀπαγορευτικὴ διαταγή· καθαγιαζοῦν μέ δισκάρια καὶ σκέπτονται νὰ καθιερώσουν μικροὺς βωμοὺς μέσα στὰ πλοῖα. Ἰερουργοῦν κατὰ τὸ ἀρχαῖο τυπικὸ χρησιμοποιοῦντας σταμπτωτὰ (ἀντιμήνια) ἀπὸ τὴ Γαλλία πού φέρουν μόνο τὴν ὑπογραφή τοῦ ἐπαρχιακοῦ ἡγουμένου τους¹⁸.

17. Στὶς πραγματικές, ὄχι τὶς προβληθεῖσες εὐνοϊκὲς δραστηριότητες τῶν καθολικῶν ἱεραποστόλων στὰ νησιά (καπουκίνων, ἰησουϊτῶν) κατὰ τὸν 17ο αἰ. ἀναφέρεται ὁ Καμίλλης. [Βλ. καὶ ἄλλες πληροφορίες στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη: α) Τὰ Οἰκονομικά κ.λπ., σελ. 90-91, 99-100, 124-125, β) Ἱστορικά Ἐγγραφα Μήλου κ.λπ., σελ. 133-134, 146-147, γ) Τὸ Ἀρχιεπάγος κ.λπ., σελ. 45].

18. Γιὰ τὶς ἐκκλησιαστικὲς ἀντικανονικὲς ἐνέργειες τῶν καπουτσίνων, τὴν ἀπαγγελία τοῦ μεγαλυνοῦ τοῦ Γάλλου βασιλέως κατὰ τὶς ἱεροτελεστίες κ.ἄ. κανονικὰ παραπτώματα, ἔγραψε κατ' ἐπανάληψη στή Ρώμη ὁ Καμίλλης, ὁ ὁποῖος μάλιστα ὑπέβαλε καὶ προτάσεις ἐνιαίου τρόπου τέλεσης τῶν ἱεροπραξιῶν ἀπὸ τοὺς καθολικοὺς κληρικοὺς τῆς ἐπαρχίας του γιὰ νὰ μὴν διασύρεται τὸ καθολικὸ δόγμα. [Τὰ σχετικὰ ἔγγραφα διατηρῶ στό ἀρχεῖο μου. Ἐπὶ τοῦ θέματος βλ., ἐνδεικτικὰ, ἐπιστολὴ του τῆς 29ης Αὐγ. 1671 στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τὰ Οἰκονομικά κ.λπ., σελ. 124-125].

Ἐάν ἡ Ρώμη δέν βάλει τήν πρέπουσα τάξη, τά πάντα κινδυνεύουν νά ἐκτραποῦν. Ἐλπίζω ὁμως ὅτι ἡ σεβασμιότητά σας, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, θά ἐνημερώσει τήν Προπαγάνδα γιά τά διατρέχοντα. Παρακαλῶ καθημερινά τόν Θεό γιά τή μακροημέρευση καί εὐτυχία τῆς σεβασμιότητός σας, τῆς ὁποίας κατασπάζομαι ταπεινά τό χέρι.

Μῆλος, 15 Σεπτεμβρίου 1674

Τῆς σεβασμιότητός σας ταπεινός δοῦλος

Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης, ἐπίσκοπος Μήλου¹⁹».

[Αναδημοσίευση ἀπό τό περιοδικό «Κυκλαδικό Ἡμερολόγιο» 1996, Χρόνος Α', σελ. 157-169, ἔκδοση Ν.Α. Κεφαλληνιάδη-Σ.Γ. Φιλιππότη, Συντάκτης: Σ.Μ. Συμεωνίδης].

19. Ὁ Ἰωάννης-Ἀντώνιος Καμίλλης γεννήθηκε τό 1630 στή Νάξο [Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἐγγραφα Μήλου κ.λπ., σελ. 145] ἢ, κατ' ἄλλη πληροφορία, στήν Πάρο [B. J. Slot, Ἐκκλησιαί κ.λπ., σελ. 76]. Ὁ ἴδιος ἔχει γράψει γιά τήν καταγωγή του: «Εἶμαι Νάξο-Πάριος καί τό ὄνομά μας εἶναι Ἰωάννης Ἀντώνιος de Camillis... ἐκ τῆς παλαιᾶς ρωμαϊκῆς οἰκογενείας τῶν Καμίλλων καταγόμεθα ἀφ' ὅτου κατά τούς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πολλοί εὐγενεῖς Brutti, Camilli καί ἄλλοι ἦλθον εἰς τά μέρη τά ἰδικά μας, ἐνθα μετὰ ταῦτα ἡδραιώθησαν...». [B. J. Slot, Ἐκκλησιαί κ.λπ., σελ. 186]. Μετά τίς σπουδές του κοντά στοὺς ἱησοῦιτες τῆς Νάξου ἐγίνε κοσμικός, κληρικός ἐφημέριος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ νησιοῦ καί ἀρχιερατικός νοτάριος [B. J. Slot, ὁ.π. σελ. 76]. Παρηκολούθησε ἐτήσιο σεμινάριο ἱεραποστολῆς στή Ρώμη καί ἀκολούθως διορίστηκε βικάριος Μήλου (1665). [Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, α) Τά Οἰκονομικά κ.λπ., σελ. 91-92 καί β) Ἱστορικά Ἐγγραφα Μήλου κ.λπ., ἐλ. 140-142]. Ὑπῆρξε ὁ πλέον διακεκριμένος ἐπίσκοπος τῶν Κυκλάδων τοῦ 17ου αἰ., διέθετε μεγάλη μόρφωση, ἦταν προσηλωμένος στήν κανονική τάξη τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καί ἠθικά ἀδιάβλητος. Ὁ ὀρθόδοξος μητροπολίτης Παροναξίας Νικόδημος Γεράρδης ἔγραψε γιά «τὴν ἀξίαν καί λαμπρὰν αὐτοῦ πολιτείαν καί βίον καθαρὸν, ἐτι καί σοφώτατον ἄνδρα» ὁ δὲ ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος Ἄνδρου Αὐξέντιος μέ ἐπιστολές του πρὸς τό Βατικανό, συνηγόρησε γιά τὴν ἀνάδειξή του σὲ ἐπίσκοπο τῆς Καθολικῆς ἐπισκοπῆς Ἄνδρου [Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιεπέλαγος κ.λπ., σελ. 135-136]. Τελικά ἡ Ρώμη τὸν κατέστησε ἐπίσκοπο Μήλου, μέ εἰσήγηση καί τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη Sebastiani, ὁ ὁποῖος ἔγραψε ὅτι «τόν θεωροῦσε ὡς τὸν καλύτερο ἄνθρωπο ποὺ ὑπῆρχε σὲ ὁλόκληρο τό Ἀρχιεπέλαγος γιά τὴν ἐνάρετη ζωὴ του, τὴ σοφία καί τὴ φρόνησή του» (SCPF/Congr. Partic., vol. 21, 81ⁿ-82ⁿ). Ἀκόμη, ὁ ἴδιος, ὡς ἐπίσκοπος πλέον Città di Castello, ἔγραψε τό 1683: «Δέν μπορῶ παρά νά τὸν παρομοιάσω μέ τὸν περιφημο Λέοντα Ἀλλάτιο», θέλοντας νά τονίσει τὴ μεγάλη μόρφωση τοῦ Καμίλλη, πρὸς τὸν ὁποῖο κατέφευγαν Λατίνοι καί Ἕλληνες ἀρχιερεῖς «γιά νά τοὺς ἐρμηνεύσει (ἀρχαίους) συγγραφεῖς καί νά ἀναγνώσει πολλὰ ἑλληνικά συγγράμματα». [Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἐγγραφα Μήλου κ.λπ., σελ. 143-144]. Ὁ διακεκριμένος αὐτός ἱεράρχης εἶχε, κατά περιέργο τρόπο, ἐγκαταλειφθεῖ ἀπὸ τό Βατικανό στήν τύχη του καί σὲ οἰκονομικὴ δυστυχία, γεγονός ποὺ τὸν ἀνάγκασε νά συνάπτει συνεχῶς δάνεια γιά τὴν ἀντιμετώπιση τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν του καί τῆς ἐπισκοπῆς. Ἀρχιεράτευσε ἐπὶ τριάντα ὁλόκληρα χρόνια καί ἀπεβίωσε στίς 14 Νοεμβρίου 1698. [Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά Οἰκονομικά κ.λπ., σελ. 106].

Χάρτης των νησιών του Αρχιπέλαγους κατά τον Φραγκίσκο Λουπαζόλο, έτους 1638, που απέστειλε στον Γραμματέα της Αγίας Προπαγάνδας (Ρώμη) Francesco Ingoli. [Αρχεία SCPF/VISITE, vol. 17, f 109].

Έπί του κρασπέδου του χάρτη αναγράφεται:

«Τούτα ήνε ολα τα Νησιά του Αρχιπέλαγο βγαρμένα απο τον αφενδη Φραντζήσκο Λουπατζολο. Στα 1638 Αγοστο 15 στο πολήχανδρο».

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΕΑΣ ΚΑΙ ΘΕΡΜΙΩΝ
ΓΕΡΜΑΝΟΣ Ο ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ

[1645-1680]

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ - ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΕΣ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Μετά τήν βιογραφία τοῦ μητροπολίτου Κρήτης Κωνστάντιου Χαλκιόπουλου [Βλ. «Σίφνιακά», 11 (2003), 111-117] ἐρχόμαστε τώρα στήν ἐξέταση τῆς βιογραφίας τοῦ Γερμανοῦ Χαλκιόπουλου, ἀρχιεπισκόπου Κέας καί Θερμιῶν, μέλους τῆς ἰδίας οἰκογενείας τῶν Χαλκιόπουλων τῆς Σίφνου (Κρητικῆς καταγωγῆς). Περί αὐτοῦ ἔχομε γράψει καί ἄλλοτε¹, εἴτε γιά τήν ἀποκατάσταση σφαλμάτων, εἴτε γιά τήν πλήρωση χρονικῶν κενῶν τῆς ἀρχιερατείας του βάσει νεωτέρων στοιχείων τά ὁποῖα προέκυπταν κατά τήν πρόοδο τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν μας. Τοῦτο συνετέλεσε, ἀναπόφευκτα, στή διασπορά τῶν ἱστορικῶν στοιχείων σέ διάφορα ἔντυπα, γεγονός πού δημιουργεῖ προβλήματα στήν ἀναζήτησή τους, ἀλλά καί στήν κατανόηση μιᾶς δυσχερέστατης ἀρχιερατικῆς πορείας ἀπό τήν ἔλλειψη μελέτης στηριζομένης στό σύνολο τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν σέ συνδυασμό, μάλιστα, μέ τά γεγονότα τῆς ἐποχῆς του. Τά τελευταία εἶναι, τόσο πολεμικά-πολιτικά, ὅσο καί ἐκκλησιαστικά, ἤ, γιά νά ἀκριβολογοῦμε, πατριαρχικά, δηλαδή γεγονότα πού ἐπέφεραν

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, α) Οἱ ἀρχιεπίσκοποι Τζίας καί Θερμιῶν Γρηγόριος καί Γερμανός Χαλκιόπουλος, ἐφημ. «Κυκλαδικόν Φῶς», φφ. Μαρτίου καί Ἀπριλίου 1981, β) Ἀρχιεπίσκοποι Τζίας καί Θερμιῶν κατά τόν 17ο αἰῶνα, περιοδ. «Κυκλαδικά Θέματα», χρόνος Γ' (1986), τεῦχος 16-17, σελ. 237 ἐπ., γ) Τό Ἀρχιεπίσκοπος κατά τόν πόλεμο Τουρκίας-Βενετίας (1645-1669) καί οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στίς ὀρθόδοξες ἐπισκοπές, «Μηλιακά», 3 (1989), 79-88.

μακροχρόνια ἀναστάτωση καί ἐκπεσμό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου².

Τά πρῶτα ἐξ αὐτῶν ἀναφέρονται στόν πόλεμο μεταξύ Βενετίας-Τουρκίας πού διήρκεσε γιά μιάν εἰκοσιπενταετία (1645-1669) μέ ὅλες τίς συνέπειές του καί στά Κυκλαδονήσια, στή θάλασσα τῶν ὁποίων διεξήχθη μεγάλο μέρος του ἀπό τούς ἀντιπάλους στόλους, βοηθουμένους καί ἀπό πειρατές καί κουρσάρους, ἐνῶ τά δεύτερα, τά ἐκκλησιαστικά, μέ ἐπίκεντρο τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, εἶχαν δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στίς ὑποκείμενες σ' αὐτό πολυάριθμες ἐπαρχίες καί ἐκείνες τῶν Κυκλάδων βέβαια, μέ σκληρές καί ἄτεγκτες ἀποφάσεις καί ἐνεργειές του, ἰδιαίτερα στίς ἐπισκοπές τῶν νησιῶν μας, οἱ ἡρωϊκοί κάτοικοι τῶν ὁποίων δοκιμάζονταν σκληρά ἀπό τά πολεμικά-πειρατικά γεγονότα, διπλές φορολογήσεις τους ἀπό Τούρκους καί Βενετούς, ἀρπαγές τῶν παραγομένων προϊόντων, καταστροφές καί δηώσεις κ.λπ., κ.λπ.

Τούς λόγους πού τό Πατριαρχεῖο ἔφτασε στό σημεῖο νά καταπιέζει καί ἐνεργεῖ βάνουσα κατά τοῦ ποιμνίου βλ. στά «Σιφνιακά» 9 (2001), σελ. 90 ἐπ.³ Ξεκίνησαν δέ, κατά κύριο λόγο, ἀπό τούς ἀγῶνες γιά τήν κατάληψη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Οἱ ἀγῶνες αὐτοί, μόνο κατά τήν περίοδο 1631-1633, εἶχαν ἀδειάσει τό ταμεῖο τῆς Ἐκκλησίας καί τά χρέη τοῦ Πατριαρχείου εἶχαν διογκωθεῖ σέ μεγάλο βαθμό. Τοῦτο δέ γιά τήν ἐξαγορά τοῦ θρόνου μέ τήν καταβολή μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν-φιλοδωρημάτων σέ κρατικούς ὑπαλλήλους γιά τήν ὑποστήριξη τῶν ἐνδιαφερομένων ἀρχιερέων. Οἱ συνεχεῖς ἀλλαξοπατριαρχίες μάλιστα, πού συνεχίστηκαν ἐπί πολλές δεκαετίες μετά τόν τραγικό θάνατο (1638) τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου Λούκαρη, ἔφεραν τό Πατριαρχεῖο σέ οἰκονομική καταβαράθρωση, ἀλλά καί ἠθική κατάπτωση⁴. Στίς 18 Ἰουνίου 1653, σέ ἀναφορά του πρὸς τό Βατικανό, ὁ βικάριος

2. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιπέλαγος, 49-52. Τοῦ ἰδίου, Οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στή Μητρόπολη Παροναξίας (1632-1670), ἱστορικά στοιχεῖα πού ἀγνοήθηκαν, περιοδ. «Ἀρχατός» Νάξου, 4 (1997), 5-32 καί «Σιφνιακά», 9 (2001), 90-94, ὅπου ἡ ἐργασία «Σχέσεις καθολικῶν-ὀρθοδόξων τῆς Σίφνου κατά τό δεύτερο τέταρτο τοῦ 17ου αἰῶνα καί ὁ ρόλος τῶν ἀγιορείτικων μετοχιῶν τοῦ νησιοῦ» καί στόν τόμο 12 (2004), 5-41, ὅπου «Σύνοδος τῶν Ὀρθοδόξων ἀρχιερέων τῶν Κυκλάδων στή Σίφνο (1662) ἀποφασίζει "ὑποταγή" στή Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία».

3. Περισσότερα δέ στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιπέλαγος κ.λπ., 49 ἐπ., ἀλλά καί τοῦ ἰδίου, Οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στή Μητρόπολη Παροναξίας, (1632-1670), ἱστορικά στοιχεῖα πού ἀγνοήθηκαν, περιοδ. «Ἀρχατός» Νάξου, ἔτος Γ' (Αὐγ.-Ὀκτ. 1997), τεῦχος 4, σελ. 5-32.

4. Βλ. πολλές λεπτομέρειες στόν Gunnar Hering, *Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί Εὐρωπαϊκή Πολιτική, 1620-1638*, Ἀθήνα 1992, ἔκδοση Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

Σίφνου Βαρθολομαῖος Πόλλα ἔγραφε χαιρέκακα: «Οἱ Ἕλληνες στήν Κων/πολη ἄλλαξαν καί πάλι πατριάρχη κατά τόν ἴδιο τρόπο πού κάθε δύο-τρεῖς μῆνες ἄλλον βγάζουν καί ἄλλον βάζουν...»⁵ ἀναφερόμενος στήν ἀπομάκρυνση ἀπό τό θρόνο τοῦ πατριάρχου Παΐσιου Α΄ καί στήν τρίτη ἀνάρρηση (ἀρχές Ἀπριλίου 1653) τοῦ Ἰωαννικίου Β΄. Ὁ τελευταῖος, ἀφοῦ πατριάρχευσε τότε περί τούς ἔντεκα μῆνες, κατά τή διάρκεια τῶν ὁποίων δέν κατάφερε νά ἀνταποκριθεῖ «στῖς καθ' ἑκάστην ἐνοχλήσεις καί ἀπαιτήσεις τῶν ἀπείρων χρεῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», φυλακίστηκε ἀπό τούς Τούρκους καί, τελικά, ἀναγκάστηκε νά παραιτηθεῖ (17 Μαρτίου 1654) ὑπέρ τοῦ προκατόχου τοῦ Παΐσιου Α΄, ἔλαβε δέ «παρά τῆς, τῶν ἀρχιερέων, ὁμηγύρευς (= τῆς Ἱερᾶς Συνόδου) διά τά ἴδια προζωάρχεια (= ἔξοδα διαβίωσης) τάς διδομένας τῇ Ἐκκλησίᾳ ζητείας (= ἐκκλησιαστικός φόρος ὑπέρ τοῦ Πατριαρχείου) παρά τῶν Κυκλάδων Νήσων», στίς ὁποῖες ὁ Ἰωαννίκιος Β΄ εἶχε διαμείνει καί παλαιότερα, στή Σίφνο, κυρίως, μετά τήν πρώτη ἀπομάκρυνσή του ἀπό τό θρόνο (ἀρχές Ἰουνίου 1651). Τόν Μάρτιο τοῦ 1655 ἀνακλήθηκε, γιά τέταρτη φορά, στήν Κωνσταντινούπολη καί ἀφοῦ πατριάρχευσε μέχρι τίς 31 Ἰουλίου 1656, χωρίς νά ἐπιτύχει ἀνόρθωση τῶν οικονομικῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀπομακρύνθηκε ὀριστικά τοῦ θρόνου ἀφοῦ, «τῇ συνοδικῇ ψήφῳ καί κρίσει καί ἀποφάσει» τοῦ παραχωρήθηκε (ὡς σύνταξη, θά λέγαμε σήμερα) ἡ ἀρχιεπισκοπή Κέας καί Θερμίων «ἐπί τῷ καρποῦσθαι τά εἰσοδήματα αὐτῆς κατά προεδρείαν ἐφ' ὄρου ζωῆς»⁶, παρά τό γεγονός ὅτι ἀρχιεπίσκοπός τῆς διατελοῦσε, ἀπό τοῦ ἔτους 1651, ὁ Γερμανός Χαλκιόπουλος τῆς παρουσίας ἐργασίας. Ἔτσι, αὐθαίρετα, ἀφοῦ δέν ἀναφέρονται λόγοι καί αἷτια πού νά δικαιολογοῦν τήν ἐκπτώσή του ἀπό τήν ἀρχιεπισκοπή προκειμένου νά «βολέψουν» τόν πρώην πατριάρχη.

Α΄. Γερμανός Χαλκιόπουλος Ἡ ἐκλογή καί ἡ ἔξωση

Ὁ Γερμανός, ἱερομόναχος πρό τοῦ ἔτους 1646, ὅταν ὁ θεῖος του Νεῖλος Χαλκιόπουλος «ὁ ζουγράφος» (= ἀγιογράφος) ἀναδείχτηκε στίς 5 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους αὐτοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κέας καί Θερμίων (διάδοχος τοῦ θανόντος μέ μαρτυρικό θάνατο ἀπό τούς Τούρκους Δανιήλ)⁸, τόν ἀκολούθησε στήν ἐπαρχία του καί χρησιμοποιήθηκε ἀπό

5. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιεπάγος, 82.

6. Αὐτόθι.

7. Αὐτόθι, 80.

8. Τόν δολοφόνησαν οἱ Τούρκοι «μέ ραβδισμούς στόν κοιλακό χῶρο μέχρι ποιῶν

αυτόν ως πρωτοσύγκελλος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐπὶ τέσσερα χρόνια. Περί τὰ τέλη τῆς τετραετίας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Νεῖλος, μέγας στήν ἡλικία καί ἀσθενής, ἀπεφάσισε νά παραιτηθεῖ τοῦ θρόνου, τόσο γιά τούς ἀύξανόμενους κινδύνους στίς θάλασσες ἀπό τά πολεμικά γεγονότα (ὁ βενετοτουρκικός πόλεμος κρατοῦσε ἀμείωτος ἀπό τοῦ ἔτους 1645), τά ὁποῖα τόν ἐμπόδιζαν νά ἀσκεῖ τά καθήκοντά του σέ δύο νησιά («τά λυπηρά τῆς ἐπαρχίας μου διά τῶν ἀρμάδων καί κουρσάρων», ἔγραψε ὁ ἴδιος), ὅσο καί γιά τίς δυσβάσταχτες πατριαρχικές φορολογίες («τό πολύ βάρος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας»).

Τήν ἀπόφαση τῆς παραίτησής του ἐπῆρε καί συνέταξε τό ἔτος 1650, Σεπτεμβρίου 15, εὐρισκόμενος στή Σίφνο, ὅπου κατοικοῦσαν τά λοιπά μέλη τῆς οἰκογένειας Χαλκιόπουλου, ἴσως καί μέ ὑπόδειξη τῶν τελευταίων ἢ καί τρίτων⁹. Διευκρίνισε ὅμως ὅτι παραιτεῖται τοῦ θρόνου ὑπό τήν προϋπόθεση νά τόν διαδεχθεῖ ὁ ἀνιψιός του Γερμανός «ἔστοντας καί νά τόν γνωρίζη ἀξιώτατον καί καλοῦ βίου» κληρικό, τόν ὁποῖον ἐπιθυμοῦσαν γιά ποιμένα τους καί οἱ πιστοί τῆς ἐπαρχίας του. Σέ περίπτωση κατά τήν ὁποία τό Πατριαρχεῖο δέν ἀποδέχονταν τήν ἀνάδειξη σέ ἀρχιερέα τοῦ Γερμανοῦ, θά παρέμενε «ὡς καί πρότερον εἰς τόν θρόνον τῆς ἐπαρχίας». Ἄλλωστε ὁ Γερμανός θά ἀνελάμβανε νά ἐξοφλήσει καί «τό πολύ (οἰκονομικό) βάρος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας», ἀλλά καί τήν ὑποχρέωση γηροκόμησης τοῦ θείου του Νείλου («νά περιποιεῖται καί ἐπισκέπτηται ἡμᾶς ὡς φιλόπαις πρός τόν ἡγαπημένον αὐτοῦ πατέρα», σημείωσε στό ἔγγραφο τῆς παραίτησής του)¹⁰.

Στό κείμενο παραίτησης τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νείλου δύο σημεῖα χρήζουν προσοχῆς καί ἀνάλυσης, ἔστω ὑποθετικῆς, ἀλλ' ἐναρμονισμένης στή γνώση γεγονότων τῆς ἐποχῆς:

α) ὅτι τοῦτος, παρά τούς ἐπικαλουμένους λόγους καί αἷτια («τό συχνόν καί ἀσθενές τῆς φύσεώς» του, τούς θαλασσίους κινδύνους καί «τό πολύ βάρος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας»), στήν πραγματικότητα ἐπιθυμοῦσε τήν ἀνάδειξη τοῦ Γερμανοῦ σέ ἀρχιερέα, νέον καί ἰκανόν νά ἀνταπεξέρχεται στίς δυσχέρειες, διαφορετικά θά παρέμενε στήν ἔδρα του καί θά ὑπέμενε. Βέβαια γνώριζε ὅτι παρόμοιες «ἐκλογές» ἀρχιερέων ἦταν τότε δυνατές μέ τήν καταβολή κάποιου χρηματικοῦ ποσοῦ ἢ ἀνάληψης τῆς εὐθύνης ἐξόφλησης τῶν πατριαρχικῶν φορολογιῶν μέ τίς ὁποῖες ἐβαρύνετο ἡ ἀρχιεπισκοπή.

βγῆκαν ἔξω τά ἐντερὰ του» κατά τόν ἐνωτικό κληρικό Σταμάτιο Καλογερόπουλο, (Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιπέλαγος, 79-80).

9. Αὐτόθι, 80-81.

10. Αὐτόθι, 117, ὅπου τό ἔγγραφο τῆς παραίτησης.

β) ότι έγραψε τήν παραίτησή του στή Σίφνο «οικεία χειρί έμπροσθεν τών πανιερωτάτων άρχιερέων...»¹¹ οί όποιοι εύρίσκονταν εκεί. Η σημείωση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί μάς πληροφορεί ότι στή Σίφνο ύπήρχαν αυτή τήν έποχή και άλλοι άρχιερείς πλησιόχωροι ή μή (άγνωστο ποιόι και πόσοι) και ότι εκεί πραγματοποιούντο, πολύ πιθανόν, παρόμοιες διεργασίες. Η υπόθεση δέν είναι άτυχής, άν κρίνουμε από τό γεγονός ότι τότε ή Σίφνος ήταν τό οικονομικό και πολιτικό κέντρο τών Κυκλάδων από τίς πολυποίκιλες δραστηριότητες του μεγαλεμπόρου της Βασιλείου Λογοθέτη και τών λοιπών έμπόρων-συνεργατών του. Σ' αυτούς κατέφευγαν κοινοτικοί άρχοντες τών νησιών, άρχιερείς, έμπορευόμενοι και άλλοι για τήν επίλυση (άπό τόν Λογοθέτη, κυρίως) ζητημάτων τους μέ τό Κράτος, προώθηση υποθέσεων, συνάψεις δανείων κ.λπ. Δέν αποκλείεται λοιπόν και ό Νείλος νά είχε τότε μεταβεί στή Σίφνο σέ αναζήτηση κεφαλαίου-δανείου για τήν πληρωμή δυσβάσταχτων πατριαρχικών φορολογιών, όποτε τοι ύποδείχθηκε από τούς συγγενείς του, τόν Λογοθέτη και τούς παρευρισκόμενους άρχιερείς ή λύση τής παραίτησης ύπέρ του Γερμανού, άφοι και ήλικιωμένος ήταν και άσθενής, ένω ό άνιψιός του νέος και ικανός νά μετακινείται μεταξύ Κέας-Θερμίων, νά συγκεντρώνει τίς φορολογίες κ.λπ. Παρευρισκόμενοι άρχιερείς πρέπει νά θεωρήσουμε ότι ήταν τουλάχιστον δύο, ό άρχιεπίσκοπος Σίφνου Άθανάσιος Μαρμαράς και ό πρώην πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ίωαννίκιος Β', ό όποιος, μετά τήν έκθρόνισή του (29 Οκτωβρίου 1648) διέμενε στή Σίφνο, πλησίον του πάμπλουτου Λογοθέτη, ό όποιος τόν περιέθαλπε ή και προετοίμαζε, μέ τίς μεγάλες γνωριμίες πού διέθετε στους κυβερνητικούς και οικονομικούς παράγοντες τής πρωτεύουσας, και αυτήν τήν επάνοδό του στόν Οικουμενικό Θρόνο για δικούς του πολιτικούς λόγους.

Η υποθετική αυτή σκέψη στηρίζεται στό γεγονός ότι ό Ίωαννίκιος ανακλήθηκε σύντομα στήν Κωνσταντινούπολη (άρχές Ιουνίου 1651), αλλά και στόν χρόνο έκλογής του Γερμανού ως άρχιεπισκόπου Κέας και Θερμίων μόλις τότε (Ιούνιο 1651), μολονότι ή παραίτηση του θείου του Νείλου είχε γραφεί στις 15 Σεπτεμβρίου 1650 «και δοθει εις χειρας του» για νά τήν μεταφέρει στό Πατριαρχείο, ώσαν δηλαδή αυτή νά έκρατείτο έν αναμονή εξέλιξεων για τήν ανακατάληψη του Οικουμενικού Θρόνου από τόν Ίωαννίκιο Β', ή, βέβαια, για άλλους λόγους πού άγνοούμε¹². Τόν Ιούνιο λοιπόν του

11. Αυτόθι.

12. Λεπτομέρειες τής έποχής για τόν Πατριάρχη Ίωαννίκιο Β' βλ. στά «Σιφνικά», 17 (2009), 91-103.

1651, πατριαρχεύοντος τοῦ Ἰωαννικίου Β΄, ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἀφοῦ ἔκανε δεκτή τήν παραίτηση τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νείλου, προῆλθε στήν ἐκλογή τοῦ Γερμανοῦ, «τοῦ ἀνεψιοῦ καί πρωτοσυγκέλλου ἐκείνου, πρὸς ὃν καί τήν παραίτησιν αὐτοῦ ποιήσας» σέ ἀρχιεπίσκοπο Κέας καί Θερμίων καί τήν ἐν συνεχεία χειροτονία του σέ ἀρχιερέα. Πρὶν ὁ Γερμανός κατέλθει στήν ἔδρα του, συνυπέγραψε τόν ἴδιο μῆνα καί ἔτος, Ἰούνιο 1651, μέ τήν ιδιότητα πλέον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κέας καί Θερμίων, χρυσόβουλο συνοδικό σιγίλλιο τοῦ Πατριάρχου Ἰωαννικίου Β΄, ἀνανεωτικό τῶν προνομίων τά ὁποῖα εἶχαν παραχωρηθεῖ παλαιότερα στόν μητροπολίτη Φιλαδελφείας (τῆς Βενετίας) Ἀθανάσιο Βαλεριανό, τόν δ' ἐπόμενο μῆνα Ἰούλιο, ἰνδικτιῶνος σ', σιγίλλιο «περί ἀναδείξεως τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου Ἀδριανουπόλεως» σέ πατριαρχικό σταυροπήγιο. Τό ἔτος 1653 ξαναβρέθηκε στήν Κωνσταντινούπολη, δεδομένου ὅτι προσυπέγραψε σιγίλλιο τοῦ ἰδίου πατριάρχου μέ τό ὁποῖο ἀναδείχτηκε πατριαρχικό σταυροπήγιο τό μοναστήρι τοῦ Ταξιάρχου τῆς Σερίφου¹³, ἢ προσυπέγραψε ἐκ τῶν ὑστέρων.

Στίς 31 Ἰουλίου 1656 ἐξώσθηκε γιά μιάν ἀκόμη φορά, ἀλλ' ὀριστικά, τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὁ πατριάρχης Ἰωαννίκιος Β΄, στόν ὁποῖο, «τῇ συνοδικῇ ψήφῳ καί κρίσει καί ἀποφάσει», παραχωρήθηκε ἡ ἀρχιεπισκοπή Κέας-Θερμίων «ἐπί τῷ καρποῦσθαι τά εἰσοδήματα αὐτῆς κατά προεδρείαν ἐφ' ὅρου ζωῆς», παρά τό γεγονός ὅτι ἀρχιεπίσκοπος διατελοῦσε ὁ Γερμανός Χαλκιόπουλος! Στίς πηγές δέν ἀναφέρεται αἰτιολογία ἀφαίρεσης τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἀπό τόν νόμιμο ἱεράρχη τῆς· μία πιθανή ἐκδοχή εἶναι ἡ μή ἔγκαιρη καταβολή τῶν πατριαρχικῶν φορολογιῶν, γεγονός ἐπαρκές γιά τήν ἐξωσή του. Ἄν πράγματι συνέβαινε τοῦτο, δέν ἀποκλείεται νά ζήτησε τήν ἔδρα αὐτός ὁ Ἰωαννίκιος, ὁ ὁποῖος καί κατά τίς προηγούμενες ἐξώσεις του ἀπό τόν πατριαρχικό θρόνο κατέφευγε στίς Κυκλάδες καί μάλιστα στή Σίφνο, τό τότε οἰκονομικό-πολιτικό κέντρο τους¹⁴. Δέν ἀξίωσε νά τοῦ παραχωρηθεῖ ἡ ἀρχιεπισκοπή Σίφνου, ἐπειδή ὁ ἀρχιεπίσκοπός τῆς Ἀθανάσιος Μαρμαρᾶς ὑπῆρξε πάντοτε συνεπής στήν πληρωμή τῶν πατριαρχικῶν φορολογιῶν καθ' ὅλην τήν μακροχρόνια ἀρχιερατεία του (1646-1673), ὅπως ἔχομε ἱστορήσει¹⁵, μετερχόμενος καί αὐτό τό ἐμπορικό ἐπάγγελμα, προκειμένου νά ἀντιμετωπίζει τίς ὑποχρεώσεις του. Ἄλλωστε ὁ Ἰωαννίκιος,

13. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιπέλαγος, 81.

14. Αὐτόθι, 81-84.

15. «Σιφνιακά», 4 (1994), 67.

ὅπως θά ἀναφερθεῖ στά ἐπόμενα, δέν εἶχε πρόθεση νά διαμεῖνει στήν ἐπαρχία Κέας καί Θερμίων· τοῦ ἀρκοῦσαν τά εἰσοδήματά της γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων διαβίωσής του. Περιερχομένων ὅμως τῶν ἐσόδων σ' αὐτόν, ἡ ἐξόφληση τῶν πατριαρχικῶν φορολογιῶν ἦταν ἀδύνατη μέ ἀποτέλεσμα τό χρέος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς νά διογκώνεται συνεχῶς. Τοῦτο θά ἐκαλεῖτο νά πληρώσει ὅποιος, μετά τόν Ἰωαννίκιο, ἀποδέχονταν νά γίνει ἀρχιεπίσκοπος Κέας-Θερμίων.

Β' Προεδρεύοντος τοῦ Ἰωαννικίου

Ὁ πρῶην πατριάρχης καί «πρόεδρος» πλέον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κέας καί Θερμίων κατήλθε στίς Κυκλάδες, ἀλλά δέν περιορίσθηκε στήν ἐπαρχία του. Τόν περισσότερο χρόνο διέμενε στή Σίφνο¹⁶ καί ἀπ' αὐτήν περιέρχονταν τά ἄλλα νησιά καί ἐνδυνάμωνε μέ τήν παρουσία καί τούς λόγους του τούς νησιῶτες, οἱ ὅποιοι ζοῦσαν καί ὑπέφεραν τά δεινά τοῦ πολέμου Βενετῶν-Τούρκων πού διεξάγονταν στίς θάλασσές τους. Ὁ πατριάρχης γίνονταν βέβαια δεκτός μέ ἀγάπη ἀπό τούς κατοίκους, οἱ ὅποιοι τόν περιέθαλπαν καί μέ τά, ἀγνώστου ὕψους, εἰσοδήματα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του ἀντιμετώπιζε τά ἐξοδα διαβίωσής του· ἀναφέρεται μάλιστα ὅτι, ὑπό τήν ιδιότητα τοῦ πρῶην πατριάρχου καί γιά τόν πορισμό ἐσόδων, ἔδινε συγχωροχάρτια μέ τά ὅποια οἱ πιστοί, μέσα στό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί γιά παραμυθία τῶν ψυχῶν τους, ἐξαγόραζαν τήν ἀναμάρτητη μετάβασή τους στόν ἄλλο κόσμο.

Ὁ Ἰωαννίκιος ἀναμίχθηκε, ἐπίσης, στά πολιτικά πράγματα καί προσέφερε ὑπηρεσίες στόν βενετό ναύαρχο Φραγκίσκο Μοροζίνη, ὁ ὅποιος ἔτρεφε βαθειά ἐκτίμηση στό πρόσωπό του. Σέ ἀναφορά του ἀπό τή Μῆλο τῆς 8ης Ἀπριλίου 1659 ἔγραφε:

«Ὁ σεβασμιώτατος Πατριάρχης Κων/πόλεως θά μεταβῆ εἰς τό Τσερίγο. Ἔχει ἀνάγκη νά καταφύγῃ εἰς ἀσφαλές μέρος διότι οἱ Τούρκοι εἶναι ἐξηγριωμένοι ἐναντίον του καί ἐπιζητοῦν νά τόν συλλάβουν. Καί ἐπειδή ἔχασεν οὗτος τήν ἐλπίδα νά ἐπανέλθῃ εἰς τήν προτέραν του θέσιν καί ἐπειδή τά μετριώτατα μέσα πού διαθέτει δέν τοῦ ἐπιτρέπουν νά διάγῃ ἀξιοπρεπῶς, κρίνω ὅτι πρέπει νά τοῦ χορηγηθῇ μία ἐπιχορήγησις πού θά εἰσπράττῃ ἀπό τάς νήσους... Ἡ ἡλικία του καί ὁ ὑποδειγματικός βίος του ἐμπνέουν εἰς πάντας σε-

16. «Σιφνιακά», 17 (2009), 93-94, ὅπου γράμμα του τῆς 20ῆς Αὐγούστου 1657 στό ὁποῖο ἀναφέρει: «Ἡ μετριότης ἡμῶν ἐντυγχάνει γε οὕσα ἐν τῇ νήσῳ Σίφνω...».

βασμόν. Χαίρει μεγάλης ἐκτιμήσεως λόγω τῆς δράσεώς του εἰς τόν θρόνον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Κων/πόλει ἐπί σειρὰν ἐτῶν...».

Οἱ Τοῦρκοι ἦταν «ἐξηγριωμένοι», μαζί του ἐπειδὴ ὁ πρῶην πατριαρχῆς εἶχε ἀκολουθήσει τόν Μοροζίνη κατά τὴν πολιορκία τοῦ Χάνδακα γιὰ τὴν ἐμφύχωση τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν ἐκστρατεία τῆς Μάνης. Ἔτσι, τὴν ἀνοιξη τοῦ 1659 ὁ βενετός ναύαρχος φρόντισε νὰ τόν στείλει στὰ Κύθηρα γιὰ λόγους ἀσφαλείας, ἀλλ' ἐκεῖνος στὶς 12 Νοεμβρίου ἐπέστρεψε στὶς Κυκλάδες καὶ συγκεκριμένα στὴ Μήλο. Ἐκεῖ μάλιστα ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου ἢ ἀρχές τοῦ 1660, κατὰ μαρτυρία τοῦ καθολικοῦ ἀρχιεπισκόπου Νάξου Βαρθολομαίου Πόλλα¹⁷.

Γ. Ἀνάκληση τοῦ Γερμανοῦ καὶ σύντομη καθαιρέσή του

Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου μεταξὺ Βενετίας-Τουρκίας, τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα στὶς Κυκλάδες ἐμφανίζονται συγκεκριμένα. Ἡ ἐξέτασή τους μὲ χρησιμοποίηση, ἀποκλειστικῶς καὶ μόνο, πατριαρχικῶν στοιχείων, ὀδηγεῖ σὲ θέσεις, ἐν πολλοῖς, ἀκατανόητες. Τοῦτο δὲ λόγω τῆς ἐπέμβασης καὶ σ' αὐτὰ τῶν Βενετῶν, πού, μὲ διαταγὴ τῆς 28ης Νοεμβρίου 1658 τοῦ ναυάρχου Φραγκίσκου Μοροζίνη, ἀπαγορεύθηκε κάθε ἐπικοινωνία μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο «οὐδέ νὰ δέχωνται», οἱ ἀρχιερεῖς καὶ πρόκριτοι, «ν' ἀναγνωρίζουν ἢ διαβαθμίζουν οὐδὲν ὑποκείμενον τοποθετούμενον εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα, ἄνευ προηγουμένης ἡμῶν εἰδήσεως, συγκαταθέσεως καὶ ἐπιδοκιμασίας ἐκπεφρασμένης γραπτῶς». Καμμία λοιπὸν ἀλλαγὴ προσώπων ἐνεργουμένη ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο δὲν μποροῦσε νὰ πραγματοποιηθεῖ χωρὶς γραπτὴ συγκατάθεση τοῦ Μοροζίνη¹⁸.

Ὑπὸ τὸ πρῖσμα λοιπὸν αὐτὸ πρέπει νὰ θεωροῦνται τὰ πράγματα γιὰ νὰ μὴ δημιουργοῦνται συγχύσεις ὡς πρὸς τὴν τήρηση ἢ μὴ ἐντολῶν τοῦ Πατριαρχείου, σχετικῶν μὲ ἐκλογές ἢ καθαιρέσεις ἀρχιερέων κ.λπ. προσώπων. Ἡ διαταγὴ τοῦ Μοροζίνη χρησιμοποιήθηκε λ.χ. ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Παροναξίας Νικόδημο Γεράρδη κατὰ κόρον γιὰ νὰ διατηρεῖ τὴν ἔδρα του παρὰ τίς συνεχεῖς καθαιρέσεις του, ἄδικες βεβαίως, ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο.

Ὁ Γερμανὸς Χαλκιόπουλος, ἓνα χρόνο μετὰ τὴν ἀπώλεια τῆς ἀρ-

17. Αὐτόθι, ὅλη ἡ ἱστορία τῶν γεγονότων, λεπτομερῶς.

18. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη. Τὸ Ἀρχιπέλαγος, 58, ὑποσ. 26.

χιεπισκοπής του, δανείστηκε στις 6 Ιουνίου 1657 από «τόν αφέντη Νικολό Κοτάκη (σύζυγο τῆς θυγατέρας τοῦ Βασιλείου Λογοθέτη) ριάλια ἀλάκαιρα μετρητά τῆς Σπάνιας no 424, τὰ ὅποια ἔδωσεν εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν διὰ τὴν στεραίωσιν τῆς ἐπαρχίας του...», γιὰ τὴν ἀνάκτηση δηλαδὴ τοῦ θρόνου του δεδομένης τῆς συνεχοῦς ἀπουσίας ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Κέας-Θερμίων του προέδρου Ἰωαννικίου, κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Ἡ ἐνέργειά του αὐτὴ φαίνεται πὼς δὲν εἶχε ἀποτέλεσμα μὲ συνέπεια νὰ μείνει καὶ χρεώστης τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ στὸν δανειστή του¹⁹.

Μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ πρώην πατριάρχου καὶ προέδρου Κέας-Θερμίων Ἰωαννικίου, τὸ Πατριαρχεῖο ἀπεφάσισε νὰ πληρώσει τὴν ἔδρα μὲ τὸν διατελέσαντα ἀρχιεπίσκοπο Γερμανό Χαλκιόπουλο. «Προσεκαλέσθη παρ' ἡμῶν (τοῦ πατριάρχου Παρθενίου Δ') ὁ χρηματίας πρότερον αὐτῆ ἀρχιεπίσκοπος Γερμανός ἐν τῷ παραγενέσθαι ἐνταῦθα πρὸς ἡμᾶς, πρῶτον μὲν ἀπονεῖμαι τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν τῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ... εἶτα βραβεῦσαι ἡμᾶς αὐτῷ τὴν συγχώρησιν (= παραχώρησι) τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης»²⁰, ὅπως ἀναφέρεται.

Ὅμως ὁ Γερμανός δὲν ἐπῆγε στὴν Κωνσταντινούπολη, ἴσως ἐπειδὴ γινώριζε ὅτι ἡ «ὀφειλομένη προσκύνησις» εἶχε τὴν ἔννοια τῆς καταβολῆς χρηματικῆς ποσότητος στὸν πατριάρχη, πού αὐτός δὲν διέθετε πλέον, ἢ γιὰ ἄλλον λόγο πού δὲν γνωρίζουμε (ἴσως ἀπαγόρευση τοῦ Μοροζίνη).

Ἡ μὴ μετάβαση τότε τοῦ Γερμανοῦ στὴν Κωνσταντινούπολη θεωρήθηκε «πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἀπείθεια καὶ ἀνυποταξία», γι' αὐτὸ καὶ κατὰ Μάρτιο τοῦ 1660 ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου προῆλθε στὴν «τελεία καθαίρεσή του», δηλαδὴ τὴν ἀπογύμνωσή του καὶ ἀπὸ τὸ ἀρχιερατικὸ ἀξίωμα, τὸ ὅποιο, ὅπως φαίνεται, δὲν εἶχε ἀπωλέσει ὅταν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ παραχωρήθηκε στὸν πατριάρχη Ἰωαννίκιο Β'. Μετὰ ταῦτα ἡ ἔδρα παρέμεινε, τυπικά, ἀκέφαλη ἐπὶ 17μηνο περίπου, ἂν καὶ ὁ Γερμανός, μὲ ἀνοχή, προφανῶς, τοῦ βενετοῦ ναυάρχου, παρέμενε σ' αὐτήν. Ὅμως, στίς 14 Αὐγούστου 1661, τὸ Πατριαρχεῖο προῆλθε στὴν ἀνάδειξη τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου Ψυχῆ, ἀπὸ τὴν Κρήτη, σὲ ἀρχιεπίσκοπο Κέας καὶ Θερμίων²¹.

19. «Σιφνιακά», 16 (2008), 112-114, ὅπου τὰ περὶ τῶν δανείων τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γερμανοῦ.

20. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη. Τὸ Ἀρχιπέλαγος, 84.

21. Αὐτόθι.

Δ'. Γρηγόριος Ψυχῆς
καί Γερμανός Χαλκιόπουλος

Ἀπό τῆς ἐκλογῆς τοῦ Γρηγορίου Ψυχῆ καί ἐξῆς, τά ἀρχιερατικά πράγματα Κέας καί Θερμίων ἀρχίζουν νά περιπλέκονται σοβαρά²². Καί ἐνῶ μετά ὀκτάμηνο, στίς 5 Ἀπριλίου 1662, ἀνευρίσκεται τοῦτος στή Σίφνο μέ τήν ιδιότητα τοῦ πατριαρχικοῦ ἐξάρχου νά εἰσπράττει τό ἐτήσιο τῆς Μονῆς Βρύσης ὑπέρ τοῦ Πατριαρχείου, πρό τοῦ μηνός Ἰουνίου ἀπώλεσε τήν ἔδρα του. Ὅπως ἔγραψε στίς 2 τοῦ μηνός αὐτοῦ στό Βατικανό ὁ καθολικός ἀρχιεπίσκοπος Νάξου Βαρθολομαῖος «ὑπάρχουν ἕξι ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι στό Ἀρχιεπέλαγος περί τήν Νάξο, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Νάξου Νικόδημος Γεράρδης, νάξιος, ὁ ἐπίσκοπος Ἄνδρου Αὐξέντιος, ἄνδριος, ὁ ἐπίσκοπος Θερμίων καί Κέας μέ τό ἐπώνυμο Ψυχῆς, ἀπό τήν Κρήτη, ὁ ἐπίσκοπος Σίφνου Ἀθανάσιος ἀπό τήν Σαντορήνη, πού ἔχει ἀρκετά νησιά ὑπό τή δικαιοδοσία του, ὁ ἐπίσκοπος Μήλου Διονύσιος, ἄνδριος, ὁ ἐπίσκοπος Σαντορήνης Παρθένιος, κρητικός. Ἐπειδή δέν ἐπλήρωσαν στόν Ἑλληνα Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως τίς ἐξαρχίες, δηλαδή τά ποσά πού ἔδιναν κάθε χρόνο γιά τή συντήρηση τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἄλλοι ἀπό αὐτούς ἀπώλεσαν τίς ἔδρες τους ἀπό τόν Πατριάρχη καί ἄλλοι ἐπιτιμήθηκαν (στό ἰταλικό κείμενο χρησιμοποιεῖται τό ρῆμα scomunicati=ἀφορίσθηκαν)».

Καί εἶναι ἀλήθεια ὅτι δέν ὑπῆρχε ἔλεος ἐνώπιον τῶν οικονομικῶν ἀναγκῶν τοῦ Πατριαρχείου σέ ὅποιον ἀρχιερέα δέν ἐπλήρωνε ἐγκαίρως τίς ἐκκλησιαστικές φορολογίες. Ἀκόμη καί γι' αὐτούς τῶν Κυκλάδων, ὅπου, λόγω τοῦ πολέμου, οἱ κάτοικοι ἀδυνατοῦσαν πολλές φορές νά φανοῦν συνεπεῖς ἀπό ἀδύρητες ἀνάγκες μέ συνέπεια νά ἐκτίθενται οἱ ἀρχιερεῖς στό Πατριαρχεῖο. Τό τελευταῖο μάλιστα μέ «συνοδικό τόμο» τῆς 11ης Αὐγούστου 1659 εἶχε γνωστοποιήσει ὅτι ἀρμοδιότητα γιά τή συγχώρηση ἀρχιερέα πού εἶχε τιμωρηθεῖ γιά παραπτώματα καί ἰδίως γιά τή μή καταβολή τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαιωμάτων, δέν θά εἶχε στό ἐξῆς μόνος ὁ πατριάρχης (ὅπως συνέβαινε μέχρι τότε), ἀλλά ἡ Ἱερά Σύνοδος. Τοῦτο ἐπειδή ἡ ὥς τότε ἀσκηση τῆς ἀρμοδιότητάς αὐτῆς μόνο ἀπό τόν πατριάρχη, εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα «ὑπόνοιαν τινά ἀναφύεσθαι» γιά χρηματισμό του. Μέ ἄλλους λόγους, ἀπό τότε καί στό ἐξῆς οἱ τιμωρούμενοι ἔπρεπε νά δωροδοκοῦν καί μέλη τῆς Συνόδου!

Ἔνας λοιπόν ἀπό τούς ἀρχιερεῖς πού «ἀπώλεσε» τότε τήν ἔδρα

22. Αὐτόθι, 85-88, οἱ λεπτομέρειες μέχρι τοῦ ἔτους 1670.

του φαίνεται πώς ήταν και ο Γρηγόριος Ψυχῆς, γιά οικονομικούς και μόνο λόγους. Τόση ήταν τότε ἡ ἀγανάκτηση τῶν ἀρχιερέων τῶν Κυκλαδονήσων, ὥστε σέ κοινή σύναξή τους στή Σίφνο, ὑποκινούμενοι καί ἀπό τόν Βενετό ναύαρχο νά δημιουργήσουν αὐτόνομη τοπική Ἐκκλησία ὑπό τήν πνευματική ἡγεσία τοῦ Πάπα, ἀπεφάσισαν τήν δῆθεν ὑποταγή τους στήν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης προκειμένου νά ταρακουνήσουν τό Πατριαρχεῖο, ὅπως ἔχουμε περιγράψει λεπτομερῶς. Τά σχετικά ἔγγραφα τους πρὸς τή Ρώμη συνυπέγραψε, ὄχι ὁ Γρηγόριος Ψυχῆς, ἀλλ' ὁ Γερμανός «ἀρχιεπίσκοπος Τζίας καί Θερμίων», ἄν καί καθηρημένος! Ὁ Ψυχῆς ἤθελε, ὅπως φαίνεται, νά δείξει καλή διαγωγή πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἐνῶ οἱ υπόλοιποι ἐνεργοῦσαν ὑπό τήν προστασία τοῦ Βενετοῦ ναυάρχου.

Ὁ Γερμανός μάλιστα ἐκμεταλλεύθηκε τήν καθαίρεση τοῦ Γρηγορίου καί, ἀρχές τοῦ 1663, δανείστηκε 400 ρεάλια ἀπό τόν μεγαλέμπορο Μιχ. Κοντόσταβλο «τά ὅποια ἔδωσεν εἰς τήν Μεγάλην Ἐκκλησίαν διά τήν στεραίωσιν τῆς ἐπαρχίας του», δηλ. τήν ἀνακατάληψη τῆς ἑδρας Κέας-Θερμίων μέ ἔγκριση τοῦ Πατριαρχείου. Θεωροῦμε ὅτι ἡ κίνησή του εἶχε ἀποτέλεσμα, γιατί στίς 10 Μαΐου 1663 ἀνευρίσκεται νά ὑπογράφει ἔγγραφο μέ αὐτήν τήν ιδιότητα. Τό κείμενο τοῦ ἔγγραφου τούτου ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Σεβασμιώτατοι

Γνωρίζοντας ἐμεῖς, Γερμανός ἀρχιεπίσκοπος Θερμίων καί Κέας καί ὁ ἱερός μας κληρὸς ὅτι εἶναι ἀξιοδίκαιο νά βεβαιώνεται ἡ ἀλήθεια γιά κάθε ἀντάξιο πρόσωπο πού διαμένει στήν περιφέρειά μας, βεβαιώνουμε ὑπεύθυνα ὅτι, ὁ δόν Φραγκίσκος Βαρθαλίτης ἦλθε ἐδῶ στό νησί τῆς Κέας ὡς ἀποστολικὸς μισσιονάριος μέ τά συνηθισμένα προνόμια πού τοῦ παραχωρήσατε πρὶν τέσσερα περίπου χρόνια. Πιστοποιοῦμε ὅτι εἶναι καλὸς καί ὑποδειγματικὸς ἄνθρωπος μέ ἐνθερμο ζῆλο στό ὑπουργημά του καί στό ἐνδιαφέρον γιά τήν ἐκκλησία του. Προκειμένου νά τήν ἐνισχύσει μετῆλθε κάθε ἐνέργεια, ἐπέδειξε καλωσύνη στοὺς κατοίκους, οἱ ὅποιοι δέν ἔχουν κανένα παράπονο, ἀντίθετα εἶναι ἱκανοποιημένοι καί σύμφωνοι μέ τά ἔργα του. Δέν ἀνακατεύθηκε ποτέ σέ κοσμικά ζητήματα, ἀλλά καί δέν παρέλειψε νά σπεύδει γιά ὁποιαδήποτε βοήθεια τῶν ἀνωτέρω κατοίκων. Δέν δυσαρέστησε ποτέ κανέναν καί εἶναι εἰρηνικὸς καί ἡσυχος. Βεβαιώνουμε ἐπί πλέον ὅτι ἡ ἐκκλησία του, ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη, εἶναι πτωχή καί ἔχει ἀνάγκη ἀπό πολλά πράγματα, ὅπως ἔχει γνωστοποιηθεῖ καί στίς ἐκλαμπρότητές σας μέ ἀναφορά τοῦ σεβασμιωτάτου ἀρχιεπι-

σκόπου Σέρρα, ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη. Καί γιά τήν ἀλήθεια τῶν ἀνωτέρω ὑπογράφουμε ἰδιοχείρως.

10 Μαΐου 1663 (παλαιό), Κέα.

† Ὁ ταπεινός ἀρχιεπίσκοπος τζίας καί θερμίων

Γερμανός μαρτυρῶ τά ἄνωθεν

- Noi Enrico Rosa console Veneto atesto quanto di sopra.

Ἀκολουθοῦν δεκαπέντε ὑπογραφές ἀξιωματούχων καί μή κληρικῶν τῆς Κέας, μεταξύ δι' αὐτῶν καί τῶν:

† ἀθανασίου ἱερομονάχου καί πρώην οἰκονόμου τοῦ ἁγίου παντελεήμονος

† καθηγουμένου τῆς ἁγίας μαρίνας ἰγνατίου ἱερομονάχου

- Carlo delini cancelliere della comunità de Zia ho scritto et afermo quanta di sopra»²³.

Σημειώνεται ὅτι τήν ἴδια αὐτή ἐποχή, ὁ μητροπολίτης Ναξίας Νικόδημος Γεράρδης, παρά τίς ἀλλεπάλληλες καθαιρέσεις του ἀπό τό Πατριαρχεῖο, ἀκόμη καί τήν ἐκλογή στά 1657 νέου μητροπολίτου, τοῦ ἀπό πρωτοσυγκέλλων Μακαρίου (ὁ ὁποῖος ἐπί δέκα ὀλόκληρα χρόνια παρέμενε συνεχῶς στήν Κωνσταντινούπολη χωρίς νά παραλάβῃ τή μητρόπολη), ἐκεῖνος συγκέντρωνε τίς πατριαρχικές φορολογίες ὡς οἰκείος μητροπολίτης καί τίς παρέδιδε στούς πατριαρχικούς ἐξάρχους· τό Πατριαρχεῖο τίς παρελάμβανε εὐχαρίστως καί ὁ Νικόδημος ἐξακολουθοῦσε νά διοικεῖ καί διαχειρίζεται τά τῆς μητροπόλεως ἔχοντας καί τήν ἐμπιστοσύνη τῶν Βενετῶν²⁴!

Τό ἴδιο, ὅπως φαίνεται, συνέβαινε καί μέ τόν Γερμανό, ἐκτός καί ἄν εἶχε «στερεώσει ὑπέρ αὐτοῦ τήν ἐπαρχία» ἐπισήμως, δηλαδή μέ ἀνάκληση τῆς καθαιρέσῆς του, μετά τήν καταβολή τῶν 400 ρεαλιῶν πού εἶχε δανειστεῖ τό 1663. Τό χρέος αὐτό πρός τόν δανειστή του Μιχ. Κοντόσταβλο παρέμενε ἀνεξόφλητο, ὅπως καί τό προηγούμενο, τοῦ ἔτους 1657, ἀπό 424 ρεάλια πρός τόν ἄλλο δανειστή του Νικ. Κοτάκη, ὁ ὁποῖος εἶχε, ἐν τῷ μεταξύ, μεταβιβάσει τό σχετικό δανειστικό συμβόλαιο στόν Μιχ. Κοντόσταβλο, πρός τόν ὁποῖο ὁ Γερμανός χρεωστοῦσε πλέον 824.

Προκειμένου λοιπόν νά ἀπαλλαγεῖ τοῦ χρέους του «ὁ πανιερώτατος ἀρχιεπίσκοπος κύρ Γερμανός, ἔκαμε παραίτησιν τήν ἐπαρχίαν

23. SCPF/SOCC. GRECIA, Vol. 285, 20^{RV}.

24. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στή Μητρόπολη Παροναξίας κ.λπ., περιοδ. «Ἀρχατός» Νάξου, 4 (1997), 16 ἐπ.

του, λέγω Τζία και Θερμία, εις τόν πανιερώτατον αρχιεπίσκοπον κύρ Γρηγόριον καθώς φαίνεται νά ξεκαθαρίζεται καλύτερα ή παραίτησις όπου διά χειρός του έχει καμομένη ό άνωθεν κύρ Γερμανός και δοσμένη εις τάς χειρας του άνωθεν κύρ Γρηγορίου» κατά τήν μεταξύ τους συμφωνία «και τέργιασαις», ώστε «ό άνωθεν κύρ Γρηγόριος νά πάρη άπάνω του όλλην τήν ποσότητα του χρέους» για έξοφληση και «ό κύρ Γερμανός νά είναι λισιντεριασμένος (ιτ. licenziare = απολύω, απαλλάσσω) και έλευθερωμένος άπ' εκείνον όλον τό χρέος». Έτσι ό Γρηγόριος ανέλαβε τό χρέος του Γερμανού και τήν υποχρέωση νά έξοφλήσει τόν Κοντόσταβλο. Για τήν πραγματοποίησή της συμφώνησε μέ τόν δανειστή νά του παραχωρήσει τμήμα τής έπαρχίας, «τό νησί τής Τζίας· νά συνάζη και νά μαζώνη όλα του τά δικαιώματα όπου εκεί έχει, έξω μόνον τήν πατριαρχικήν ζητείαν, από τά όποια δικαιώματα ό άφέντης Μιχελέτος νά του μπονιφικάρη (ιτ. bonificare = πιστώνω, εκπίπτω) πᾶσα χρόνον τό διάφορον όκτώ τά αίκατώ· και ότι μαζώνει, τά περισσότερα νά τά μπονιφικάρη εις τό κεφάλι (= κεφάλαιο)» μέχρις έξοφλήσεως του δανείου²⁵.

Μετά τήν, κατά τά άνωτέρω, «τέργιαση» τών πραγμάτων μεταξύ Γερμανού και Γρηγορίου, πρέπει νά θεωρήσουμε ότι ό δεύτερος επήγε στην Κωνσταντινούπολη, στο Πατριαρχείο, και τακτοποίησε τό ζήτημά του. Τοῦτο συνάγεται από έγγραφο τής 15ης Ιουλίου 1664, τό όποιο υπογράφεται και από τούς δύο, Γρηγόριο και Γερμανό. Πρόκειται για πιστοποίηση υπέρ του βικαρίου τών Θερμιών Φραντσέσκου Βαρθαλίτη για τήν καλή διαγωγή και προσφορά τών υπηρεσιών του στον τόπο.

Τό κείμενο του έγγραφου έχει ως εξής:

«Γρηγόριος, χάριτι του Πατριαρχικού Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, αρχιεπίσκοπος Τζίας και Θερμιών.

Όπως μᾶς παρέστησαν ό ιερός μας κληρός και ό σεβασμιώτατος αρχιεπίσκοπος κύριος Γερμανός, προκάτοχός μας, ό όποιος παραιτήθηκε υπέρ ήμῶν, ό αιδεσιμώτατος δόν Φραγκίσκος Βαρθαλίτης ήλθε έδῶ στο νησί τών Θερμιών στα 1659 για τήν εκπλήρωση του άποστολικού του έργου, πράγμα που δέν έχει παραλείψει νά επιτελή μέχρι σήμερα έρχόμενος έδῶ δύο φορές τόν χρόνο· επειδή όμως δέν υπάρχουν έδῶ Λατίνοι, εγκαταστάθηκε στην Κέα, όπου εύρίσκονται μερικοί καθολικοί, εκκλησία και άμπέλι και μέ καλή διάθεση και ζήλο προς τό δόγμα του προσφέρει υπηρεσίες σ' εκείνες τίς λίγες ψυχές.

25. «Σιφνιακά», 16 (2008), 112-113.

Αναγνωρίζοντας λοιπόν ἐμεῖς τὴν ἀλήθεια. πιστοποιοῦμε κατὰ ἀρχιερατικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση τὰ ἀνωτέρω σημειούμενα μετὶ τῆς ἰδιόχειρες ὑπογραφῆς μας καὶ τὴν ἀποτύπωση τῆς σφραγίδας μας.

Θερμιά 15 Ἰουλίου 1664 (παλαιό).

[Τ.Σ.] † ὁ ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος τζίας καὶ θερμίων γρηγόριος
βεβαιοὶ ὡς ἄνωθεν

† ὁ ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος πρώην τζίας καὶ θερμίων γερμανὸς
βεβαιῶ ὡς ἄνωθεν.

† ὁ οἰκονόμος θερμίων μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† ὁ σακελλάριος θερμίων μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† σταυριανὸς ἱερεὺς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† χωρεπίσκοπος θερμίων μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† παπαγιάκουμος θερμίων μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† κωνσταντῖνος ἱερεὺς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† πρωτέγδικος θερμίων μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† παπανικολός μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† παπαβέρκιος μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† παπανικόλας μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

† παπαγουλιάρμος μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν

γιώργης πάγγαλος μαρτυρῶ

σταυριανὸς τακορώνιας μαρτυρῶ τὰ ἄνωθε

Κωνσταντῖνος πάνγγαλος καὶ

καντζιλέρης θερμίων»²⁶.

Τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο ἔχει ἰδιαίτερη σημασία ἀπὸ αὐτῆς μάλιστα τῆς κορυφῆς του: «Γρηγόριος, χάριτι τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως», δηλαδὴ ἀρχιεπίσκοπος μετὶ τὴν ἔγκριση καὶ ἀναγνώριση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Καὶ κατωτέρω: «ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος κύριος Γερμανός, προκάτοχός μας, ὁ ὁποῖος παραιτήθηκε ὑπὲρ ἡμῶν». Εἶναι ἰδιαίτερη ἡ σημασία τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐπειδὴ σὲ μίαν ἀπλή πιστοποίηση ὑπὲρ κάποιου προσώπου σημειώνονται οἱ ἀσυνήθιστες αὐτές διατυπώσεις τῆς ὁποῖας χρησιμοποίησε βεβαίως ὁ Γρηγόριος γιὰ νὰ δηλώσει, τόσο τὴν ἐπελθοῦσα μετὶ τὸν Γερμανὸ συμφωνία, ὅσο καὶ τὴν ἀποκατάστασή του ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο. Ὑπογράφοντας καὶ ὁ Γερμανὸς τὸ ἔγγραφο τοῦτο, ἐπισημοποιοῦσε τὴν ἀποδοχὴ τῶν ἀνωτέρω.

26. SCPF/ὁ.π. ff 30ⁿ-31ⁿ.

Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἔκλεισαν τὰ ὑπάρχοντα ὡς τότε ζητήματα καί ὁ Γρηγόριος Ψυχῆς παρέμεινε μόνος ποιμενάρχης τῆς ἀρχιεπισκοπῆς· στίς 15 Μαΐου 1670 ἀνευρίσκεται νά ἐπικυρώνει πράξη ἀναγνώρισης τοῦ μονουδρίου τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Κύθνου ὡς μετοχίου τῆς Μονῆς Ταξιάρχου τῆς Σερίφου καί τό 1672 ἀναφέρεται ὡς πρῶν ἀρχιεπίσκοπος Τζίας καί Θερμίων, ἀφοῦ στίς 25 Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους ἀρχιεπίσκοπος διατελοῦσε ὁ Μακάριος.

Ὁ Γερμανός Χαλκιόπουλος δέν ἐπέστρεψε στή Σίφνο, ἀλλά παρέμεινε στά Θερμιά, τμήμα τῆς ἄλλοτε ἐπαρχίας του, καί διέμενε στό «μοναστήριον τῆς Παναγίας μου τῆς Φανερωμένης». ἔγραψε ὁ ἴδιος στίς 10 Ἰανουαρίου 1676 σέ πιστοποίησή του ὑπέρ τοῦ βικαρίου Κέας καί Θερμίων Φραγκίσκου Ρότσι²⁷. Τόν προηγούμενο μάλιστα χρόνο 1675, κατά Μάρτιον, ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου ἀπεφάσισε τήν «ἀθώωσιν τοῦ πρῶν ἀρχιεπισκόπου Τζίας καί Θερμίων Γερμανοῦ, ἐπί τό ἀναλαβεῖν τήν προεδρικῶς δοθεῖσαν ἀρχιεπισκοπήν τῷ ἀποβιώσαντι πατριάρχη Ἰωαννικίῳ». Ἡ διατύπωση αὐτή τοῦ σχετικοῦ συνοδικοῦ γράμματος δημιουργεῖ τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ «ἀθώωσή» του ἔγινε προκειμένου νά ἀναλάβει ἐκ νέου τήν ἀρχιεπισκοπή, πράγμα πού δέν ἔγινε ἀφοῦ στίς 10 Ἰανουαρίου 1676 ἔγραψε τήν ὑπέρ Φραγκίσκου Ρότσι πιστοποίηση ὡς «Γερμανός ἀρχιεπίσκοπος πρῶν Τζίας καί Θερμίων ὁ Χαλκιόπουλος». Ἡ «ἀθώωσή» του δηλαδή εἶχε τήν ἐννοια τῆς ἀποκατάστασής του στό ἀρχιερατικό ἀξίωμα, ἀφοῦ δέν εἶχε διαπράξει κανένα κανονικό παράπτωμα. Τελευταίαν περί αὐτοῦ εἶδηση ἔχομε τῆς 4ης Μαΐου 1679, ὅταν ἐπισκέφθηκε τή Σίφνο μέ τήν ιδιότητα τοῦ πατριαρχικοῦ ἐξάρχου γιά τήν εἰσπραξή τῶν ἐτησίων ὑποχρεώσεων τῶν σταυροπηγιακῶν μονῶν τοῦ νησιοῦ²⁸. Τό Πατριαρχεῖο δέν τόν ξεχνοῦσε καί τοῦ ἀνέθετε ἐμπιστευτικές ἀποστολές!

27. SCPF/SCR.ARCIPEL., Vol. 2°, 246^κ. Τό κείμενο τῆς πιστοποίησης:

«† Κάνω τήν παρόν μαρτυρία ἐγώ ὁ κάτωθεν ὑπογεγραμμένος τοῦ ἀφέντη πρέ Φραγκούλη Βικαρίου Τζίας καί Θερμίων πῶς τόν καιρόν ὅπου ἐστάθη εἰς τό παρῖν μας νησί τήν κάρικά του τήνε δούλεψε μέ πᾶσα λογῆς προμήθεια ὅπου ἔπρεπε καί εἰς τὰ ἐπίλοιπα του καμώματα ἐστάθη πολύ τίμια καί ἄξια καί φρονιμότητα ὅπου ἐμεῖς ὅλοι μας τό ἐχαρήκαμε πού μάς ἔλαχε τέτοιος ἄνθρωπος τίμιος εἰσέ ὅλα του τὰ καμώματα. Ὅθεν διά τό ἀληθές καί βέβαιον τοῦ κάνω τήν παρόν μαρτυρίαν διά νά σερβιριστῆ ὅπου τοῦ κάμη χρεία καί ξεχωριστά μέ τόν ἐλλαμπρότατον αἰθέντη τόν ἀφέντη Ἄγγελο Βενιέρη, ἐπίσκοπον τῆς περιφήμου νήσου Τήνος ὅπου μέ τήν πατέντα του μάς τόν ἤστειλε καί ἀπογράφω διά χειρός μου καί βάνω καί τή βούλα μου, 1676 Γεναρίου 10, ἀπό τό μοναστήριον τῆς Παναγίας μου τῆς Φανερωμένης ἀπό Θερμιά.

† Γερμανός ἀρχιεπίσκοπος πρῶν Τζίας καί Θερμίων ὁ Χαλκιόπουλος».

28. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἡ Κυρία Βρυσιανή, Ἀθῆναι 1966, 159.

Η ΠΡΑΞΗ ΕΚΛΟΓΗΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΡΙΜΥΘΟΥΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΠΑΦΟΥ, ΤΟΥ ΑΠΟ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΒΡΥΣΙΑΝΗΣ

Ὁ διατελέσας, πρῶτος ἡγούμενος τῆς Μονῆς Παναγίας τῆς Βρυσιανῆς Σίφνου ἱερομόναχος Νεκτάριος [1643-1656, 1668-1674], κατόπιν ἐπιλογῆς τοῦ ἴδρυτοῦ καὶ κτήτορός της Βασιλείου Λογοθέτη, ὑπῆρξε, πολύ πιθανόν, καὶ ὁ πρῶτος ἀπὸ τούς μοναχούς της ποῦ ἀνήλθε σέ ἐπισκοπικό θρόνο. Ἔχομε ἤδη ἱστορήσει [«Σιφνιακά», 13 (2005), 40 ἐπ.], ὅτι ὁ Νεκτάριος, μετὰ τῆ δευτέρῃ ἡγουμενία του στή Βρυσιανή (1668-1674), ἀνευρίσκεται στή μεγαλόνησο Κύπρο ἡγούμενος τοῦ ἐκεῖ μετοχίου τῆς Ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος στό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἡ παρουσία τοῦ Νεκταρίου στήν Κύπρο πραγματοποιήθηκε μέ προτροπή τοῦ, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1674, νέου ἀρχιεπισκόπου της Ἰλαρίωνος Κιγάλα, ὁ ὁποῖος, ὅπως λέγεται, τόν εἶχε γνωρίσει, κατὰ πιθανή διέλευσή του τό ἔτος 1668 ἀπό τῆ Σίφνο.

Ὁ Νεκτάριος, ὡς ἡγούμενος τῆς Μονῆς Χρυσοστόμου εἶχε πραγματι στενή συνεργασία μέ τόν ἀρχιεπίσκοπο Ἰλαρίωνα, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶχε ἀναθέσει καὶ ἔφερε σέ αἴσιο πέρας διάφορες ὑποθέσεις, γεγονός πού συνετέλεσε νά ἐκτιμήσει τίς ἱκανότητές του καὶ τελικά νά τόν προτείνει ἐπίσκοπο τῆς χηρεύουσας μητρόπολης Πάφου, μετὰ τήν παραίτηση τοῦ Πάφου Μελετίου, λόγω τοῦ μεγάλου οἰκονομικοῦ προβλήματος τῆς ἐπισκοπῆς.

Στήν πρόταση αὐτή τοῦ ἀρχιεπισκόπου γιά τῆ διαδοχή τοῦ ἀνωτέρω Μελετίου, ὁ Νεκτάριος ἀρνήθηκε. «τό μὲν ὑπ' εὐλαβείας τὴν οὕτω λαμπρὰν ἡγουμενεῖαν (τοῦ Χρυσοστόμου) παρητεῖται, τό δὲ ὡς παρεπίδημος (= πού διέμενε προσωρινά στήν Κύπρο) ὑπὸ δέους τοσοῦτον μεγάλης μητροπόλεως ἀπεσεῖετο φόρτον καὶ μάλιστα χρέεσι βαρέοις πιεζομένης» δήλωσε δηλαδή ἀδυναμία νά ἀναλάβει τὴν προτεινομένη, τόσο τιμητικά, μητρόπολη. Τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἰλαρίων εὗρε τὴ λύση, τὴν ὁποία τελικά δὲν ἠμπόρεσε νά ἀρνη-

θει ὁ Νεκτάριος· δηλαδή τὴν ἀνάδειξή του σὲ ἐπίσκοπο «τῆς περι-
ωνύμου πόλεως Τριμυθοῦντος» καὶ πρόεδρον Πάφου, «ὑπέρτιμόν
τε λεγέσθω καὶ ἔξαρχον πάσης Παρρίας καὶ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ
ἡμετέρου κλίματος πρωτόθρονον». Ἔτσι συντάχθηκε καὶ ἡ κατω-
τέρω ἐπίσημη Πράξι, στὴν ὁποία καταγράφηκαν μὲ κάθε λεπτο-
μέρεια τὰ δικαιώματα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ νέου ἐπισκόπου, ἡ
χειροτονία τοῦ ὁποίου πραγματοποιήθηκε στίς 28 Δεκεμβρίου 1676
στὴ Λευκωσία στὸν ἱερό ναό τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου «τῷ ἐπιλε-
γομένῳ τῆς Φανερωμένης».

Τὸ κείμενό της ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πράξις

«Τὰ μεγάλα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἀξιωμακόμενευτα
καὶ τούτων ἐκεῖνα μάλιστα τῶν λοιπῶν ὑπεξέχουσιν ὅσα τὸ κοινόν
τοῦ ἔθνους ἢ ξυνέχουσιν ἀσφαλῶς ἢ ἐπωφελοῦσιν ἐπιτηδείως πρὸς
αὔξησιν καὶ εὐπρέπειαν· τοιαῦται μὲν αἱ στρατηγεῖαι καὶ πολιτεῖαι
καὶ δημαρχαὶ καὶ τὰ περὶ ταῦτα πόλεμος καὶ νόμος καὶ τέχναι
καὶ βουλευτήρια, δι' ὧν πόλεις ἐν βασιλείᾳ καὶ ὅλα τῆς οἰκουμένης
ἔθνη ἐν νόμοις συνιστῶνται τε καὶ διακρίνονται· εἰς ταῦτα μὲν ἐν
ἀνθρώποις λόγου καὶ μνήμης ἄξια στόματος ἀσιγήτως ἄγονται,
φθόνου καὶ λήθης κρείττονα εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον, εἴ τις ἐπίκηρα
ὄντα φύσει ἐν τῇ φθορᾷ ὑποβαίνοντα, ἀλλ' ἀξιωμακόμενευτα πολλῶ
μᾶλλον ἐν ἀνθρωπίνους ὅσα περὶ τὸ θεῖον ἐγγίνονται ἐν τῷ κρατί-
στω τῶν λογικῶν δυναμένων (τῷ λογικῷ φημί) ἐπιτελεῖται, ἐν τῇ
ἀληθείᾳ συμπέφυκε ἐν τῇ δικαιοσύνῃ ἀποξίτρεπτως διακρατεῖται
εἰς τὸ κεφάλαιον πρὸς ὅποιον τοὺς ἐν γῆ πολιτεῖαν διεγείρηται καὶ
γυμνάζει καὶ πρὸς αἰῶνα σωτηρίας διαβαίνει εἰς τοὺς ἔχοντας καὶ
μετέχοντας· τοιαύτη ἀκραιφνῶς ἡ ἱερωσύνη καὶ ὡς εἶπειν ἡ πηγὴ
ταύτης καὶ ρίζα καὶ κορυφὴ ἡ ἀρχιερωσύνη, ἣτις ἐν τῇ αὐτῇ βασι-
λείᾳ τῇ κοσμικῇ συγκρινομένη τοσοῦτω μέσω ταύτην ὑπερβάλλει,
ὅσω ἐκεῖνη μὲν μεταβολαῖς καὶ ἤτταις καὶ κινδύνους καὶ αἰσχύναις,
καυτῷ γε ὑπόκειται τῷ ἀφανισμῷ, αὕτη δὲ ἐν οἷς (δυσανάγνω-
στο) ἀνεξάλειπτος καὶ ἀήττητος ἀσφαλῆς τε καὶ ὑπερλάμπουσα
δυναμένη διαιωνίζουσα, πλὴν ἀλλὰ τιμὴ εἰς αἴσθησιν ὑποπίπτειν
κατορθώματος ἐκτός πνευματικῆς δύνამις γνωρίσματος ἐνδεῖται,
ὥστε καὶ μὴ παραπλάττεσθαι ἢ ψεύδεσθαι τὸν μὴ ἔχοντα ἢ τὸν
ἔχοντα πάντως μὴ ψεύδεσθαι, γνώρισμα μέντοι ἀκριβέστερον οὐδὲν
ἄλλοι οἱ πρό ἡμῶν ἐπενοήσαντο παρά τε τῶν ἀγίων ἀποστόλων
λαβόντες καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο χρησάμενοι, τῶν συστατικοῖς λέγω

γράμμασι, δι' ὧν οἱ αὐτὰ φέροντες ὡς νόμιμοι καὶ γνήσιοι παρὰ πᾶσι τιμῶνται καὶ τοιοῦτοι ὡς τυγχάνουσι καὶ φουμίζονται καὶ νομίζονται, καὶ τοῦτο εἶπερ λίαν ἐπάναγκες ἐν τοῖς θείοις κανόσι τοῖς ὑποδεεστέροις βαθμοῖς, λέγω δὴ ἀναγνώσταις παντοίοις ἐν τοῖς ἐν κλήρῳ κατελεγμένοις, ὑποδιακόνοις καὶ διακόνοις, πολλῶ οὖν μᾶλλον πρεσβυτέροις, καὶ ὑπὲρ τούτοις, ὅτι μάλιστα τοῖς ἀρχιερεῦσιν, ὡς αἰεὶ δήποτε πάντες οὗτοι καθιστῶσι καὶ συνιστῶσι καὶ ἀλλήλους αὐτούς, ἔτι τε τὰ περὶ πίστιν καὶ θεῖον καὶ νόμους καὶ πολιτείαν ὀρθήν, οὗτοι μόνοι διακρίνουσι καὶ διαπιστοῦσι, τοῖς τοιούτοις τοίνυν καθάπερ εἰς σύστασιν πᾶσιν καὶ ἀσφάλειαν ἀρχιερέως ἄλλου ἐξ ὑψηλοῦ τινός θρόνου καὶ οἰονεὶ τινος ἀρχικοῦ, ἔγγραφος ἐκζητεῖται καὶ ἀσφαλῆς τούτων πάντων μαρτυρία.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἡ κατὰ τὴν περιώνυμον ἡμῶν νῆσον ἀγιωτάτη μητρόπολις Πάφου κατελείφθη χηρεύουσα διὰ τὸν ἐν αὐτῇ προεδρεύοντα κύρ Μελέτιον παραιτήσῃ χρησάμενον ἀποχωρῆσαι, ἡ μετριότης ἡμῶν ἐλέω θείῳ καὶ χάριτι τῷ ἀποστολικῷ Κύπρου θρόνῳ ὑποκειμένας μητροπόλεις τε καὶ ἐπισκοπὰς ἐντός τε καὶ ἐκτός τῆς νήσου τὴν ἐξουσίαν ἐξ αὐτῶν ἀμέσως τῶν ἀποστόλων διέπειν λαχοῦσα, καὶ περὶ ποιμένων ἱκανῶν αὐτοῖς προνοεῖν, σύνοδον ἐπὶ τούτῳ συγκροτήσασα εὐλαβεστάτων ἱερέων καὶ ἐντιμωτάτων κληρικῶν ἐν τῷ εὐαγεστάτῳ ναῷ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου ἐν Λευκωσίᾳ, τῷ ἐπιλεγομένῳ τῆς Φανερωμένης, κη' δεκεμβρίου, ἰνδ(ικτιῶνος) ιε, συνεδριάζοντος ἡμῖν καὶ τοῦ μακαριωτάτου πρό ἡμῶν κυρίου κύρ Νικηφόρου συμψήφων γενομένων καὶ ἄλλοτε πρότερον καὶ τῶν πανιερωτάτων μητροπολιτῶν τοῦ τε Κυρηνείας κύρ Λεοντίου, τοῦ τε Ἀμαθοῦντος καὶ Νεμεσοῦ κύρ Βαρνάβα, τοῦ τε παραιτησαμένου κύρ Λεοντίου, πρώην Πάφου, μετὰ σκέψεως ὅτι πλείστης καὶ βουλῆς καὶ συνεναίσεως πάντων, ἐξελεξάμεθα εἰς ἐπίσκοπον Πάφου τὸν ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ ἡγούμενον τοῦ ἀγίου ἐνδόξου <Ἰωάννου> κύρ Νεκτάριον καὶ αὐθωρόν προσενεχθέντα ἐπεσφραγίσασμεν ὑποψήφιον, ἄνδρα ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὸν μοναχικὸν ὑποδύντα ζυγόν καὶ παντοίαις ἀρεταῖς κεκοσμημένον καὶ ἐν ἀσκήσει ὑπὲρ τὰ νε' ἔτη εὐδοκιμήσαντα ἐν πάσῃ εὐλαβείᾳ καὶ σεμνότητι καὶ μοναχῶν ὀμηγύρεως ἡγησάμενον ἐν τῷ κατὰ Σίφνον κοινοβίῳ τῷ ἐπιλεγομένῳ Παναγία τῆς Βρύσεως ἔτη ιη, καὶ κατὰ πάροδον ἐπὶ τὸν Ζωοδόχον τοῦ Κυρίου Τάφον ὑφ' ἡμῶν παραμειναι τῇ τοῦ ἀποστόλου οἰκοδομῇ παρακληθέντα καὶ πιστόν ἡμῖν συνεργόν οἷς ἐνεχειρίσαμεν ἀναδειχθέντα, πλὴν ἄλλ' ἐπειδὴ ποτέ τό μὲν

ὕπ' εὐλαβείας τὴν οὕτω λαμπρὰν ἡγουμενεῖαν παρητεῖτο, τό δέ ὡς παρεπίδημος ὑπὸ δέους τοσοῦτον μεγάλης μητροπόλεως ἀπεσειέτο φόρτον καὶ μάλιστα χρέεσι βαρέοις πιεζομένης, ἢ μετριότης ἡμῶν τὰς δυσχερείας πάσας εὐμαρίζουσα καὶ τὰς τοῦ ἀνδρός προφάσεις πάσας πουριαιροῦσα καὶ τῆς γενομένης ἅπαξ Θεοῦ νεύσει, ἐκλογῆς τε, καὶ ψῆφον ἀποσῆσαι τὸν περιβληθέντα μηθείεσα, οὕτως ἀμφοτέρα ὠκονόμησεν, ὥστε τὴν μὲν μητρόπολιν Πάφου ἐπὶ προεδρία κατέχειν μὴ συγχωρούντων ἐκεῖ πλέον τῶν ἔξω διὰ χρέη σχολάζειν ποιμένος τὴν ἐπαρχίαν, τὴν δὲ ἀπὸ χειροτονίας ἀνέκλειπτον σφραγίδα λαβεῖν ἐπ' ὀνόματι τῆς περιωνύμου πόλεως Τριμυθοῦντος καὶ δεῖ σφραγισθέντα αὐθις μετὰ τῆς συνήθους προσαγομένης καὶ στερεωθέντα ὑποψήφιον εἰς τὴν προστασίαν τῆς μητροπόλεως Πάφου ἐγχειρισθέντα τό τε μὲν οὕτως ἀπελύσαμεν, μετὰ δὲ μήνας πέντε τῆς ἐκλογῆς τέλειον ἀρχιερέα τῇ ἱεραρχικῇ τοῦ παναγίου πνεύματος ἐνεργεία καὶ χάριτι κεχειροτονήκαμεν κανονικῶς τε καὶ νομίμως ἐν τῷ περιωνύμῳ καὶ τὰ ἐξῆς, τριμυθοῦντος μὲν ἐπίσκοπον, πρόεδρον δὲ τῆς ἀγιοτάτης καὶ τὰ ἐξῆς κατὰ τό συλλειτουργοῦντος ἡμῖν μάλιστα καὶ τοῦ ἱερωτάτου καὶ τὰ ἐξῆς, ὦτι νι καὶ σάκκον ἀντὶ φελωνίου φορεῖν ἱεουργοῦντα φιλοδωρούμεθα, ἐγκόλπιά τε δύο καὶ μίτραν καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τοῖς ὀρθοδόξοις ἀρχιερεῦσιν εἰθισμένα, πλὴν τῆς ὑποκλαπίσης λάθρα ματαιίας τοῦ βασιλικοῦ σκήπτρου καταχρήσεως, ὅπως ὡς μόνῳ τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ ἡμῶν πεφιλοτιμημένον ὑπὸ τῶν ἀοιδίμων πάλαι βασιλέων Ζήνωνος καὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου μετὰ τῆς ἐρυθρᾶς ὑπογραφῆς, οὐδένα συγκοινωνόν τοῦ μεγίστου τούτου προνομίου ἀποδεχόμεθα, τοῖς δὲ λοιποῖς σεμννεύω πᾶσιν, ὑπέριμὸς τε λεγέσθω καὶ ἔξαρχος πάσης Παρρίας καὶ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ ἡμετέρου κλίματος πρωτόθρονος καὶ τοῦ Σελευκείας, πλὴν τοῦ Κυζίκου, ἣν ποτε μετὰ παντός τοῦ Ἑλλησπόντου τῷ κυπρίων θρόνῳ πάλαι προσωκείωσεν ἢ τῶν οἰκουμενικῶν Σύνοδος κανόνι λθ' ὀφείλει τοίνυν ὁ προχειρισθεὶς ἱερώτατος καὶ τὰ ἐξῆς, ὁ ἐν ἀγίῳ καὶ τὰ ἐξῆς ἀπελθὼν εἰς τὴν τυχοῦσαν αὐτῷ θεόθεν μητρόπολιν ὡς γνήσιος αὐτῆς ποιμὴν τε καὶ διδάσκαλος καὶ πνευματικὸς τῶν ὀρθοδόξων πατήρ, προστατῆς τε καὶ κριτῆς, ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς μετὰ πάσης τῆς ἀνηκούσης αὐτῇ ἐνορίας καὶ τῶν προσόντων αὐτῇ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἄρχῆς ὀρίων τε καὶ χωρίων ἐν ταῖς τέσσαρσιν αὐτῇ προσηνωμένας ἐπαρχίας, λέγω δὴ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων τε καὶ κτημάτων κινήτων τε καὶ ἀκινήτων καὶ τῶν λοιπῶν δικαίων τε καὶ προνομίων, ἐν

οἷς ἅπασιν ἐπιτρέπεται αὐτῷ ἀκωλύτως πᾶσα ἐξουσία ἐπισκόποις ἐν κανόσι ἀνήκοντα· εὐλογεῖν, ἀγιαῖζειν, ἱερουργεῖν μετὰ καὶ τοῖς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, κρίνων καὶ ἀνακρίνων ἐπὶ τῶν ἐμπιπτουσῶν ὑποθέσεων καὶ συνοικεσίων ὅσα νόμιμά τε καὶ εὐλόγα, πλὴν διαζύγιον, νομίμων συναλλαγμάτων μὴ ἀποφαίνεσθαι, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν μεταφέρειν μετριότητα, καθάπερ καὶ πᾶν ἕτερον ἐπαπορούμενον, εἴτε περὶ γάμων, εἴτε περὶ χειροτονιῶν, εἴτε καὶ ἐτέρων δυσχόλων ὑποθέσεων, μήπως ἐπισφαλῶς λάθη κρίνας καὶ ἀλλοτρίων ἀμαρτημάτων εὐρεθῆ κοινωνός ἢ καὶ αἴτιος καὶ ὑπόδικος τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἐπιτιμιῶν ὑπεύθυνος· ἐχέτω δέ καὶ ἄδειαν εἰς ἱερούς καταλέγειν βαθμούς τοὺς ὑφ' αὐτόν, τοὔτέστι τοὺς ἐν οἰκείαις ἐνορίαις, σφραγίζειν κληρικούς, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, ὑποδιακόνους τε καὶ διακόνους χειροτονεῖν μετὰ τῆς προσηκούσης αὐτοῖς ἰκανότητος καὶ μετ' ἀκριβοῦς ἐξετάσεως καὶ μαρτυρίας τῆς τοῦ λαοῦ· πολλῶ δέ μᾶλλον καὶ ἀκριβέστερον εἰς τό τῆς ἱερωσύνης ἀνάγειν ἀξίωμα ἄνδρας σεμνοπρεπεῖς καὶ οὕτως εὐλαβεστάτους· ἐξ αὐτῶν τε τοὺς συνετούς εἰς τό τῆς πνευματικῆς πατρότητος προβιβάζειν λειτούργημα· θείους καὶ ἱερούς ναοὺς ἀνεγείρειν, ἐγκαινιάζειν τε καὶ ἀνακαινίζειν τὰς ἐκκλησίας πάσας καὶ μοναστήρια ἐπισκέπτεσθαι καὶ ἐξετάζειν τοῖς ἐν αὐτοῖς ἡγουμένους καὶ ἐνασκουμένους, πλὴν τῶν ἡμετέρων σταυροπηγιῶν, διδάσκειν τε πανταχοῦ τῆς παροικίας αὐτοῦ τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, ἀνασπᾶν ριζόθεν πᾶν πονηρὸν ἐπιφερόμενον τὴν θεοσέβειαν ἐπιβλάπτον ἢ τὴν εἰρήνην (δυσανάγνωστο) τε ἀόκνως πάσης ἀρετῆς καλλιστέρουμεν, τύπον ἑαυτὸν ἐν πᾶσιν εἰς πᾶν ἄξιον ἀγαθὸν προτιθέμενος, τοῖς ἐνδεέσιν εὐπρόσιτος, τοῖς ἀσθενέσιν συγκαταβαίνων, τοῖς ραθύμοις συντονότερος, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενόμενος ἵνα πλείονας ἢ πάντας κερδίση, τηρῶν πρό πάντων ἐν πᾶσι τὴν κανονικὴν ἀκρίβειαν, μηδέ τῆς ἰσότητος παρεκκλίνων, οὔτε ταῖς ἐξωμισθείαις, ἢ καὶ ἀπειλαῖς ἐπικαμπτόμενος, οὔτε ταῖς τῶν οἰκείων δεήσεσιν ἢ καὶ φιλοδωρίαις ἐκλυόμενος, ὡς ἀποδοῦναι μέλλον Θεῷ τε καὶ ἡμῖν λόγον τῶν ὀπωσδήποτε παρημελημένων ἢ καὶ πεπλανημένων, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ πάντες ἱερωμένοι τε καὶ κληρικοί τε καὶ λαϊκοὶ τὴν προσήκουσαν ὀφείλουσιν αὐτῷ ἀπονέμειν αἰδῶ καὶ τιμῆν· ὑπακούειν τε τοῖς ὀρθῶς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιταττομένοις, ἔχειν τε αὐτόν καὶ ἡγεῖσθαι πνευματικόν πατέρα, ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον, κριτὴν τε καὶ προστάτην καὶ κηδαιμόνα καὶ φροντιστὴν ἐν πάσαις ταῖς ἀνάγκαις βιωτικαῖς τε καὶ ψυχικαῖς, χορηγεῖν τε τὰ ὑπὸ κανόνος καὶ ἔθους

αὐτῷ ἀνήκοντα δίκαια, τῶν καρπῶν τὰς δεκάτας, τὰς εὐλογίας τῶν οἴκων. τὰ τῶν κεκοιμημένων μνημόσυνα, τὰς ἀπαρχάς τῶν καρπῶν ἀπάντων, τῶν συνοικεσίων τὰ ἔθιμα, τὰ τῶν πανηγύρεων δικαιώματα, ταῖς ζητείαις, τὰ κανονικά τῶν ἐκκλησιῶν τε καί ἱερέων καί εἴτε τούτοις ὁμοίον τε καί ἠθισμένον καί τέλος συμβοηθεῖν αὐτῷ καί συνεργεῖν ἐν οἷς χρήζει πᾶσι καθάπερ καί αὐτός ὅλος εἰς τὰς τοῦ λαοῦ χρείας προσφέρεται καί μηδεὶς τολμήσει κατ' οὐδέν αὐτῷ ποτέ ἀντιτάττεσθαι ἢ ὧν ὀρθῶς ἐπιτρέπει καί προτρέπει παρακούσειν, ὡς ἡμετέρῳ προσώπῳ. ἢ γάρ πρὸς αὐτόν γενομένη τιμὴ ἢ ἀτιμία πρὸς ἡμᾶς ἀναφέρεται· ὅθεν ὅστις ἂν ἐναντίος φανῆ αὐτῷ, ἢ τὸν χεῖρον ἀντίβουλος καί ἀποστροφῆς εἰς τοὺς ἄλλους αἴτιος, τῶν μὲν ἱερωμένων ὧν, ἀργός ἔστω πάσης ἧς ἔλαχεν ἱεροπραξίας, λαϊκὸν δέ ἢ μοναχόν, ἀφωρισμένος εἰς τὰ ἐξῆς.

“Ὅθεν εἰς δῆλωσιν καί ἀσφάλειαν πάντων ἐγράφη τό παρόν τῆς ἡμῶν μετριότητος ὑπογραφέν οἰκεία χειρὶ καί ἐπισφραγισθέν τῇ συνήθῃ σφραγίδι εἰς πρᾶξιν καί ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι».

[ΠΗΓΗ: Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη. Τμῆμα χειρογράφων. Κώδικας ἀριθ. 411 «ἐκ τῶν συμμίκτων τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου»].

ΣΙΦΝΙΟΙ ΚΡΑΤΙΚΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ
ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙ-ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Μετά τήν κατάλυση τῆς σκοτεινῆς περιόδου τῆς Φραγκοκρατίας (1207-1537), οἱ Σίφνιοι ἐπιδόθηκαν, παράλληλα μέ ἄλλες ἐπιδιώξεις τους, καί στήν Ἐκπαίδευση τῶν νέων, ὅλως δ' ἰδιαίτερα κατά τή διάρκεια τοῦ 17ου αἰῶνα, πρῶτα μέ τή σύσταση «μικρῶν» καί «προχωρημένων» πῶς σχολείων καί, τέλος, τήν ἴδρυση κατά τό ἔτος 1687 Ἑλληνικῆς Σχολῆς Μέσης Παιδείας, τῆς περιώνυμης «Σχολῆς τοῦ Παναγίου Τάφου» (ἐπειδή εὗρηκε στέγη στούς χώρους τοῦ ἀγιοταφικοῦ μετοχίου κάτωθι τοῦ Κάστρου τῆς, κατά παραχώρηση τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων). Τό γεγονός εἶχε ὡς συνέπεια, παρά τίς ὑπάρχουσες ἀντίξοες συνθήκες τοῦ ἴδιου αἰῶνα, τή δυναμική προαγωγή, τόσο τῆς Οἰκονομίας, ὅσο καί τῆς Κοινωνίας τους, ὅπως ἔχουμε περιγράψει μέ ἱκανές λεπτομέρειες ἀπό τίς σελίδες τῶν 22 τόμων τοῦ περιοδικοῦ (μέ τόν παρόντα 23).

2. Οἱ ἐν λόγῳ ἐπιδόσεις τῶν Σιφνίων εἶχαν ὡς συνέπεια τήν ἐν γένει βελτίωση τῆς ζωῆς τους, τόσο ἐκείνων πού ἐπιδόθηκαν σέ διάφορα ἐπαγγέλματα (ὅπως караβοκύρηδες, ναῦτες, ἔμποροι, τεχνίτες, γεωργοί, κτηνοτρόφοι), ὅσο καί ἐκείνων πού, μετά τή Σχολή τῆς Σίφνου, ἀκολούθησαν σπουδές καί σέ ἄλλα διάσημα τῆς ἐποχῆς τους Σχολεῖα, ὥστε νά ἀποκτήσουν εὐρύτερη μόρφωση καί, ἀκολούθως, νά καταλάβουν ἐπάξια «ὑπαλληλικές» θέσεις μεγάλης εὐθύνης στήν Ἐκκλησιαστική καί στήν Κρατική Διοίκηση. Τούς τελευταίους αὐτούς θά καταγράψουμε ἐδῶ, ὅσους βέβαια ἔχει ἀποδώσει μέχρι τώρα ἡ ἱστορική ἔρευνα. Ὅχι κληρικούς [ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, μοναχοῦς τῶν ὁποίων ἔχομε ἤδη καταστρώσει τόν κατάλογο· βλ. «Σιφνιακά».

4 (1994) και 5 (1995)], αλλά πολιτικές προσωπικότητες που διετέλεσαν υπάλληλοι του Οικουμενικού Πατριαρχείου (όπως «όστιάριοι» και «γραμματικοί»), ή κρατικοί αξιωματούχοι στις ήγγεμονίες Βλαχίας και Μολδαβίας («βεστιάριοι», «παχάρνικοι», «κόμισοι») και στην Υπηρεσία του Δραγομάνου του Στόλου (όπως «βεκίληδες», «γραμματικοί» και «άνθρωποι του δραγομάνου») για τους οποίους και τις αρμοδιότητές τους θά κάνουμε λόγο στα έπομένα.

3. Σε έναν τρίτο, συγκεντρωτικό κατάλογο, θά καταγράψουμε εκείνους τους Σιφνίους, ανθρώπους των Γραμμάτων, οί όποιοι, μέ τίς ιδιαίτερες έπιδόσεις τους και άστέιρευτη ύπομονή, στους δυσχερείες χρόνους τής Τουρκοκρατίας, αλλά και κατόπιν, συνετέλεσαν άποφασιστικά στην άντιγραφή και διάσωση φιλολογικων-έκκλησιαστικων κειμένων και στην άνάπτυξη τής όρθοδόξου ύμνογραφίας.

Ι. ΣΙΦΝΙΟΙ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΔΡΑΓΟΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Η ύπαγωγή των νησιων στον Τουρκο στόλαρχο (καπουδάν πασα) συντελέσθηκε βαθμηδόν και όλοκληρώθηκε περί τά μέσα του 17ου αιωνα. Προηγουμενως υπάγονταν άπ' ευθείας στον σουλτάνο. Στους «άκτιναμέδες» (σουλτανικά διατάγματα) των έτων 1580, 1628/29 και 1646, μέ τους όποιους άπονεμήθηκαν διοικητικά προνόμια στα Κοινά των νησιωτων, ό καπουδάν πασας δέν αναφέρεται ως κυβερνήτης τους. Παρ' όλα ταυτα θεωρείται ότι ή άνάμειξή του στα ζητήματα των νησιωτων είχε αρχίσει από τό 1643· έκτοτε ή δικαιοδοσία του επ' αυτων ηύξανε συνεχως.

Άμεσος βοηθός, αλλά και άντικαταστάτης του καπουδάν πασα σε πολλές περιπτώσεις, ήταν ό Δραγομάνος του Στόλου, ό όποιος, είτε κατερχόμενος στό Αίγαίο, είτε παραμένοντας στην Κωνσταντινούπολη, είχε τή δύναμη και τό δικαίωμα νά άποφασίζει για όλα τά ζητήματα των νησιωτων. Δραγομάνοι εκλέγονταν διακεκριμένοι Έλληνες μέ μεγάλη μόρφωση και γνώστες, όχι μόνο τής τουρκικής και ελληνικής, αλλά και ευρωπαϊκων γλωσσων, κυρίως δέ τής γαλλικής και ιταλικής, όπως και τής λατινικής, άραβικής και περσικής για τήν επίλυση διαφόρων ζητημάτων λόγω τής άνεπτυγμένης κατά τον 18ο αιωνα ναυτιλίας στό Αίγαίο.

Για τήν διεκπεραίωση των υποθέσεων των νησιωτων οί Δραγομάνοι του Στόλου προσλάμβαναν, μέ έγκριση του καπουδάν πασα,

ύπαλλήλους οί όποιοι τηροῦσαν τήν ἀπαραίτητη ἀλληλογραφία, παρελάμβαναν τούς φόρους, διενεργοῦσαν ἐλέγχους στούς λογαριασμούς τῶν κοινοτήτων ἤ καί ἀντικαθιστοῦσαν τούς δραγομάνους σέ δευτερευούσης φύσεως ὑποθέσεις. Τά ἔξοδα τῆς μισθοδοσίας καί τῆς συντήρησής τους ἐβάρουναν τίς κοινότητες. Ὡς ὑπάλληλοι ἐπιλέγονταν καί σ' αὐτήν τήν Ὑπηρεσία πρόσωπα προερχόμενα ἀπό διακεκριμένες οἰκογένειες καί ἄνθρωποι πού εἶχαν ἤδη ὑπηρετήσει σέ ἄλλες θέσεις, κυρίως στή Βλαχία καί Μολδαβία, ὅπως προαναφέρθηκε, ἀλλά καί μέ ἱκανές γραμματικές γνώσεις¹.

1. Βεκίληδες

Βεκίληδες (τουρκ. vekil = πληρεξούσιος, ἀντιπρόσωπος) τοῦ δραγομάνου τοῦ Στόλου διορίζονταν πρόσωπα τά όποια ἔχαιραν τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του, τόν ἀντικαθιστοῦσαν δέ σέ ὅλες σχεδόν τίς ἐπαφές μέ τούς νησιῶτες. Κύριο καθήκον τους ἦταν ἡ εἰσπραξη τῶν φόρων καί τῶν λοιπῶν ὑποχρεώσεών τους. Γι' αὐτόν τό σκοπό κατέβαινε ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη στό Αἰγαίο, εἴτε συνοδεύοντας τόν δραγομάνο, εἴτε μόνος του, ὅπως δ' ἀναφέρεται προέβαλε τόσες πολλές ἀπαιτήσεις, ὥστε οἱ νησιῶτες ἔφθασαν στό σημεῖο νά ζητήσουν τήν κατάργηση τοῦ θεσμοῦ τοῦ βεκίλη.

Κατάλογος τῶν, κατά καιρούς βεκίληδων (καί τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων τοῦ Δραγομάνου) εἶναι ἤδη γνωστός², ὅμως χωρίς προσδιορισμό τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς τους, ἐλλεῖπει, προφανῶς, συγκεκριμένων μαρτυριῶν. Ἄλλωστε κάποιοι ἀνευρέθησαν νά ὑπογράφουν σέ ἔγγραφα χωρίς ἀναφορά ἐπωνύμου, ἄλλοι χωρίς πατρώνυμο, δηλ. μέ βασικές ἐλλείψεις πού, ἀναγκαστικά, δέν τό ἐπέτρεψαν. Λ.χ. τό ἐπώνυμο «Βαλέτας», τό όποιο ἔφεραν κάτοικοι τριῶν νησιῶν, τῆς Ἰου (ὅπου πρωτοεγκαταστάθηκαν οἱ Βαλέτα), τῆς Σίφνου καί τῆς Μυκόνου, στά όποια ἐγκαταστάθηκαν ἐπίγονοι τοῦ πρώτου τῶν Βαλέτα μέ ἐπιγαμίες, ἀλλά μέ κύρια ὀνόματα τῶν προγόνων τῆς Ἰου, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐπέρχεται ἀδυναμία προσδιορισμοῦ προσώπων καί νησιοῦ καταγωγῆς τους, ὅταν δέν ἀναφέρεται τοῦτο. Βεκίληδες ἐκ Σίφνου διετέλεσαν:

1. Βασ. Βλ. Σφυρόερα, *Οἱ Δραγομάνοι τοῦ Στόλου. Ὁ θεσμός καί οἱ φορεῖς*. Ἀθήναι 1965. Σημειώνεται ὅτι ἀπό τό βιβλίο τοῦτο προέρχονται τά στοιχεῖα τοῦ κειμένου μας.

2. Αὐτόθι.

α) Νικόλαος Παύλου Βαλέτας

ὁ ὁποῖος ἀνευρίσκεται νά κατέχει τό ἀξίωμα τό ἔτος 1802. Ὁ πατέρας του Παῦλος, ἀπό τήν Ἴο, πολιτογραφήθηκε Σίφνιος περί τό ἔτος 1760 «ἀποκατασταθείς ἐκεῖ» (στή Σίφνο) μέ θυγατέρα ἀγνώστου οἰκογενείας, ἐπέτυχε ἐπαγγελματικά, ἀναδείχτηκε κοινωνικά καί διετέλεσε «προεστώς» τοῦ τόπου³. Ὁ γιός του Νικόλαος γεννήθηκε τότε στή Σίφνο, δηλ. «περί τό ἔτος 1760», ἀπό δέ τοῦ ἔτους 1784 ἀνευρίσκεται νά δραστηριοποιεῖται στά πράγματα τοῦ νησιοῦ μέχρι καί τό 1831 ὑπογράφοντας μέγαν ἀριθμό ἐγγράφων ποικίλου περιεχομένου μέ πολλές ιδιότητες (ὡς συντάκτης, μάρτυς, προεστώς, δημογέρων, ἐπιστάτης τοῦ Κοινοῦ, ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου), προσωπικότητα δηλαδή μέ ἀξιόλογες γραμματικές γνώσεις καί ἀξιοσύνη⁴. Ὀφείλουμε ὅμως νά ἐπισημάνουμε ὅτι ὁ φερόμενος στόν σχετικό κατάλογο βεκίλης τοῦ 1802 εἶχε ἀδελφόν Ἰωάννη, ὅπως μαρτυρεῖται ἀπό ἄλλη πηγή⁵, εἶναι ὅμως ἀγνωστο ἂν ὁ Παῦλος Βαλέτας τῆς Σίφνου εἶχε καί δεύτερο γιό.

β) Κωνσταντῖνος Ζαφ. Μάτσα

Γόνος τῆς παλαιᾶς μεγάλης οἰκογένειας τῆς Σίφνου (μέ γενάρχη τῆς τό 1621 τόν Τομάζο Μάτσα), ὁ Κωνσταντῖνος διετέλεσε βεκίλης τοῦ Δραγομάνου (Κων. Νικ. Μαυρογένη, 1811-1816) κατά τή διετία 1812-1813 κατά τόν ὑπάρχοντα κατάλογο⁶. Ὑπῆρξε τέχνο τοῦ Ζαφειρίου Μάτσα, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπίσης διατελέσει ὑπάλληλος τῆς Δραγομανίας τό ἔτος 1777, κατά τά κατωτέρω.

2. Γραμματικοί

Ὁ γραμματικός τοῦ Δραγομάνου εἶχε ὡς κύριο καθῆκον τή σύνταξη τῶν ἀποστελλομένων ἐγγράφων στούς νησιώτες, τά ὁποῖα ὑπέγραφε ὁ Δραγομάνος τοῦ Στόλου. Ὅταν αὐτός ἀπουσίαζε ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη εἶχε τό δικαίωμα νά ἀπευθύνει καί ὁ ἴδιος ἔγγραφα γιά δευτερευούσης σημασίας ζητήματα. Μποροῦσε ὅμως νά ἀναλαμβάνει καί τήν παρουσίαση στήν κρίση τοῦ δραγομάνου

3. «Σιφνιακά», 8 (2000) 181.

4. Αὐτόθι, 183.

5. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ἰδρας, 1778-1832, ἐν Πειραιεῖ 1921, τόμ. πρῶτος, σελ. 292, 306.

6. Βασ. Βλ. Σφυρόερα, ὁ.π. 52.

ἢ καί αὐτοῦ τοῦ καπουδάν πασᾶ ζητημάτων διαφορῶν μεταξύ τῶν νησιωτῶν γιά τήν ἐπίλυσή τους μέ κατάλληλες εἰσηγήσεις. Ὁ γραμματικός συνόδευε πάντοτε τόν Δραγομάνο στίς περιοδεῖες του στά νησιά, παρευρίσκονταν σέ διεξαγόμενες δίκες καί, συνήθως, συνυπέγραφε τίς ἀποφάσεις. Ἀπό τά κύρια ἔργα του ἦταν καί ἡ μετάφραση ἀναφορῶν τῶν νησιωτῶν πρός τόν καπουδάν πασᾶ καί ἀντίστροφα τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων πρός τοὺς κατοίκους τῶν νησιῶν. Τήν ἀμοιβή τοῦ γραμματικοῦ πλήρωναν κάθε χρόνο τά Κοινά τῶν νησιῶν ἀνάλογα μέ τίς οἰκονομικές δυνατότητές τους (ἀπό 10-50 γρόσια), εἶχε ὅμως καί ἔκτακτες, ἀμοιβές ἀπό συντάξεις ἀναφορῶν, θεωρήσεις λογαριασμῶν, τή μεσολάβησή του σέ διάφορες ὑποθέσεις κ.λπ.⁷

Σίφνιοι γραμματικοί τοῦ Δραγομάνου διετέλεσαν:

α) Γεώργιος Ὁθωναῖος

Ὁ Γεώργιος Ὁθωναῖος, ἀδελφός τοῦ διδασκάλου στή Σχολή Φαναρίου Κωνσταντινουπόλεως (Κουρούτσεσμε) καί μετά μητροπολίτου Ἐλασσῶνος Ἰγνατίου (1814-1816), μέ ἀξιόλογες καί αὐτός σπουδές, ὑπηρετήσε, πρό τοῦ 1794, στίς ἡγεμονίες Βλαχίας καί Μολδαβίας μέ τό ἀξίωμα τοῦ «βεστιάρου»⁸. Ὅταν ἐπέστρεψε στήν Κωνσταντινούπολη ἐντάχθηκε στήν ὑπηρεσία τοῦ καπουδάν πασᾶ μέ τό ἀξίωμα τοῦ «γραμματικοῦ τοῦ δραγομάνου τοῦ στόλου», ὅπως ἔχομε ἱστορήσει [«Σιφνιακά», 17 (2009), 115-117]. Μ' αὐτήν τήν ιδιότητα ἀνευρίσκεται νά ὑπογράφει σέ διάφορα ἔγγραφα ἀπό τοῦ ἔτους 1794-1813. Ἐγραφε σωστά, γεγονός πού βεβαιώνει τήν ιδιαίτερη μόρφωσή του, ἀλλ' ἦταν καί φοβερός κακογράφος. Ἐνα ἀντίγραφο χρεωστικοῦ ὁμολόγου ἀπεσταλμένων τῆς Κοινότητος Κέας στήν Κωνσταντινούπολη, πού ἔγραψε ὁ Ὁθωναῖος, ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἴσον

Διά τῆς παρουσίας μας ὁμολογίας δηλοποιοῦμεν ἡμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι καί ἀπεσταλμένοι παρά τῆς κοινότητος τῆς νήσου ἡμῶν Τζίας ὅτι ἐλάβομεν δανειακῶς παρά τοῦ ἐκλάμπρου πεγζαδέ Μιχαήλ Χαντζερῆ γρόσια τέσσαρες χιλιάδες, ἦτοι 4.000, καί ἀγροικούνται μέ διάφορόν τους πρός ἐπτάμισυ γρόσια εἰς τό κάθε πουγγί τόν μῆνα ὑποσχόμενοι νά τοῦ τά ἐμβάσωμεν ἐντός τοῦ ἐλευσομένου

7. Αὐτόθι, 53 ἐπ.

8. «Σιφνιακά», 17 (2009), 115-116.

Αυγούστου ἢ καί πρότερον καί διά βέβαιον τῆς ἀληθείας ἐδόθη ἡ παροῦσα ἡμετέρα ἐνυπόγραφος ὁμολογία εἰς ἀσφάλειαν.

1809 Μαΐου 4, Κωνσταντινούπολις

- Ἰωάννης Ρεβελάκης καντζηλιέρης τῆς Κοινότητος ὡς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ὑπόσχομαι.
- Κωνσταντῖνος... ὡς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ὑπόσχομαι
- ὡς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ὑπόσχομαι
- ὡς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ὑπόσχομαι
- Ἀναστάσιος ὡς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ὑπόσχομαι
- Νικολός Κριάδης; ὡς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ὑπόσχομαι
- Λάζαρος Βαρθολομαῖος ὡς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ὑπόσχομαι
- Βασίλειος ὡς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ὑπόσχομαι
- Γιάννης Νικολοῦ Μανώλης ὡς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ ὑπόσχομαι
- Γεώργιος Ὁθωναῖος βιστιάρης γραμματικός στόλου μάρτυς,

ὅτι τόσον ἐστὶ»⁹.

Ἐπίσης, ἀφοῦ στίς 28 Αυγούστου 1812, στή Νάξο, ἐξετάσθη ἡ ὑπάρχουσα κτηματική διαφορά μεταξύ Γεωργίου Ἀρώνη καί Ἀναστασίου Ἀναπλιώτη «διά τό ἀμπέλι τοῦ Φράγκου καί χωράφια» καί διατυπώθηκε γραπτά ἡ σχετική ἀπόφαση, τόν ἐπόμενο χρόνο, κατά τήν κάθοδο, προφανῶς, τοῦ Δραγομάνου Κων. Μαυρογένη στό Αἰγαῖο, ἐπιβεβαιώθηκε ἡ ἀνωτέρω ἀπόφαση στόν λευκό χῶρο της, ὡς ἐξῆς:

«Κωνσταντῖνος Μαυρογένης ἐπιβεβαιοῖ Ὁ Παροναξίας Ἱερόθεος ἐπιβεβαιοῖ 1813: Σεπτεμβρίου 9. Ἀναθεωρηθείσης τῆς διαφοράς τῆς, διά τό ἀμπέλι τοῦ Φράγκου καί χωράφια, ἀπεδείχθη δέ ὅτι ὁ Γεώργιος Ἀρώνης δέν ἔχει κανένα δικαίωμα ἐντούτοις μέ τό νά μὴν ἦτον τοῦ Ἰωάννη Ἀρώνη, ἀλλά τῆς γυναικός αὐτοῦ Μαρουσάκης, ἐπεκυρώθη οὖν ἡ παροῦσα ἔγγραφος ἀπόφασις ὡς νόμιμος μέ τάς διατάξεις.

- Γεώργιος Ὁθώνιος βιστιάρης γραμματικός στόλου μάρτυς
- Γεώργιος Μαυρογένης μάρτυς»¹⁰.

Ὁ Γεώργιος Ὁθωναῖος ἀπεβίωσε μεταξύ Σεπτ. 1813-1815, καταλίποντας στήν Κωνσταντινούπολη τήν οἰκογένειά του, σύζυγο καί τέσσερα τέκνα [Βλ. «Σιφνιακά», 17 (2009), 116].

9. ΓΑΚ/Κ. 43, φάκ. 176.

10. ΓΑΚ/Αυτόθι.

β) Κωνσταντίνος Όθωναίος

Ο Κωνσταντίνος Όθωναίος και ο αδελφός του Ιωάννης, διέμεναν στην Κωνσταντινούπολη όπου ασκούσαν «τραπεζικές εργασίες». Ο Κωνσταντίνος, την 1 Μαρτίου 1815, ανευρίσκεται και «γραμματικός» του Δραγομάνου του Στόλου. Με αυτήν την ιδιότητά του απέστειλε στους «προεστώτες και επιτρόπους και όλον τον κοινόν ραγιάν της Νήσου Μήλου» διαταγή ανάθεσης σε κατάλληλα πρόσωπα τη συγκέντρωση των φορολογικών υποχρεώσεων τους «φωλάττοντες όλας τάς έξ αρχής τοπικάς συνηθείας»¹¹.

γ) Γεώργιος Μπάος ή Πάος

Μετά τον θάνατο του Σιφνίου μητροπολίτου Έλασσώνος Ιγνατίου Όθωναίου (πρό του Φεβρ. 1816), ή σύζυγος του προαποβιώσαντος αδελφού του Γεωργίου Όθωναίου, «γραμματικού του δραγομάνου του Στόλου» και τά τέσσερα τέκνα της¹², ως κληρονόμοι του μητροπολίτου, απέφασισαν να εκποιήσουν τά ακίνητά του που εύρισκονταν στή Σίφνο. Πρός τουτο παρεκάλεσαν μέ γράμμα τους της 1ης Φεβρ. 1816 τούς Κωνσταντάκη Μπάον και Νικολάκη Βαλέταν, κατοίκους Σίφνου και επιστηθίους φίλους του μακαρίτη Γεωργ. Όθωναίου να πωλήσουν, για λογαριασμό τους, τά έξης κτήματα: «τό εις τόν Κήπον άμπέλι, τό εις τόν Μαραθίτην χωράφιον, την εις τόν ποταμόν σκάλαν, λεγομένης της Λιανής, την εκκλησίαν του Αγίου Γεωργίου, τά έξω του Κάστρου δύο κελλαράκια, τά έτερα έξω του Κάστρου δύο εργαστήρια τά εις την Αγίαν Αικατερίνα, και όταν πωληθώσι, παρακαλούμεν τά γρόσια να τά έμβάσετε εις τόν έδω (ένν. την Κων/πολη) άρχ<οντα> γραμματικόν κύριον Γεώργιον Πάον και ήμεις από την ευγενίαν του τά λαμβάνομεν ασφαλώς»¹³.

Ο Γεώργιος Μπάος ανευρίσκεται στο άξίωμα του «γραμματικού» του Δραγομάνου ως την 1 Ιανουαρίου του 1820. Τόν προηγούμενο χρόνο, σε έπιστολή της 24ης Δεκεμβρίου 1819 από την Κωνσταντινούπολη, ο εκεί εύρισκόμενος πατριάρχης Ιεροσολύμων Πολύκαρπος έγραψε προς «τούς ευγενεστάτους και χρησιμωτάτους άρχοντας της θεοσώστου νήσου Σίφνου και τιμιωτάτους επιτρόπους του Παναγιού

11. Γεωργ. Παγώνη, Άγνωστα ιστορικά στοιχεία της Μήλου, Μήλος 1996, 56.

12. «Σιφνιακά», 17 (2009), 115-116.

13. Γεωργίου Α. Πετροπούλου, Νομικά Έγγραφα Σίφνου της Συλλογής Γεωργίου Μαριδάκη (1684-1835), έκδοση της Ακαδημίας Αθηνών στή σειρά «Μνημεία της Έλληνικής Ιστορίας», τόμ. Γ', τεύχ. Α', Αθήναι 1956, 133-136.

Τάφου Κων. Απ. Μπάο καί τῆς, κατά τήν αὐτήν νῆσον, Ἑλληνικῆς Σχολῆς κ. Κων. Ζ. Μάτσας καί κ. Ν. Βαλέτταν», σχετικά μέ τό αἴτημά τους γιά τήν ἐκποίηση τῶν κτημάτων τῆς Σχολῆς (πού εἶχε παραχωρήσει τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων κατά τήν ἴδρυση τῆς Σχολῆς τό ἔτος 1687). Στήν ἴδια ἐπιστολή ὁ πατριάρχης ἀνέγραψε ὅτι ἐπί τοῦ θέματος τοῦ εἶχε ὑποβληθεῖ καί ἀναφορά τῶν εὕρισκομένων στήν Κωνσταντινούπολη «Ἁγίου Σίφνου κύρ Καλλινίκου..., τοῦτε κ. Γεωργίου Μπάου γραμματικοῦ, καί τοῦ κ. Κων. Μπάου...»¹⁴.

Τέλος, τήν 1η Ἰανουαρίου 1820, ὁ Γεώργιος Μπάος ἀπέστειλε στή Βιβλιοθήκη τῆς Σχολῆς Σίφνου πέντε τόμους διδασκτικῶν βιβλίων μέ τήν ἐπομένη ἀναγραφή στά παράφυλλα τῆς ἀρχῆς τους:

«*αωκ' Ἰαννουαρίου α', ἀφιέρωμα τοῦ Γραμματικοῦ Γεωργίου Μπάου διά τήν σχολήν τῆς φίλης πατρίδος του Σίφνου μέ ὅρον τοῦ νά προτιμῶνται οἱ ἀνεψιοί του διά τήν χρῆσιν τούτου ὅταν τό χρειάζονται*»¹⁵.

3. «Ἄνθρωποι τοῦ Δραγομάνου»

Οἱ «ἄνθρωποι τοῦ Δραγομάνου» ἦταν βασικά ἀγγελιαφόροι, ἀπεσταλμένοι του, οἱ ὅποιοι εἶχαν περιορισμένες ἀρμοδιότητες. Μετέφεραν στά Κοινά τῶν νησιωτῶν ἔγγραφα-ἐντολές, προειδοποιούσαν τούς ἐπιτρόπους τους γιά τήν ἐπικείμενη κάθοδο τοῦ στόλου καί ἀνεκοίνωναν ἐνέργειες τοῦ δραγομάνου. Ἡ ἀμοιβή τους ἐβάρυνε ἐπίσης τίς Κοινότητες καί τήν προκαθώριζε ὁ Δραγομάνος, ἦταν δέ ἱκανοποιητική.

Σίφνιοι στό ἀξίωμα τοῦ «ἀνθρώπου τοῦ Δραγομάνου»:

α) Ζαφείριος Μάτσας

Ὁ Ζαφείριος Μάτζας ἢ Μάτσας διετέλεσε προεστῶς Κάστρου, ἐπίτροπος τοῦ ἀγιορείτικου μετοχίου στή Σίφνο τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, μάρτυς σέ δικαιοπρακτικά ἔγγραφα¹⁶ καί «ἄνθρωπος τοῦ Δραγομάνου» τό ἔτος 1777, Σεπτεμβρ. 1, κατά τήν ἐπομένη μαρτυρία:

«*αφοζ' (= 1777) Σεπτεμβρίου α'. Ἔστειλεν ὁ ἐνδοξότατος ἄρχων δραγουμάνος ἐνταῦθα (ἐνν. στήν Ἄνδρο) τόν εὐγενέστατον ἄρχοντα*

14. Καρόλου Ἰω. Γκιών, *Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου*, ἐν Σύρω 1876, ιβ'-ιε'.

15. «*Σιφνιακά*», Παράρτημα Ἀριθ. 1, Ἀθήνα 1994, Γ 26, 27, 121-131.

16. «*Σιφνιακά*», 8 (2000), 189, ὑποσ. 3.

σιόρ Ζαφειράκη Μάτζαν. Σιφναϊόν. διά νά συναχθῶσι τά ἄνω γεγραμμένα ἄσπρα τοῦ σχολείου»¹⁷.

β) Παῦλος Βαλέτας

Πρόκειται γιά τόν ἐγκατεστημένο «περί τό ἔτος 1760» στή Σίφνο. Βαλέτα ἀπό τήν Ἴο καί ἀποκατεστημένον σ' αὐτήν (ὅπως ἀναφέραμε ἤδη) «ἄνθρωπον τοῦ Δραγομάνου» τό ἔτος 1784¹⁸.

γ) Γιαννάκης Μπαῶς

Ὁ Δραγομάνος τοῦ Στόλου Νικόλαος Μαυρογένης, σέ γράμμα του τῆς 15ης Νοεμβρίου 1785 πρὸς τόν ἐπίτροπο τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου Ἀντώνιο Γρυπάρη, σχετικό μέ ἰδιωτικήν ὑπόθεση, ἀνέγραψε σέ ὑστερόγραφο «τοῦ, τό παρόν μας, ἐπιφέροντος κύρ Γιαννάκη Μπαῶς θέλεις δώσει ἑκατόν τριάντα γρόσια, ἐπειδή καί οἱ, τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου μας ἀπό τά αὐτόθι ἐρχόμενοι κατρέπτες χεντιγέ (τουρκ. hediye = δῶρο), ἐχάθησαν...»¹⁹.

II. ΟΣΤΙΑΡΙΟΙ - ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ

Γραμματικοί (= γραμματεῖς) τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἢ τοῦ Κοινοῦ διετέλεσαν, ἀπό τό δεύτερο ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνα καί ἐξῆς, Σίφνιοι μέ μεγάλη μόρφωση γιά τήν ἐποχή τους. Ἡ ἱστορική ἔρευνα ἔχει καταγράψει τούς ἐπομένους:

α) Ἀντώνιος Σίφνιος

Ἀδελφός τοῦ μητροπολίτου Σηλυβρίας (Ιούλιος 1764 - Μάϊος 1777) καί μετά Χαλκηδόνος (Μάϊος 1777 - Μάϊος 1790) Παρθενίου, ὁ Ἀντώνιος, πρῶτος ὀστιάριος καί Γραμματικός τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπαινεῖται ἀπό τόν διακεκριμένο ἱεροκέρυκα Ἰωάσαφ Κορνήλιο «ἐπ' εὐσεβεία, παιδεία, ἀγαθότητι, νοημοσύνη καί συμπαθεῖ διαθέσει πρὸς τούς πάσχοντας». Διά τῆς διαθήκης αὐτοῦ κατέλιπεν εἰς πολλούς πτωχοῦς, εἰς ὑπανδρείαν ἀπόρων κορασιῶν, ποσά τινα καί εἰς τήν, ἐν τῇ πατρίδι Σίφνω, σχολήν προσθήκην τῶν

17. Αὐτόθι.

18. Αὐτόθι, 182.

19. Βασ. Βλ. Σφυρόερα, Δραγομάνοι, 48-61 καί Τοῦ ἰδίου, Ἐγγραφα τῆς Νήσου Σίφνου (1785-1820), ἐκ τῆς Συλλογῆς Γεωργίου Σ. Μαριδάκη, στήν Ἑπετηρίδα Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου, 17 (1967), 32-34 (καί σέ ἀνάτυπο).

κεφαλαίων αὐτῆς 500 γρόσια. Ἀπεβίωσε νέος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πατριάρχου Σαμουήλ Χαντζερῆ, κατὰ τὴν πρώτη πατριαρχεία του, δηλαδή μέσα στὴν πενταετία 1763-1768.

[Βλ. «Σιφνιακά», 17 (2009), 76].

β) Γεώργιος Σίφνιος

Μετὰ τὸν Ἀντώνιο, πολὺ πιθανόν καὶ διάδοχός του, Σίφνιος γραμματικός τοῦ Πατριαρχείου διετέλεσε ὁ Γεώργιος, ἴσως Γρυπάρης κατὰ τὸ ἐπώνυμο. Φαίνεται πῶς προηγουμένως ὑπῆρξε γραμματικός «τοῦ αὐθέντου Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου βοεβόδα» πρὸ τοῦ ἔτους 1785. Κατ' Ἰούνιον τοῦ ἔτους τούτου «τινὲς τῶν ἀρχόντων καὶ ὁ Μέγας Λογοθέτης Ἀλέξανδρος Μάνος, γαμβρός τοῦ ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας Ἀλεξ. Ὑψηλάντη, ἀπεφάσισαν νὰ δοθῆ ἡ ἐξαρχία τοῦ ἀγιάσματος τῆς Μεταμορφώσεως τῷ γραμματικῷ τοῦ κοινοῦ Γεωργίῳ τῷ ἀπὸ τῆς νήσου Σίφνου» γιὰ τίς προσφερθεῖσες μέχρι τότε ὑπηρεσίες του. Ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὸν γραμματικὸ Γεώργιο ἔχομε δημοσιεύσει στὰ «Σιφνιακά», 17 (2009), 83-85. Σημειώνεται, τέλος, ὅτι διατελοῦσε καὶ γραμματικὸς τῶν καπικεχαγιάδων.

γ) Κωνσταντῖνος Κορέσιος

Τρίτος κατὰ σειράν Σίφνιος γραμματικὸς καὶ πρῶτος ὀστιάριος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπῆρξεν ὁ Κων. Κορέσιος, ἀδελφός τοῦ μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως Ἀνθίμου. Ὁ σχολάρχης Κάρολος Ἴω. Γκιών στό βιβλίό του «Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου», ἐν Σύρῳ 1876, σελ. λγ', ἀναφέρει ὅτι «ἐκ τῶν ἐπὶ παιδεία καὶ ἀρετῇ διαπρεφάντων Σιφνίων κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα» ὑπῆρξαν, μεταξύ ἄλλων, καὶ ὁ «Κωνσταντῖνος Κορέσιος, Γραμματεὺς τοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ Γρηγορίου Ε', ὅστις μόλις διεσώθη εἰς Βελιγράδιον μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν ἐκείνου· ὁ τούτου ἀδελφός Ἀνθιμος, ἐπίσκοπος Ἐλευθερουπόλεως, ὅστις πρῶτος συνέστησεν ἐν τῇ Μακεδονικῇ ἐκείνῃ πόλει ἑλληνικὸν σχολεῖον κ.λπ.». Ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας Ἰγνάτιος, μέ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐφόρου πολλῶν ἀρχιερέων στὴν Κωνσταντινούπολη, σέ ἐπιστολὴ τοῦ ἔτους 1827 πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Κορέσιον, χαρακτηρίζει τὸν ἀδελφὸ του Ἀνθιμο «λογιώτατον», δηλαδή ἀρχιερέα μέ μεγάλη μόρφωση²⁰. Ὅπως καὶ ὁ Κωνσταντῖνος

20. Εὐαγγέλου Σαβράμη, Κώδιξ τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Ἰγνατίου (1821-1830), περιόδ. «Θρακικά», 6 (1935), 228.

βέβαια πού διέπρεψε επί πολλά χρόνια, «πρώτος ὀστιάριος» τοῦ Πατριαρχείου²¹ καί «Γραμματικός τοῦ Κοινοῦ», ἀξιώματα πού προ-
ὑπέθεταν φυσικά προσωπικότητα μέ κύρος καί ἐξαιρετική μόρφωση.

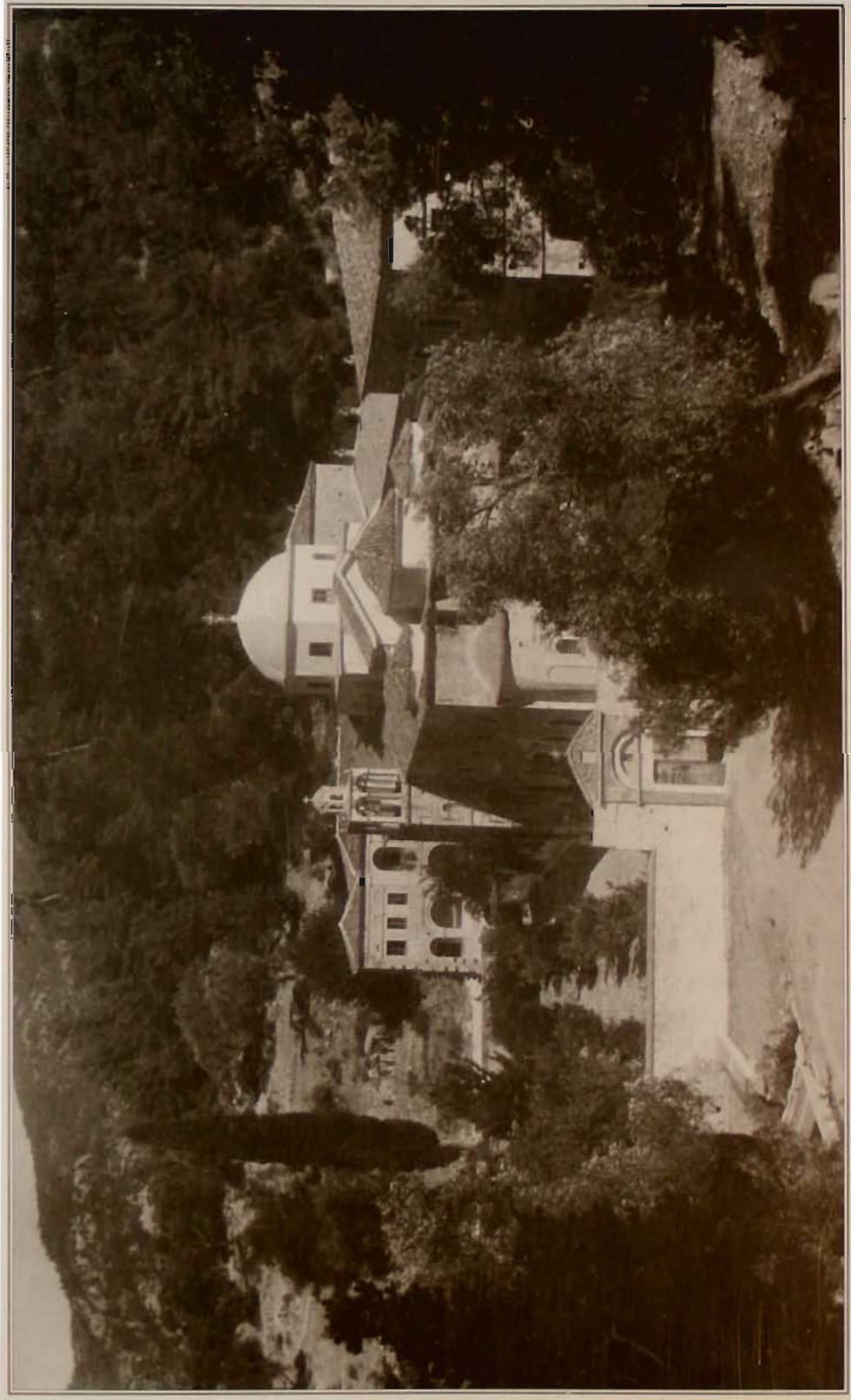
Ὅπως ἔχομε ἤδη γράφει, μέσα στό τελευταῖο τέταρτο τοῦ 18ου αἰῶνα, δύο Σίφνιοι, ὁ Ἀντώνιος (ἀδελφός τοῦ μητροπολίτου Χαλκη-
δόνοσ Παρθενίου, τοῦ ἀπό Σηλυβρίας)²² καί ὁ Γεώργιος Γρυπάρης²³,
διετέλεσαν «πρῶτοι ὀστίριοι» καί «Γραμματικοί» τοῦ Πατριαρχείου
καί τοῦ Κοινοῦ. Τρίτος κατά σειράν στά ἴδια ἀξιώματα ἀκολούθησε
ὁ Κων. Κορέσιος, πολύ πιθανόν κατά τήν πρώτη πατριαρχεία τοῦ
Γρηγορίου Ε΄ [19 Ἀπριλ. 1797 - 18 Δεκ. 1798] καί ἐπί πολλά χρόνια
κατόπιν, κατά τά ἐπόμενα, μέ προσφορά μεγάλων ὑπηρεσιῶν.

Τίς ὑπηρεσίες αὐτές ἐξετίμησε ὁ πατριάρχης Καλλίνικος Δ΄ (β΄ πα-
τριαρχεία 10 Σεπτ. 1808 - 23 Ἀπρ. 1809), ὁ ὁποῖος γνώριζε πολύ καλά
τό ἔργο πού ἐπιτελοῦσε ὁ Κορέσιος ἀπό τήν πρώτη ἤδη πατριαρχεία
του (17 Ἰουνίου 1801 - 22 Σεπτ. 1806) καί εἰσηγήθηκε στήν Ἱερά
Σύνοδο ὅτι ἦταν δίκαιο «καί ἀναγκαίως ταῖς προσηκούσαις ἀμοιβαῖς
φιλοτιμῆσασθαι τήν αὐτοῦ ἐλλογιμότητα» ἦταν δηλαδή δίκαιο νά
ἀνταμειφθεῖ ὁ πρῶτος ὀστιάριος καί γραμματικός τοῦ Κοινοῦ «λίαν
ἀόκνως ἀμφιπονῶν» (= ἐπειδή κοπίαζε σέ ἔργα δύο ἀξιωματῶν),
ἀλλά «καί εὐάρεστος ἐν πᾶσιν ἀποδεικνύμενος». Ἡ ἐπιβράβευση καί
ἀμοιβή τοῦ Κορέσιου καταγράφηκε σέ πατριαρχικό-συνοδικό ἔγγρα-
φο μηνός Νοεμβρίου 1808, στό ὁποῖο σημειώνεται ὅτι, «δεδώκαμεν
αὐτῷ τήν ἐξαρχίαν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάμου καί Ἰκαρίας κειμένων
ιερῶν καί σεβασμιῶν ἡμετέρων πατριαρχικῶν καί σταυροπηγιακῶν
πέντε μοναστηριῶν, τῆς καταθέσεως δηλονότι τῆς Τιμίας Ζώνης, τῆς
Ζωοδόχου Πηγῆς, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῆς Παναγίας Βροντᾶ καί

21. Ἡ λέξη «ὀστιάριος» προέρχεται ἀπό τή λατινική ostium = θύρα. Ὁ ὀστιάρι-
ος στήν Ἐκκλησία ἦταν κληρικός τοῦ κατωτέρου Κλήρου καί λειτουργημά του
(στήν ἀρχαία Ἐκκλησία) ἦταν νά φροντίζει τήν τάξη, ἐβάσταζε δέ καί τή ράβδο
τοῦ ἐπισκόπου. Ὡς πολιτικό ἀξίωμα ὁ ὀστιάριος ἦταν ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος
στά ἀνάκτορα τοῦ Βυζαντίου καί στό ἰδιαίτερο γραφεῖο τοῦ αὐτοκράτορα· πα-
ρουσίαζε σ' αὐτόν τούς ξένους ἐπισήμους ἀντιπροσώπους καί πρεσβειτές, ἀντι-
προσωπεῖες ἄλλων ἐθνῶν σέ ἐπίσημη ἀκρόαση ἢ καί ἀξιωματούχους διαφόρων
ὑπηρεσιῶν τῆς βυζαντινῆς κυβερνήσεως καί τούς ὑποψηφίους γιά τήν κατάληψη
διαφόρων ἀξιωματῶν. Διατηροῦσε καί σφραγίδα μέ τήν ὁποία σφραγίζε τήν ἀλ-
ληλογραφία του. Ἀνάλογα φαίνεται ἦταν καί τά καθήκοντα τοῦ ὀστίριου στό
Πατριαρχεῖο. [Βλ. Ἰακώβου (Γεωργίου) Πηλιλή, (M.A.Ph.D.), ἐπισκόπου Κατάνης,
New York City, N.Y. USA, «Τίτλοι, ὀφφίκια, καί ἀξιώματα ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτο-
κρατορίᾳ καί τῇ Χριστιανικῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ»].

22. «Σιφνιακά», 17 (2009), 83, ὑποσ. 26. Ὁ Παρθένιος διετέλεσε μητροπολίτης
Σηλυβρίας (1764-1777) καί Χαλκηδόνοσ (1770-1790).

23. Αὐτόθι.

Ἱερά Μονή Τιμίου Στυριῶν Σίφιμου.
Φωτ. Σ.Μ. Συμεωνίδη (1963)

τῆς Παναγίας τῶν Πέντε Ὀσπητίων... καί λαμβάνονται ἐτησίως κατὰ κοινήν καί συνοδικήν ἡμῶν ἀπόφασιν ἐξαρχικά δικαιώματα αὐτοῦ, ὠρισμένα ἀπό τοῦ Κοινοῦ, τοὔτέστι γρόσια διακόσια εἴκοσι καί τά συνήθη στελλόμενα ἐξ αὐτῶν προϊόντα».

Τό πλήρες κείμενο τοῦ ἐγγράφου τούτου ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Καλλίνικος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης.

Οὐ μόνον δίκαιον, ἀλλά καί ἀναγκαῖον τοὺς περί τά ἐκκλησιαστικά ὑπουργήματα ἀμφιπονοῦντας καί δοκίμους ἐκ τῶν ἔργων φαινομένους τῶν προσηκόντων γερῶν καί ἐπαξίων ἀμοιβῶν ἀπολαύειν οὕτω γάρ ἂν καί αὐτοί προθυμότερον τά ἐπιτετραμμένα αὐτοῖς διαπράξοιτο καί τοῖς ἄλλοις ἀφορμή προόδου γένοιτο, ἀμιλλωμένοις πρὸς τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων πρόθυμον ἐκτέλεσιν. Ἐπεὶ τοίνυν ὁ ἐλλογιμώτατος πρῶτος Ὀστιάριος τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κ. Κωνσταντῖνος Κορέσιος καί γραμματεὺς τοῦ κοινοῦ, λίαν ἀόκνως ἀμφιπονῶν τοῖς ἐπιτετραμμένοις αὐτῷ ἐκκλησιαστικοῖς ὑπουργήμασι καί ἀνευδότης ἀσχολούμενος, εὐδοκίμως φαίνεται αἰείποτε, φιλοτίμως καί ἀξιοπρεπῶς συντελλῶν καί συμπράττων, καί εὐάρεστος ἐν πᾶσιν ἀποδεικνύμενος, ἔγνωμεν δικαίως καί ἀναγκαίως ταῖς προσηκούσαις ἀμοιβαῖς φιλοτιμήσασθαι τὴν αὐτοῦ ἐλλογιμότητα, ἐφ' ᾧ καί δεδώκαμεν αὐτῷ τὴν ἐξαρχίαν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάμου καί Ἰκαρίας κειμένων ἱερῶν καί σεβασμίων ἡμετέρων πατριαρχικῶν καί σταυροπηγιακῶν πέντε μοναστηρίων, τῆς καταθέσεως δηλονότι τῆς Τιμίας Ζώνης, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῆς Παναγίας Βροντᾶ καί τῆς Παναγίας τῶν πέντε Ὀσπητίων ἐπὶ τῷ εἶναι καί λέγεσθαι τοῦ λοιποῦ καί παρά πάντων γινώσκεσθαι γνήσιον, νόμιμον καί κανονικόν ἔξαρχον αὐτῶν, φροντίζοντα ἀγρύπνως τῆς καλῆς αὐτῶν διοικήσεως καί ἐπιστατοῦντα ἀόκνως καί ἐπιμελῶς ἐν πάσαις ταῖς συμβαινούσαις αὐτῶν χρείαις καί ἀνάγκαις, νεμόμενόν τε καί λαμβάνοντα ἐτησίως τά κατὰ κοινήν καί συνοδικήν ἡμῶν ἀπόφασιν ἐξαρχικά δικαιώματα αὐτοῦ, ὠρισμένα ἀπό τοῦ κοινοῦ, τοὔτέστι γρόσια διακόσια εἴκοσι καί τά συνήθη στελλόμενα ἐξ αὐτῶν προϊόντα. Τούτου χάριν καί γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περί ἡμᾶς ἱεροτάτων ἀρχιερέων καί ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καί συλλειτουργῶν, ἵνα ὁ εἰρημένος ἐλλογιμώτατος πρῶτος Ὀστιάριος τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἡμέτερος κατὰ

πνεῦμα υἱός ἀγαπητός κύριος Κωνσταντῖνος Κορέσιος, γραμματεὺς τοῦ κοινοῦ, ὡς πεφιλοτιμημένος τὴν διαληφθεῖσαν ἑξαρχίαν παρ' ἡμῶν διὰ τὰς προθύμους, πιστὰς καὶ ἀξιοπρεπεῖς αὐτοῦ ἐκδουλεύσεις πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εὐάρεστος, φαινόμενος καὶ εὐδόκιμος, εἶη καὶ λέγεται καὶ παρά πάντων γινώσκειται ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς γνήσιος καὶ κανονικός ἑξαρχος τῶν εἰρημένων πέντε σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων, τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάμου κειμένων, ἔχων τὴν ἑξαρχίαν αὐτοῦ ταύτην ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτοῦ ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως καὶ καρπούμενος ἀπαραμειώτως καὶ ἀνελλιπῶς τὰ ἀνήκοντα ἐξ αὐτῆς τῇ αὐτοῦ ἐλλογιμότητι ἑξαρχικά ἐτήσια, ὡς διείληπται. Ἐπὶ τούτοις γάρ ἐγεγόνει καὶ τὸ παρόν ἡμέτερον πατριαρχικόν καὶ συνοδικόν εὐεργετήριον γράμμα καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ εἰς διηνεκῆ ἔνδειξιν καὶ μόνιμον παράστασιν.

αωῆ ἐν μηνί Νοεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος ιβ'

Καισαρεῖς Φιλόθεος	Νικαίας Δανιήλ
Δράμας Ἰωσήφ	Ἐφέσου Διονύσιος
Ἰκονίου Κύριλλος	Ἀγκύρας Ἰωαννίκιος
Ἡρακλείας Μελέτιος	Νικομηδείας Ἀθανάσιος
	Ἀθηνῶν Γρηγόριος» ²⁴

Μετά ταῦτα καὶ ἐνῶ ὁ Κωνσταντῖνος Κορέσιος ἔπρεπε κανονικά νά γνωστοποιήσει τὴν ἀνωτέρω ἀπόφαση στοὺς ἡγουμένους τῶν μοναστηριῶν τῆς Σάμου, δέν τό ἔκαμε ἂν καὶ «περὶ αὐτοῦ τούτου μοί εἶπεν πολλάκις καὶ ὁ σεβασμιώτατός μοι γέρων ἅγιος Ἡρακλείας· ἠμέλησα ὁμως ἄχρι τοῦδε» τοὺς ἔγραψε, ἐπιτέλους, στίς 31 Ἰουλίου 1815, δηλ. μετά ἐπτὰ ὀλόκληρα χρόνια. Σ' αὐτό βέβαια τό διάστημα, ἀκόμη καὶ ἂν τὰ πέντε μοναστήρια ἀντιμετώπιζαν προβλήματα, ἀγνοοῦσαν ὅτι εἶχαν ἑξαρχο, δηλ. ἀντιπρόσωπό τους στό κέντρο γιά νά τοὺς συμπαρασταθεῖ. Γιά ποιόν λόγο ἀκριβῶς ἠμέλησε ὁ ἑξαρχος καὶ ἀπεφάσισε νά τό ἐπιχειρήσει τό 1815, δέν προσδιορίζεται δυστυχῶς ἀπό τίς πηγές.

Τό κείμενο τῆς ἐπιστολῆς του πρὸς τοὺς ἡγουμένους τῆς Σάμου ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Τὴν ὑμετέραν σεβασμίαν μοι πανοσιότητα εὐλαβῶς προσκυνῶ, ἀσπαζόμενος τὴν δεξιάν σας.

Μετά τὰς εὐλαβητικὰς μου προσκυνήσεις καὶ ἔρευναν τῆς ἐφετῆς

24. Ἐπαμ. Ἰ. Σταματιάδου, «Σαμιακά, ἦτοι Ἱστορία τῆς Νήσου Σάμου», ἐν Σάμῳ 1886, τόμ. Δ', 235 (ἐπανέκδοση Ἀθῆναι 1970, 284-285).

μοι υγιείας σας, σᾶς δηλοποιῶ ὅτι ἔπρεπεν ἀφότου ἡ Ἐκκλησία διά τὰς ὀπωσοῦν ἐκδουλεύσεις μου τῶν τοσοῦτων χρόνων ἐφιλοτιμήσατό μοι τὴν ἐξαρχίαν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχία Σάμου σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων, νά γράψω εἰς τὴν ἡμετέραν πανοσιολογιότητα καὶ νά σᾶς περικλείσω τό ἴσον τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ἐκδοθέντος μοι ἐξαρχικοῦ γράμματος διά νά μέ γνωρίζητε ἐξαρχον κανονικόν, γράφοντές μοι πατρικῶς καὶ περί ὑποθέσεών σας καὶ ἴσως ἤμποροῦσα νά σᾶς δουλεύσω εἰς ἐμπιπτούσας χρείας σας, μ' ὄλον ὅπου περί αὐτοῦ τούτου μοί εἶπεν πολλάκις καὶ ὁ σεβασμιώτατός μοι γέρων ἅγιος Ἡρακλείας· ἠμέλησα ὁμως ἄχρι τοῦδε. Ἦδη δέ μέ τόν ἐρχομόν τοῦ πανιερωτάτου ἀγίου Σάμου κυρίου Κυρίλλου, φίλου ὄντος εἰλικρινοῦς καὶ ἀπ' ἀρχῆς γνωρίμου, ὅστις κατά καλήν τύχην τῶν ἐπαρχιωτῶν του ἀπεκατεστάθη ποιμενάρχης, καθώς θέλετε τόν γνωρίσει καὶ ἡ πανοσιολογιότης σας, δέν λείπω τοῦ νά σᾶς προσκυνήσω υἱικῶς καὶ ἐπομένως νά σᾶς παρακαλέσω ὅπου εἰς τό ἐξῆς, γνωρίζοντές με ὄλον υἱόν σας, νά μοί γράφητε συνεχῶς, διατάττοντές με καὶ εἰς τὰ ἐφικτά, ἐν οἷς ἔξετέ με προθυμότατον διά βίου.

Ὁ ἅγιος Σάμου ἔχει ἐπιταγήν τῆς Ἐκκλησίας περί τῆς καλῆς διοικήσεως τῶν μοναστηρίων· ὠμίλησα ὁμως τῇ πανιερότητι του ὅπου ὡς πατήρ πρὸς υἱούς νά φερθῆ καὶ ἂν ἠθέλετε ἀπαντήσῃ καμμίαν δυσκολίαν, γράφετέ μοι καὶ ἐγὼ ἐντεῦθεν τό οἰκονομῶ.

Τῆς ὑμετέρας σεβασμίας μοι πανοσιολογιότητος.

1815 Ἰουλίου 31

Ὁ κατά πνεῦμα υἱός καὶ εἰς τούς ὀρισμούς
Κωνσταντῖνος Κορέσιος
γραμματεὺς τοῦ κοινοῦ»²⁵

Δέν εἶναι γνωστό ἂν ὁ ἐξαρχος τῶν μοναστηριῶν τῆς Σάμου Κων. Κορέσιος, μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολή του, προσέφερε ὑπηρεσίες σέ αἰτήματα τῶν ἡγουμένων τους ἢ ὄχι· ἂν δηλαδή οἱ κύριες ἀσχολίες του στό Πατριαρχεῖο τοῦ ἐπέτρεπαν καὶ τὴν ἄσκηση τῶν ἐξαρχικῶν ὑποχρεώσεών του καὶ δικαιωμάτων, ἢ ἂν ἀπό τοῦ διορισμοῦ του στήν ἐξαρχία ἔλαβε τίς προβλεπόμενες ἀμοιβές. Στὴν τελευταία αὐτὴν ἀπορία θεωροῦμε πῶς ὄχι, ἀφοῦ ἐπὶ ἑπτὰ συναπτά ἔτη δέν εἶχε γνωστοποιήσει στοὺς ἡγουμένους οὔτε καὶ αὐτόν τόν διορισμό του, παρά τίς προτροπές τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας.

Στῆς 14 Δεκεμβρίου 1818 στόν πατριαρχικό θρόνο ἀνήλθε, σέ τρίτη θητεία, ὁ Γρηγόριος Ε', ὁ πατριάρχης δηλαδή πού γνώριζε ἀπό πα-

25. Αὐτόθι, 285-286.

λαιά τόν Κορέσιο (1797/98). Ένα χρόνο μετά, στίς 29 Δεκεμβρίου 1819, ὁ πατριάρχης, μέ ἔγγραφό του πρὸς τοὺς ἡγουμένους τῶν μοναστηριῶν τῆς Σάμου, γνωστοποίησε ὅτι ἡ ἐξαρχία «ἀφαιρεθεῖσα ἤδη παρά τοῦ πρώτου ὀστιαρίου Κωνσταντίνου Κορεσίου δι' εὐλόγους λόγους, ἀπενεμήθη καθ' ἡμετέραν ἐκκλησιαστικὴν φιλοτιμίαν τῷ μεγάλῳ ρήτορι ποστελνίκῳ κυρίῳ Νικολάῳ Σουλουτζιάρῃ».

Ποιοὶ ὑπῆρξαν «οἱ εὐλογοὶ λόγοι» γιὰ τὴ στέρηση τοῦ πρώτου ὀστιαρίου τῆς ἐξαρχίας Σάμου εἶναι ἄγνωστο. Τό κείμενο τοῦ πατριαρχικοῦ ἐγγράφου ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης καί οἰκουμενικός Πατριάρχης.

Ὅσιώτατοι ἡγούμενοι, προηγούμενοί τε καί λοιποὶ πατέρες τῶν ἐν Σάμῳ ἱερῶν καί σεβασμιῶν ἡμετέρων πατριαρχικῶν καί σταυροπηγιακῶν πέντε μοναστηρίων, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τῆς Τιμίας Ζώνης, τῆς Παναγίας τοῦ Βροντᾶ καί τῆς Παναγίας τῶν πέντε Ὀσπητίων, τέκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητά τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν καί εἰρήνη παρά Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δέ εὐχή, εὐλογία καί συγχώρησις. Ἔστω γνωστόν πᾶσιν ὑμῖν ὅτι ἡ πατριαρχικὴ ἡμῶν ἐξαρχία τῶν πέντε τούτων σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων, δι' εὐλόγους λόγους ἀφαιρεθεῖσα ἤδη παρά τοῦ πρώτου Ὀστιαρίου Κωνσταντίνου Κορεσίου, ἀπενεμήθη καθ' ἡμετέραν ἐκκλησιαστικὴν φιλοτιμίαν τῷ μεγάλῳ ρήτορι ποστελνίκῳ κυρίῳ Νικολάῳ Σουλουτζιάρῃ. Ἡ μεταβολὴ αὕτη πρὸς τοῖς λοιποῖς θέλει φανῆ ἀναμφιβόλως καί ἐπωφελεστάτη τοῖς τε ἱερεῖς καταγωγίους καί τῇ ὑμῶν ὀσιότητι, καθότι μέ ζῆλον καί προαίρεσιν θεοφιλῆ καί μέ δύναμιν σύνδρομον συγκεκρισημένος ἢ εὐγένειά του θέλει φανῆ ἀναμφιβόλως προστάτης ὑπέρμαχος ὑμῶν καί ἀντιλήπτωρ φιλότιμος εἰς ἅπαν συντεῖνον. Διὸ καί γράφοντες ἐντελλόμεθα καί παραγγέλομεν ἐκκλησιαστικῶς ὅπως, γινώσκοντες τά εἰς χεῖρας σας ἐν διαφόροις καιροῖς ἀπεσταλμένα γράμματα τά περὶ τοῦ Κωνσταντίνου Κορεσίου καί τῆς ὅπωςδῆποτε δοθείσης αὐτῷ ταύτης ἐξαρχίας, διαλαμβάνοντα καταργημένα καί ἄκυρα καί ἀνίσχυρα, γνωρίζετε ἀπὸ τοῦ νῦν καί εἰς τό ἐξῆς γνήσιον καί καθολικόν ὑμῶν ἐξαρχον τόν διαληφθέντα ἄρχοντα μέγαν ποστέλνικον καί τῆς καθ' ἡμᾶς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας μέγαν ρήτορα κύριον Νικόλαον Σουλουτζιάρῃν καί γράφητε ἐλευθέρως τῇ αὐτοῦ εὐγενείᾳ περὶ πάσης καί παντοίας ὑποθέσεως, δεομένης τῆς ἐντόνου αὐτοῦ προστασίας καί φιλοτίμου συναντιλήψεως ἐκ βεβαιότητος ὅτι ἔχει νά λαμβάνῃ πέρασ αἴσιον.

Φερόμενοι δέ μέ τήν προσήκουσαν εὐγνωμοσύνην πρός τήν εὐγένειάν του καθ' ὅλα τά ἀνέκαθεν ἐθισμένα καί τεταγμένα, ὀφείλετε νά εὐγνωμονήτε καί τῇ ἐκκλησίᾳ, τῇ οὕτω προνοησάσῃ περὶ ὑμῶν. Οὕτω τοίνυν γινώσκοντες ποιήσατε καθώς ἐκκλησιαστικῶς ὑμῖν γράφοντες παρεκελευόμεθα καί μή ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως, ἵνα καί ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις καί τό ἄπειρον ἔλεος εἴη μεθ' ὑμῶν.

αωιθ' (=1819) Δεκεμβρίου κθ'.

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ
εὐχέτης διάπυρος»²⁶

Ὁ νέος ἔξαρχος κατά τόν χρόνο τοῦ διορισμοῦ του διέμενε στό Βουκουρέστι, στήν ὑπηρεσία τοῦ ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας, ὅπου καί θά συνέχιζε νά ἐργάζεται· γι' αὐτό καί τοποθέτησε ἐπίτροπόν του στήν Κωνσταντινούπολη τόν ἄρχοντα «καμινάρην» Ἀλέξανδρον Σαϊανόν, ὅπως πληροφορήσε μέ ἐπιστολήν του πρός τοὺς ἡγουμένους τῶν μοναστηριῶν τῆς Σάμου²⁷. Ὑποθέτουμε ἀπό τά περιεχόμενα στό ἀνωτέρω ἔγγραφο τοῦ Γρηγορίου Ε' ὅτι ἡ ἀφαίρεση τῆς ἐξαρχίας ἀπό τόν Κορέσιο εἶχε σχέση μέ τήν ἀδυναμία του νά προσφέρει καί ὑπηρεσίες στά πέντε μοναστήρια τῆς Σάμου, ἐνῶ ὁ νέος ἔξαρχος «θέλει φανῆ ἀναμφιβόλως προστάτης ὑπέρμαχος καί ἀντιλήπτωρ φιλότιμος εἰς ἅπαν συντεῖνον»... ἐκ τοῦ μακρόθεν (Βουκουρέστι) καί δι' ἀντιπροσώπου στήν Κωνσταντινούπολη! Δέν ἀποκλείεται λοιπόν ἡ ἀλλαγὴ νά εἶχε σχέση μέ πολιτικούς λόγους. Ὁ Κων. Κορέσιος ἀπώλεσε τότε τήν ἐξαρχία (πού κατά τά φαινόμενα δέν τόν ἐνδιέφερε), διατηρήθηκε ὁμως στά ἀξιώματα τοῦ πρώτου ὀστιάριου καί Γραμματικοῦ, ὅπως συνάγεται ἀπό τήν διατύπωση τοῦ πατριαρχικοῦ ἐγγράφου: «... ἔστω γνωστόν πᾶσιν ὑμῖν ὅτι ἡ πατριαρχική ἡμῶν ἐξαρχία... δι' εὐλόγους λόγους ἀφαιρεθεῖσα ἤδη παρά τοῦ πρώτου Ὀστιάριου Κωνσταντίνου Κορέσιου, ἀπενεμήθη κ.λπ.» δηλαδή, τοῦ ἀφαιρέθηκε μέν ἡ ἐξαρχία τῆς Σάμου, ἀλλ' ἐξακολουθοῦσε νά παραμένει πρῶτος ὀστιάριος. Ἄλλωστε ὅπως ἀναφέρει ὁ Κάρολος Γκιών (Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου, σελ. λγ'), μετά τόν ἀπαγχονισμό τοῦ πατριάρχου τό 1821, αὐτός «μόλις δισώθη εἰς Βελιγράδιον» δηλαδή ἀκόμη καί κατά τίς πολύ δύσκολες ἐκεῖνες ὥρες ὁ Κορέσιος ἐξακολουθοῦσε νά εὐρίσκεται στό Πατριαρχεῖο.

Τέλος, θά πρέπει νά ἐπισημάνουμε (διευκρινίσουμε;) κάποια σημεῖα τοῦ βιογραφικοῦ τοῦ ἀνδρός:

26. Αὐτόθι, 286-287.

27. Αὐτόθι.

α) Αναφέραμε στην αρχή ότι ο μητροπολίτης Ἡρακλείας Ἰγνάτιος, μέ τήν ιδιότητα τοῦ ἐφόρου τῶν οἰκονομικῶν ὑποθέσεων πολλῶν ἀρχιερέων, ἔγραψε τό 1827 ἐπιστολή στόν Κων. Κορέσιο, στήν ὁποία χαρακτήριζε τόν ἀδελφό του Ἄνθιμο, μητροπολίτη Ἐλευθερουπόλεως, «λογιώτατον» καί οὐδέν πλέον, ἐπειδή ὁ ἐκδότης τῶν ἐπιστολῶν δέν ἀνέγραψε καί τόν λόγο πού ὁ Ἡρακλείας ἀπέστειλε τήν ἐπιστολή²⁸. Θεωροῦμε λοιπόν ὅτι ἡ ἐν λόγω ἐπιστολή εἶχε ἀντικείμενο τά οἰκονομικά τοῦ Ἐλευθερουπόλεως, γιά τά ὁποία ἐνημέρωνε τόν Κορέσιο, ὁ ὁποῖος, μετά τό Βελιγράδι, ὅπου εἶχε καταφύγει προσωρινά κατά τήν ἔναρξη τῶν γεγονότων τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ '21, εἶχε ἐπανέλθει στήν Κωνσταντινούπολη, ἴσως καί στήν ὑπηρεσία τοῦ Πατριαρχείου.

β) Ὡς πρός τό ἐπώνυμο «Κορέσιος» τοῦ Κωνσταντίνου εἶχαμε διατυπώσει παλαιότερα ἀπορία, δεδομένου ὅτι τοῦτο δέν καταγράφεται στά γνωστά ἐπώνυμα τῶν Σιφνίων²⁹, ὁ δέ Ἐλευθερουπόλεως Ἄνθιμος ἦταν γνωστός μέ τό ἐπώνυμο «Γρουπάρης». Γιά τήν ἐν λόγω ἀπορία μία ἐξήγηση εἶναι πιθανή, ὅτι δηλαδή τό ἐπώνυμο «Γρουπάρης» ἦταν τοῦ Γένους τους, δηλ. τῆς μητέρας τους, τῆς διακεκριμένης οἰκογενείας Γρουπάρη τῆς Σίφνου πού ἔδωσε στήν Ἐκκλησία καί ἄλλους ἀρχιερεῖς, ἐνῶ ἡ ἴδια εἶχε συζευχθεῖ κάποιον «Κορέσιον» τῆς Νάξου, πιθανόν, ἢ τῆς Χίου, ἢ τῆς Κρήτης, νησιῶν στά ὁποία τό ἐπώνυμο τοῦτο ἀνευρίσκεται ἀπό παλαιά, ἀπό τό ἔτος 1550 στή Χίο καί τό 1635 στήν Κρήτη, νά τό φέρουν προσωπικότητες τῶν ἐπιστημῶν καί τῶν Γραμμάτων³⁰.

III. ΣΙΦΝΙΟΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΙ

«Πολυποίκιλες ὑπῆρξαν οἱ μορφές ἢ ἐκδηλώσεις τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν κατοίκων τῆς Σίφνου κατά τήν τουρκοκρατία. Ἄρρηκτα συνδεδεμένες μέ τόν θρησκευτικό-λατρευτικό τρόπο ζωῆς τους, ἦταν φυσικό νά διαπλάθονται καί μορφοποιῶνται μέσα σ' αὐτά τά πλαίσια. Οἱ Σίφνιοι γνωστοί, κατά τίς ὑπάρχουσες μαρτυρίες τῶν Πηγῶν, γιά τήν φιλομάθεια, τήν εὐσέβεια καί τήν αὐστηρή προσήλωσή τους στήν Ὀρθοδοξία³¹, διετήρησαν μέ πάθος τά ἑλλη-

28. Βλ. ὑποσ. ἀριθ. 20.

29. «Σιφνιακά», 17 (2009), 83, ὑποσ. 26.

30. Κων. Ν. Σάθα, *Νεοελληνική Φιλολογία, Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς Γράμμασι διαλαμφάντων Ἑλλήνων (1453-1821)*, ἐν Ἀθήναις 1868, στό λῆμμα «Κορέσιος».

31. «Σιφνιακά», 5 (1995), 41, ἔγραψε τό ἔτος 1657 ὁ βικάριος Σίφνου Βαρθολομαῖος Πόλλα.

νοχριστιανικά ιδεώδη εμπλουτίζοντας τόν κοινωνικό βίο τους με άφθονα στοιχεία τής εκκλησιαστικής και λαϊκής παράδοσής τους... Φιλόκαλλοι και φιλομαθείς από τή φύση τους, παρέδωσαν στους μεταγενεστέρους τά κατάλοιπα τών επιδιώξεών τους κατά τούς δυσχερείς χρόνους, πνευματικά και καλλιτεχνικά, παρά τή λεηλασία τους κατά τούς μεταγενεστέρους χρόνους...»³².

Άγάπησαν τά έλληνικά Γράμματα και τή Μάθηση οί Σίφνιοι, μόλις δ' άπαγκιστρώθηκαν από τό καταθλιπτικό άγκάλιασμα τής Φραγκοκρατίας (1207-1538), έπιδόθηκαν άμέσως στή διδασκαλία και άνάπτυξή τους, κατά τά ήδη ιστορηθέντα³³, μέχρι πού, μετά τήν λειτουργία «μικρών» και «μεγαλυτέρων» σχολείων μέσα στόν 17ο αιώνα μέ όρθοδόξους και καθολικούς ιερείς ώς διδασκάλους, προήλθαν στά 1687 στήν ίδρυση Σχολής Μέσης Παιδείας, τής περιώνυμης Σχολής τής, τής έπιλεγομένης «του Παναγίου Τάφου»³⁴. Όλα αυτά τά χρόνια άνέπτυξαν και τή μέριμνα συναγωγής έντύπων βιβλίων, αλλά και χειρογράφων. Από μέν τά πρώτα, τά έντυπα, όσα απέμειναν στό νησί, έχουν ήδη καταγραφεί κανονικά και διασωθει (ώς τίτλοι, τουλάχιστον) στά «Σιφνιακά», παράρτημα άριθ. 1, Άθήνα 1994, σελ. 1-162, τόσο τά εύρισκόμενα στό μοναστήρι τής Βρυσιανής, όσο και στή βιβλιοθήκη του Γυμνασίου. Από δέ τά δεύτερα, τά χειρόγραφα, μικρός άριθμός τους διασώζεται στή Βρυσιανή³⁵, άλλα δέ αποτελούν πλέον θησαυρούς διαφόρων βιβλιοθηκών και άρχείων. Βρέθηκαν ή και εύρίσκονται εκεί έπειδή μεταγενέστεροι Σίφνιοι τά έπώλησαν άντί δραχμών. Θα αναφέρουμε ένα μόνο παράδειγμα και όποιος έπιθυμεί άς έπισκεφθει τήν Έθνική Βιβλιοθήκη - Τμήμα Χειρογράφων νά τό έπιβεβαιώσει. Πρόκειται για τό ύπ' άριθμ. 18 πατριαρχικό σιγίλλιο, Άπριλίου 1655, ίνδικτιώνος ή', του πατριάρχου Ίωαννικίου, περί άναδείξεως σέ πατριαρχικό σταυροπήγιο τής γυναικείας Μονής Άγίου Ίωάννου του Θεολόγου, έπιλεγομένης του Μογκου στή Σίφνο, για τό όποιο ή ύπηρεσία τής Βιβλιοθήκης άνέγραψε ότι περιήλθε σ' αυτήν «έξ άγοράς παρά Μ. Μ... άντί δραχ. 500 (1934)», μέ πλήρη άναγραφή και του έπωνύμου του Σιφνίου πωλητου.

32. Αυτόθι, 127-128.

33. Αυτόθι (όλος ό τόμος Ε').

34. Αυτόθι.

35. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, 'Η Κυρία Βρυσιανή, Άθήναι 1966, 201-206 (τά περισσότερα εκ δωρεάς Νικολ. Βάου).

Βιβλιογράφοι - Ύμνογράφοι

1. Ἰγνάτιος ἱεροθύτης ἐκ νήσου Σίφνου.

Ἔργα του, ἔτους 1650, ὑπάρχουν στήν Ἱερά Μονή Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

[Βλ. Λίνου Πολίτη καί Μαρίας Πολίτη, *Βιβλιογράφοι 17ου-18ου αἰῶνα*, Δελτίο τοῦ Ἱστορικοῦ καί Παλαιογραφικοῦ Ἀρχείου τοῦ ΜΙΕΤ, Ἀθήνα 1994, ΣΤ' (1988 1992), σελ. 459].

2. Ἀντώνιος ἱερεὺς ἱερογράφος.

Ἀναγράφεται στά μέλη τοῦ Ἁγιοταφικοῦ Ἀδελφάτου τῆς Σίφνου (1652)· δέν γνωρίζομε ἔργα του.

[Βλ. «Σιφνιακά», 5 (1995), 140].

3. Παρθενίου Χαιρέτη, Σχολή Κωδικογράφων Σίφνου [1650-1677]· τῆς Σχολῆς ἔχει περισωθεῖ ἓνας μόνον Κώδικας γιά τόν ὁποῖο ἐργάσθηκαν ὀκτώ μαθητευόμενοι κωδικογράφοι καί ὁ ἴδιος ὁ Χαιρέτης μέ τήν ἔνθετη ἐργασία του «Ἱστορία καί Θαύματα τῆς Χρυσοπηγῆς», ἔτους 1677. Ἀπό τούς ἀνωτέρω ὀκτώ κωδικογράφους ἔχει ταυτισθεῖ μόνον ἓνας, ὁ Ζανῆς Γοζαδῖνος, γνωστό στίς πηγές πρόσωπο ἀπό 1634-1678. Διετέλεσε καντζηλλιέρης καί πρωτονοτάριος Σίφνου. Ὁ Κώδικας φυλάσσεται στό Λαογραφικό Μουσείο Σίφνου.

[Βλ. «Σιφνιακά», 7 (1999), 19-20, 22-23. Καί Ἀγαμ. Τσελίκα, Παρθένιος Χαιρέτης, ἓνας ἀγνοημένος Κρητικός λόγιος στή Σίφνο (17ος αἰ.), στά «Τεύχη τοῦ Ε.Λ.Ι.Α.», Ἀθήνα 1986, τόμ. πρῶτος, σελ. 32· ἐπίσης, Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, στήν ἴδια ἐκδοση, Ἀθήνα 1989, τόμ. δεύτερος, σελ. 81 ἐπ.].

4. Ναθαναήλ, ἱερομόναχος Σινᾶ.

Ἔργα του, ἔτους 1770, στή Βιβλιοθήκη τῆς ἐκεῖ Ἱεράς Μονῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης: «Θηκαράς», «Ὠρολόγιο».

[Βλ. Λ. Πολίτη - Μαρίας Πολίτη, ὁ.π. καί «Σιφνιακά», 8 (2000), 114-115, ὅπου δύο σχέδιά του ἀπό τόν Θηκαρά καί στόν τόμο 9 (2001), 146-149, τά τοῦ βίου του].

5. Κωνσταντῖνος Μοθωναῖος.

Μαθητής τῆς Σχολῆς Παναγίου Τάφου τῆς Σίφνου ὁ Κων. Μοθωναῖος, μέ σχολάρχη τόν Μισαήλ Μαργαρίτη τόν Πάτμιο (1781-1792), ἔγραψε δύο μαθηματάρια: α) τόν ἤδη κώδικα ἀριθ. 3541 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, στόν ὁποῖο σημείωσε (φ. 76): «Τέλος τῆς

Δανιήλ χρηστοθηείας, αψπή (= 1788), άπριλίου ι', Σίφνος» και β) τόν Κώδικα άριθ. 34 τής Βιβλιοθήκης τής Βουλής τών Έλλήνων.

[Βλ. Α. Πολίτη - Μαρίας Πολίτη, ό.π. και «Σιφνιακά», 20 (2012), σελ. 164-165].

6. Γεώργιος Σίφνιος.

Μαθητής τής Αϋθεντικής Ακαδημίας Βουκουρεστίου· έγραψε δύο μαθηματάρια: α) τό χειρόγραφο άριθ. 23 τής Δημοσίας Βιβλιοθήκης Σιατίστης (1801) και β) τό χειρόγραφο άριθ. 23 τής Βιβλιοθήκης τής Βουλής (1801).

[«Σιφνιακά», 20 (2012), 166].

7. Ίωάννης Δραγάτσης.

Σέ μηναιο του Νοεμβρίου, έκδοσ. 1843, του άλλοτε ένοριακού ναου τής Παναγίας Έλεούσας Καστοριάς, στό λευκό φύλλο του τέλους, σελ. 2, καταγράφεται άπολυτίκιο τών Αγίων Μαρτύρων Ακεψιμᾶ, Ίωσήφ και Αφθαλα και ακολουθως:

«Τούτο τό τροπάριον συνετέθη παρά του ταπεινού Διδασκάλου / τής του Πόρου Σχολής Ίωάννου Δραγάτση του καταγομένου / εκ μιᾶς τών νήσων του Αιγαίου πελάγους, «Σίφνος», καλουμένης τό κατά δύναμιν χάριν τής, προς τους άνω άγίους, εύλαβείας. / Έν Πόρω τη 2 Νοεμβρίου 1848.

Ο Διδάσκαλος

Ίωάννης Δραγάτσης».

[«Σιφνιακά», 8 (2000), 192].

8. Νήφων ίβηροσκητιώτης

Ο Νήφων, μοναχός σέ σκήτη τής Μονής Ίβήρων του Αγίου Όρους, γεννήθηκε στή Σίφνο περί τό έτος 1830 και άπεβίωσε στό Όρος πρό του 1900, φέρεται δέ ως «ένας από τους παραγωγικότερους άγιορείτες ύμνογράφους του 19ου αιώνα», όπως αναφέρει ο μοναχός Θεολόγος Ίβηρίτης σέ πρόσφατη έργασία του, από τήν όποία και οι πληροφορίες μας. Έζησε τά περισσότερα χρόνια τής ζωής του στήν καλύβη του Αγίου Παντελεήμονος τής ίβηρίτικης σκήτης, άλλ' άπεβίωσε στήν καλύβη του γενεθλίου του Τιμίου Προδρόμου. Άσχολήθηκε μέ αντιγραφές κωδίκων και τήν εκκλησιαστική ποίηση (ύμνογραφία), τά δέ έργα του χρονολογούνται από του έτους 1866 ως τό 1892 και είναι πολλά πού διασώζονται σέ μοναστηριακές βιβλιοθήκες [όπως τής Σιμωνόπετρας, τής Σκήτης Ίβήρων, τής Μο-

νῆς Ἁγίων Πάντων Πατρῶν, τῆς Σκήτης Καυσοκαλυβίων κ.ἄ.]. Οἱ ὕμνογραφικές συνθέσεις του ἀνέρχονται σέ 41, δηλ. 11 ἀκολουθίες, 15 ἀναπληρώσεις ἀκολουθιῶν, 10 κανόνες, 5 χαιρετισμούς, πλέον τρία ἀπό πέντε ἐκδεδομένα ἔργα του καί περισσότερα ἀπό 30 πού ὑπάρχουν στά Καυσοκαλύβια πλησιάζουν τόν ἀριθμό 90, ὥστε ἀναδεικνύουν τόν Σίφνιο Νήφωνα ὡς τόν πολυγραφότερο, πρὶν ἀπό τόν Γεράσιμο Μικραγιαννανίτη, ἀγιορείτη ὕμνογράφο.

[Βλ. Μοναχοῦ Θεολόγου Ἰβηρίτη, Ἄγνωστη ὕμναγιολογική παραγωγή τοῦ Ἁγίου Ὅρους ἀπό τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνα ἕως τό 1927 μέσα ἀπό τὰ ἔργα ἑξὶ ὕμνογράφων. Τῆς «Ἀγιορείτικῆς Ἑστίας», Ἅγιον Ὅρος καί Λογισούνη, Πρακτικά Ἡ' Διεθνούς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 2014 (ἔκδοση Κέντρου Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν (ΑΠΘ) - Ἐνωση Λογοτεχνῶν Θεσσαλονίκης).

Στούς ἀνωτέρω θά μπορούσαμε ἴσως νά προσθέσουμε καί ἐκείνους πού, λόγω φθορᾶς τῶν βιβλίων τους, ἀντικαθιστοῦσαν τὰ ἐφθαρμένα φύλλα μέ χειρόγραφα δικά τους τὰ ὅποια προσάρμοζαν καταλλήλως, ὅπως λ.χ. ὁ

1. Ἄγγελετος ἱερεὺς Καντζιλλιέρης, ὁ ὁποῖος σέ μηναιῖο τοῦ Ἀπριλίου, τοῦ ὁποῖου τὰ τελευταῖα φύλλα εἶχαν καταστραφεῖ, τὰ ἀντικατέστησε μέ ἰδιόχειρα σημειώνοντας:

«Ἐγράφησαν δέ παρεμοῦ Ἄγγελετου ἱερέως Καντζιλιέρη καί πρωτονοταρίου Σίφνου, *αχμγ'* (= 1643) μαγίου γ'».

Βλ. «Σιφνιακά», 5 (1995), 130.

2. Τό ἴδιο ἔκανε καί ὁ σκευοφύλαξ Σίφνου σέ μηναιῖο τοῦ Μαΐου σημειώνοντας:

«1784, Μαΐου 22 μέ τό νά σταχώσω τοῦτο τό μηναιῖον... καί μέ τό νά χρειάζονται καί οἱ ταύλαις (ἐξώφυλλα ξύλινα) διόρθωσιν, ἔγραψα εἰς αὐτό τό ἔτος ἐγώ ὁ κάτωθεν ὑπογεγραμμένος, ἀλλά δέν ἔγραψα ἀπό λόγου μου ἢ νά προσθέσω ἢ νά ἀφαιρέσω μήτε ἕνα ἰώτα, παρά καθῶς ἦτον καί πρότερον γεγραμμένα... † σκευοφύλαξ Σίφνου ἔγραψα τὰ ἄνωθεν...».

Βλ. «Σιφνιακά», 5 (1995), 130.

«ΑΝ ΟΜΩΣ ΙΔΟΥΜΕΝ... ΚΑΙ ΔΙΑΔΟΧΟΥΣ ΤΟΥ»
Ἡ ΤΟ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΚΩΝ. ΙΩ. ΜΠΑΟΥ

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἰω. Μπαός, τέκνο εὐπορης οἰκογενείας καί ἐκ τῶν πρώτων τῆς Σίφνου, νυμφεύθηκε σέ ἡλικία 26 χρόνων, τό ἔτος 1808, τό Ρηνάκι, θυγατέρα τοῦ ὑποπροξένου τῆς Γαλλίας σιόρ Κωνσταντάκη Πέτρου Μάτζα, τῆς ἄλλης μεγάλης οἰκογενείας τοῦ νησιοῦ. Πρό τοῦ γάμου, στίς 9 Ἀπριλίου 1808, οἱ γονεῖς του προῆλθαν, κατά τή συνήθεια τοῦ τόπου, στή σύνταξη τοῦ «ἀβανταρίου» του (= κατάλογος τῶν διδομένων σέ προίκα καταρτιζόμενος πρό τῆς ὑπογραφῆς προικοσυμφώνου), μέ τό ὅποιο τόν προίκιζαν μέ κινητά καί ἀκίνητα πράγματα «καί εἰς μετρητά 6.000 γρόσια». Κατέγραψαν ὁμως καί ἕναν ὄρο ἢ μάλλον προϋπόθεση πού ἦταν, ὡς διατύπωση, ἀκατανόητη, τήν ἑξῆς:

«Ταῦτα πάντα δίδομεν μέ τήν εὐχὴν μας εἰς τόν υἱόν μας Κωνσταντάκη, ἂν ὁμως ἰδοῦμεν καί πιάσωμεν εἶθε κατά τόν πόθον μας, εἶναι καί διαδόχους του»¹.

Τό δυσνόητο τοῦ ὄρου τούτου διευκρινίσθηκε μετά 17 ὀλόκληρα χρόνια καί μάλιστα μετά τόν θάνατο τοῦ τραγικοῦ Κωνσταντάκη, τό ἔτος 1824, ὅταν ἀποκαλύφθηκε ὅτι ὁ προαποβιώσας τούτου, μέσα στόν ἴδιο χρόνο, πατέρας τοῦ Ἰωάννης Μπαός, τόν εἶχε ὑποχρεώσει, παράλληλα μέ τή σύνταξη τοῦ ἀβανταρίου, καί σέ μυστική γραπτὴ συμφωνία τό ἴδιο ἔτος 1808. Κατ' αὐτήν, ὅσα τοῦ προικίζονταν, θά περιέρχονταν στήν κυριότητά του μέ τήν προϋπόθεση ὅτι, ἀπό τόν γάμο του, θά ἀποκτοῦσε ἄρρενα διάδοχο, διαφορετικά ὅλα τὰ προικῶα θά περιέρχονταν στόν ἀδελφό του Πέτρο μέ τόν ἴδιο ὄρο, δηλαδή ἂν ἀποκτοῦσε καί αὐτός ἄρρενα διάδοχο². Ὁ πατέρας Μπαός πίστευε, ὅπως αὐταρχικά, ὅτι ἡ περιουσία τῆς οἰκογενείας

1. Γεωργίου Α. Πετροπούλου, *Νομικά Ἐγγραφα Σίφνου τῆς Συλλογῆς Γεωργίου Μαριδάκη (1684-1835)*, ἔκδοση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν στή σειρά «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας», ἐν Ἀθήναις 1956, τόμ. Γ', τεῦχος Α', σελ. 109 ἐπ.

2. «Σιφνιακά», 1 (1991), σελ. 54.

ἔπρεπε νά παραμένει ὅπωςδῆποτε σ' αὐτήν καί νά περιέρχεται πάντοτε σέ ἄρρενες κατιόντες.

Τό δράμα τοῦ Κωνσταντάκη εἶχε ἀρχίσει ἀκριβῶς τότε, τό ἔτος 1808, καί διήρκεσε μέχρι τοῦ ἀπρόσμενου θανάτου του τό 1824, μέσα σέ συνεχή ἀγωνία γιά τήν ἀπόκτηση τοῦ «καταλλήλου» διαδόχου. Θά μπορούσε μάλιστα νά πει κανεῖς ὅτι τότε, μέ τόν θάνατό του, λυτρώθηκε ἀπό τό δράμα του, τό ὁποῖο θά περιγράψωμε ἐδῶ.

* * *

Μετά τόν γάμο τοῦ Κωνσταντάκη, ἡ σύζυγός του Ρηνάκι ἔφερε στόν κόσμο, περί τό 1810/11, ἕνα κοριτσάκι στό ὁποῖο δόθηκε τό ὄνομα Μοσχοῦ. Ἡ ἀπογοήτευση στήν οἰκογένεια θά ἦταν ἀσφαλῶς μεγάλη γιατί δέν προέκυψε ὁ ποθούμενος διάδοχος, ἕνα ἀγόρι! Ὅχι δέ μόνον τοῦτο, ἀλλά καί μετά 22 μῆνες ἡ μητέρα τοῦ παιδιοῦ ἀπεβίωσε, ἄγνωστο ἀπό ποιάν αἰτία³. Τή μικρή Μοσχοῦ ἀνέλαβε τότε «ἐκ τῶν σπαργάνων αὐτῆς» ἡ γιαγιά της Κατερινιά, ἡ μητέρα τοῦ πατέρα της. Ὁ τελευταῖος συνῆψε ἀργότερα δεύτερο γάμο μέ τήν Μαρουσῶ, θυγατέραν Κωνσταντίνου Ἀποστόλου Μπάου, ἄλλου κλάδου τῆς ἴδιας οἰκογενείας⁴.

Οἱ ἀτυχίες ὁμως τοῦ Κωνσταντάκη δέν εἶχαν τέλος. Ἡ δεύτερη σύζυγός του δέν μπορούσε νά τεκνοποιήσει! Δέν εἶναι ἀνάγκη νά εἶναι κανεῖς εὐφάνταστος γιά νά περιγράψει τό κλίμα πού θά ἐπικρατοῦσε στά σπίτια καί τίς οἰκογένειες τῶν γονέων καί τοῦ ζεύγους Κωνσταντάκη-Μαρουσῶς! Τί λόγια πικρά θά ἀκούγονταν, πῶς δράμα θά ζοῦσε ἐπί χρόνια τό ζεῦγος πού δέν ἀπέδιδε καρπὸν περιούσιον κ.λπ., μέχρι πού πληροφορήθηκε ὅτι ὑπῆρχε καταξιωμένος «ξένος» γιατρός, ἀπό τήν Ἰταλία, ὁ ὁποῖος ἔκανε θαύματα! Εἶχε ἔδρα τά Θερμιά καί, ἐκτός ἀπό τήν ἄσκηση τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, διατελοῦσε καί ὑποπρόξενος τῆς Ἰσπανίας καί ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν στά Θερμιά καί τήν Σέριφο· εἶχε καί γραμματέα τόν Ἀναγνώστη Λεβαντῆ⁵.

Ὁ Κωνσταντάκης Μπάος ἔσπευσε νά μετακαλέσει στή Σίφνο τόν γιατρό, πού ἔφερε τίτλο καί ὄνομα «δοττόρε Tarantino» καί ἀφοῦ συζήτησαν ἐμπεριστατωμένα τό θέμα, μέ τήν ἐλπίδα ἐπιτυχίας τῆς τεκνοποίησης τῆς Μαρουσῶς, προῆλθαν καί στή σύναψη γραπτῆς συμφωνίας στήν ὁποία καταγράφηκαν μέ κάθε λεπτομέρεια οἱ ὑποχρεώσεις πού ἀνελάμβαναν τά δύο μέρη.

3. Αὐτόθι, σελ. 16.

4. Αὐτόθι.

5. Ἄντων. Ν. Βάλληδα, *Ἱστορία τῆς Νήσου Κύθνου*, ἐν Ἀθήναις 1896, σελ. 54.

Τό κείμενο τῆς συμφωνίας ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Σίφνος τῇ 31 μαρτίου 1820 - Ε.Π.

Διά τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ δηλοποιεῖται, ὅτι ὁ σιόρ δοτόρος Ἰω. λ. Ταραντίνος ἐσυμφώνησε μετά τοῦ σιόρ Κωνσταντάκη Ἰω. πάου διά νά κουράρη τήν ἀρχόντισσάν του κυρά μαρουσάκη μεθ' ὄσης τῆς δυνατῆς αὐτοῦ πείρας κατά τάς ἀκολουθούς συμφωνίας:

α^{ον}) Ἐάν ὁ σιόρ Δοτόρος, τῇ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ εὐδοκία καί διά τῆς ἱατρικῆς τέχνης του δυνηθῇ νά κάμη τήν κυρά Μαρουσάκη νά τεκνοποιήσῃ, μετά τήν ἐν καιρῷ γέννησιν τοῦ παιδίου νά λαμβάνη παρά τοῦ σιόρ πάου διά μισθόν του γρόσια δύο χιλιάδες, ἧτοι Νο 2000.

β^{ον}) Ἐάν ἐν τῷ διαστήματι τεσσάρων μηνῶν τῆς κούρας τό κυρά Μαρουσάκη δέν ἤθελεν ἐγκαστρωθῆ, ἢ ἔγινεν ἔγγυος καί ἀπέβαλε, νά πληρώνεται μόνον τό ἀντίτιμον τῶν ἱατρικῶν του γρ(όσια) 150, ἧτοι ἑκατόν πενήντα καί νά ἐπαναλαμβάνη πάλιν ἐκ νέου τήν κούραν μεταχειριζόμενος καί ἔτι τά πρόσφορα ἱατρικά, ὧν τό ἀντίτιμον θέλει λάβει ἀμέσως, καί ἐάν ἐγκαστρωθῇ τό κυρά μαρουσάκη ἔχει χρέος ὁ σιόρ δοτόρος νά τήν κουράρη ἕως νά γεννήσῃ καί μετά τήν γέννησιν τοῦ παιδίου νά λαμβάνη τόν συμπεφωνημένον μισθόν του ὡς ἄνωθεν γρόσια 2000, εἰδέ καί ἀποτύχη τοῦ ποθουμένου (ὃ μή γένοιτο) καί εἰς τάς δύο τετραμηνίας κούρας, τοῦτέστιν ἐάν εἰς τήν συμπλήρωσιν τῶν ὀκτώ μηνῶν δέν ἤθελε φανῆ κανένας καρπός ἀπό τήν κούραν τοῦ ἱατροῦ, θέλει δώσει ὁ σιόρ Κωνσταντάκης εἰς τόν σιόρ δοτόρον τό τεταρτημόριον τοῦ ἀνωτέρου συμπεφωνημένου μισθοῦ ὅπερ ἐστί μόνον γρ(όσια) πεντακόσια 500:

γ^{ον}) τά τῆς ζωοτροφίας καί κατοικίας τοῦ σιόρ δοτόρου ἔξοδα θέλουν εἶναι ἐξ ἰδίων του. διό καί εἰς ἐνδειξιν ἀληθείας γεγόνασι δύο ὁμοια καί τά ὑπόγραψαν καί τά ἐλάβον ἑκάτερα τά μέρη.

[σφραγίς Tarantino]

Δ.Λ.Σ. Tarantino»⁶

- Κωνσταντίνος Πᾶος.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ κερά Μαρουσῶ δέν ἀπέμεινε ἔγγυος μέ τά «ἱατρικά» τοῦ δοτόρου Tarantino, τέσσερα δέ περίπου χρόνια ἀργότερα, τόσο ὁ πενθερός της, ὅσο καί, μετ' αὐτόν, ὁ σύζυγός της, ἀπεβίωσαν μέσα στό ἔτος 1824. Ὁ πρῶτος στή Σίφνο ἀπό ἀπο-

6. Γεωργίου Α. Πετροπούλου, Νομικά Ἐγγραφα, σελ. 142-145.

πληξία⁷, κατά πᾶσαν πιθανότητα, καί ὁ δύσμοιρος Κωνσταντάκης ἀπό τίς κακουχίες πού πέρασε σέ Ὑδρα, Σπέτσες καί τό Ναύπλιο, ὅπου τελικά παρέδωσε τό πνεῦμα καί ἐνταφιάσθηκε ἐκεῖ. Πατέρας καί γιός δέν εἶχαν διανοηθεῖ κἄν ὅταν ξεκίνησαν καί δημιούργησαν κοινωνική ἀναταραχή στή Σίφνο μέ πολεμική κατά τοῦ διορισμένου ἀπό τήν Ἐπαναστατική Κυβέρνηση ἐπάρχου Παναγιώτη Καραϊωάννη, ὅτι ἦταν δυνατόν νά διαταχθεῖ ἡ σύλληψη καί μεταφορά τους στό Ναύπλιο γιά νά λογοδοτήσουν γιά τίς πράξεις τους. Ποιοί; Αὐτοί, οἱ τόσον ἰσχυροί κοινωνικά καί οἰκονομικά στόν τόπο τους καί τά ἄλλα νησιά, ἀλλά καί οἰκογένεια τῆς ὁποίας τά μέλη ἔφεραν τό ἀξίωμα τοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας στή Σίφνο.

Τά ἀντιεπαναστατικά γεγονότα στό νησί ὀφείλονταν βασικά στήν ἔλλειψη πίστεως τῶν ἐξεχόντων του γιά τήν ἐπιτυχή ἔκβαση τῆς Ἐπαναστάσεως, ἢ, τό πιό πιθανόν, ἐπειδή θεωροῦσαν ὅτι, στήν περίπτωση ἐπιτυχίας της, θά ἔχαναν τά πρωτεῖα τους καί τά οἰκονομικά συμφέροντά τους, ἀφοῦ δέν ἀνατέθηκε σέ κάποιον ἀπ' αὐτούς τό ἀξίωμα τοῦ ἐπάρχου, τό ὁποῖο κατέλαβε ἕνας «ξένος», ὅπως ὁ Καραϊωάννης. Τά γεγονότα περιέγραψε ὁ τελευταῖος σέ δύο ἀναφορές του πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς Ὑδρας καί ἔχουν ὡς ἐξῆς:

α) «Εὐγενέστατοι πρόκριτοι Ὑδρας,

Χθές τήν τρίτην τοῦ ἐνεστῶτος περί τό ἑσπέρας ἔφθασα ἐδῶ, ὅπου εὗρον τά πράγματα εἰς μεγαλωτάτην ἀνωμαλίαν· τό κονάκι μου πατημένον καί διαρπαγμένα τά ἐν αὐτῷ, τά δέ κλειδιά ἐπαρμένα ὥστε ἐβίασα τάς θύρας διά νά ἔμβω μέσα.

Τά δέκατα σφετερίζονται ἀναμφαδόν καί διαρπαζονται· εἰς τοὺς ἐπιστάτας ἀνθίστανται ὄχι μέ λόγους φιλοῦς ἀλλά καί μέ τά ὄπλα. Ἀπό ὅσα μ' ἐδιηγήθησαν οἱ ἐδῶ φιλογενεῖς, μανθάνω ὅτι ὅταν ἐπλησίασεν ὁ ἐχθρικός στόλος ἐσυγκρότησαν συνέλευσιν, εἰς τήν ὁποίαν ἀπεφάσισαν, ὅταν ἴδωσι τό σημεῖον τῆς προσκλήσεως, νά ὑπάγωσιν εἰς προσκυνησμόν τοῦ πασᾶ· τοῦτο ἦτο σχέδιον προμελετημένον· κατ' ἀγαθὴν τύχην ἐφάνησαν τά Ψαριανά καράβια τά ὁποῖα ἔκαμαν τόν μέν ἐχθρόν νά ἀδιαφορήσῃ, τοὺς δέ σκοπούς τῶν ἐδῶ νά ματαιωθῶσι.

Φρικτὴ ἀναρχία διασπαράττει τό πᾶν καί τό πρᾶγμα εἶναι τέλεια ἀνεξοικονόμητον, ἐάν δέν ἔλθωσι τά Ἑλληνικά πλοῖα μας, διά νά εἰσάξωσι τήν εὐταξίαν καί νά συνάξωσιν καί τά προϊόντα τῶν δεκάτων,

7. «Σιφνιακά», 1 (1991), σελ. 9, ὑποσ. 22, ὅπου τά περί τοῦ θανάτου τοῦ Ἰω. Μπάου.

τά ὅποια ἀφειδῶς διαρπάζονται, ταύτης δέ τῆς ἀναρχίας ἀρχηγοί εἶναι τινές τῶν προκρίτων, τῶν ὁποίων κεφαλή εἶναι κάποιος Κωνσταντάκης Μπάος, ὅστις υἱός τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑποπροξένου, καθ' ἣν ἡμέραν ἀπέρασεν ὁ ἐχθρικός στόλος, ἐνδύθη περιμένων τό σημεῖον διά νά ὑπάγη νά προσκυνήσῃ μέ τά προετοιμασμένα δῶρα του τόν πασᾶ ἐφένδην του· ἔσυρε καί ἐκ τῶν ἀτάκτων τοῦ λαοῦ εἰς ἑαυτόν, μόνον ἔχων σκοπόν νά ἀνατρέψῃ τά ὅποια ἐγώ ζητῶ νά ἐνεργήσω πρός εὐταξίαν τοῦ λαοῦ· ἕως καί τόν ναῦλον τοῦ καϊκίου δέν ἠθέλησαν νά πληρώσωσι, ἀλλ' ἐδανείσθην καί τόν ἐπλήρωσα. Ἀκόμη καί εἰς Κίμηλον, ὡς μᾶς γράφει ὁ φιλογενής Σακελλάριος, ἐπικρατεῖ ἡ αὐτή ἀναρχία, ὥστε καί τήν σημαίαν ἠθέλησαν νά ξεσχίσωσι ζητοῦντες ἀπό ἐδῶ βοήθειαν· ἴσως δέ καί εἰς Μήλον. Τοιαύτη εἶναι ἡ κατάστασις τῶν τριῶν νήσων, τήν ὁποίαν κατά χρέος ἀναφέρω πρός τήν ὑμετέραν εὐγένειαν· καί σᾶς μένω μέ βαθύτατον σέβας.

1823 Σεπτεμβρίου 4 ἐν Σίφνῳ

Εἰς τάς προσταγὰς σας
ὁ ἔπαρχος Σίφνου, Μήλου καί Κιμῆλου
Παναγιώτης Καραϊωάννης»⁸.

β) «Πρός τοὺς εὐγενεστάτους προκρίτους τῆς νήσου Ὑδρας.

Μέ τήν ἐπιστροφήν μου εἰς Σίφνον σᾶς ἐξέθεσα ὅσα ἐνήργησαν εἰς τήν ἀπουσίαν μου διά μέσου τῶν ἀτάκτων οἱ κακοπάτριδες καί μισέλληνες. Ἀκολούθως ἔμαθον ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν παρέπλεεν ὁ ἐχθρικός στόλος, συνεκρότησαν συνέλευσιν, τῆς ὁποίας ὁ μόνος σκοπός ἦτον νά προσκυνήσωσι διά μέσου τῶν κονσόλων, οἱ ὅποιοι ἀνεδέχθησαν τήν αἰσχράν ταύτην μεσιτείαν, ὑποσχόμενοι εἰς τόν λαόν ἀμνηστίαν καί ἀσφάλειαν ἐκ μέρους τοῦ πασᾶ. Τό σχέδιον ἐδόθη ἀπό τόν κύριον Μπρέστη, τόν ἐν Μήλῳ Γαλλικόν κόνσολον, ὅστις ἐπίτηδες ἐξεκίνησε ἕνα τῶν Σιφνίων σημαντικόν, τόν ὁποῖον ἔκαμε ἐδικόν του ὑπήκοον· αὐτός ἔσπευσε νά προφθάσῃ τήν συνέλευσιν καί νά ὀδηγήσῃ τοὺς Σιφνίους πῶς πρέπει νά φερθῶσιν. Δέν ἐπροσμένετο παρά τό σημεῖον τῆς προσκλήσεως διά νά παραδώσωσιν ἀμαχητί τήν νήσον εἰς τόν τύραννον καί οἱ κόνσολοι μας εἶχαν ἤδη ἔτοιμα τά δῶρα τοῦ πασᾶ καί τό πλοῖον· ἀλλά τό ὕψος του δέν ἐγνώριζεν ἴσως τήν ἐκλαμπρότητά των καί ἀπέρασε χωρίς κανέν σημεῖον προσκλήσεως. Τά ἀκόλουθα ἐβεβαίωσαν ὅτι

8. Ἀντωνίου Λιγνοῦ, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. Θ', ἐν Πειραιεὶ 1927, 411-412.

τό πρᾶγμα ἦταν κατεσκευασμένον κατά τοῦτον τόν τρόπον, ἐπειδή δύο ἡμέρας μετά τόν ἐρχομόν μου ἔφθασεν ὁ ἴδιος ὁ Μπρέστης εἰς Σίφνον καί εἰς τήν μεταξύ ἐνταῦθα διατριβήν του κοινολογούμενος μέ τούς πονηρούς ἀποστόλους του, καί συμβουλευόμενος κατ' ἰδίαν, ἐκήρυξε τέλος τόν λόγον τοῦ διαβόλου, βεβαιῶν ἐπαγγελματικῶς εἰς ὅλους ὅτι κατελύθησαν ὅλως τά πράγματα τῶν Γραικῶν καί ὅτι εἶναι ἄφευκτα τόν ἐρχόμενον χρόνον Τουρκία· καί τοῦτο δέν ἐσυστέλλετο νά βεβαιῶνῃ μεθ' ὄρκου. Εὐθύς μετά τήν ἀναχώρησίν του ὁ νέος Ἀγγλικός ὑποκόνοσολος, ὁ Κωνσταντῖνος Μπᾶος, ἐξεκίνησεν, ὡς λέγει, διά Σύραν καί ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην. Τά προλαβόντα ἔδωκαν εὐλόγους ὑποψίας ὅτι φέρει γράμματα προσκυνήσεως εἰς τόν πασᾶ, διά νά τά διευθύνῃ αὐτός ἢ νά τά δώσῃ ὁ ἴδιος. Ἡ μαρτυρία ἑνός τῶν οἰκειοτάτων τοῦ Μπρέστη, Πέτρου Μάτζα, Γάλλου καί αὐτοῦ, ὅστις εἶπεν ἔμπροσθεν πολλῶν ὅτι ὁ Μπρέστης φέρει γράμματα προσκυνήσεως δέκα νήσων κάμνει πολλά πιθανήν τήν ὑποψίαν. Ἐγραφα εἰς τόν ἑπαρχον τῆς Σύρας, ὅπου ἀπέρασεν ὁ Μπᾶος, διά νά κάμῃ ὅλην τήν δυνατήν ἔρευναν καί νά ἐξυχνιάσῃ τό πρᾶγμα. Ἐκρίνα δέ καί χρέος μου νά γνωστοποιήσω περί τούτων τήν φιλογενειάν σας διά νά μή σᾶς λανθάνωσι τά κατά τῆς πατρίδος σκευωρούμενα ἀπό τοιοῦτους δυσφυλάκτους καί ἐπικινδύνους ἐχθρούς· καί μένω μέ σέβας.

Ἐν Σίφνω τῇ 14 Ἰβρίου 1823

Ὁ ἑπαρχος τῶν νήσων Σίφνου, Μήλου καί Κιμῆλου
Παναγιώτης Καραϊωάννης»⁹.

Εἶναι λοιπόν φανερό ὅτι ὁ Ἰωάννης Μπᾶος δέν ἄνθεξε τόν διασυρμό τους μέ ἀποτέλεσμα νά ἀπωλέσει τή ζωή του καί ὅλο τό βάρος τοῦ ἀνακύφαντος ζητήματος νά τό ἀναδεχθεῖ ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπῆρε τήν ἀπόφαση νά παρουσιασθεῖ ὁ ἴδιος ἐνώπιον τῆς Διοικήσεως, πρίν συλληφθεῖ ἀπό ναυτική δύναμη καί προσαχθεῖ ἐνώπιόν τῆς. Στό ταξίδι αὐτό πρὸς Ὑδραν καί ἀκολούθως στίς Σπέτσες, ὅπου συνελήφθη ἀπό στρατιωτικό ἀπόσπασμα καί μεταφέρθηκε στό Ναύπλιο, φαίνεται πῶς ταλαιπωρήθηκε πολύ μέ ἀποτέλεσμα νά ἀσθενήσῃ κατά τά διατυπούμενα στά ἐπόμενα ὑπηρεσιακά ἔγγραφα μέ ἀποτέλεσμα νά ἀποβιώσῃ, πολύ πιθανόν ἀπό πνευμονία:

9. Αὐτόθι, 429-430.

α) «Περίοδ. Γ' Προσωρινή Διοίκησης τῆς Ἑλλάδος
Ἀριθ. 67 Ἡ Γενική Ἀστυνομία Ναυπλίου
Πρὸς τὸ ἔξοχον Ὑπουργεῖον τῆς Ἀστυνομίας

Τὸν κύριον Κωνσταντῖνον Βᾶον ἔφερον ἀπὸ Σπέτζες οἱ ἀπεσταλ-
μένοι στρατιῶτες καὶ κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου ἐβίασα νά
ὑπάγῃ εἰς τὸ Καστέλλι, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀπὸ τὸ κρῦον
τῆς παρελθούσης νυκτός καὶ ἀπὸ αἰτίας ἄλλας τῶ ὄντι ἠσθένησεν
καὶ ἔχει ἀνάγκην ἰατροῦ, τὸν φυλάττω εἰς τὴν Γεν. Ἀστυνομίαν ἕως
ὅτου νά ἀναλάβῃ ὀλίγον καὶ ἔπειτα θέλει τὸν πέμψω.

Τῆ 30 Ὀκτωβρίου 1824, Ναύπλιον

Ὁ Γεν. Ἀστυνόμος Ναυπλίου

Κ. Μώραλης»¹⁰.

β) «Περίοδ. Γ' Προσωρινή Διοίκησης τῆς Ἑλλάδος
Ἀριθ. Ἡ Γενική Ἀστυνομία Ναυπλίου
Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἀστυνομίας

Ἐπειδὴ ὁ κύριος Κωνσταντῖνος Πᾶος, ὅστις κατὰ διαταγὴν τοῦ
Σεβαστοῦ Ὑπουργείου ἐκρατεῖτο ὑπὸ φυλακὴν τῆς Γεν(ικῆς) ταύτης
Ἀστυνομίας, σήμερον ἐπλήρωσεν τὸ κοινὸν χρέος, ἡ Γεν(ικὴ) ταύτη
Ἀστυνομία Ναυπλίου ἔλαβε τὴ φροντίδα καὶ τὰ μὲν πράγματά του
ἐπεσφράγισεν, αὐτὸν δὲ διέταξε νά σηκωθῆ¹¹.

Ὅθεν, ἡ Γεν(ικὴ) ταύτη Ἀστυνομία, γνωστοποιεῖ τὸ ἐνταῦθα Σε-
βαστὸν τῆς Ἀστυνομίας Ὑπουργεῖον.

Τῆ 8 Νοεμβρίου 1824, ἐν Ναυπλίῳ.

Ὁ Γεν. Ἀστυνόμος

Κ. Μώραλης

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Νικόλαος Θεοχαρίδης»¹².

Ἔτσι ὁ Κωνσταντῖνος Μπᾶος, μετὰ ὀκταήμερη ἀσθένεια στὸ
κρατητήριον τῆς Ἀστυνομίας Ναυπλίου, ἀπεβίωσε ἐντὸς αὐτοῦ σέ
ἡλικία 42 ἐτῶν καὶ διετάχθη «νά σηκωθῆ» (= ἐνταφιασθῆ) ἡ σορός
του. Ὁ ὑπηρέτης πού τὸν συνόδευε ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα (ἄγνωστο
ποιὸς ἦταν) ἐπιμελήθηκε τὰ τῆς κηδείας του μέ τὴν πρέπουσα γιὰ
τὸν κύριό του ἐκκλησιαστικὴ τάξη κατὰ τὴ χοροστασία παρευρέ-

10. «Σιφνιακά», 1 (1991), σελ. 37.

11. Νά σηκωθῆ = νά ἐνταφιασθῆ, νά κηδευθῆ.

12. «Σιφνιακά», ὁ.π., 38.

θησαν ἑπτὰ ἱερεῖς, δύο διάκονοι καὶ δύο ψάλτες μὲ ὄλα τὰ καθιερωμένα μιᾶς κηδεῖας κατὰ τὴν τάξη τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν¹³.

Μετὰ λοιπὸν τὸν θάνατό του κληρονόμοι του ἀπέμειναν ἡ ἡλικίας 14½ ἐτῶν θυγατέρα του, τὸ Μοσχουδάκι, καὶ ἡ δευτέρα σύζυγός του μὲ ἀποτέλεσμα ὅσα εἶχε ἀποφασίσει καὶ προγράψει ὁ γέρο-Μπάος τὸ 1808 νὰ τιναχθοῦν στὸν ἀέρα. Ὅμως, παρὰ τὰ τόσα δυσάρεστα γεγονότα πού ἐπέπεσαν στὴν οἰκογένεια, ἡ γιαγιά τῆς ὀρφανῆς, ἡ Κατερινιά, ἀξίωσε τότε, μὲ ἐπίκληση τῆς τοπικῆς συνήθειας, νὰ εἶναι ἐπίτροπος τῆς ἀνήλικης ἐγγονῆς της, προκειμένου νὰ ἔχει τὴ διαχείριση τῆς περιουσίας της μαζί μὲ τὸν ἄλλο γιό της, τὸν Πέτρο. Διέδωσε μάλιστα ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ἀσήμαντο περιουσιακὸ τμῆμα ἐπειδὴ «μὲ ἰδιαιτέρο συμφωνητικὸ τοῦ πατέρα της μὲ τὸν πατέρα του», ὁ Κωνσταντάκης εἶχε ἀποδεχθεῖ ὅτι, σὲ περίπτωση πού δὲν ἀποκτοῦσε ἄρρενα διάδοχό του, ὅσα τοῦ εἶχαν προικισθεῖ νὰ περιέρχονται, μὲ τὸν ἴδιο ὄρο, στὸν ἀδελφό του¹⁴. Φανέρωσε δηλαδὴ τὰ δυσνόητα τοῦ ἀβανταρίου τοῦ 1808, πού ἀναφέρθηκαν στὴν ἀρχή, καὶ τίς προθέσεις βέβαια τοῦ γέρο-Μπάου-συζύγου της πού, προφανῶς, εἶχε πρόθεση πλέον νὰ τηρήσει ἡ ἴδια καὶ ὁ δευτερότοκος γιός της Πέτρος.

Τίς προθέσεις τῆς Κατερινιάς ἀντελήφθησαν ἔγκαιρα οἱ συγγενεῖς τῆς μικρῆς Μοσχούς ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῆς μητέρας της, ἐκείνην τῶν Μάτσα, καὶ ἔσπευσαν νὰ ἀποτρέψουν τὰ σχεδιαζόμενα νυμφεύοντάς την μὲ ἐξαίρετον νέο, τὸν Ἀπόστολο Γρυπάρη, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται τὴν ἐπιτροπικὴ «προστασία» τῆς γιαγιάς της, ἀφοῦ προστάτη εἶχε πλέον τὸν σύζυγό της¹⁵. Κατόπιν τούτου τὰ πράγματα ἀκολούθησαν τὸν κανονικὸ δρόμο τους, ἐκείνον τῆς προσφυγῆς στὴ Δικαιοσύνη, τὴν ἀπόφαση τῆς ὁποίας ἔχομε δημοσιεύσει πρὸ χρόνων στὰ «Σιφνιακά», 1 (1991), 53-59.

13. Αὐτόθι, 39 ἐπ., ὅπου κατάλογος τῶν πραγμάτων πού ἔφερε μαζί του ὁ Κων. Μπάος, τὰ ἐξοδα ἐνταφιασμοῦ του κ.λπ.

14. Αὐτόθι, σελ. 16.

15. Αὐτόθι.

ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

Τοῦ

Ἐμμ. Ἀναστ. Νικολαΐδη

Συνυφασμένες μέ τή ζωή τοῦ νησιοῦ εἶναι καί οἱ συνάξεις, γιά νά ξεσκάνε οἱ ἄνθρωποι ἀπό τούς κόπους τῆς σκληρῆς ζήσης καί ἀπό τούς καημούς. Κινηματογράφος, θέατρο, τσίρκο καί ἄλλες εὐκαιρίες, σάν αὐτές πού ὑπάρχουν στίς πόλεις, δέν βρίσκονται στό νησί. Εὐκαιριακά καμιά μαθητική παράσταση, ἤ κάποιο θεατρομπουλούκι. Τελευταία, χάρις στό στάδιο τῆς Μαρούσας, διοργανώνονται καί χορευτικές καί ἀθλητικές ἐπιδείξεις. Αὐτά ὥστόσο πρόσφατα μαζί μέ τά ξενόφερτα «μπάρ». Μόνη λοιπόν δυνατότητα γιά νά ξεδίνουν οἱ ντόπιοι ἀπό τόν κάματο καί τίς σκοτοῦρες, τούς χειμερινούς κυρίως μῆνες, εἶναι, ἀκόμη καί σήμερα, οἱ συνάξεις. Στό πανηγύρι, στό γάμο, στά βαφτίσια, στό μάζεμμα τῆς σοδειᾶς καί τοῦ τρύγου, ἀλλά καί στήν κηδεία, τό μνημόσυνο, στήν Θεία Λειτουργία θά συγκεντρωθοῦν, θά κουβεντιάσουν καί ἀνάλογα θά πιοῦν, θά τραγουδήσουν, θά χορέψουν. Σ' αὐτές τίς συνάξεις δυό εἶναι τά κύρια πρόσωπα, ὁ ἱερέας καί ὁ μουσικός. Ὁ πρῶτος μέ τά λίγα, ἤ τά πολλά γραμματάκια του, πρόσθετα ἀπό τίς ἱεροπραξίες, εἶναι πρόθυμος γιά συμβουλές, γιά τά κάποια πολιτιστικά, γιά τό γράμμα στόν ξενητεμένο, γιά τόν ἔρανο, γιά τή βοήθεια στόν συνάνθρωπο. Γιά τίς ἄλλες περιπτώσεις ὁ μουσικός, πού μέ τ' ὄργανο καί τό τραγούδι του ἐκφράζει τή νοσταλγία, τόν πόθο, τήν ἐλπίδα, καί κάνει τόν κόσμο νά ξεχνᾷ τόν μόχθο, νά παίρνει μιάν ἀνάσα γιά νά μπορεῖ νά συνεχίσει τήν σκληρή του ζωή. Μιά ματιά στή συσσωρευμένη πέτρα στίς πεζοῦλες (τά λουριά) δίνει τό μέτρο τοῦ καθημερινοῦ ἐπίπονου ἀγώνα γιά τή ζήση.

Αὐτοδίδακτος ἤ, μαθητής κάποιου παλαιότερου, ὁ Σιφνιός μουσικός ἀποκτᾷ τήν ἱκανότητα χάρη στό κάποιο κρυφό ταλέντο του,

ἢ καί σάν διεξοδο ἀπό τόν καθημερινό του μόχθο. Μέ τό βιολί ἢ τό λαούτο, σάν τούς μεσαιωνικούς ὀργανοπαίχτες, προσπαθεῖ νά προσδώσει συγκίνηση καί κέφι στή σύναξη. Τό βασικό του ρεπερτόριο περιλαμβάνει τραγούδια τῆς προσφυγιᾶς, τῆς θάλασσας, τῆς ξενητιᾶς, τοῦ ἔρωτα, ἀλλά καί τοῦ καημοῦ καί τῆς πίκρας. Συνήθως τραγουδᾷ κιόλας, ἄν καί ὑπάρχουν καί ταγουδιστές μονιμότεροι ἢ εὐκαιριακοί. Ξεκινᾷ παίζοντας καί τραγουδώντας προσπαθώντας νά ὑποκινήσει στό ἀκροατήριο τήν προσοχή καί τή συμμετοχή του. Καί ὅταν αὐτό ἐπιτευχθεῖ, τότε ἀρχίζει ὁ μουσικός διάλογος. Ὁ ὀργανοπαίκτης παίζει, κάποιος ἢ κάποιοι ἀπό τή σύναξη ἀρχίζει νά τραγουδᾷ ἢ νά χορεύει. τό κέφι ἀνάβει, τό φιλοδώρημα δίνεται. πιά ζεστός τώρα ὁ μουσικός ἀποκρίνεται μέ τή δεξιότητά του, τό πείραγμά του, τόν στίχο του μέχρι νά φθάσουν στή μέθεξη. Τότε εἶναι πού θά παινέσουν τόν μουσικό νά ζήσει, νά τούς διασκεδάσει.

*«Παίξε Κόμη νά σ' ἀκούσω
πού 'σαι τῆς παρέας λούσο»,
ἢ
«Νά 'σαι πάντα δοξασμένος
καί στόν κόσμο τιμημένος»*

καί ἄλλα τέτοια παρόμοια παινετικά, πού ἀναφέρονται στίς πηγές πού μνημονεύονται παρακάτω.

Ἐκτός ἐξαιρέσεων οἱ Σιφνιοί ὀργανοπαίχτες παίζουν ἢ βιολί ἢ λαούτο. Ἄλλο ὄργανο, ὅπως συνηθίζεται σέ ἄλλα νησιά, π.χ. τσαμπούνα, σαντούρι, κάποιο κρουστό, δέν χρησιμοποιοῦν. Στόν πίνακα I ἀναγράφονται στοιχεῖα ἀπό τούς, μετά τό 1920, ὀργανοπαίχτες παρμένα ἀπό τά διάφορα πονήματα τοῦ Λαογράφου Ἀντωνίου Γ. Τρούλλου καί ἀπό ἄλλα (βλέπε τίς ἀναφορές). Στοιχεῖα γιά τούς μουσικούς δίνονται ἐπίσης στίς Σιφνεϊκές Ἐφημερίδες μετά ἀπό κάποιο γεγονός ὅπου συμμετεῖχαν καί ὀργανοπαίχτες, ἢ στόν ἐπικήδειό τους ὅταν κάποιος ἀπό αὐτούς ἀποδημεῖ. Τυπική τέτοια περίπτωση εἶναι τά ὠραῖα πού ἀναφέρθηκαν ἀπό τόν Ἀρχιμανδρίτη Φιλάρετο Βιτάλη, ἀπό τόν Ἀρχιερατικό Ἐπίτροπο Πρωτοπρεσβύτερο Νικόλαο Μαυρογιάννη, ἀπό τόν Ν. Καλαμάρη, ἀπό τόν Μιλτ. Χανούτσο, ἀπό τήν Κατερίνα Λουκατάρη καί ἄλλους στήν κηδεῖα τοῦ δεξιότηχη βιολιτζή Γιάννη Κόμη ἢ Νόνικου ὅπως ἦταν τό παρράνομι του, (βλέπε «Σιφναϊκά Νέα», Ἀπρίλιος 2000).

Στόν Πίνακα II ἀναγράφονται οἱ τίτλοι κάποιων τραγουδιῶν τοῦ ρεπερτορίου τῶν ὀργανοπαικτῶν καθῶς καί τά στιχάκια ἀπό μερι-

κά από αυτά, ο δημιουργός των οποίων είναι συνήθως άγνωστος, όπως και στα δημοτικά τραγούδια. Άλλωστε στίχος και τραγούδι ξεπηδούν αυθόρμητα από την ψυχή του λαού μας για να εκφράσουν καημούς, χαρές ή λύπες χωρίς απαιτήσεις προβολής. Ειδικότερα οι Σιφνιοί τό στιχοπλόκημα τό έχουν στό αίμα τους και εύκολα σκαρώνουν ποιηματάκια για κάθε περίσταση. Οί Σιφνείικες έφημερίδες είναι γεμάτες από αυτά, όπως εύκολα και αυθόρμητα τά ξεφουρνίζουν σέ γάμους, σέ γιορτές, σέ συνάξεις. Για νά μή χαθοῦν αυτά τά ώραία δείγματα του λαϊκού μας πολιτισμού, έγιναν διάφορες ήχογραφήσεις των τραγουδιών. Περισσότερο γνωστές είναι:

Α'. Τό 1930 στήν Άθήνα από τήν Μέλπω Μερλιέ.

Β'. Τό 1961 στήν Άθήνα από τόν Μᾶρκο Δραγούμη.

Γ'. Τό 1971 στή Σίφνο από τήν Δέσποινα Μαζαράκη.

Δ'. Τό 1982 στή Σίφνο από συνεργείο τής ΕΡΤ υπό τήν διεύθυνση τής μουσικολόγου Φεβρωνίας Ρεβύθη και μέ πρωτοβουλία του Μανώλη Κορρέ.

Ε'. Τό 1998 στή Σίφνο από τόν Θανάση Μωραΐτη.

Στ'. Κατά καιρούς μέ ήχογραφήσεις σέ δίσκους και κασέτες από τό «Τρίο Ξανθάκη», (Αντώνη & Γεώργιο και τήν τραγουδίστρια αδελφή τους Μαρία Ξανθάκη).

Στό ρεπερτόριο περιλαμβάνονται και τραγούδια Μικρασιατικής προέλευσης (Συλιβριανός, Θεραπειανός, Σμυρνείικος) προσαρμοσμένα στό σιφνείο, δείγμα τής συνοχής του Έλληνισμού αλλά και του καημού τής προσφυγιάς. Περισσότερα γι' αυτή τή λαϊκή ποίηση αναφέρονται στίς πηγές, παρακάτω.

Ένώ όργανοπαΐκτες υπάρχουν σάν τάξη στό νησί, δέν συμβαίνει τό ίδιο μέ τούς τραγουδιστές γιατί όπως προαναφέρθηκε οί ίδιοι οί όργανοπαΐκτες τραγουδοῦν συνοδεύοντας τό όργανό τους. Έξαίρεση αποτέλεσε ή Μαρία Ξανθάκη πού μαζί μέ τά δυό της αδελφια είχαν συγκροτήσει τό λεγόμενο «Τρίο Ξανθάκη». Οί άλλοι τραγουδιστές είναι εύκαιριακοί και τραγουδοῦν όταν παρευρίσκονται στή σύναξη για τό κέφι τής παρέας. Τέτοιοι γνωστοί στους νεώτερους χρόνους είναι:

1. Η Κατερίνα Συνοδινοῦ πού συντηροῦσε μέ τόν άνδρα της τό Μοναστήρι τής Χρυσοπηγής. Πέθανε στό 1995.

2. Ο Βασίλης Γεωργούλης από τόν Άη Λουκά μέ χαρισματική φωνή, γνωστός στό γλέντια του νησιού (1927-).

3. Ο Κώστας Πανώριος από τά Έξάμπελα. Τραγουδοῦσε κι' αυτός στό γλέντια του νησιού (1928-).

4. Ο Νίκος Ατσόνιος (Προυνίδης) συνταξιούχος ναυτικός, καλήφωνος έρμηνεύει με ιδιαίτερο τρόπο, όπως οι παλιοί, τά σιφνείικα τραγούδια (1940-).

Στό Παράρτημα ΙΙΙ περιλαμβάνονται φωτογραφίες μερικῶν μουσικῶν τῆς Σίφνου.

ΠΗΓΕΣ:

α'. Γιά τούς μουσικούς

1. Ο Σιφνείικος γάμος μέ τά τραγούδια καί τ' ανέκδοτά του, Άντώνη Γ. Τρούλλου, Άθήνα 1999.
2. Παραδοσιακά έπαγγέλματα στή Σίφνο, άλλοτε καί τώρα. Κέντρο Έπαγγελματικῆς Κατάρτησης Κυκλάδων, Σίφνος 2001.
3. Στοιχεῖα ἀπό τόν ὀργανοπαίκτη Άπόστολο Άρμελενιό.

β'. Γιά τό ρεπερτόριο τῶν τραγουδιῶν

1. Άντώνη Γ. Τρούλλου. Τά λαϊκά χορευτικά τραγούδια τῆς Σίφνου, 1960.
2. Άντώνη Γ. Τρούλλου. Τραγούδια τῆς Άποκριᾶς καί τῆς κούνιας, Πειραιᾶς 1982.
3. Νικολάου Γ. Σταφυλοπάτη. Τά λαϊκά τραγούδια καί τά κάλαντα τῆς Σίφνου (1829-1980), λαογραφική μελέτη, Έλληνικά Γράμματα, Άθήνα 1997.
4. Τραγούδια τῆς Σίφνου, Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν - Φίλοι Μουσικοῦ Λαογραφικοῦ Άρχείου Μέλπωσ Μερλιέ, μέ CD καί κείμενα.

**ΠΙΝΑΚΑΣ Ι.
ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ, Α΄ ΒΙΟΛΙΤΖΗΔΕΣ**

ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ

Όνοματεπώνυμον	Όνομα Πατρός	Προσωνύμιο	Έπάγγελμα	Άλλα Στοιχεία
ΑΝΤΙΛΑΒΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Νικόλαος		μουσικός	Άρτεμώνας 1888-1947
ΑΝΤΙΛΑΒΗΣ ΝΙΚΟΛ.		Μπαταργιάς	μουσικός	Άρτεμώνας
ΑΡΜΕΛΕΝΙΟΣ ΑΠΟΣΤ.	Γεώργιος		σιδεράς	Έξάμπελα 1926-
ΑΡΜΕΛΕΝΙΟΣ ΓΕΩΡΓ.	Άπόστολος	Γιώργαρος	Έργάτης	
ΒΑΛΑΡΙΣΤΟΣ ΝΙΚΟΛ.			κουρέας	Άπολλωνία
ΒΑΦΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	Ίάκωβος		καλ/πλέκτης	Άπολλωνία
ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜ.				1901-1953
ΓΑΪΤΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ		Γαϊτάς	κουρέας	Έξάμπελα
ΔΕΠΑΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ		Παχιό	κουρέας	Άρτεμώνας
ΔΕΠΑΣΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡ.		Καμανάκι	άγρότης	Άρτεμώνας
ΚΟΜΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ		Μουγάδης	οικοδόμος	Άρτεμώνας 1921-1998
ΚΟΜΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ		Ματαρά- γκας	κουρέας	Καταβατή
ΚΟΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Γεώργιος	Ράφτης	ράφτης	Κ. Πετάλι
ΚΟΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Ευάγγελος	Νόνικος	μαραγκός	Άπολλωνία
ΚΟΜΗΣ ΜΑΝΟΛΗΣ		Τράος	άγρότης	Κ. Πετάλι
ΛΕΜΟΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ		Πισσίτης	άγρότης	Κ. Πετάλι
ΛΟΥΚΑΤΑΡΗΣ ΚΩΝ.				Άρτεμώνα
ΝΙΚΗΦΟΡΑΚΗΣ		Σκλούλι		Π. Πετάλι
ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝ.	Νικόλαος			Καταβατή
ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Δημήτριος	Κουτσουνάς		Καταβατή
ΣΥΡΙΓΟΣ ΜΑΝΟΛΗΣ				Κάστρο
ΤΡΙΧΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ			μαραγκός	Άρτεμώνα
ΤΡΙΧΑΣ ΦΡΑΝΤΣΕΣΚ.			μαραγκός	Άρτεμώνα
ΤΣΟΧΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ				Κ. Πετάλι
ΤΣΟΧΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ		Βιολάτορας	άγγειοπλά- στης	Κ. Πετάλι

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΔΗΜΗΤΡ.	Αντώνιος	Βιολάς	Κατα- σκευαστής όργάνων	Απολλωνία
ΧΕΙΜΩΝΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ		Γαϊτά		Έξάμπελα
ΧΡΥΣΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ		Σουρτασίφης	άγγειοπλά- στης	Άρτεμώνας

ΝΕΩΤΕΡΟΙ

ΑΓΙΟΥΤΑΝΤΗΣ ΠΑΝΤ.				
ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ ΚΩΝ.	Ίωάννης		όδοντοτεχνί- της	Π. Πετάλι 1974-
ΠΟΔΕΝΕΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Αντώνιος		μαραγκός	Απολλωνία
ΡΑΒΙΟΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ			άγγειοπλά- στης	Άρτεμώνας
ΣΥΡΙΓΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤ.	Αντώνιος		ιέρεας	Κάστρο
ΣΥΡΙΓΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ				Κάστρο

Β' ΛΑΟΥΤΙΕΡΙΔΕΣ

ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ

Όνοματεπώνυμον	Όνομα πατρός	Προσωνό- μιο	Έπάγγελμα	Άλλα στοιχεία
ΑΒΡΑΝΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛ.				Έξάμπελα
ΑΒΡΑΝΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ				Έλεήμονας
ΓΑΛΙΦΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ			κουρέας	Έξάμπελα 1916-
ΓΑΛΙΦΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Απόστολος	Κολό	εργάτης	Κ. Πετάλι
ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ ΧΡΥΣΟΓΕΛΟΣ	Κων/νος	Χρυσό	εργάτης	Άη Λούκας
ΚΑΡΑΒΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Σωκράτης		οικοδόμος	Έξάμπελα 1932-
ΚΟΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	Έμμανουήλ	Τράος	ράφτης	Απολλωνία
ΚΟΡΑΚΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝ			εργάτης	Π. Πετάλι
ΛΕΜΟΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ			εργάτης	Κ. Πετάλι
ΛΟΥΚΑΤΑΡΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡ.				Άρτεμώνας
ΛΟΥΚΑΤΑΡΗΣ ΕΜΜΑΝ.			καφετζής	Άρτεμώνας
ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ ΝΙΚΟΛ.				Π. Πετάλι

ΜΑΓΓΑΝΙΕΡΗΣ ΝΙΚΟΛ.				Έλεήμονας
ΜΑΣΤΡΟΚΑΛΟΣ ΓΕΩΡΓ.				Κ. Πετάλι
ΜΠΟΥΡΗΣ ΜΙΧΑΗΛ		Βασίλισσα	μυλωνάς	Καταβατή
ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓ.	Νικόλαος			

ΝΕΩΤΕΡΟΙ

ΑΒΡΑΝΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ				
ΑΤΣΟΝΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Ίωάννης	Μπαϊράμης	ἀγγειοπλά- στης	
ΔΕΠΑΣΤΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ				Άρτεμώνας
ΔΕΠΑΣΤΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ				Άρτεμώνας
ΛΕΜΠΕΣΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ				Κ. Πετάλι
ΛΕΜΠΕΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ				Έξάμπελα
ΜΕΝΕΓΑΚΗΣ ΛΕΩΝΙΔ.	Νικόλαος		ήλεκτρολόγος	Έλεήμονας
ΡΑΦΕΛΕΤΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ			ήλεκτρολόγος	
ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ ΝΙΚΟΛ.	Ίωάννης		οικοδόμος	

Στόν γάμο τοῦ (μετά παπᾶ) Δημήτρη Διαμαντή καί Οὐρανίας Σκλάβαινα
(1971)

ΠΙΝΑΚΑΣ Π. ΛΑΪΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

[Πηγή: 1. Λαογραφικό αρχείο Μέλπωσ Μερλιέ, &
2. Αρχείο Νόνικου (Κόμη Ίωάννη τοῦ Εὐαγγέλου)]

1. Ἄι(ν) Ἥγιας, (ἀργός συρτός)
2. Νύφη μου Καλορίζικη, (τοῦ τραπεζιοῦ)
3. Στράτα μου Χερρόνησος, (ἀργός συρτός)
4. Τῆς Τριανταφυλλιᾶς τὰ φύλλα, (γρήγορος συρτός)
5. Ἡ Τρεχαντήρα, (Συρτός νησιώτικος)
7. Μανώλαρος, (γρήγορος συρτός)
8. Παριανεῖκος, (ἀργός συρτός)
9. Τό Ἄρμιδάκι
10. Στὴν Ἁγιά Μαρκέλλα, (γρήγορος συρτός)
11. Σμυρνεῖκος, (ἀργός συρτός)
12. Βάρκα θέλω ν' ἀρματώσω, (γρήγορος συρτός)
13. Τραγούδι τοῦ δρόμου
14. Γαμήλιο μάρς, (ὄργανικό)
15. Κάλαντα τῆς Πρωτοχροनिᾶς
16. Ἀποκριάτικος
17. Μοιρολόγι τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς
18. Μυλοποταμίτισσα, (ἀργός συρτός)
19. Θεραπιανός, (ἀργός συρτός)
20. Τό Ἄερί
21. Μάρς τοῦ κουμπάρου, (ὄργανικό)
22. Καναράκι, (ἀργός συρτός)
23. Μῆλα-Μῆλα, (γρήγορος συρτός)
24. Ἀκρίδα, (ἀργός συρτός)
25. Κότερος
26. Τρίγλος ἢ Μπουγάτσας
27. Συλιβριανός
28. Σουλτανῆς
29. Πολίτικος μπάλος
30. Μακινάδα τοῦ γαμπροῦ
31. Βουρνοβαλιά
32. Μ' ἔκαψες γειτόνισσα
33. 45 λεμονιές
34. Στάμπα

ΣΤΙΧΟΙ ΜΕΡΙΚΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

Ἄι (N) Ἑγιάς (ἀργός συρτός)

Ἄι (ν) Ἑγιά πού δέχεσαι βροχάς καί τρικυμίας,
Δέξου τούς ἀναστεναγμούς τῆς μαύρης μου καρδιάς
(τσάκισμα)

Ἀνάθεμά τα καί τά δυό,

Τόν ἔρχομό καί τό φευγιό.

Ἄν θές προφήτ' Ἡλία μου ν' ἀνάβγω τά κεριά σου,
νά μοῦ φυλάς τήν πέρδικα πού 'ναι στή γειτονιά σου.

Νύφη μου καλορίζικη (του τραπεζιοῦ)

Νύφη μου καλορίζικη νά ζήσεις νά γεράσεις,
νά σ' ἀξιώσει ὁ Θεός τρισέγγονα νά πιάσεις.

Τῆς τριανταφυλλιᾶς τά φύλλα (γρήγορος συρτός)

Τῆς τριανταφυλλιᾶς τά φύλλα θά τά κάνω φορεσιά,
θά τά βάλω νά περάσω νά σοῦ κάψω τήν καρδιά.

Ἔλα κοντά κοντούλα μου,

νά γειάνεις τήν καρδούλα μου.

Ἔλα κοντά, δέν ἔρχομαι,

εἶμαι μικρός καί ντρέπομαι.

Ἀπό τά γλυκά σου μάτια, τρέχει ἀθάνατο νερό,

καί σοῦ ζήτησα λιγάκι καί δέν μούδωκες νά πιῶ

Ἔλα κοντά κοντούλα μου (κ.λπ.)

Ἡ Τρεχαντήρα (συρτός νησιώτικος)

Τήν τρεχαντήρα μου πουλῶ μέ τήν ἀρματωσιά της,
γιατί ποτέ δέν μοῦ ἔδωσε νά πιάσω τά λεφτά της.

Βρέ βίρα μιά, κι' ἄλλη μιά,

βρέ βίρα δυό, κι' ἄλλες δυό,

Γιαλέλι σ' ἀγαπῶ.

Μπουχτίσαμε τήν τράτα μας, φάγαμε τά λεφτά μας,

κι' οὔτε παράς δέν ἔμεινε νά πᾶμε στά παιδιά μας,

βρέ βίρα μιά κ.λπ.

Ὅλημερίς στή θάλασσα, ὅλημερίς στό κῦμα,

καί νά μέ τρώει ὁ ἄνεμος, ὁ δυστυχής τί κρῖμα,

βρέ βίρα μιά κ.λπ.

Μανώλαρος (γρήγορος συρτός)

Ψηλά τήν κτίζεις τή φωλιά καί θά λυγίσει ό κλώνος,
καί θά πετάξει τό πουλί, νά σοῦ 'πόμειν' ό πόνος.

Μανώλαρε καί Μανωλιό,
πρίμο τόν ἔχεις τόν καιρό.

Πῆρ' ό βοριάς τήν μπέρτα σου καί φάνηκ' ό λαιμός σου,
καί φάνηκ' ή δαγκωματιά πού 'χεις στό μάγουλό σου.

Μανώλαρε, Μανώλαρε,
πῆρ' ό βοριάς καί μόλαρε.

Παριανέϊκος (ἀργός συρτός)

Καμένα χρόνια καί καιροί, πού 'σαστε περασμένα,
γυρίστε πίσω μιά φορά, χαρούμενα γιά μένα.

Ὁραία πού περάσαμε, στοῦ ἔρωτα τή στράτα.
Εὐτυχισμένο παρελθόν, εὐτυχισμένα νιάτα.

Τό Ἄρμιδάκι

Πῆρα τό ἄρμιδάκι μου,
καί τό καλαμιδάκι μου.
Ἄχ! Καί πάγω νά ψαρέψω,
μαῦρα μάτια νά γυρέψω.

Ρίχνω τήν πρώτ' μ' ἄρμιδιά,
ἔλα Χριστέ καί Παναγιά,
ἄχ! Καί πιάνω 'νά ψαράκι,
κόκκινο σάν μπαρμπουνάκι.

Καί σκίζω τήν κοιλίτσα του,
καημό πού 'χει ή καρδίτσα του,
κι' εἶχε μέσα τρεῖς κοπέλες,
καί οἱ τρεῖς μαρμαροτρέλες.

Ἡ μιά 'ταν ἀπ' τό Γαλατά,
βάστα τό νοῦ μου δυνατά,

καί ή ἄλλη ἀπ' τό Νιοχώρι,
τοῦ Χατζησταυράκ' ή κόρη.

Κι' ή τρίτη ή μικρότερη,
ἦτανε πιά μ'ορφότερη,
μά 'τανε κι' ἀπό τήν Πόλη,
πού τήν ἀγαποῦσαν ὅλοι.

Μά τήν ἀγάπησα κι' ἐγώ,
νά τῆνε πάρω δέν μπορῶ,
ἄχ! τό σπίτι της δέν ξέρω,
γιά νά πάγω νά τήν εὔρω.

Ἡπῆρα τό στρατί-στρατί,
ἀγάπη μου ξεχωριστή,
ἄχ! Στρατί τό μονοπάτι,
βάσανα πού τά 'χει ή ἀγάπη.

Στήν Ἁγιά Μαρκέλλα (γρήγορος συρτός)

Στήν Ἁγιά Μαρκέλλα μέσ στον ποταμό,
ἐκειδά τήν εἶδα τή νιά πού ἀγαπῶ.
Μιά φορά στ' ἀμπέλι, δυό στό μαγειριό,
τρεις στή καμαρούλα ποῦμαστε τά δυό.

[Μή μέ δέρνεις μάνα μέ τό σίδερο,
ἐγώ θά τότε πάρω τόν τσαχπίναρο].

Σμυρνείικος (ἀργός συρτός)

Ὁ ἄνθρωπος ὁ μερακλῆς,
βρέ ἀμάν, ἀμάν, ἀμάνι,
δέν πρέπει νά πεθαίνει.

Καί προπαντός στή Σίφνο μας,
βρέ ἀμάν, ἀμάν,
δέν πρέπει νά πεθαίνει,
πού εἶναι μετρημένοι.

Βάρκα θέλω ν' ἀρματώσω (γρήγορος συρτός)

Ἄρμενάκι ἴμαι κυρά μου- ἀρμενά,
πάρε με ἀμάν, ἀμάν.
Ἄνοιξε τίς δυό σου ἀγκάλες- ἄνοιξε,
μέσ στή μέση βάλε με.

Βάρκα θέλω ν' ἀρματώσω- βάρκα θέλω,
μέ σαρανταδυό κουπιά,
μέ σαράντα παληκάρια- μέ σαρά,
νά σέ κλέψω μιά βραδιά.

Μυλοποταμίτισσα
(ἀργός συρτός)

Μιά μυλοποταμίτισσα μου,
τάκανε τά μάγια,
καί μου 'πε πώς δέ γένω πιά,
πέσω δέν πέσω στ' Ἄγια.

Κακούργα δολοφόνισσα,
γιά λύσε μου τά μάγια,
καί μή μέ φέρεις σέ στιγμή,
γιά νά προσπέσω στ' Ἄγια.

Τραγούδι τοῦ δρόμου

Ἀνεβαίνω, κατεβαίνω- ἄ...
ἀμάν, ἀμάν, ἀμανέ,
κρίμα τ' ἀνεβάσματα.
Τήν ἀγάπη μου δέν βλέπω, -την...
κρίμα' ν τ' ἀνεβάσματα,
κι' ἀρχινῶ τά κλάματα.

Στοῦ βοριά τό μπαλκονάκι, -στοῦ...
ἀμάν, ἀμάν, ἀμανέ,
στρῶσε μου νά κοιμηθῶ,
βάλε μου γιά προσκεφάλι -βά...
στρῶσε μου νά κοιμηθῶ,
τά μπρατσάκια σου τά δυό.

Τσάκισμα: Ἔλα νά σέ φιλήσω,
καί φίλα με κι' ἐσύ,
καί σάν τό μαρτυρήσω,
μαρτύρα το κι' ἐσύ.

Ἀπό τά γλυκά σου μάτια-α...
ἀμάν. ἀμάν, ἀμανέ,
τρέχει ἀθάνατο νερό,
καί σου ζήτησα λιγάκι-καί...
τρέχει ἀθάνατο νερό,
καί δέν μου 'δωσες νά πιῶ.

Κάλαντα Πρωτοχρονιάς

Ἀπόφε εἶν' ἀρχιμενιά,
πού καλιαντοῦνε τά παιδιά,
Καί γυρίζουν πόρτα-πόρτα,
στή δική σου ἤρθα πρῶτα.

Μιά πενταρίτσα σοῦ ζητῶ,
καί κάθομαι καί ξεφυχτῶ,
καί τό λάρυγγά μου βγάζω,
τήν Πρωτοχρονιά νά ψάλλω.
Κι' ἂν δέν τήν ἔχετε κι' αὐτή
τσακώσετέ μ' ἀπό τ' αὐτί
δυό καρυδάκια μόνο
καλά νά 'στέ καί τοῦ χρόνου.

Θεραπειανός

(βρ' ἔλα) Σίφνο μας ὄμο...
ὦχ! Ἀμάν, ἀμάν, ἀμάνι,
(καλέ) Σίφνο μας ὄμορφο
νησί,
ἀμάνι, ἀμάν, ἀμάν, ἀμάνι,
μέ τίς ὠραῖοι τόποι,

(ἔλα) πού τ' ὄνομά σου,
ὦχ! Ἀμάν, ἀμάν, ἀμάνι,
(καλέ) πού τ' ὄνομά σου
γράφτηκε,
ἀμάνι, μέ τίς ὠραῖοι τόποι,
σέ ὄλη τήν Εὐρώπη.

Στράτα μου Χερρόνησος

Στράτα μου τῆς Χερρόνησος
χῶμα κοσκιμισμένο
ἐσύ κρατεῖς τόν Ἄγγελέ
κι' ἐγώ τόν ἀνιμένω (1)
καλέ ἦντα γίνηκε κι' ἀργεῖ
τ' ἀστρί πού βγαίνει τήν αὐγή;

Στράτα μου τοῦ Καλαμπελά (2)
τρίστρατο τῶ Μαγγάνω (2)
καί μπρόβαρμα τ' Ἄη Μηνᾶ (2)
κι' ἄς πέσω νά πεθάνω.
Ἔλα πού νά μὴν τήν εὐρεῖς
τή στράτα νάρχης νά μέ δεῖς.

Μέσα στό ξερολάγκαδο
θά πά(ω) νά στήσω τέντα
γιά νά περνᾶ ὁ Ἄγγελές
νά πιάνωμε κουβέντα.
Ἔλα νά δεῖς κι' ἦντα νά δεῖς
κορμάκι πού τό τυραννεῖς!

Στίς Πυροβόλοι (2) σά θά βγῶ
καί πίσω τοῦ Γιαβρούχα (2)
μοῦ φεύγουνε τά βάσανα
καί οἱ καῦμοί ὀπούχα.
Μπρόβαλε σύ- μπρόβαλε σύ
μπρόβαλ' ἀγάπη μου χρυσή!

Ὁ Ἄγγελές ἡμπρόβαλε (3)
στοῦ Τρουλλακιοῦ τήν πόρτα
κι' ἤσῆκωνε στόν ὦμο του
ἓνα τσουβάλι χόρτα.
Χαράκια (4) καί ἀγδονησιά (5)
Τοῦ Τρουλλακιοῦ τοποθεσιά.
Ὅλο ἀπό τόν παραστημό (6)
μέ βάζουν καί θερίτζω
γιά νά μέ δέρνει ὁ ἄνεμος
κι' ὁ ἥλιος νά μαυρίτζω.
Πίσω στ' ἀβέντου τό λουρί (7)
θερίτζει τό κερά φλουρί.

Σάν ἀγελάδα κόκκινη
κι' ἀλλαξοτριχισμένη (8)
μοῦ φαίνεσαι τήν Κυριακή
μόν' εἶσαι στολισμένη.
Ἔλα νά πᾶμε κεῖ πού λές
πού κάνουν τά πουλιά φωλιές.

Πάρε δύο κοντολάμπαδα (9)
κι' ἓνα ριάκι (10) λάδι
κι' ἔλα τό Σαββατοβραδύ
Νά μ' εὐρεῖς στό Σελλάδι (2).
Γιά μπρόβαλε- γιά μπρόβαλε (11)
κι' ὁ νοῦς μου σέ καλόβαλε (12)

Ἑρμηνεία λέξεων

(1) περιμένω, (2) τοπωνύμιο, (3) φάνηκε, (4) σκαλάκια, (5) σκάλες, (6) ἄκρη κτήματος, (7) στενό χωράφι, (8) παραλλαγή τῆς λέξης καλοτριχισμένη, (9) μικρές χοντρές λαμπάδες, (10) μπουκαλάκι, (11) ἔλα, (12) μελέτησε-πεθύμησε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ.
ΦΩΤΟΓΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Ο Δημήτριος Βλαχόπουλος,
Αθήνα 1930.

Γιώαννης Άντιλαβής, Αθήνα 1930.

Ό Αντώνης Κόμης ή Μουγάδης (βιολί) με τόν Νικόλαο Γαλίφο (λαούτο),
Σίφνος περίπου τό 1950.

Ό Γιάννης Κόμης ή Ράφτης (βιολί) με τόν Γιάννη Γαλίφο (λαούτο). 1945.

Ὁ Γιάννης Κόμης τοῦ Εὐαγγέλου ἢ Νόνικος (1913-2000) ἓνας ἀπό τούς καλλίτερους βιολιτζῆδες τῆς Σίφνου, πού τό δοξάρι ἔκανε τούς ἀκροατές νά συγκινοῦνται μέχρι τά τρίςβαθά τους. «Αὐθεντικό μουσικό, μοναδικό ἐκτελεστή τοῦ σιφνέικου σκοποῦ, ...πού μέ τό πηγαῖο τάλαντό του ὑπηρετήσε τόν πολιτισμό τοῦ νησιοῦ καί ἀνανέωσε τήν παράδοση». Ἔτσι τόν χαρακτήρισαν κι' αὐτά του τά προσόντα ἐξέφρασε στήν κηδεῖα του, τόν Ἀπρίλιο τοῦ 2000, ὁ Ἀπόστολος Σταυριανός ὅταν τοῦ τραγούδησε:

Ἐάν θά βγεῖ καμιά φορά,
ὁ ἥλιος ἀπ' τή Δύση,
ὄργανοπαίκτης θά βρεθεῖ,
νά σ' ἀντικαταστήσει.

Ἐφυγες φίλε μου καλέ,
δέν θά σέ ξανακούσω
πού ἦσουν πρῶτος στό βιολί,
καί τῆς παρέας λούσο.

Παρόμοια, πολύ εὐστοχα, τόν τίμησε κι ἡ Φλώρα Γεωργούλη λέγοντάς του,

Κλαίω καί σ' ἀποχαιρετῶ,
μά μέσ' ἀπ' τή σιγή σου,
θ' ἀκούω τόν ἀπόηχο,
πού εἶχε τό βιολί σου.

Μέ τούς γλεντζέδες τούς παλιούς,
ὅταν συναντηθεῖτε,
ρίξε τοῦ Χάρου μιά λυριά,
ἴσως ἀναστηθεῖτε.

Αὐτή ἡ τιμή στόν συγκεκριμένο ἀποδεικνύει ὄχι μόνο τήν ἐκτίμηση τῶν Σιφνιῶν γιά τούς μουσικούς τους, ἀλλά καί τήν ιδιαίτερη θέση πού κατέχουν ἐπάξια οἱ ὄργανοπαίκτες στά δρώμενα τοῦ νησιοῦ.

Άπό άριστερά ό Βασίλης Γεωργούλης, παλιός τραγουδιστής, μέ τούς νεώτερους, Κώστα Γεωργούλη (βιολί) καί Γιώργο Άτσόνιο (Λαούτο), Σίφνος 1998.

Άπό άριστερά, ό Βασίλης Γεωργούλης (τραγούδι), ό Νικόλαος Άτσόνιος ή Προυνίδης (τραγούδι), ό Άπόστολος Άρμελενιός (βιολί), ό Γιάννης Κάραβος (λαούτο) καί ό Γιάννης Γαλίφος (λαούτο) άπό μιά ήχογράφηση στή Σίφνο τό 1998.

«ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΙΦΝΟΥ
ΥΠΟ ΙΑΤΡΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ»

[1853]

Σημείωση

Στή Συλλογή παλαιῶν ἡμερησίων, προεκλογικῶν φυλλαδίων, ἔντυπων ποιητικῶν βιβλιαρίων καί ἄλλου σχετικοῦ ὕλικου ἀπό δωρεά τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου φίλου μας Νικολάου Ἀπ. Μπάου [βλ. σχετικῶς τὰ «Σιφνιακά», 14 (2006), 43 ἐπ.] διατηρεῖται καί ἓνα φυλλάδιο (χειρόγραφο) διαστάσεων 20½x14, σελ. 14. Στήν τρίτη σελίδα ἀναγράφεται: «Σύντομος περιγραφή τῆς Νήσου Σίφνου ἰατρικῶς θεωρουμένη ὑπό τοῦ ἐξόχου καί εὐήθους Λάμπρου Ν. Ἀπέργη, Τηνίου, ἰατροῦ τοῦ συρμοῦ». Ἀπό τή σελ. 5 ἀρχίζει ἡ ἔκθεση - «Σύντομη περιγραφή τῆς Νήσου Σίφνου ὑπό ἰατρικὴν ἔποψιν» στήν ὁποία καταγράφονται λεπτομερῶς ὅσα συνήτησε ἰατρικῶς στό νησί ἐπί ἑπτὰ ὀλοκλήρους μῆνες πού παρέμεινε ἐκεῖ (Νοέμβριος 1852 - Ἰούνιος 1853) ἀσκώντας τήν Ἰατρική του, ὁ Ἀπέργης, ἡλικίας τότε 25 ἐτῶν (ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος). Καταγράφει λεπτομερῶς σημαντικόν ἀριθμό ἀσθενειῶν πού ταλαιπωροῦσαν τοὺς κατοίκους τῆς Σίφνου, ἀνερχομένους σέ 6.000 περίπου, κατά τόν ἴδιο, ἀλλά καί τοὺς λόγους-αἰτίες ἐμφάνισής τους, κατά τήν κρίση του. Ἐντυπωσιάζουν οἱ περιγραφές δύσκολων τοκετῶν ἀλλά καί οἱ ἐπεμβάσεις του γιά τήν πρέπουσα ἔκβασή τους.

«Σύντομος περιγραφή τῆς νήσου Σίφνου
ὑπό ἰατρικὴν ἔποψιν

Ἡ ΣΙΦΝΟΣ εἶναι μία ἐκ τῶν Κυκλάδων νήσων ὑπαγομένη εἰς τήν ἐπαρχίαν τῆς Μήλου· περιέχει ἑπτὰ χωρία, τό Κάστρον, ἐπί Τουρκίας πρωτεύουσαν τῆς νήσου, τήν Ἀπολλωνίαν (Σταυρί) ἔδραν τοῦ δήμου· τόν Ἀρτεμῶνα, τήν Καταβατήν, τὰ Ἐξάμπελα, τό Ἄνω καί

Κάτω Πετάλιον. Συνίσταται δέ ἅπας ὁ δῆμος οὗτος ἐκ κατοίκων ἕξ περίπου χιλιάδων καί εἰς ἑπτὰ μήνας (δηλονότι ἀπό τόν Νοέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους μέχρι τοῦ Ἰουνίου) καθ' οὓς διέτριψα εἰς τήν νῆσον ταύτην ἐσυνάντησα (;) νοσήματα, ὧν ἐπελήφθην τήν θεραπείαν, τὰ ἀκόλουθα· πνευμονίας καθαρᾶς τέσσαρας, κοκίτας βήχας ὑπέρ τούς τριάκοντα, πυρετιώντας εἰκοσιδύο, φυματώσεις τοῦ πνεύμονος δεκαεννέα, ὑστερισμούς δύο, βουβωνοκήλας τρεῖς εἰς γυναίκας καί μίαν εἰς ἄνδρα, ρευματισμούς ὀξείς τόν ἀριθμόν δύο, ἀπόστημα τοῦ ἥπατος ἓν, δυσκοιλιότητος ἐμμόνουσ πλείστας, κοπράνων ἐπίσχεσιν μίαν, δυστοκίας τρεῖς, ἐρυσσιπέλατα δύο, ἐπιληψίαν μίαν, πνευμονίαν μετὰ διαλείποντος πυρετοῦ μίαν, παραφύμωσιν μίαν, μητροραγίας τέσσαρας, παρορυχίας δύο, ὄσφυακοσπονδυλοαθροκάκην (malatie de poth) μίαν, κωλικόν ἓνα, αἱματοκήλην μίαν, καταρράχτας τρεῖς, χλωρώσεις ἀναριθμήτους καί χαράδας 10.

Τῶν χωρίων ὅμως ἕκαστον ἔχει ἕδραν ἰδίων νοσημάτων. Καί εἰς μέν τό Κάστρον συνηθεστέρα εἶναι ἡ πνευμονική φυματώσις, αἱ χοιράδες, αἱ δυστοκίαι καί τὰ καρδιακά νοσήματα. Εἰς τήν Ἀπολλωνίαν καί τόν Ἄρτεμωνα αἱ φλεγμοναί καί ἰδίως αἱ τοῦ θώρακος, οἱ πυρετοί, αἱ καρδαλγίαι τοῦ στομάχου, αἱ κῆλαι τῶν γυναικῶν, αἱ χλωρώσεις, ὁ κοκκίτης βήξ, οἱ καταρράχται τοῦ ὀφθαλμοῦ καί τὰ κολπώδη τῆς ρινός συρίγγια. Εἰς δέ τὰ Ἐξάμπελα αἱ χλωρώσεις, οἱ πυρετοί, αἱ μητροραγίαι καί αἱ φλεγμόνες. Γενικόν δέ καθ' ἀπάσας τάς τῆς Σίφνου νεάνιδας νόσημα εἶναι ἡ χλώρωσις ὑπό τήν καθαρᾶν τῆς λέξεως σημασίαν· ὅθεν οὐδεμία νεάνις εὐρίσκεται μετ' ἐρυθρᾶς χροιάς. Εἰς τήν Σίφνον δύναται κάλλιστα νά μελετήσῃ τις τόν τοῦ διαβόλου λεγόμενον φόφον εἰς τό φύσημα. Οὐδεμία γυνή ἔχει τακτικὴν ἔμμηνον κάθαρσιν. Μετά τήν χλώρωσιν συνηθέστερον ἀπαντᾶται ἡ χοιραδική δυσκρασία, προσβάλουσα πλείστον μέρος τῶν παιδίων· τό περίεργον ὅμως εἶναι, ὅτι τό πλείστον τούτων φέρουσι τήν εἰκόνα τῆς νωθρότητος.

Μετά τήν χοιράδωσιν ἔρχεται κατά τρίτον λόγον ἡ πνευμονική φθίσις, ἣτις ὀλίγον μέν προσβάλλει εἰς τά λοιπά τῆς Σίφνου χωρία, πλείστη δέ εἰς τό Κάστρον καί δύναμαι νά διαβεβαιώσω ὅτι τοῦλάχιστον τό ἓν τέταρτον τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου τούτου εἶναι φυματώδους κράσεως. Ποτέ δέν κατήλθον εἰς τό Κάστρον καί νά μὴν ἀπαντήσω νέον φυματιῶντα, ἄνδρα, γυναῖκα ἢ παιδίον. τό δέ αἴτιον εἰς τό περί αἰτίων (ἐννοεῖ Μέρος). Κατά τέταρτον λόγον ἔρχονται τὰ κατά τήν ρίνα κολουῶδη συρίγγια, συνηθέστερα εἰς τά

Ἐξάμπελα καί εἰς τήν Ἀπολλωνίαν· ὡς ἐπί τό πλεῖστον ὁμως προσβάλλονται αἱ γυναῖκες ὑπό τοῦ νοσήματος τούτου, οὐδένα εἶδον ἄνδρα, ὡς αἱ ἐκ τούτου πάσχουσαι φαίνονται ὡς νά ἔχουσι οὕτως εἰπεῖν παράρρινα. Καί αἱ μητρορραγίαι δέν εἶναι συνήθεις (;). Τόν καταρράκτην ἀπήντησα εἰς δύο μέν γυναῖκας καί κατ' ἀμφοτέρους αὐτῶν τούς ὀφθαλμούς, εἰς μίαν δέ κατὰ τόν ἕνα μόνον.

Αἱ βουβωνοκῆλαι εἰσὶ συχναί εἰς τήν Σίφνον καί κατ' ἔξοχὴν εἰς τὰς γυναῖκας, ὅπως μοί ὠμολόγησαν τοῦτο δύο πάσχουσαι καί ἀνάγκη τῆς ἰατρικῆς συνδρομῆς λαβοῦσαι. Ἡ ἔμμητος δυσκοιλιότης εἶναι ἐπίσης καί αὕτη κοινή. Οἱ διαλείποντες πυρετοί εἰσὶ καί οὗτοι συχνοί, ὡς ἐπί τό πλεῖστον ὁμως ἐξ ἄλλων μερῶν ἔρχονται οἱ πάσχοντες τό νόσημα τοῦτο. Αἱ ὀφθαλμίαι δέν ἀπολείπουσιν, οἱ τῆς ρινός πολυποδες ὑπάρχουσι καί εἰς τήν Σίφνον. Σπανιώτατα δέ εἰσὶ τὰ νευρικά νοσήματα.

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ. Εἶπον ὅτι δεσπόζον καθ' ἅπασαν τήν Σίφνον νόσημα εἶναι ἡ χλῶρωσις. Αἴτιον δέ τῆς τοιαύτης δυσκρασίας εἶναι ὁ βίος αὐτῶν τῶν Σιφνίων. Αἱ οἰκίαι ἅπασαι ἀνεξαιρέτως εἰσὶ κάθυγροι καί ψυχρότατοι, διότι, πλὴν τῶν ἄλλων ἐλλείψεων (αἱ πρὸς τό παρόν Σεραλείου), τὰ πατώματα τῶν οἰκιῶν εἰσὶ κατάστρωμα ἐκ πλακῶν, αἴτινες, τοῦ καιροῦ ρέποντος πρὸς τήν βροχὴν, καθυγραίνονται καί ἐπιψυχροῦνται, ὡς ἐάν ἦσαν μετάλλινα. Ὅθεν τῶν γυναικῶν εἰς τοιαῦτα ψυχρά ἐδάφη ἐνδιατριβουσῶν, ἐννοεῖται ὅτι ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος ἀποδιαίμεται ἐκ τῶν ποδῶν, ἐπομένως λαμβάνει τὰσιν πρὸς τὰ ἄνω, ἐξ οὗ διαταράσσονται τὰ ἔμμηνα, ὅθεν συχνότατα συμφορήσεις τοῦ αἵματος εἰς τούς πνεύμονας, εἰς τήν κεφαλὴν κ.τ.λ.

Σημειώσεις

Καί ἐγὼ αὐτός ἀναγκασθεὶς νά φορέσω πέδιλα μετὰ φελοῦ, ἂν καί εἰκοσιπενταετῆς, διότι ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τήν ἐκεῖ ἀφιξίν μου, μοί ἐπῆλθε κεφαλαλγία συνεχῆς ἐπιστάξεις καί τὰ τοιαῦτα.

Ἐάν δέ προσθέσωμεν εἰς τήν κοινήν ἐνδιαίτησιν τῶν κατοίκων, συνισταμένην μόνον εἰς φυσικὰς καί ἰδίως εἰς ἀμυλώδεις τροφὰς καί τήν νωθρότητα τῶν νεανίδων, αἴτινες οὐδέποτε ἐξέρχονται εἰς τόν περίπατον, ἐξηγοῦμεν κάλλιστα τήν συχνότητα τῶν χλωρώσεων, τήν χοιράδωσιν, τήν φθίσιν καί τὰ παρόμοια. Ἐκ τῆς ρηθείσης αἰτίας φαίνονται ὅτι προέρχονται καί τὰ κολῶδη τῆς ρινός σῦρριγγια καί τὰ τοιαῦτα. Ἐν γένει εἰς τούς Σιφνίους ἐλλείπει τό ζωτικόν στοιχεῖον τοῦ αἵματος τό ἐκ τῶν κρεωδῶν τροφῶν προερχόμενον, σπανιώτατοι καί δακτυλοδεικτούμενοι εἰσὶν ἔνεκα τούτου εἰς τήν Σίφνον αἵμα-

τώδεις· ὅθεν τῆς ζωτικῆς τροφῆς ἔλλειπούσης, διὰ τοῦτο ἅπαντες σχεδόν εἰσὶ ἄνευ πεποιθήσεων εἰς ἑαυτούς καὶ συνεσταλμένοι.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ φθίσις εἶναι συχνοτάτη εἰς τὸ Κάστρον διότι ἐκ τοῦ τῶν κοινῶν αἰτιῶν, ἅς ἀνέφερον, ὡς πρὸς τὸ ὑγρόψυχρον τῶν οἰκιῶν καὶ τὴν ἐνδιαίτησιν, εἰς τὸ Κάστρον οἱ δρόμοι εἰσὶ στενότατοι καὶ ἀκάθαρτοι· τὰ οἰκήματα σμικρότατα, σεσυκνωμένα, βαθέα καὶ σκοτεινά, ὥστε δυσκόλως κυκλοφορεῖ ἐντός αὐτῶν ὁ ἀήρ. Πρὸς δέ ὁ φόβος τῆς μεταδοτικότητος, οἱ γάμοι τῶν προδιάθεσιν ἐχόντων καὶ τὰ ὄρεινά τοῦ χωρίου, συντελοῦν τὰ μέγιστα πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς φυματύσεως. Ἐκτός τούτου τῶν ρηθεισῶν αἰτιῶν οὐχ ἦττον συντελοῦσα πρέπει νὰ θεωρηθῆ καὶ ἔλλειψις ἀποπάτων ἐκ τῶν οἰκιῶν, διότι τὴν φυσικὴν ταύτην ἀνάγκην βιάζονται νὰ ἐκπληρώσωσι ἐν ὑπαίθρῳ. Ὅθεν λίαν εὐκόλως ἐπηρεάζεται ἡ ὑγιεία τῶν τε γυναικῶν προπάντων καὶ τῶν ἀνδρῶν.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Τὰ φάρμακα ἐν γένει εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Σίφνου πρέπει νὰ δίδωνται εἰς γενναίας δόσεις· οὕτω, φάρμακον, ὅπερ ἡ φαρμακολογία διατάττει ὅσον ἓν, ἐνταῦθα πρέπει νὰ δοθῆ εἰς διπλασίαν, τριπλασίαν κάποτε δέ καὶ εἰς τετραπλασίαν ποσότητα, ἵνα ἐπέλθῃ τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα· τὴν κόνην ἐξ ὑποθέσεως τῆς Ἰαλάππης ρίζης ἐβιάσθην νὰ δώσω εἰς ἐννενήκοντα πολλάκις κόκκους, ἐνῶ συνήθως δόσις αὐτῆς εἶναι μέχρι τῶν τριάκοντα· καὶ τοῦτο ἔνεκα τῆς κακῆς συγκράσεως τῶν χυμῶν ὡς ἀνέφερον. Τὸ ποσὸν παρά πάντων τῶν φαρμακολόγων συστεινόμενον ὑπονιτρικόν βισμούθον κατὰ τῆς καρδιαλγίας τοῦ στομάχου οὐδόλως μ' ὠφέλησεν, ἂν καὶ μετεχειρίσθην αὐτὸ εἰς μεγάλας δόσεις καὶ εἰς πολλοὺς πάσχοντας. Τὸ ἰώδιον ποσῶς δέν μοί ὠφέλησεν εἰς καμμίαν περίστασιν εἰς ἣν εἶχον ἐνδειξιν νὰ μεταχειρισθῶ αὐτό. Εἰς τοὺς ἐκ διαλλείποντας πυρετοῦ πάσχοντας, ἀμέσως μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ πυρετοῦ διὰ τῆς θειϊκῆς κινίνης μετεχειριζόμενῃ εἰς τεσσαράκοντα ἡμέρας καταπότια ἐξ ἀναμμωνίου σιδήρου, εἰς μικρὰς ποσότητας κινίνης καὶ ἐξ ἐκχυλίσματος ἀψυθίας καὶ οὐδέποτε μέ ἐπαρουσιάσθη ὑποτροπή, ἂν καὶ πρό ἑνός ἔτους πολλοὶ ἔπασχον καὶ συχνότατα ἐλάμβανον ὑποτροπαί. Ὁ σίδηρος ἐπιφέρει ἄριστα ἀποτελέσματα διδόμενος ὅπου δεῖ καὶ ὅσους δεῖ. Θαυμάσια ἀποτελέσματα εἰς τοὺς ρευματικούς πόνους παρετήρησα ἐκ τοῦ δι' ἐλαίου ὑοσκιάμου ἐφθοῦ μεθ' ὑγρῆς καυστικῆς ἀμμωνίας χρίσμα-

τος. Ἄπαξ μετὰ διαλείποντος πυρετοῦ νεάνιδα μ' ἐπαρουσιάσθη πνευμονία μετὰ διαλείποντος τεταρταίου (;) πυρετοῦ· εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν πρῶτον μὲν ἔπαυσα τὸν πυρετὸν διὰ τῆς κινίνης καὶ ἀκολούθως μετεχειρίσθη τὴν, κατὰ τῆς πνευμονίας, ἀγωγὴν καὶ ἡ νεάνις ἀνέλαβε μετὰ ἐννέα ἡμέρας ἐντελῶς.

Εἰς τινὰ φλεγμονία παρουσιάσθη λύγξ, ἐπερχόμενος τεσσαρακοντάκις κατὰ πᾶσαν τῆς ὥρας πρῶτην στιγμὴν. κατ' αὐτοῦ μεταχειρισθεὶς τὰ συνήθως συστεινόμενα, κατέφυγον εἰς τὸ ὀξικὸν μόρφιον δούς ἓνα κόκκον εἰς ἕξ μερίδας διηρημένας καὶ ἀμέσως κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ κατέπαυσεν ὀλοτελῶς ὁ λίαν τὸν πάσχοντα ἐνοχλῶν οὗτος λύγξ.

Εἰς τινὰ παρονοχίαν τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ ποδός κατὰ τὴν μέσσα πλευράν, μὴ ἐνδούσης τῆς τριακονταπενταετοῦς νεάνιδος εἰς τὴν διὰ τομῆς τοῦ ὄνυχος ἐγχείρησιν, ὡς λίαν μάχης φόβου, κατέφυγον εἰς τὴν μέθοδον τοῦ κυρίου Biessy, δηλονότι ἐπέξυνα δι' ὑέλου τὴν μεσότητα τοῦ ὄνυχος καθ' ἅπαν τὸ μῆκος αὐτοῦ ὅσον δύο καὶ ἡμισείας γραμμῆς πλάτος μεχριστοῦ ἐξηφανίσθη ἅπασα ἡ παχύτης τοῦ ὄνυχα. ἀκολούθως διὰ τοῦ νιτρικοῦ ἀργύρου ἐκαυτηρίασα ἅπασαν τὴν λεπτοτάτην καταστάσασιν ἐπιφάνειαν τῆς ἀποξεσθείσης τοῦ ὄνυχος μεσότητος. Τὴν καυτηρίασιν ἐπανελάβον τετράκις καὶ οὕτω διὰ τῆς καυτηρίασεως συνελθόντων τῶν δύο ἐπιμήκων χειλέων τοῦ ἀποξεσθέντος ὄνυχος, ἀπεσπάσθη ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ δακτύλου ἅπαν τὸ ὅσον τριῶν καὶ ἡμισείας γραμμῶν διωσμένου τοῦ ὄνυχος ἐν τῇ σαρκί τοῦ δακτύλου μέρος. εἰς διάστημα δὲ δύο μηνῶν ἐξῆλθε νέος ὄνυξ, λαβὼν πρὸς τὰ ἔξω διεύθυνσιν καὶ οὕτως ἡ γυνὴ ἀπηλλάχθη τῆς λίαν ἐνοχλητικῆς παρονοχίας.

Εἰς τοκετὸν τινὰ μετὰ ἐν πολύωρον ἔξοδον τοῦ ἐμβρύου ἐπαρουσιάσθησαν τὰ χεῖλη τοῦ αἰδοίου τῆς τεκούσης λίαν ἐξωδιμότατα, διὰ νυκτός δὲ προσκληθεὶς, παρετήρησα τὸ μὲν δεξιὸν μέγα χεῖλος ὀλίγον ἐξωδικόν, μελανοέρυθρον καὶ ἐπόδυνον, τὸ δὲ ἀριστερόν ἦτο τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα ὡσπερ κηρείας στρυχνός (μελιτζάνα), λίαν ἐλαστικόν, στιλπνόν καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἐπώδυνον. Τοῦτο ἀπέδωκα ὡς προελθὸν ἐκ παρεμπιδίσεως τῆς κυκλοφορίας κατὰ τὰ χεῖλη, καθότι ἐπὶ πολὺν χρόνον κατὰ διήγησιν τῆς μαίας εἶχε σφηνωθῆ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐμβρύου κατὰ τὴν ἔξοδον. Ἀντὶ λοιπὸν παντός ἄλλου μέσου, ἐλλείποντος κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἔθεσα ὀθόνια πτύγματα εἰς θερμόν ἔλαιον διάβροχα ἐπὶ τῶν ἐξογκωμένων χειλέων καὶ δι' οἰκείας ἐπιδέσμου ἐπίεσα ὅσον ἦτον δυνατόν, ταῦτα,

ἀφήσας ἐλευθέραν τὴν ἔξοδον τοῦ κόλπου. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης εὖρον τό ὄγκυμα κατὰ τό ἥμισυ ἠλαττωμένον. Τό αὐτό ἐπανέλαβον καί ἐν διαστήματι 48 ὥρων, ἡ δὲ λεχυῖς εἶχε καλῶς ἐξαλειφθέντος τοῦ τε ὄγκου, τῆς χροιάς καί τοῦ λίαν ἐπιδύνου αἰσθήματος.

Ἐτέρα τίκτουσα ὠδυνε τρεῖς ἡμέρας· ὁ τοκετός προυχῶρει βραδέως μὲν καί ἀλγεινῶς, πλὴν καλῶς. Ἀφιχθέντος ὅμως τοῦ ἐμβρύου εἰς τὴν ἔξοδον τῆς πυέλου, ἐσφυνώθη ἐκεῖσε ἡ κεφαλὴ καί ἔμεινεν 24 ὥρας, παυσαμένων τῶν ὠδύνων. Τούτου δὲ ἔνεκα κατέφυγον εἰς ἰατρικὴν συνδρομὴν. Παρατήρησα λοιπὸν μεταξύ τῶν χειλέων τῆς τικτούσης μέρος τι τῆς τριχωτῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου προβάλλον ἐρχομένης κατὰ τὴν πρῶτην (;) λεγομένην θέσιν. δηλονότι ἡ εὐθεία διάμετρος τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐμβρύου ἐταυτίζετο τῇ δεξιᾷ λοξῇ τῆς πυέλου διαμέτρου. Εἰς ταύτην τὴν θέσιν ἀφιχθέντος τοῦ ἐμβρύου, ἔπαυσαν ὀλοτελῶς αἱ ὠδίνες αἱ δὲ δυνάμεις τῆς τικτούσης βαθμηδὸν ἐξέλειπον· ὁ σφυγμὸς αὐτῆς ἦτο μικρότατος καί ταχύς, ἡ ἀναπνοὴ ἐπίμοχθος, ὑπῆρχε δὲ καί κόπωσις μεγάλη καί πρόσωπον ὠχρόν. Ἰδρῶτες ψυχροὶ κατέρρευον ἐκ τοῦ μετώπου, πρὸς τούτοις ὑπῆρχε καί ἔκλυσις τῶν δυνάμεων, δυσφορία δὲ μεγίστη καί ἀπελπισία κατεῖχε τὴν πάσχουσαν. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἶχον πλείστην βεβαιότητα ὅτι τό ἔμβρυον ἦτον ἤδη τεθνεός, ἐλλείποντος ὅμως ἐμβρυουλκοῦ, ἐπροσπάθησα δι' ἀναλόγου φυσικοῦ ὄργάνου νά ἀντικαταστήσω τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ· ἦτον δὲ τῶν ἀδυνάτων νά εἰσαγάγω τὴν χεῖρα παρά τῇ κεφαλῇ τοῦ ἐμβρύου, τόσον ἐσφήνατο ἡ κεφαλὴ! Ὅθεν ἐβιάσθην νά ἀναδράμω εἰς τὴν ἀνάτρησιν τοῦ κρανίου, καθ' ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς τικτούσης ὀλονέν ἐξηντλοῦντο. ἀλλὰ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οὔτε κρανιοτόμον εἶχον, οὔτε ἄλλο τι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πρόχειρον. Λοιπὸν δι' εὐθυώρου ψαλίδος, διασταλέντων τῶν μεγάλων χειλέων προηγουμένως διὰ τῶν δακτύλων τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς μου, διέταμον ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω τὴν ἐγκαρσίως διὰ τῶν δακτύλων μου ἀρθεῖσαν προκεφαλὴν τοῦ ἐμβρύου καί ἀμέσως ἐξῆλθεν αἷμα πεπηγὸς μέλαν μετὰ τοῦτο διὰ μαχαιρίου διέταμον μετὰ προσοχῆς τὰ ἰππευθέντα τοῦ κρανίου ὅσπτα, διέταμον διὰ τοῦ αὐτοῦ μαχαιρίου τὴν σκληρὰν μήνιγγα καί ἀμέσως ἐξῆλθεν ἀρκετὴ ποσότης ἐγκεφάλου καί σύν τούτῳ ἐκσφηνοθείσης τῆς κεφαλῆς ἐξήγαγον αὐτὴν τε καί τό λοιπὸν ἔμβρυον μετὰ τῶν περὶ αὐτό δι' ἐλαφροτάτης ἔλξεως. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ ἐμβρύου ἤρχισεν ἡ τεχνικῶς τεκοῦσα νά ἀναπνέη ἐλαφρότερα καί τὰ λοιπὰ συμπτώματα νά καλιτερεύωσι τὴν κατάστασιν αὐτῆς.

ἀκολούθως μετεχειριζόμενη ὅ,τι ἠδύνατο νά προλάβῃ τήν τῶν λοχίων διατάραξιν καί ἡ λεχυῖα μετά τρεῖς ἐβδομάδας διήγε κάλλιστα. Σημειωτέον ὅτι ἦτο πρωτότοκος καί τό ἔμβρυον ἄρρεν.

Ταῦτα εἰσίν ἐν συντόμῳ ὅσα παρατήρησα καί ἐνήργησα κατά τήν ἐν Σίφνῳ ἐπτάμηνόν μου διαμονήν καί ὅσα πρὸς τό παρόν ἔκρινα καλόν νά ἀναφέρω, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τό παθολογικόν μόνον μέρος τῆς ἱατρικῆς μου περιγραφῆς τῆς νήσου Σίφνου. Ἐφεξῆς σκοπῶ νά δημοσιεύσω ἐν ἐκτάσει πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τήν ἱατρικήν στατιστικῶς ὡς πρὸς τὰς νήσους Σίφνον καί Μήλον, ὅτε θέλει γίνῃ στατιστική τοῦ ἱατρικοῦ ὀρίζοντος ἀπάσης τῆς ἐπαρχίας Μήλου διά ὅλους τοὺς δήμους αὐτῆς· ἰδίως δέ θέλω πραγματευθῆ περί χλωρώσεως, φυματώσεως, διαλλειπόντων πυρετῶν καί περί τῆς ἀνατολικῆς λεγομένης λέπρας.

Ἐν Μήλῳ τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1853
Λάμπρος Ν. Ἀπέργης».

Στή Σεράλια. Φωτ. Σ.Μ. Συμεωνίδη (1962)

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗ

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

Τό ζήτημα τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου, δηλαδή μιᾶς νέας Ἱστορίας τοῦ νησιοῦ μας, μετά τήν Ἱστορία τοῦ σχολάρχου Καρόλου Ἰω. Γκιών (1876), τέθηκε πρὶν ὀγδόντα (80) χρόνια, τήν 1η Σεπτεμβρίου 1934, ἀπό τήν ἐφημερίδα «Σίφνος». Ὁ νέος τότε ἰδιοκτῆτης-διευθυντής τῆς ἀείμνηστος Ἀπόστολος Καλογήρου, διάδοχος τοῦ ἰδρυτῆ τῆς (ἀπό τό ἔτος 1880) Νικ. Γ. Καμπάνη, σέ σχετικό πρωτοσέλιδο κείμενό του ἔγραψε στό φ. 30, ἔτος Γ', περίοδος β', Σεπτέμβριος 1934, τά ἐξῆς:

Α'. Ἡ Ἱστορία τῆς «Ἱστορίας τῆς Σίφνου»

Ἡ Σίφνος τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος, ποιητῶν φημισμένων, ἐπιστημόνων λαμπρῶν κ.λπ. δέν ἠτύχησε νά εὔρη μεταξύ τῶν τέκνων τῆς ἑνα, ὅπερ μέ ἀγάπην ν' ἀφοσιωθῆ εἰς τήν μελέτην τοῦ ὄχι ἀναξίου λόγου ἱστορικοῦ παρελθόντος τῆς. Ἡ παλαιά ἐκεῖνη ἐργασία τοῦ μακαρίτου Καρόλου Γκιών -προσπάθεια βεβαίως ἀρίστη διά τήν ἐποχὴν τῆς- εἶναι οὐχί μόνον δυσεύρετος σήμερον, ἀλλά ἐπί πλέον, εἶναι ἀρκετά ἀτελής ὥστε νά μὴν ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τάς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου ἀναγνώστου. Ὅσον διά τήν ἀπό καιροῦ θρυλουμένην πάντοτε προσεχῆ ἔκδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰακώβου Χ. Δραγάτη, ἡ ἐφημερίς μας εἶναι εἰς θέσιν νά γνωρίζη τά ἐξῆς ἐξ ἐπιστολῆς πρὸς τόν Διευθυντὴν τῆς τοῦ ἰδίου: Ὁ ἀείμνηστος λυκειάρχης εἶχεν πράγματι ἐρευνήσει, εἶχεν ἐργασθεῖ, τό ἀποτέλεσμα δέ ὅλης αὐτῆς τῆς προσπάθειάς εἶναι κείμενον ἐκ σαράντα δακτυλογραφημένων περίπου σελίδων. Βεβαίως αὐτό εἶναι μία τῶν προϋποθέσεων ἑνός ἐκτενοῦς, σοβαροῦ ἄρθρου περί τῆς νήσου δι' ἐγκυκλοπαιδικόν λεξικόν - οὐχί ὅμως ἱστορία! Ἴσως τόν ἀείμνηστον ἐπιστήμονα εἶχαν τρομάξει αἱ τόσαι πράγματι δυσχέρειαί πρὸς ἔκδοσιν ἐπιστημονικοῦ ἔργου ὀγκώδους.

Καί τό συμπέρασμα; Ἱστορίαν τῆς Σίφνου δέν ἔχομεν! Ὅστις δέ τυχόν θέλει νά τήν γνωρίσῃ μεταβάλλεται ὁ ἴδιος εἰς ἱστορικόν, ἀνατρέχων ἀμέσως εἰς τάς πηγάς -ἐάν ἡ ὄρεξις του βεβαίως εἶναι τόσον μεγάλη- ἵνα τέλος ἀποκομίσῃ μίαν κατά τό μᾶλλον ἢ ἥττον ἔλλειπεστάτην περί τῆς νήσου μας γνῶσιν.

Θά μᾶς ἐρωτήσουν: “Ποία ἡ γνώμη σας;”. Ἡ γνώμη μας λοιπόν εἶναι ὅτι δέν πρέπει νά διαιωνίζεται ἡ κατάστασις αὐτή ἐπί πλέον. Εὐτυχῶς δέν μᾶς λείπουν οἱ ἄνθρωποι, εἰς τά πρόσωπα τῶν ὁποίων νά συγκεντρώνονται τά προσόντα τ’ ἀπαιτούμενα πρὸς ἀνάληψιν ἐνός τόσον σοβαροῦ ἔργου. Οὔτε ὀργανώσεων ἔλλειψιν ἔχομεν ἐπίσης, οὔτε φιλοπροόδων πλουσίων, ἀσφαλῶς προθύμων πρὸς χορηγίαν! Ὅπως δῆποτε, ἡ ἐφημερίς μας ἀνοίγει τάς στήλας τῆς πρὸς συζήτησιν τοῦ ζητήματος, δηλοῦσα ὅτι εὐχαρίστως δέχεται πρὸς δημοσίευσιν πᾶσαν σοβαράν περί αὐτοῦ γνώμην...

Ἡ ΣΙΦΝΟΣ»

Στό «ἀνοιγμα» τῶν στηλῶν τῆς «πρὸς συζήτησιν τοῦ ζητήματος» ἐπῆρε ἀμέσως μέρος ὁ ἀειμνήστου, ἐπίσης, Ἄγγελος Κοσμῆς μέ τό ἐπόμεινο ἐμπεριστατωμένο κείμενό του:

«Ἡ Ἀνιστόρητος Ἱστορία τῆς Σίφνου».

Ἐφημ. «Σίφνος», ἔτος Γ', περιόδ. β', ἀρ. φύλ. 31. 1 Ὀκτωβρ. 1934

«Μέ πολλήν προσοχήν ἐμελέτησα ὅσα εἰς τό προηγούμενον φύλλον τῆς ἡ πολύτιμος “Σίφνος” ἔγραψε σχετικῶς μέ τήν ἱστορίαν τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου, τήν ὁποίαν ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νά χαρακτηρίσω ἀνιστόρητον. Εἶνε δέ ἀνιστόρητος ἡ ἱστορία τῆς Νήσου ταύτης καί διότι δέν κατωρθώθη μέχρι τῆς ὥρας νά γραφῇ αὕτη, ἀλλά καί διότι δέν θά εἰμφορέσῃ κανεῖς νά ἱστορήσῃ ὅσα ἔχουν λεχθῆ καί ὅσα ἔχουν γραφῆ διά τήν ἱστορίαν τῆς.

Τό πόνημα τοῦ Καρόλου Γκιών ὑπῆρξεν ἐκδήλωσις μιᾶς εὐγενοῦς καί φιλοπάτριδος προσπαθείας τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου τούτου, εἰμφορεῖ δέ νά χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις μιᾶς συστηματικώτερας ἐργασίας διά τήν συγγραφὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Νήσου μας, ἡ ὁποία εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι ἅμα πραγματοποιηθῆ πλήρης καί ἀνταξία τῆς σταδιοδρομίας τήν ὁποίαν ἐσημείωσεν ἡ Σίφνος κατά τούς διαρρεῦσαντας αἰῶνας, καί εἰς τήν Νῆσον μας, θά ἀποδώσῃ τήν ἀρμόζουσαν αὐτῇ θέσιν, ἀλλά καί εἰς τό σύνολον τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας θά συμβάλῃ κατά πολύ, δεδομένου ὅτι ἡ Σίφνος καί κατά τήν ἀρχαιότητα καί κατά τούς νεωτέρους χρόνους καί κατά

τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ὑπῆρξεν γόνιμος εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν προαγωγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Ἡ ἐργασία τοῦ ἀειμνήστου Ἰακώβου Δραγάτη, πολύτιμος καὶ αὐτῇ, ἀφορᾷ κυρίως τὴν μελέτην τῶν κατὰ τὴν Νῆσον ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἔποψιν· εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐργασθῶ μετὰ τοῦ ἀκουράστου ἐρευνητοῦ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας· συνειργάσθην μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἄντ. Ρωμάνου διὰ τὰς τοπωνυμίας τοῦ χάρτου τῆς Σίφνου· δύναμαι δὲ νὰ βεβαιώσω τοῦτο, καίτοι δέν ἔχω μελετήσει τὴν τετελεσμένην ἐργασίαν του.

Ἀλλὰ διὰ νὰ συγγραφῇ ἱστορία ἐνός τόπου, ὁ ὁποῖος δέν ἀνεδύθη χθές ἐκ τοῦ πυθμένου τοῦ Αἰγαίου, ἀλλ' ὑπάρχει ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων καὶ ἐπρωτοπόρησεν εἰς πᾶν ἔργον συντελέσαν εἰς τὴν ἀνάδειξιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀπαιτεῖται ἐργασία συστηματικὴ καὶ δυσχερεστάτη· καθίσταται δὲ ἔτι μᾶλλον δυσχερὴς ἡ ἐργασία αὕτη, διότι συμβαίνει τό παράδοξον νὰ ἦνε πτωχὰ καὶ σπανίζοντα τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα, διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ κατὰ καιρούς ἀκμάσαντες λόγιοι Σίφνιοι ἐπέδειξαν ὀλιγωρίαν ὡς πρὸς τὴν περισυλλογὴν τῶν σημείων τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσουν ἓν πλήρες σύνολον.

Δέν φρονῶ ὅμως ὅτι ἡ δυσχέρεια αὕτη, τὴν ὁποῖαν ἐλπίζω ὅτι δέν ὁμολογῶ μόνον ἐγώ, σημαίνει καὶ ἀπόλυτον ἀδυναμίαν. Ἀπαιτεῖται μόνον σύστημα ἐργασίας καὶ ὄχι συμπτωματικὴ περισυλλογὴ πραγμάτων καὶ πράξεων. Διὰ νὰ φθάσωμεν δὲ εἰς τό εὐχάριστον σημεῖον νὰ ἴδωμεν περαιούμενον ἓν τοιοῦτον ἔργον θὰ ἦνε ἀνάγκη νὰ ἠγηθῇ τούτου μία ἢ καὶ ὅλαι αἱ ὑπάρχουσαι Σιφναϊκαὶ ὀργανώσεις καὶ ν' ἀνατεθῇ τό ἔργον οὐχί εἰς ἓνα ἀλλ' εἰς περισσοτέρους τῆς περισυλλογῆς τῶν τῆδε κακείσε ὑπαρχόντων στοιχείων. Ἡ μυθολογικὴ περίοδος, ἡ προϊστορικὴ, καὶ ἡ ἱστορικὴ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χρόνων· ἡ περίοδος τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Καταλανῶν· ἡ Τουρκοκρατία· ἡ περίοδος τῆς Ἐπαναστάσεως· ἡ σύγχρονος ἱστορία· ἡ Λαογραφία. Αὐτὰ εἶναι τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα κατὰ φυσικόν λόγον θ' ἀποτελέσουν τό ἁρμονικόν συγκρότημα, τό ὁποῖον θὰ ἔχη τό δικαίωμα νὰ φέρῃ τὸν τίτλον “Ἱστορία τῆς Σίφνου”.

Ἄλλ' ὅπως εἰς ὅλας τὰς ἐπιστήμας καθιερώθησαν αἱ εἰδικότητες, ὅπως εἰς ὅλας τὰς ἐργασίας ἔχει καθιερωθῆ καὶ ἔχει ἐπιβληθῆ ὁ καταμερισμός τῶν ἔργων, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ συγγραφὴ τῆς ἱστορίας τῆς Σίφνου δέον ν' ἀνατεθῇ εἰς διαφόρους, ἀναλόγως τοῦ κλάδου εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει ἐπιδοθῆ ἕκαστος. Τό σύνολον τῶν

μελετῶν ἑνός ἐκάστου ἐκ τῶν εἰδικῶν τούτων συγκεντρούμενον καί ταξιθετούμενον δεόντως θ' ἀποτελέσῃ μίαν ἱστορίαν οὐχί μονομερῆ, ἀλλά γενικήν καί ἱκανήν νά φωτίσῃ πάντα περί τῆς θέσεως τῆς Σίφνου εἰς τόν ἑλληνικόν κόσμον.

Ἡ Σίφνος ὑπῆρξεν ἀτυχῆς διότι δέν ἐνηργήθη ἀκόμη συστηματική ἐργασία ἢ ὁποία θ' ἀπεκάλυπτε πολλά· ὑπῆρξεν ἀτυχῆς ἐπίσης διότι ἐνῶ καί κατά τό παρελθόν, ὅπως καί τώρα καταλέγει μεταξύ τῶν τέκνων τῆς πολλούς ὑπερόχους εἰς τόν κόσμον τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, δέν ἐδημιούργησε τόν συλλέκτην. Ἐχει ὁμως τήν εὐτυχίαν νά καταριθμῆ μεταξύ τῶν τέκνων τῆς πολλούς δυναμένους νά ἀναλάβωσιν ἕκαστος ἀνά ἓνα ἢ καί περισσοτέρους ἐκ τῶν κλάδων, οἱ ὁποῖοι θ' ἀποτελέσουν τό εὐσχίον δένδρον τῆς ἀληθοῦς γνώσεως τῆς ἱστορίας τῆς, ὑπό τά φυλλώματα τοῦ ὁποίου θά εὐτυχήσουν νά δροσισθοῦν οἱ διψῶντες τήν γνώσιν τήν ἀληθινήν.

Ἀλλά διά νά ἐπιτευχθῇ τοῦτο εἶνε ἀνάγκη νά εὑρεθῇ ὁ ὀργανωτής τοῦ ἐπιτελείου τῶν δυναμένων καί τῶν ἐπιθυμούντων νά ἐργασθοῦν πρὸς πραγματοποίησίν του. Ἄς λάβουν λοιπόν τόν λόγον καί εἰς αὐτήν τήν περίπτωσιν αἱ πατριωτικά ὀργανώσεις μας εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλομεν ἀρκετά.

Ἄγγ. Α. Κοσμῆς»

Ὅπως συνάγεται ἀπό τά δύο αὐτά κείμενα, φαίνεται πῶς ἀπό τότε (1934), δηλαδή 58 χρόνια μετά τήν ἔκδοσιν τῆς Ἱστορίας τοῦ Γκιών (1876), καί σέ σύγκρισιν μέ τίς ἱστορίες ἄλλων Κυκλαδονήσων πού εἶχαν κυκλοφορήσει ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Ἱστορία τοῦ σχολάρχου «δέν ἀνταποκρίνονταν πλήρως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου ἀναγνώστου» ὡς ἐλλειπῆς (ἂν καί ὁ ἴδιος εἶχε δηλώσει ξεκάθαρα καί ἀπό αὐτογνωσία ὅτι τό βιβλίον τό εἶχε γράψει «μόνον βοήθημα ἔχων τήν πτωχήν του βιβλιοθήκην καί σημειώσεις τινάς, τὰς ὁποίας εἶχε συλλέξει ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐφοίτα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ (1859-1863)», ἐνῶ στήν πραγματικότητα τό ἔργον ἐκεῖνον ἦταν ἓνας ἄθλος γιά τήν ἐποχὴ τοῦ 1876.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τόσο τό ἄρθρον τῆς ἐφημ. «Σίφνος», ὅσο καί ἐκεῖνον τοῦ Ἄγγ. Κοσμῆ δέχονται ὅτι ἡ ὑπάρχουσα μέχρι τότε Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου τοῦ σχολάρχου, ἔχρηζε συμπληρώσεως καί ἐμπλουτισμοῦ τῆς μέ τά πρέποντα στήν ἱστορική φήμη τοῦ νησιοῦ μας ἀπαραίτητα στοιχεῖα. Κατά τά προσδιοριζόμενα μάλιστα στό κείμενον Κοσμῆ «συνέβαινε τό παράδοξον νά ἦνε (τά στοιχεῖα)

ταῦτα πτωχὰ καί σπανίζοντα», δηλ. σχεδόν ἀνύπαρκτα ἀπό τότε (1934)! Τοῦτο δέ, κατά τόν ἴδιο, «διά τόν λόγον ὅτι οἱ κατά καιρούς ἀκμάσαντες λόγιοι Σίφνιοι ἐπέδειξαν ὀλιγωρίαν ὡς πρός τήν περισυλλογήν τῶν σημείων τά ὁποῖα θά ἠδύναντο νά ἀποτελέσουν ἓν πλήρες σύνολον».

Μέ δύο λόγια, κατά τόν Κοσμῆ, «δέν ὑπῆρξε ποτέ ἓν πλήρες σύνολον», δηλ. Τοπικό Ἱστορικό Ἀρχεῖο τῆς Σίφνου, στό ὁποῖο θά ἔπρεπε νά εἶχαν συγκεντρωθεῖ ὅλα τά ἐπί μέρους ἱστορικά στοιχεῖα-ἔγγραφα, παλαιά ἔντυπα ἢ χειρόγραφα βιβλία καί κώδικες, ἑκατοντάδες λυτά ἔγγραφα καί ἄλλα γραπτά στοιχεῖα, ὅπως ἔγινε σέ ἄλλα Κυκλαδονήσια, ὅπως στή Σύρο, Νάξο, Μύκονο, Σαντορίνη κ.ἄ., στά ὁποῖα ὑπάρχουν καί λειτουργοῦν ἀνέκαθεν Ἀρχεῖα, δηλαδή τά «θησαυροφυλάκια» στά ὁποῖα εἶχαν συγκεντρωθεῖ τά ἀποδεικτικά-γραπτά στοιχεῖα τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τῶν νησιῶν τους καί φυλάσσονται κατά τρόπον ἄψογο. Στή Σίφνο ὅμως οὔτε τό ἔτος 1934 ὑπῆρχε «ἡ περισυλλογή τῶν σημείων» κατά τόν Ἄγγ. Κοσμῆ, ἐνῶ ἔπρεπε νά ὑπάρχει ἓνα ἀπό τά πλουσιώτερα ἱστορικά Ἀρχεῖα τῶν Κυκλάδων. Τοῦτο δέ ἐπειδή ὑπῆρξαν οἱ πρός τοῦτο προϋποθέσεις ἀπό τά τέλη, τοῦλάχιστον, τοῦ 16ου αἰῶνα, ὅπως α) ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου μέ τήν Κωνσταντινούπολη, δηλ. τό Κράτος καί τό Πατριαρχεῖο, β) ἡ μεγάλη ἀλληλογραφία τῆς ομάδας τῶν μεγαλεμπόρων τοῦ νησιοῦ μέ ἐπικεφαλῆς τόν Βασίλειο Λογοθέτη μέ ἐσωτερικό-ἐξωτερικό, γ) τῶν προξενείων εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων στό νησί, δ) τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου (1646-1797) καί μετά μητροπόλεως Σίφνου καί Μήλου (1797-1852) μέ δικαιοδοσία σέ δώδεκα νησιά. Δηλαδή ἐκκλησιαστική-μοναστηριακή ἀλληλογραφία γιά δώδεκα νησιά ἔφθανε στή Σίφνο ἢ διεξάγονταν ἀπό τοῦς ἀρχιερεῖς τῆς πρός τό Πατριαρχεῖο, ἄλλες ἐπισκοπές κ.λπ., ε) τῆς, ἀπό τοῦ ἔτους 1687, ἰδρυμένης Σχολῆς τοῦ Παναγίου Τάφου τοῦ νησιοῦ, μέ μαθητές ἀπό ὅλα τά νησιά καί τήν ἄλλη Ἑλλάδα, στ) τά κατάστιχα καταγραφῆς οἰκονομικῶν πράξεων τῶν νοταρίων (= συμβολαιογράφων) καί οἱ φάκελλοι φύλαξης λυτῶν ἐγγράφων κ.λπ., κ.λπ.

Τί ἀπέγινε, ἀλήθεια, ὁ τεράστιος πράγματι ὄγκος ἀλληλογραφίας αἰῶνων τοῦ νησιοῦ μας; Μέσα στόν προηγούμενο αἰῶνα κάποιοι «λόγιοι Σίφνιοι» (κατά Κοσμῆν) εἶχαν τήν πρόνοια νά συγκροτήσουν προσωπικές ἢ ιδιωτικές Συλλογές μέ λυτά, κυρίως, ἔγγραφα, τόσο τῆς οἰκογενείας τους, ὅσο καί ἀπό προσφορές.

Ἀναφέρονται λ.χ. οἱ ἀείμνηστοι:

- Νικόλαος Ἄπ. Βᾶος, δικηγόρος
Εὐάγγελος Δ. Βᾶος, Γεν. Δ/ντῆς ΔΕΗ

Ὁ ἀείμνηστος Νικόλαος Ἄπ. Βᾶος, ἀπό τούς μεγάλους καί ἐκλεκτούς φίλους μας στήν Καλλιθέα Ἀθηνῶν, τόν ὁποῖο συντροφεύαμε τακτικά τίς ἐλεύθερες ὥρες μας κατά τήν μακροχρόνια ἀσθένειά του πού τόν κρατοῦσε σέ πλήρη ἀκινησία, ἀλλά μυαλό πεντακάθαρο, εἶχε ἔγκαιρα συγκεντρώσει μέ ἐπιμέλεια καί διαφυλάξει ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τό Ἀρχεῖο τῆς παμπάλαιας ἐκκλησίας τῆς οἰκογενείας του, τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος Σίφνου (πρώτη μαρτυρία τῆς 5 Φεβρουαρίου 1462). Ἐγκαιρα, ἐπίσης, τό εἶχε παραδώσει στόν ἀνεψιό του Εὐάγγελο, ὡς κληρονόμο καί ἔμπιστο συνεχιστῆ τῆς διαφύλαξής του. Ἀπό τό σπουδαῖο καί πλούσιο αὐτό Ἀρχεῖο ἀρχίσαμε σιγά-σιγά νά προμηθευόμαστε ἔγγραφα, στήν ἀρχή μέ ἀντιγραφή τους καί στή συνέχεια, ὅταν πλέον ἔφθασαν καί στήν Ἑλλάδα τά φωτοτυπικά μηχανήματα, ὁλόκληρο τό περιεχόμενό του σέ φωτοαντίγραφα, τόσο σέ ἔγγραφα λυτά, ὅσο καί σέ Κώδικες κατά εὐγενῆ παραχώρηση τοῦ Σωτήρη Εὐαγγ. Βάου, τοῦ τρίτου συνεχιστῆ τῆς διαφύλαξής του πού τόν γνωρίζαμε ἀπό μικρό παιδί κατά τίς ἀντιγραφές μας στό σπίτι τους στήν Κυψέλη.

Μεγάλο μέρος τοῦ ἐν λόγῳ Ἀρχείου σέ ἔγγραφα καί κώδικες, ἔχομε δημοσιεύσει στό βιβλίο μας «Ἱστορικά Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος Σίφνου», Ἀθῆναι 1991, σσ. 151, ἄλλο δέ ἔχει χρησιμοποιηθεῖ στήν ἀνάπτυξη πολλῶν ἐργασιῶν στούς τόμους τῆς ἐκδόσῆς μας «Σιφνιακά», ἀλλά καί στή βασική ἐκδόσή μας «Ἱστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν Προϊστορική Ἐποχή», Ἀθῆναι 1990 (Γ' ἐκδοση 2014), σσ. 442.

- Γεώργιος Σ. Μαριδάκης, καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί Ἀκαδημαϊκός. Ἡ συλλογή του περιλαμβάνει 228 ἔγγραφα· ἀπ' αὐτά ἔχουν ἤδη δημοσιευθεῖ α) τά 114 ἀπό τόν ἀείμνηστο, ἐπίσης, καθηγητή τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου στό ἴδιο Πανεπιστήμιο Γεώργιο Πετρόπουλο καί β) ἄλλα 15 ἀπό τόν καθηγητή ἰδίου Πανεπιστημίου κ. Βασ. Βλ. Σφυρόερα καί ἀπέμειναν ἀδημοσίευστα 99 στή φύλαξη τῆς κυρίας Ὀλγας Καρατζᾶ-Μαριδάκη.

- Γεώργιος Θ. Γαϊτάνος, καθηγητής-βουλευτής. Ἡ συλλογή περιλαμβάνει 69 ἔγγραφα, τήν προσωπική ἀλληλογραφία του καί τῆς οἰκογενείας. Ὀλόκληρη ἡ συλλογή μᾶς παραχωρήθηκε σέ φωτοαντίγραφα ἀπό τήν ἀείμνηστη θυγατέρα του Εὐρυδίκη μέ τήν ἐπιμέλεια

τοῦ καλοῦ φίλου μας κ. Γιώργου Νικ. Θεοδώρου [Βλ. περιγραφή τῆς συλλογῆς στὰ «Σιφνιακά», 2 (1992), 7-20]. Τά περισσότερα ἔχουν δημοσιευθεῖ σέ τόμους τοῦ περιοδικοῦ.

- **Ἀμφιλόχιος Χρυσολωρᾶς,
ἀρχιμανδρίτης-ἡγούμενος Κυρίας Βρυσιανῆς**

Ὁ Ἀμφιλόχιος Χρυσολωρᾶς, ἐκ Σερίφου, ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κυρίας Βρυσιανῆς (1967-1979), πραγματοποίησε σημαντικό ἔργο σ' αὐτήν. Συνέχισε καί σχεδόν περαίωσε τό ἀναστηλωτικό ἔργο τῶν πρώην ἡγουμένων Θεοκλήτου Χάβιαρη (1957-1963) καί Ἰάκωβου Παπανικολόπουλου (1963-1967) μέ πολυποίκιλη συμπαράσταση τῆς Ἀδελφότητος Σιφνίων «Ὁ Ἅγιος Συμεών» (χρηματικό κεφάλαιο, ὑλικά ἀνοικοδόμησης, ἀντικείμενα διάφορα χρηστικά καί πρὸς σύστασιν ἐκθετηρίου στό ἡγουμενεῖο κ.λπ.). Μετά σχετική πρότασή μας ἄρχισε νά συγκεντρώνει ἀπό ἐνορίτες τῶν Ἑξαμπέλων καί ἄλλους συμπολίτες λυτά ἔγγραφα πού ἀνήλθαν σέ ἀριθμό τά 100. Πολύ ἀργότερα παρουσίασε κατάλογόν τους (μέ ἀδυναμία στήν ἀπόδοση λέξεων, ἄγνοια πρωτοτύπων ἢ ἀντιγράφων κ.λπ., ἐπειδὴ δέν γνώριζε παλαιογραφία). Τά ἔγγραφα, κατὰ δήλωσή του, εἶναι κατατεθειμένα στό Λαογραφικό Μουσεῖο Σίφνου.

- **Μονή Παναγίας Βρυσιανῆς**

Στὴν Ἱερά Μονή τῆς Κυρίας Βρυσιανῆς διατηρεῖται τό ἐναπομείναν Ἀρχεῖο τῆς καί τά δωρηθέντα ἀπὸ τόν Νικόλαο Βᾶο ἱερά ἀντικείμενα, παλαιὰ ἔντυπα καί χειρόγραφα [Βλ. λεπτομέρειες στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Ἡ Κυρία Βρυσιανή», Ἀθῆναι 1966, 190-206, Μαρίας Λ. Πολίτη, *Τά χειρόγραφα τῆς Μονῆς Βρύσης Σίφνου*, στὰ *Πρακτικά Α' Διεθνοῦς Σιφναϊκοῦ Συμποσίου*, Ἀθήνα 2001, τόμ. Β', 109-140 καί Νίκου Ἀνδριώτη - Ρέννου Οἰχαλιώτη, «Βιβλιοθηκὲς τῆς Σίφνου. Τῆς Ἱ. Μονῆς Βρύσης καί τοῦ Γυμνασίου», στό παράρτημα ἀριθ. 1/Ἀθήνα 1994 τοῦ περιοδ. «Σιφνιακά», σσ. 163]. Μέ τὴν πάροδο τῶν χρόνων καί τὴ συνεχιζόμενη πάντοτε ἱστορική ἐρευνά μας ἤλθαν στό φῶς καί πολλές ἄλλες μαρτυρίες γιὰ τὴν Ἱερά Μονή [Ἀπὸ τό περίφημο Ἀρχεῖο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου τῆς Πάτμου, τά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (ΓΑΚ) καί τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας τοῦ Βατικανοῦ, μέρος τῶν ὁποίων ἔχομε δημοσιεύσει στίς ἐκδόσεις μας: «Ἡ Κυρία Βρυσιανή. Τά νεώτερα ἱστορικά στοι-

χειά», Ἀθήναι 1981, σσ. 56, περιοδ. «Σιφνιακά», τόμ. 2 (1992), 161-174, ὅπου τό ἀντίγραφο (σέ περιλήψεις) τοῦ ἀπωλεσθέντος Κώδικος Α΄ τῆς Μονῆς, τόμ. 13 (2005), 5-110, ὅπου καί ὁ Β΄ Κώδικας πλήρης καί τόμ. 20 (2012), 108-128, τά τελευταίως ἀνευρεθέντα, νεωτέρων χρόνων, στοιχεῖα στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους].

Πρέπει νά ἀναφέρουμε ὅτι, μετά τούς Ἀπόστολο Καλογήρου καί Ἄγγελο Κοσμῆ, τό ζήτημα συγγραφῆς τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου τέθηκε καί πάλι τό ἔτος 1947 καί ἀφοῦ εἶχαν προηγηθεῖ τά δυστυχεῖ χρόνια τοῦ Β΄ παγκοσμίου πολέμου, ἀπό τόν ἀείμνηστο δικαστικό Ἀντώνιο Κανακάρη, ἀντιπρόεδρο τότε τοῦ Συνδέσμου Σιφνίων. Σέ συνέντευξή του στήν ἐκδοθεῖσα τόν ἴδιο χρόνο νέα ἐφημερίδα «Σιφναϊκά Νέα» διετύπωσε, μεταξύ πολλῶν ἄλλων (ὡς πρόγραμμα ἔργων τοῦ Συνδέσμου) καί τά ἐξῆς:

«Ἐκδοσις Ἱστορίας Σίφνου

Ὁ Σύνδεσμός μας ἀποβλέπει ἐπίσης στήν ἔκδοση τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου, ἑνός βιβλίου πού θά συγκεντρώσῃ ὅλη τή μελέτη τοῦ λαογραφικοῦ τῆς πλούτου, πού θά μᾶς φέρνει σέ ἄμεση ἐπαφή μέ τίς παραδόσεις τῆς, μέ τούς θρύλλους τῆς, μέ τά τραγούδια τῆς, μέ τούς χορούς τῆς, μέ τά ἦθη καί τά ἔθιμά τῆς, μιά μελέτη πού θά μᾶς δίνει ζωντανή, σπαρταριστά ὅλη τήν ὠμορφιά, ὅλη τήν ἀγνή ψυχή τοῦ λαοῦ τῆς Σίφνου, τοῦ λαοῦ πού πέρασε καί πού ζεῖ σήμερα πάνω στό νησί».

[Ἀντ. Κανακάρη, Ἀντιπρόεδρ. Συνδέσμου Σιφνίων. «Γιά μιά καλύτερη ζωὴ στή Σίφνο μας», «Σιφναϊκά Νέα», ἔτος Α΄, ἀρ. 6, φ. Ἰουνίου 1947].

Βέβαια ἐκτός ἀπό τήν ἀναφορά «ἔκδοσις Ἱστορίας Σίφνου», τό κείμενο αὐτό δέν ἔχει στήν πραγματικότητα σχέση μέ τήν καθαυτὴ «Ἱστορία» τοῦ νησιοῦ μας, ἀλλά μέ τή Λαογραφία του, πλουσιωτάτην καί αὐτήν.

Β΄. Συμπερασματικά: ἀκόμη καί σήμερα, δηλαδή 81 χρόνια μετά τά ὅσα ἔγραψαν τό ἔτος 1934 οἱ ἀείμνηστοι Καλογήρου καί Κοσμῆς, «δέν ὑπῆρξε σύστημα ἐργασίας, ἀλλά μόνο συμπτωματικὴ περισυλλογὴ πραγμάτων» καί ὄχι συναγωγὴ, δηλαδή συγκέντρωσή τους στὸν αὐτὸ χῶρο, σέ ἓνα Ἀρχεῖο, τῶν ὅσων διεσώθησαν μέχρι σήμερα ἀπὸ καθαρά ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἐλαχίστων ἀνθρώπων. Τοῦτο δέ μέ κίνδυνο κάποτε νά ἀπωλεσθοῦν καί αὐτά, ὅπως συνέβη μέ τό «Ἀρχεῖο ἢ Συλλογὴ Γ. Γαϊτάνου» δηλαδή νά ἀπωλεσθοῦν μέ τὸν θάνατο τῆς θυγατέρας του καί τά πρωτότυπα ἔγγραφα πού, εὐτυχῶς, διασώθηκε τό περιεχόμενό τους μέ τή δη-

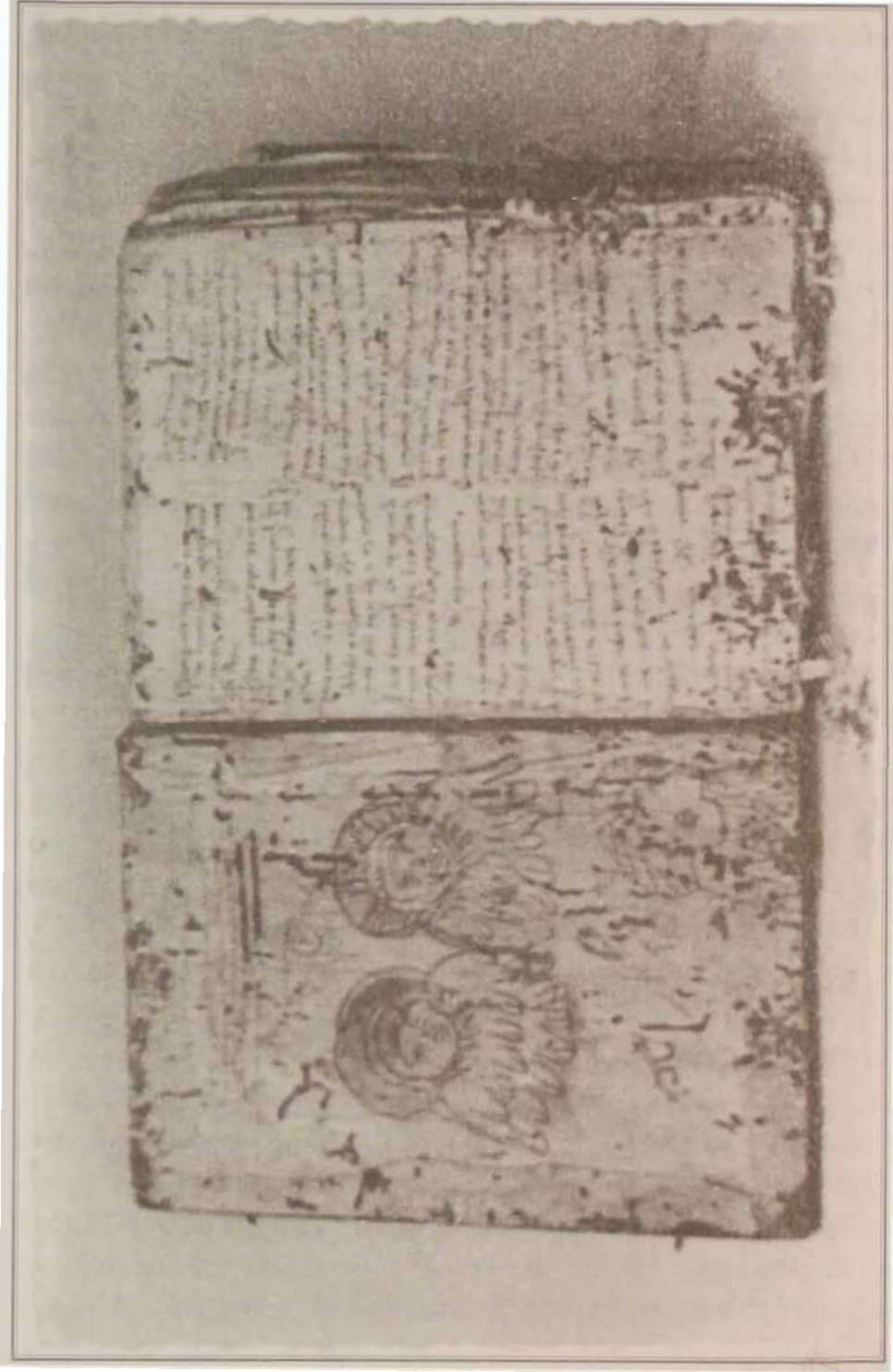
μοσίευσή τους στίς σελίδες τῶν «Σιφνιακῶν». Ἐπ' εὐκαιρία ἀξίζει νά σημειώσουμε καί τά ἐπόμενα:

Τήν ὑπαρξή τοῦ Ἀρχείου παλαιῶν ἐγγράφων τοῦ διδασκάλου Γ. Γαϊτάνου πληροφορηθήκαμε ἀπό τόν ἡγούμενο τῆς Κυρίας Βρυσιανῆς Θεόκλητον, ὁ ἴδιος μάλιστα φρόντισε νά μᾶς δεχτεῖ ἡ κυρία Εὐρυδίκη Γαϊτάνου, κληρονόμος-θυγατέρα του, γιά νά τό ἰδοῦμε. Ἐκεῖ λοιπόν, στό Ἐξάμπελα, ἐκτός ἀπό τό Ἀρχεῖο τῶν ἐγγράφων, σέ ἓνα μεγάλο καί ψηλοτάβανο δωμάτιο, ὑπῆρχαν ἑκατοντάδες δερματόδετα βιβλία -παλαιές ἐκδόσεις τά περισσότερα- σέ ράφια πού, ἀπό τό πάτωμα, ἔφθαναν μέχρι τό ταβάνι καί στούς τέσσερις τοίχους!! Ἡ «Ἐθνική Βιβλιοθήκη τῆς Σίφνου», μέ ἄλλους λόγους, πού εἶχε συγκροτήσει ὁ γνώστης τῶν βιβλίων ἀείμνηστος Γαϊτάνος!

Τό ἔτος 2000, μετά τήν ἀποβίωση (8 Ἰανουαρίου) τῆς, ἐπί δεκαπέντε (15) χρόνια κατάκοιτης μητέρας μας, (πού δέν ἐπέτρεπαν τήν ἀπουσία, ὄλο αὐτό τό διάστημα, ἀπό κοντά τῆς), ἀξιωθήκαμε νά ἐπισκεφθοῦμε τό νησί μας ἀρχές τοῦ Σεπτεμβρίου ἰδίου χρόνου, ὥστε νά παρευρεθῶμε καί στό πανηγύρι τῆς Ὑπεραγίας μας Κυρίας Βρυσιανῆς.

Κατά μίαν λοιπόν ἀπό τίς ἐκεῖ συναντήσεις μας μέ τόν Δήμαρχο Σίφνου καί ἐκλεκτόν φίλο κ. Γιάννη Γεροντή, ἀνοίξαμε συζήτηση γιά τή σύσταση καί λειτουργία «Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης καί Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Σίφνου». Δική μας πρόταση ἦταν ὁ ἐμπλουτισμός τῆς νέας αὐτῆς Δημοτικῆς Ὑπηρεσίας (δηλ. ἐκτός ἀπό τά βιβλία τῆς ὑπαρχούσης ἀνενεργοῦ, σχεδόν πάντοτε, βιβλιοθήκης), μ' αὐτά τῆς δικῆς μας ὁμοίας, ἀνερχόμενα τότε σέ τρεῖς περίπου χιλιάδες τίτλους (πολλά ἀπό τά ὁποῖα σέ σειρές δυσεύρετες πλέον, ὅπως λ.χ. οἱ Ἐπετηρίδες τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τά «Θησαυρίσματα» τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας, τά «Ἑλληνικά», «Μνημοσύνη», «Ἐραμιστής», «Μηλιακά», «Κιμωλιακά», «Ναξιακά» κ.ἄ.), ἀλλά καί τά πολλά βιβλία τοῦ Γεωργίου Γαϊτάνου πού εἶχαμε ἐπισημάνει παλαιότερα, ὅπως εἶπαμε.

Ὁ κ. Γεροντής φρόντισε ἀμέσως νά ἐπισκεφθοῦμε στό Ἐξάμπελα τούς κληρονόμους τῆς ἀποθανούσης, ἐν τῷ μεταξύ, Εὐρυδίκης Γαϊτάνου, οἱ ὁποῖοι μᾶς δήλωσαν ἀπερίφραστα ὅτι δέν ὑπῆρχε βιβλιοθήκη, παρά μόνο στό ὑπόγειο λίγα βιβλία σέ δύο σεντούκια. Κατεβήκαμε στό ὑπόγειο, τά ἀνοίξαμε καί εὐρήκαμε βιβλία σέ πλήρη ἀποσύνθεση ἀπό τήν ὑγρασία! Εἶχαν γίνει κυριολεκτικά σκόνη τά ἐλάχιστα αὐτά ἀπό τά διασωθέντα! Γιά τή μικρή Συλλογή

Τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐλλιπῆς συντήρησης τοῦ βιβλίου (μηναίο)
Τό 1962 εὐρίσκονταν στό ἱερό τοῦ Ἁγ. Σώζοντος Ἀπολλωνίας.

Έγγράφων μᾶς δηλώθηκε, επίσης, ἄγνοια. Αὐτά βέβαια θά περιέχονταν σέ ἓνα ἀπλό ντοσιέ. Τά πολλά ὅμως βιβλία, πού εἶχαμε δεῖ παλαιότερα, μόνο μέ ἓνα φορτηγό αὐτοκίνητο θά μπορούσαν νά μεταφερθοῦν ἀλλοῦ ἀπό τά ράφια τους. Τί ἀπέγιναν;

Ὅ,τι βέβαια καί κατά τούς παλαιότερους χρόνους: πωλήθηκαν, θεωρούμενα ἄχρηστα, ἀλλά ἔστω, ὡς χρηματικό ἔσοδο. Ὅποιος ἐπισκεφθεῖ τήν Ἐθνική Βιβλιοθήκη - Τμήμα Χειρογράφων καί ἔχει τήν ὑπομονή νά ἀναζητήσῃ καί ἐπισημάνῃ χειρόγραφα παλαιά τῆς Σίφνου, θά διαβάσῃ γιά τό καθ' ἓνα τίς συνοδεύουσες αὐτά σημειώσεις τῆς Ὑπηρεσίας σχετικές μέ τόν τρόπο πού περιήλθαν σ' αὐτήν. Λ.χ. ἔγγραφα πατριαρχικά (σιγίλλια) περί τῶν μοναστηριῶν τῆς Σίφνου, πού εἶχαν περιέλθει, πρό τοῦ ἔτους 1900, σέ μέλος τῆς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας Θών, οἱ κληρονόμοι τῆς τά δώρησαν στήν Ἐθνική Βιβλιοθήκη τό 1907. Ὅταν τά χειρόγραφα τά ἀγόραζε ἡ ἴδια ἡ Βιβλιοθήκη, ἀνέγραφε: «ἐξ ἀγορᾶς παρά Μ.Μ. (ἐπώνυμο σιφνέικο) ἀντί δραχ. 500 (1934)». Ἀκόμη καί τότε πωλοῦσαν οἱ Σίφνιοι ὅτι εἶχε ἀπομείνει!

Ἔτσι καί μέ ἄλλους τρόπους διασκορπίστηκαν τά δεδομένα «τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τοῦ νησιοῦ μας» ἔναντι χρημάτων ἢ ἀκηδίας τῶν προσώπων, μέ ἀποτέλεσμα νά καθίσταται ἀδύνατη ἡ τεκμηρίωση γεγονότων τοῦ παρελθόντος ἀπό τήν ἔλλειψη τῶν ἐπιτοπίων Πηγῶν. Χάθηκαν τά πάντα μέσα ἀπό τά χέρια μας!!! Ὅπως δέ σωστά ἔγραψε ὁ Ἄγγ. Κοσμῆς «ἡ Σίφνος ὑπῆρξεν ἀτυχῆς διότι δέν ἐνηργήθη συστηματική ἐργασία ἡ ὁποία θά ἀπεκάλυπτε πολλά», ἀλλά καί «δέν ἐδημιούργησεν τόν συλλέκτην», δηλαδή τόν ἄνθρωπο ἐκεῖνον πού θά ἐπιδίδονταν στή συλλογή, στή συγκέντρωση (ἢ καλύτερα τήν εὐαγγελική λέξη συναγωγή) ὧσων διασκορπίστηκαν ἄκριτα ἢ μέ ἐπίγνωση ἐδῶ κι ἐκεῖ. Οἱ συμπολίτες πού βραδύτερα συγκέντρωσαν παλαιά ἔγγραφα καί συγκρότησαν προσωπικές Συλλογές, ὅπως ἤδη σημειώσαμε, ἔκαναν ἓνα πολύ σοβαρό, «θεάρεστο» θά λέγαμε ἔργο, ἀλλ' ἐλλειπές ἐκ τῶν πραγμάτων. Τά πολλά ἐπιτόπια στοιχεῖα εἶχαν ἤδη κάνει φτερά σέ ὅλα τά σημεία τοῦ ὀρίζοντα. Καί ὁ συλλέκτης δέν εἶχε ἀναφανεῖ ἀκόμη.

Γ'. Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Συλλέκτη

Ἡ ἐμφάνιση στό σιφνιακό προσκήνιο τοῦ, κατά τόν Ἄγγελο Κοσμῆ, ἀπουσιάζοντος ἀπαραιτήτου συλλέκτη τῶν διασπάρτων στοιχείων τῆς Ἱστορίας μας συντελέσθηκε ἐπισήμως τό ἔτος 1957 μέ δύο

μικρές εργασίες μας: α) «Θεόδωρος, ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Σίφνου», ἐφημ. «Σίφνος», φ. Ἰουνίου-Ἰουλίου 1957 καί β) «Ἡ Σίφνος πατριαρχική ἐξουχία», ἐφημ. «Σίφνος», φ. Δεκ. 1957. Ἐπρόκειτο γιά δύο θέματα ἄγνωστα στούς πολλούς πού ἐπιλέχθηκαν γιά νά ἐπισημάνουν τό γεγονός τῆς ἀπόφασής μας νά ἀναλάβομε τήν εὐθύνη τοῦ συλλέκτη κατά τά ἱστορούμενα στίς σελίδες 164 ἐπ. τοῦ παρόντος τόμου. Ἦταν βέβαια μιά ἀπλή συλλογή πληροφοριῶν ἀπό τήν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία, ἡ σπουδή τῆς ὁποίας ὁμως καί ἡ ἀφομοίωση ἔπρεπε νά προηγηθεῖ γιά τήν ἀπαραίτητη ἀπόκτηση γενικωτέρων ἱστορικῶν γνώσεων, ὥστε νά ἀκολουθήσει ἡ ἀναζήτηση καί ἔρευνα τῶν ἀνεκδότων Πηγῶν ἢ Ἀρχείων γιά περαιτέρω ἀνάπτυξη τῆς Ἱστορίας διά τοῦ ἐμπλουτισμοῦ της μέ λεπτομέρειες. Κατά τήν πρόοδο τῶν ἀρχειακῶν ἐρευνῶν μας [στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, στά Τμήματα Χειρογράφων α) τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, β) Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, γ) Μουσείου Μπενάκη, Ἱστορικοῦ-Ἐθνολογικοῦ Ἀρχείου, Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος Ἐθνικῆς Τραπεζῆς κ.ἄ.] ἀνέκυψε, ὡς φυσικό ἀποτέλεσμα, ἡ ἀνάγκη νά προστρέξομε καί σέ Ἀρχεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἰδιαίτερα τῆς Ἰταλίας. Ἀναπτύξαμε λοιπόν τότε ἀλληλογραφία μέ τούς ἀειμνήστους α) Στέφανον Κωτάκη, ἀρχιμανδρίτην-ἐφημέριον τοῦ ἑλληνορθοδόξου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Βενετίας, β) Κων/νο Μέρτζιο, ἱστορικόν ἐρευνητή-συγγραφέα κάτοικον Βενετίας καί, κατόπιν, γ) τόν Μ. Μανούσακαν, καθηγητήν Πανεπιστημίου - Ἀκαδημαϊκόν - Δ/ντήν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καί Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας, πού μᾶς ἐξυπηρέτησαν παντοιοτρόπως μέ πληροφορίες καί συμβουλές τους. Τό ἔτος 1966 πραγματοποιήσαμε τό πρῶτο διερευνητικό ταξίδι μας στήν Ἰταλία μέ πρῶτον σταθμό μας τή Βενετία καί κατόπιν τή Ρώμη, πάντα μέ τήν πολύτιμη βοήθειά τους. Ἄλλωστε τότε εἶχαμε ἀποκτήσει καί ἱκανοποιητικές γνώσεις στήν ἰταλική γλῶσσα καί τήν παλαιογραφία. Παρά ταῦτα, ὑπηρεσιακοί λόγοι καθυστέρησαν τήν ἔναρξη ἐρευνῶν στήν Ἰταλία ἐπί ὀκτώ (8) χρόνια! Κατ' αὐτό τό διάστημα συνεχίζαμε ἀμείωτα τίς ἔρευνες στήν Ἑλλάδα, εἴτε αὐτοπροσώπως, εἴτε δι' ἀλληλογραφίας καί, σχεδόν πάντοτε, εἶχαμε θετικά ἀποτελέσματα. Παράλληλα δημοσιεύαμε μικρές εργασίες σέ διάφορα ἔντυπα, βγάλαμε μηνιαῖο περιοδικό, δημοσιεύσαμε τό 1966 τή μεγάλη ἐργασία γιά τήν ἱστορία τῆς «Κυρίας Βρυσιανῆς» κ.λπ., κ.λπ. Τό σωτήριο ἔτος 1974 ξεκινήσαμε καί ἐπί δέκα χρόνια πραγματοποιήσαμε ἐξαιρετικά ἀποδοτικές ἔρευνες στό Βατικανό

(Αρχείο της Sacra Congregazione di Propaganda Fide), στή Βενετία (Archivio di Stato Venezia) καί στή Bologna (Biblioteca Comunale Arciginasio), χρησιμοποιώντας τίς ἐτήσιες κανονικές ἀδειές μας. Οί καλύτερες ἀδειες τῆς ζωῆς μας! Κατ' αὐτές συγκεντρώνουμε (κάθε φορά) ἑκατοντάδες ἔγγραφα-ἱστορικά στοιχεῖα, πού οἱ ἀνωτέρω ἀρχειακές ὑπηρεσίες μᾶς ἔστελναν κατόπιν σέ φίλμς, τά ὅποια μετατρέπαμε σέ φωτογραφίες μεγάλου σχήματος καί εἶχαμε καί ἔχουμε τά ἔγγραφα «αὐτούσια» ἐνώπιόν μας: ἓνα σπουδαῖο ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΣΙΦΝΟΥ, ἔργο τοῦ ἀναφανέντος συλλέκτη! Τόσο σέ φίλμς, ὅσο καί σέ φωτογραφίες.

Δ'. Ἐνθῆση τῶν ἱστορικῶν περί Σίφνου δημοσιεύσεων!

Ὡς ὁ ἓνας συλλέκτης τοῦ ἀειμνήστου Ἁγγελου Κοσμῆ, εἶχαμε τήν ἐμπνευση ἢ αἰσθανόμεσταν τήν ἀνάγκη νά δημοσιεύουμε (κοινοποιοῦμε), κατά καιρούς, ἄγνωστα ἱστορικά ντοκουμέντα ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος πού προέκυπταν κατά τίς ἔρευνές μας σέ διάφορα Ἀρχεῖα, τόσο ἀπό τῶν στηλῶν σιφναϊκῶν ἢ κυκλαδικῶν ἐντύπων, ὅσο καί σέ μικρές ἐκδόσεις μας πού εἶχαν βέβαια εὐρύτερη ἀπήχηση ὡς στοιχεῖα νεοφανῆ. Τό γεγονός, τό ὅποιο ἐξελίσσονταν βαθμηδόν σέ ἐπιτυχία, κίνησε τόν φθόνο κάποιων συμπολιτῶν (πρωτοφανές ;;) πού μᾶς θεώρησαν «ἀνταγωνιστές» (ἐνῶ μέχρι τότε κοιμόντουσαν βαθύτατα) μέ ἀποτέλεσμα νά ἐπιστρατεύσουν γνωστούς καί φίλους πρὸς καταπολέμηση τοῦ «ξένου» (= Σιφνίου μόνον ἀπό μητέρα), οἱ ὅποιοι ἄρχισαν νά ἐπιδίδονται στήν «ἀνάπτυξη» τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου, ὄχι ὁμως μετά ἀπό ἀρχειακές ἔρευνες, οἱ ὅποιες προϋπέθεταν ἱκανά προσόντα πρὸς τοῦτο καί χρόνον ἀτελεύτητον, ἀλλά μέ ἀντιγραφές κειμένων ἀπό παλαιότερες ἐκδόσεις, κάποτε μάλιστα καί χωρίς παραπομπή στήν «πηγή» ἀντλήσης τῶν πληροφοριῶν τους, ὥστε νά πλανᾶται στούς ἀνίδεους ἢ γνώμη τῶν δῆθεν νέων στοιχείων (χρησίμων βεβαίως ὡς βιβλιογραφίας). Πίστευαν, φαίνεται, ὅτι ἔτσι θά μᾶς ἐξωθοῦσαν στήν ἐγκατάλειψη τοῦ ΕΡΓΟΥ μας, ἀλλ' ἀγνοοῦσαν τόν χαρακτήρα μας, δεδομένου ὅτι αὐτός ἐνδυνάμωνε τήν ἐπιμονή μας στήν ἔρευνα μέσα στό περιβόλι μέ τούς ἀστείρευτους καρπούς καί τά πολύχρωμα ἄνθη πού αὐτοί δέν γνώριζαν οὔτε κἄν πού εὐρίσκεται καί οὔτε πού τολμοῦσαν νά τό ἀναζητήσουν.

Βραδύτερα κάποιος, στόν ὅποιο εἶχαμε προσφέρει τή συμπληρωματική ἐκδόσή μας «Ἡ Κυρία Βρυσιανή - Τά νεώτερα ἱστορι-

κά στοιχεία», Αθήνα 1981, στην οποία είχαμε δημοσιεύσει αριθμό σημαντικῶν ιστορικῶν ἐγγράφων τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱ. Μονῆς τῆς Πάτμου γιά τή Μονή τῆς Σίφνου, τά παρουσίασε ὡς προϊόντα δικῶν του δῆθεν ιστορικῶν ἐρευνῶν στήν περίφημη βιβλιοθήκη τῆς Πάτμου, ὅταν ἐπῆρε μέρος στά λεγόμενα Διεθνῆ Σιφνιακά Συμπόσια.

Καί μιά καί τόφερε ὁ λόγος γιά τά Συμπόσια, θεωροῦμε σκόπιμο νά σημειώσουμε ὅτι καί ὁ φερόμενος ὡς ἐμπνευστής τους μᾶς ἐπισκέφθηκε δύο φορές, χωρίς βέβαια νά μᾶς φανερώσει τίς πραγματικές προθέσεις καί σκοπούς του. Στίς μύριες ἐρωτήσεις του (πού μόνον αὐτές τόν καθιστοῦσαν ὑποπτον ἐνώπιόν μας), δώσαμε τίς πρέπουσες, κατά τήν κρίση μας, ἀπαντήσεις, γι' αὐτό καί ἀναγκάσθηκε νά ἔλθῃ καί δεύτερη φορά, ἐπειδῆ δέν μπόρεσε νά «χωνέψει» τίς ἀπαντήσεις μας τῆς πρώτης, ὁ ἄγνωστος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος μᾶς εἶπε ὅτι ἤθελε νά ἐνημερώσει τόν γιό του πού σπούδαζε στό Λονδίνο.

Βέβαια δέν παραλείψαμε νά τοῦ προσφέρουμε καί ὅσες ἀπό τίς ἐκδόσεις μας διαθέταμε, ὅπως κάνουμε πάντοτε πρὸς τοὺς προσερχομένους κοντά μας ζητώντας πληροφορίες γιά τήν Ἱστορία μας. Μέχρι τότε εἶχαμε πλήρη ἄγνοια γιά τά ἐτοιμαζόμενα συμπόσια.

Τίς πραγματικές προθέσεις τῶν διοργανωτῶν τους πληροφορηθήκαμε λίγο ἀργότερα μέ κάποια μισόλογα τοῦ μακαρίτη πλέον Γιώργου Ἀτσόνιου, προέδρου τότε τῆς Ἀδελφότητος Σιφνίων «Ὁ Ἅγιος Συμεών» (συνιδρύτριας τῶν Συμποσίων), ὁ ὁποῖος μᾶς ἐκμυστηρεύθηκε ὅτι «κάποιοι ἐτοίμαζαν τήν πνευματική ἐξόντωσή μας». Ἦταν ἡ τελευταία φορά πού ἦλθε ὁ Γιώργος σπίτι μας (ἔρχονταν κάθε μήνα γιά νά πέρνει τή συνεργασία μας πρὸς τά «Σιφναϊκά Νέα», τήν ἐφημερίδα τῆς Ἀδελφότητος). Ἐκτοτε δέν ξαναφάνηκε ὁ Γιώργος· φαίνεται πὼς ντρέπονταν νά μᾶς ξαναδεῖ ὁ ἄνθρωπος μιά καί ἡ κινητικότητα τῶν συμποσίων, πού ὡς τότε προετοιμάζονταν μυστικά (μέ μασονικόν τρόπο θά λέγαμε) ἄρχισε σύντομα μέ τίς ὑπερφίαλες διαφημίσεις τους πού τόνιζαν ἀδιάντροπα ὅτι ὅσα εἶχαν γραφεῖ πρὸ αὐτῶν ἦταν ἄνευ ἀξίας καί ὅτι μόλις τότε καί μόνο μ' αὐτά, τά συμπόσια, ἄρχιζε ἡ σωστή καί ὑπεύθυνη δουλειά! Εἶχαν ἐνσχύφει οἱ σωτῆρες! Ὁχι ὅμως αὐτοπροσώπως, ἀλλά μέ ἀνάθεση σέ τρίτους, σ' αὐτοὺς πού θά συμμετεῖχαν στά συμπόσιά τους, ἀδι-ἀφορο ποιοί θά ἦταν αὐτοί· δηλαδή ἄνθρωποι ὑπεύθυνοι (ἐπιστήμονες), ἢ γυρολόγοι τῶν συμποσίων· Τό ἀποτέλεσμα εἶναι ἤδη γνωστό, ἀπό τά Πρακτικά τῶν συμποσίων, στά ὁποῖα, ἐκτός ἀπό τά σοβαρά

θέματα διακεκριμένων προσωπικοτήτων, έχουν βέβαια περιληφθεί αναγκαστικά και οι περισσότερες «έργασίες»-ανακοινώσεις των λοιπών με σοβαρά ιστορικά σφάλματα και υποθέσεις, πού για να διορθωθούν χρειάζονται πολυσέλιδοι τόμοι. Κρίμα στά τόσα έξοδα!

Ε'. Τό 'Ιστορικό 'Αρχείο Σίφνου

Ἡ ζωή τοῦ συλλέκτη ιστορικῆς ὕλης, δηλαδή ἡ ἴδια ἡ ζωή μας, συνεχίζεται πάντοτε, ἂν καί ὑπό διαφορετική μορφή καί μειωμένη ἀπόδοση σέ «παραγωγή» νέων στοιχείων. Τοῦτο δέ λόγω ἡλικίας πλέον, ἡ ὁποία δέν ἐπιτρέπει ταξίδια γιά νέες ἔρευνες σέ Πηγές τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπου πολλοί ιστορικοί θησαυροί «ἀδημονοῦν» νά τοὺς ἀνακαλύψουν οἱ ἐρευνητές (ὅπως στήν Ἰταλία, Ἰσπανία, Γαλλία, Ἀγγλία, Μάλτα κ.ἄ.), σπουδαῖο ἔργο φυσικά νέων ἀνθρώπων-ἐπιστημόνων. Ἐχουν ἀπομείνει ὁμως στήν κατοχή μας ὅσα πάμπολλα συγκεντρώσαμε κατά τοὺς παραγωγικούς μας χρόνους τῆς ιστορικῆς ἔρευνας. Αὐτά μᾶς διατηροῦν σέ ἐγρήγορη μέ τήν ἐπεξεργασία τους καί μέ τή σύνθεση νέων ἐργασιῶν προαγωγικῶν τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου καί ἄλλων Κυκλαδονήσων.

Εἶναι πολύ σημαντικό νά ἀπολαμβάνεις τήν ἀνταμοιβή τοῦ συλλέκτη, αὐτήν πού ἀποδίδεται, ὄχι μέ ὑλικά ἀγαθά, ἀλλά μέ τήν χαρά καί τήν ἱκανοποίηση· δηλαδή μέ ὅμοια ἀκριβῶς στοιχεία μ' ἐκεῖνα πού σέ πλημμυρίζουν τίς στιγμές τῶν ἐρευνῶν σου ὅταν, γιά πρώτη φορά, ἔρχονται στό φῶς καί σέ δική σου μόνο γνώση καί φανέρωση, σπουδαῖες μαρτυρίες καί γεγονότα παλαιωτάτων χρόνων πού σέ κάνουν νά πετᾶς, κυριολεκτικά, ἀπό ἀπερίγραπτη χαρά. Αὐτό δηλαδή πού ἰσχυριζόμαστε ἀνέκαθεν ὅτι ἔχομε ζήσει: τίς μεγαλύτερες χαρές τοῦ κόσμου! Ἀπό στιγμές ἀξέχαστες τῶν ιστορικῶν ἀποκαλύψεων! Αὐτή εἶναι ἡ δική μας ἀλήθεια καί ἡ ἀμοιβή!

Παρά ταῦτα, ἐμφανίζεται ἀπό πολλοῦ ἤδη χρόνου ἡ μεγάλη ἀνάγκη διασφάλισης τοῦ συνόλου τῶν ἀποκαλυφθέντων καί συγκεντρωθέντων ἀπό τόν συλλέκτη ἑκατοντάδων ιστορικῶν ἐγγράφων, κωδίκων κ.ἄ. στοιχείων τῆς Ἱστορίας μας κατά τόν πολυχρόνιο, μιᾶς ὀλόκληρης ζωῆς, ἀγώνα μας πρός τοῦτο. Θά εἶναι κρίμα νά χαθοῦν καί αὐτά μαζί μας! Πάντοτε βέβαια ἐπιδιώκαμε, μέσα στή στενότητα τοῦ χώρου τῶν ἐντύπων πού διαθέταμε, νά δημοσιεύουμε ἕναν, κατά τό δυνατόν, ἱκανοποιητικόν ἀριθμό τους μέ πρόθεση τῆ

διάσωσή τους με τήν δημοσίευσή¹. Τά περισσότερα ὅμως ἀπ' αὐτά, τόσο ἐλληνικῶν, ὅσο καί ἰταλικῶν Ἀρχείων, παραμένουν ἀνέκδοτα, ἄλλων τά κείμενα ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ μόνον ἀποσπασματικά καί ἄλλων ὡς ἀπλές μνεῖες γιά τήν αἰτιολόγησι θέσεων, πάντοτε μέ παραπομπή στίς πηγές προέλευσής τους, ὥστε ὅλα ἀπό τά τελευταῖα αὐτά νά εἶναι ἀνάγκη νά δημοσιευτοῦν κάποτε κανονικά.

Γιά τίς περί Σίφνου δημοσιεύσεις μας ἔχει χρησιμοποιηθεῖ βεβαίως τό σύνολο σχεδόν τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἀρχείου μας, τόσο στήν βασική ἀπ' αὐτές μέ τίτλο «*Ἱστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν Προϊστορική Ἐποχή*», Ἀθήνα 1990 (Β' ἔκδοσις 2002 καί Γ' ἔκδοσις 2014), ὅσο καί στούς 23 ἤδη τόμους τῆς ἐτήσιας ἔκδοσής μας «*Σιφνιακά*» (πάντοτε μέ δαπάνες τοῦ Δήμου Σίφνου). Σ' αὐτούς ἔχουν καταχωρισθεῖ ἑκατοντάδες ἔγγραφα, κώδικες καί λοιπά ἱστορικά στοιχεῖα, ὅπως καί σημαντικές μελέτες-ἐργασίες. Εἶχαμε πάντοτε στό νοῦ, καί σέ συζητήσεις μέ ἀνθρώπους πού θεωρούσαμε ὅτι ἐξεδήλωναν σχετικό ἐνδιαφέρον, ἀναφέραμε ἕνα σπουδαῖο (γιά τήν ἀποψή μας) παράδειγμα, αὐτό τοῦ ἀειμνήστου Ἀντωνίου Λιγνοῦ, ἱατροῦ-προέδρου τῆς κοινότητος Ὑδρας. Ὁ Λιγνός, ἀφοῦ ἀπεκάλυψε καί συγκέντρωσε στόν ἴδιο χῶρο τό διασκορπισμένο Ἀρχεῖο τῆς Κοινότητός του, σκέφθηκε καί πραγματοποίησε (μέ χορηγούς) τή δημοσίευσή του σέ 16 πολυσέλιδους τόμους, τό πολύ γνωστό ἔργο μέ τίτλο «*Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας*». Σ' αὐτό ἔχουν καταγραφεῖ μόνον τά κείμενα τῶν ἐγγράφων (ὅπου καί πολλά τῆς Σίφνου). Δηλαδή «*σκέτα*» τά ἔγγραφα κατά χρονολογική τάξη καί τίποτε ἄλλο, οὔτε ἐπεξηγήσεις, οὔτε ἄλλες παρεμβάσεις. Ἔτσι, τά ἱστορικά στοιχεῖα τοῦ νησιοῦ, ἄν καί προστατευμένα μέ τή συγκέντρωσή τους σέ ἰδιόκτητο κτίριο, ἔχουν καί τήν πρόσθετη προστασία μέσω τῆς δημοσίευσής τους. Ἴσως καί ἀσφαλέστερη ἄν ἀναλογισθεῖ κανεῖς ὅτι τό «*Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας*» ὑπάρχει σέ ὅλες τίς μεγάλες Βιβλιοθήκες στή διάθεσι τῶν ἐνδιαφερομένων.

Αὐτό ἦταν καί τό δικό μας ὄνειρο! Τό πράγματι πλούσιο καί σπουδαῖο, ὅπως πιστεύουμε, «*Ἱστορικό Ἀρχεῖο Σίφνου*», νά δημοσιεύονταν σέ τόμους γιά τή διάσωσή του. Ὅπου τό ἀναφέραμε καί

1. Στόν τόμο ὑπ' ἀριθ. 22/1994 τοῦ περιοδικοῦ «*Ἀνδριακά Χρονικά*» δημοσιεύσαμε 67 ἔγγραφα (1629-1723) ἀνδριακοῦ, σιφνιακοῦ, κυκλαδικοῦ ἐνδιαφέροντος· σέ ἕξι τόμους τῆς περιοδ. ἔκδοσις «*Μηλιακά*», 135 ἔγγραφα (καί ἄλλα στήν ἐφημ. «*Μῆλος*»)· σέ ἐκδόσεις τῆς ἐφημερ. «*Κιμωλιακά Νέα*» περί τά 100, πολλά σέ ἐκδόσεις τῆς Νάξου καί Πάρου. Γιά τήν Κέα καί Θερμιά δέν καταφέραμε νά δημοσιεύσουμε ἀπό τά πολλά πού ἔχουμε συγκεντρώσει μέ ἀξιόλογο ἐκπαιδευτικό περιεχόμενο.

συζητήσαμε, απέμεινε μιά απλή συζήτηση. Δηλώνουμε, πάντως, ότι έχουμε πρό πολλού προνοήσει, κατά τις δυνάμεις μας πάντοτε, για τή διασφάλιση, τόσο του Ἀρχείου, όσο και τῆς ἀξιόλογης βιβλιοθήκης μας καί ἔχουμε τήν ἐλπίδα γιά μιάν καλή μελλοντική φροντίδα τους.

Διάδοχος Συλλέκτης;

Ἐμεῖς, πού ἰδιοποιηθήκαμε τόν τίτλο τοῦ συλλέκτη ἱστορικοῦ ὑλικοῦ τῆς Σίφνου καί ἄλλων Κυκλάδων, πιστεύουμε ὅτι τόν τιμήσαμε ἀξιοπρεπῶς καί μέ σοβαρά ἀποτελέσματα. Ἐρωτᾶται ὁμως: διάδοχος εὔρέθηκε; Θεωροῦμε πῶς ὄχι, παρά τίς δικές μας προσπάθειες ἀνεύρεσής του. Ἐμφανίζεται λοιπόν καί πάλι τό σημαντικό κενό στήν «ἔδρα», αὐτήν πού «καθιέρωσαν» τό '34 οἱ Καλογήρου - Κοσμῆς. Καί τοῦτο (λόγω καί τῶν τρεχουσῶν δυσχερῶν περιστάσεων) γιατί λείπει ἡ «τρέλα», αὐτή ἡ ὑπέροχη δύναμη πού ἐπικαλεῖται καί ὁ διακεκριμένος ἐπιστήμονας κύριος Δημήτρης Νανόπουλος, ὁ ὁποῖος δήλωσε μόλις πρόσφατα:

«Πιστεύω ὅτι οἱ “τρελοί” πᾶνε τόν κόσμο μπροστά, οἱ ἄλλοι ἀπλῶς συμμετέχουν. Μοῦ ἀρέσει ἡ τρέλα ἢ δημιουργική, πού κάποιες φορές θά σέ ἀναγκάσει νά ἔρθεις σέ ἀντίθεση μέ τό περιβάλλον σου, νά σπάσεις ἀβγά - γιά νά φτιάξεις ὁμελέτα.

Δημήτρης Νανόπουλος

Φυσικός - Πρόεδρος Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν».

[Περιοδ. ΒΗΜΑΓΑΖΙΝΟ, Νο 748/15-2-2015].

Θά πρέπει, τέλος, νά ἀναφερθοῦμε καί στό γεγονός ὅτι κατά καιρούς ἐκδίδονται βιβλία μέ ἱστορικό περιεχόμενο τά ὁποῖα στηρίζονται μόνο στήν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία (πλούσια ἤδη, θά λέγαμε), ὄχι ὁμως σέ μαρτυρίες συστηματικῆς ἱστορικῆς ἔρευνας, δηλαδή ὄχι σέ νέα-ἄγνωστα στοιχεία, αὐτά πού πράγματι πλουτίζουν τίς πληροφορίες γιά τό παρελθόν ἑνός τόπου καί τό στερεώνουν ἀδιάσειστα. Μέ ἄλλους λόγους οἱ «γνωστικοί» ἐπαναπαύονται στά ἔτοιμα πού εἶναι πιό βολικά ἀπό τήν «κοπιαστική ἔρευνα» καί, προφανῶς, ἀδιαφοροῦν γιά τήν ἀναστολή ἢ στασιμότητα στήν ἀποκάλυψη καί ἄλλων στοιχείων τοῦ παρελθόντος. Κοινῶς «ἀπέλιπεν ἡ τρέλα» ἀπό τό προσκήνιο τῆς Σίφνου; Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι θά καλυφθεῖ καί πάλι, ὄχι ἀργά, αὐτό τό κενό.

Σίμος Μιλτ. Συμεωνίδης

ΣΙΜΟΥ ΜΙΛΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Γ' ΕΚΔΟΣΗ

Πολιτιστικός Σύλλογος
ΣΙΦΝΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2014

ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΔΗΜΟΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

Ἡ Κυρία Θεοτόκος Βρυσιανή.

ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ
ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΔΗΜΟΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

[8 Φεβρουαρίου 2014]

ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΓΕΝΙΔΟΥ

Ο ΔΗΜΟΣ ΣΙΦΝΟΥ
ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ
ΣΤΟ ΣΙΜΟ Μ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΣΙΦΝΟΥ
κατόπιν πρότασης ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΣΙΦΝΟΥ
διερμηνεύοντας τὰ συναισθήματα όλων τῶν Σιφνίων στή
συνεδρίαση τῆς 17ης Δεκεμβρίου 2011 (ΑΡ. ΑΠΟΦ. 255/2011)

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΟΜΟΦΩΝΑ
ΤΗΝ ΑΝΑΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΣΙΜΟΥ Μ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ
ΩΣ ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΔΗΜΟΤΗ ΣΙΦΝΟΥ

έκτιμώντας όμόθυμα ότι ανήκει τιμή στον έμβριθή Σίφνιο με-
λετητή και πολυγραφότατο συγγραφέα, για τό τεράστιο πνευ-
ματικό έργο που επί χρόνια προσφέρει, έργο που αποτελεί
ανεκτίμητη πηγή γνώσης και πολύτιμη παρακαταθήκη για
τήν Ιστορία τῆς Σίφνου και τῶν Κυκλάδων, για τήν ακούρα-
στη, πολυετή, ανιδιοτελή μελέτη, καταγραφή και ανάδειξη τῆς
Ιστορίας και του Πολιτισμού τῆς Σίφνου· για τον πνευματικό
μόχθο που διακριτικά και άθόρυβα καταθέτει επί χρόνια στο
άγαπημένο του νησί και στην Έπιστήμη τῆς Ιστορίας· για τή
μεγάλη αγάπη που τρέφει για τό νησί μας, τό σπάνιο ήθος, τήν
ταπεινότητα και τήν προσήνεια που τον χαρακτηρίζει.

Σίφνος, 8 Φεβρουαρίου 2014

Ό Δήμαρχος
ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΜΠΑΜΠΟΥΝΗΣ

Σέ μιάν ἄρτια σέ ὀργάνωση καί ἐκτέλεση τελετή, πραγματοποιήθηκε ἀπό τόν Δήμο Σίφνου τό Σάββατο, 8 Φεβρουαρίου 2014, στό ἀμφιθέατρο τοῦ Ἰδρύματος Εὐγενίδου καί ἐνώπιον πλήθους Σιφνίων καί φίλων τῆς Σίφνου ἢ ἀνάδειξη τοῦ κ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη σέ ἐπίτιμον δημότη τοῦ Δήμου Σίφνου. Ἡ τελετή ἄρχισε μέ βιντεοσκοπημένο θερμό χαιρετισμό τοῦ κ. Λεωνίδα Εὐγενίδη - Δημητριάδη, Προέδρου τοῦ Ἰδρύματος (ἐπειδή ἀπουσίαζε ἐκτός Ἀθηνῶν), ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε μέ ἱκανές λεπτομέρειες στό ἔργο τοῦ τιμωμένου καί στίς ἀναμνήσεις του ἀπό τή φιλική σχέση καί συνεργασίες πού εἶχε μέ τόν ἀείμνηστο πατέρα του.

Ἀκολούθως ἡ κυρία Σοφία Κατζηλιέρη, ἡ ὁποία συντόνιζε τό πρόγραμμα τῆς ἐκδήλωσης, παρουσίασε κατά σειράν τούς ὁμιλητές καί ὁμιλήτριες: τόν Δήμαρχο Σίφνου κ. Ἀνδρέα Μπαμπούνη, τόν Πρόεδρο τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου κ. Κώστα Σούλη, τόν Δήμαρχο Κιμῶλου κ. Γεράσιμο-Θεόδωρο Μαγκανιώτη, τόν ἐκπρόσωπο τῆς Δημοτικῆς Ἀντιπολίτευσης Σίφνου κ. Γ. Παπαπαύλου, τήν Πρόεδρο τῆς Ἀδελφότητος Σιφνίων «Ὁ Ἅγιος Συμεών» κυρίαν Μαργαρίτα Βασταρδῆ, τήν Πρόεδρο τοῦ Πολιτιστικοῦ Συλλόγου Σίφνου κυρίαν Μαρίαν Ναδάλη, τόν κεντρικό ὁμιλητή τῆς ἐκδήλωσης κ. Νικόλαο Προμπονᾶ, τ. Διευθυντήν τοῦ Γυμνασίου-Λυκείου Σίφνου καί συγγραφέα καί, τέλος, τόν τιμώμενο κ. Σίμο Μιλτ. Συμεωνίδη.

Α΄ - Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΣΙΦΝΟΥ
κ. ΑΝΔΡΕΑ ΜΠΑΜΠΟΥΝΗ

«Συναγάγετε τά περισσεύσαντα κλάσματα
ἵνα μή τι ἀπόλλυται».

Ἐάν θέλει κάποιος νά συμπυκνώσει σέ μιά καί μόνο φράση τήν οὐσία τοῦ τεράστιου ἐρευνητικοῦ καί συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ κ. Σίμου Συμεωνίδη, δέ νομίζω ὅτι θά μπορούσε νά βρεθεῖ καλύτερη.

Ἀπό τό 1953, γιά παραπάνω δηλαδή ἀπό 60 χρόνια, μέ δική του πρωτοβουλία, μέ δικά του ἔξοδα, μέ ἐπίπονη καί συστηματική ἐργασία, μέ τήν ἴδια πάντοτε ἀφοσίωση καί ἐπιμέλεια καί μέ κίνητρο τήν ἀγάπη του γιά τήν ἐκ μητρὸς πατρίδα του -τή Σίφνο μας- ὁ κ. Συμεωνίδης ἔχει κυριολεκτικά ἀνασκάψει πηγές καί ἀρχεῖα, στήν Ἑλλάδα καί τό ἐξωτερικό, ἀναζητώντας καθετί πού ἀφορᾷ στό νησί μας, ἀλλά καί τά ὑπόλοιπα κυκλαδονήσια.

Τό συγγραφικό του ἔργο, πέρα ἀπό πλουσιότατο, εἰδικά σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στή Σίφνο, θά μπορούσα νά τό ἀποκαλέσω καί μνημειῶδες, καθώς μέσα ἀπό αὐτό, χάρη στήν ἐξονυχιστική μελέτη, ἀνάλυση, τεκμηρίωση καί παρουσίαση πρωτότυπου ἀρχεῖακοῦ ὕλικου, ξεδιπλώνεται, φωτίζεται καί ἀποκαλύπτεται ἡ πραγματική ἱστορία τοῦ τόπου μας.

Ἡ «Ἱστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν προϊστορική ἐποχή μέχρι τόν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο» καί τά «Σιφνιακά - Ἐπετηρίς ἱστορικής ὕλης τῆς Σίφνου», ἀποτελοῦν κάποια ἀπό τά πιό χαρακτηριστικά δείγματα τῆς ἀνεκτίμητης πνευματικῆς προσφορᾶς τοῦ κ. Συμεωνίδη στόν τόπο μας.

Οἱ τότε Κοινότητες Ἀπολλωνίας καί Ἀρτεμῶνα, ἀναγνωρίζοντας τήν ἀξία καί τή σημασία τοῦ ἔργου του, μέ ἀποφάσεις τῶν Κοινοτικῶν Συμβουλίων τους, ἀνέλαβαν ἀντίστοιχα τή δαπάνη γιά τήν ἐκδοση τοῦ Ε΄ καί ΣΤ΄ τόμου τῶν «Σιφνιακῶν», ἐνῶ ἀπό τή συνένωσή τους τό 1999 καί ἔπειτα, τή δαπάνη ἀναλαμβάνει κάθε χρόνο ὁ Δῆμος μας, ἔχοντας φτάσει αἰσίως σήμερα στόν τόμο ΚΑ΄ τῆς ἐτήσιας ἐκδόσεως.

Ὡς ἐλάχιστη ἔνδειξη ἀναγνώρισης τοῦ τεράστιου πνευματικοῦ καί συγγραφικοῦ ἔργου πού ἔχει προσφέρει στόν τόπο μας καί τῆς ἀνεκτίμητης προσφορᾶς του στήν ἐρευνα καί τήν ἀποκάλυψη πρωτότυπων

ἀρχειακῶν πηγῶν, τό Δημοτικό μας Συμβούλιο, μετά ἀπό σχετική πρόταση τοῦ Πολιτιστικοῦ Συλλόγου Σίφνου, ἀποφάσισε, ὁμόφωνα, νά ἀνακηρύξει τόν κ. Σίμο Συμεωνίδη ἐπίτιμο δημότη Σίφνου.

Κε Συμεωνίδη, ὡς Δήμαρχος καί ἀντιπρόσωπος τῆς Σίφνου καί τῶν κατοίκων της, σᾶς ἐκφράζω θερμά συγχαρητήρια κι εὐχαριστίες γιά τό σπουδαῖο ἔργο γνώσης καί πολιτισμοῦ πού μᾶς ἔχετε παραδώσει, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ σημεῖο ἀναφορᾶς καί πνευματική παρακαταθήκη γιά τόν τόπο μας καί τήν ἱστορία του. Εὐχόμαστε νά εἴσαστε ὑγιής καί δυνατός γιά νά συνεχίσετε τό ἔργο σας, καθῶς εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ἔχετε ἀκόμα πολλά καί σημαντικά νά μᾶς δώσετε.

Ὁ δήμαρχος Σίφνου κ. Ἀνδρέας Μπαμπούνης
ἐπιδίδων τήν τιμητικὴν πλακέτα στόν κ. Συμεωνίδη.

Β' - Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΚΙΜΩΛΟΥ
κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΑΓΚΑΝΙΩΤΗ

Άγαπητοί και καρδιακοί μας φίλοι!

Ἡ διακαής και κοπιώδης προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου κάθε ἐποχῆς νά προσεγγίσει τή γνώση και νά τήν καταστήσει ἀντικείμενο ἐπιστήμης προσιτό σέ ὄλους, νά καταγράψει τή σκέψη και νά τήν μετουσιώσει σέ τεκμηριωμένο στοχασμό, νά ἐκφράσει τά συναισθήματά του ἀνάγοντάς τα σέ διαχρονικές ἀρχές και διδακτέες ἀξίες, οἱ ὁποῖες ἀναδεικνύουν τήν ἔμφυτη ἀνάγκη ὀργάνωσης τῆς κοινωνικῆς του συμπεριφορᾶς, τόν ὀδήγησαν στήν ἀναζήτηση μεθόδων περισυλλογῆς και διατήρησης τῆς σοφίας τοῦ παρελθόντος.

Μέ τόν τρόπο αὐτό ἡ γνώση ἡ ὁποία διαφυλάσσεται καθίσταται δεκτική εὐκόλης ἐπεξεργασίας, διάδοσης και φυσικά βελτίωσης πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητας, θεμέλιο δημιουργίας ἀνώτερων πολιτισμῶν.

Τά τελευταῖα χρόνια, κινδυνεύουμε αὐτοκαταστροφικά νά διασπαστεῖ πλήρως ἡ συστηματική ἀκολουθία τῆς ὑγιoῦς ἐξέλιξης τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ἐξέλιξη ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται μόνο μέσα στά πλαίσια τῆς ἐνδυνάμωσης τῶν κοινωνικῶν δομῶν.

Παρασυρόμενοι, δυστυχῶς, ἀπό τήν ἐπιβολή πλασματικῶν προτύπων και ἀναγκῶν, τά ὁποῖα ἀποτελοῦν τά πραγματικά αἷτια τῆς σημερινῆς κρίσης, διεκδικoῦμε ἀλλοτριωμένοι και ἀποξενωμένοι ἀπό τό ὑγιές παρελθόν ἕνα ἐπισφαλές μέλλον.

Ἐμπόδιο στήν παραφθορά αὐτή τῆς κοινωνίας μας, ἀποτελοῦν οἱ ἄξιοι στυλοβάτες τῆς πολιτισμικῆς μας κληρονομιάς, οἱ ἀνθρωποὶ δηλαδή τῶν γραμμάτων και τῶν τεχνῶν.

Αὐτοὶ ἀφοσιωμένοι ἀπερίσπαστα στό ἔργο τους, ὡς φωτεινοὶ φάροι, ἔμπλεοι ἀγάπης και σεβασμοῦ πρὸς τόν συνάνθρωπο και τήν κοινωνία και μέ μόνα ὄπλα τους τό ἔμφυτο τάλαντο και τή διαρκή διάθεση ἔρευνας, μελέτης και ἐργασίας, ἀγωνίζονται γὰ μᾶς προσφέρουν κάθε ἀπαραίτητο ἐφόδιο τό ὁποῖο τείνει στήν κατάρτισή μας μέ τά ὀρθά κριτήρια διάκρισης τοῦ ἀληθινὰ ὠφέλιμου ἀπό τό ψευδεπίγραφο και τό κατασκευασμένο.

Σέ αὐτή τή χωρία τῶν ἀϋθεντικῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, τῶν γνήσιων λογίων σκαπανέων τοῦ πνεύματος, στούς ὁποίους ἀναμφίβολα πολλά ὀφείλουμε κυρίως ἐπειδή χάρη σέ αὐτούς ἐλπίζουμε σέ ἓνα εὐνοϊκότερο μέλλον, ἀνήκει σίγουρα καί ὁ σήμερα τιμῶμενος διακεκριμένος Σίφνιος Ἱστοριοδίφης, Ἱστορικός καί Συγγραφέας Σίμος Συμεωνίδης.

Ὀλόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ὀραματιστή ἀποτελεῖ πρότυπο γιά ὅλους ἐμᾶς καί ἰδίως γιά τά νέα παιδιά, ἀφοῦ χαρακτηρίστηκε καί χαρακτηρίζεται ἀπό μεγάλη φιλομάθεια, ἔντονο πάθος γιά τήν εἰς βάθος ἱστορική ἔρευνα καί καλοπροαίρετη διάθεση συνεργασίας σέ ἐπιστημονικό ἐπίπεδο, ἐνῶ ὁ ἴδιος διακρίθηκε γιά τήν ἐργατικότητα, τήν εὐστροφία, τήν ἀντικειμενικότητα καί εὐθύτητα τῆς κρίσης, τήν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα, τήν εὐρύτητα τοῦ πνεύματος καί τήν ἀειθαλή νεανικότητα καί τόλμη τῆς πέννας του.

Ὁ ἀπολογισμός τοῦ μέχρι σήμερα ἔργου του ὑπῆρξε σημαντικός ἀπό κάθε ἄποψη, δεδομένου ὅτι στό ἐνεργητικό του προσμετρεῖται ἡ συγγραφή πάμπολλων βιβλίων, πολλά ἀπό τά ὁποῖα ἀπλόχερα ἕως σήμερα προσφέρει καί στά ὁποῖα διασώζεται κατὰ τρόπο εὐληπτο ὁ πλοῦτος τῆς πολύχρονης καί κοπιώδους ἔρευνάς του.

Παρότι ὁ τομέας τῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ τή μεγάλη του ἀγάπη, εὐκόλα διαπιστώνει κανεῖς ὅτι ἡ ἀστείρευτη πηγὴ τῆς ἔμπνευσῆς του καί ὁ πυρήνας τοῦ ἐνδιαφέροντός του ταυτίζεται μέ τούς ἀνθρώπους, τήν ἱστορία, τά ἦθη, τά ἔθιμα, τίς συνήθειες, τίς παραδόσεις καί τίς λαογραφικές ἀναφορές τῆς ἀγαπημένης γενέτειράς του, τῆς νήσου Σίφνου μέ τήν ὁμορφιά τῆς ὁποίας γαλουχήθηκε καί ἀνδρώθηκε καθῶς καί τῶν ἀδελφῶν νησιῶν τά ὁποῖα περιβάλλουν αὐτήν, συμπεριλαμβανομένης τῆς Ἀγιοτόκου γενέτειράς μου νήσου Κιμῶλου.

Μεγαλύτερη, ὅμως, ἀπόδειξη τῆς πολυσχιδοῦς καί οὐσιαστικῆς καλλιέργειας τοῦ Σίμου Συμεωνίδη εἶναι ἡ ἀξιοζήλευτη ταπεινότητα τῶν φρονημάτων του, ἀρετὴ ἡ ὁποία διέπει κάθε ἐνέργειά του γιά μετάδοση τῆς γνώσης τήν ὁποία κατέχει καί ἡ σεμνότητα τοῦ ἦθους του τό ὁποῖο τόν ὀδηγεῖ νά ἀποδέχεται διακριτικά καί συγκρατημένα τόσο τόν ἔπαινο ὅσο καί τόν ἀντίλογο.

Χαρακτηριστικό τοῦ ρομαντισμοῦ καί τῆς εὐαισθησίας τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἡ μέχρι σήμερα συγγραφικὴ παραγωγή του πραγματοποιεῖται ἀποκλειστικά μέ τή χρήση τῆς παραδοσιακῆς μεθόδου συγγραφῆς ἐντυπων βιβλίων, ἀποφεύγοντας ὁ ἴδιος ἠθελήμενα τίς σημαντικὲς εὐκολίες τίς ὁποῖες προσφέρουν τά ἠλεκτρονικά μέσα.

Φίλες και φίλοι,

Τρεις είναι οι λόγοι οι οποίοι με όδηγησαν απόψε στον περίλαμπρο, φιλόξενο και ιστορικό αυτό χώρο, ώστε να συμμετέχω ενεργά στην άκρως επαινετή και συγκινητική αυτή συνάθροιση:

α) Ο πρώτος λόγος αφορά στην ανταπόκρισή μου στην ευγενική πρόσκληση την οποία μου απηύθυνε ο Δήμος Σίφνου και ο Πολιτιστικός Σύλλογος Σίφνου, τους οποίους ως Δήμαρχος Κιμώλου εκ μέρους των συμπολιτών μου θερμά ευχαριστώ.

β) Ο δεύτερος λόγος είναι η επιβράβευση αφενός της ελλείπουσας τής ημέρες μας πρωτοβουλίας αναγνώρισης της προσφορᾶς σημαντικών και ἄξιων ανθρώπων, όπως ο Σίμος Συμεωνίδης και αφετέρου της επιτυχούς οργάνωσης μιᾶς τόσο επιμελημένης και προσεγμένης εκδήλωσης.

γ) Ο τρίτος λόγος συνίσταται στην ικανοποίηση μιᾶς ἐσωτερικῆς μου ἀνάγκης, ἐνός προσωπικοῦ μου καθήκοντος, νά ἀποδώσω δημόσια τὶς ὀφειλόμενες εὐχαριστίες μου στὸν δεύτερο, μετὰ τὸν Ἀντώνιο Τρουῖλλο μεγάλο μου δάσκαλο καὶ συμπαραστάτη.

Ἀγαπητέ Συνάδελφε Δήμαρχε Σίφνου,

Παμφίλτατη Πρόεδρε τοῦ Πολιτιστικοῦ Συλλόγου Σίφνου.

Ὅπως γνωρίζουμε ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση ἐκτός ἀπὸ ἕνα θεσμὸς πρόκλησης καὶ ἐλπίδας γιὰ τοὺς ἀσχολούμενους μὲ τὰ κοινὰ καὶ τοὺς πολίτες, εἶναι ταυτόχρονα καὶ ὁ πιὸ προσιτὸς στίβος συνδρομῆς, ἀναγνώρισης, διάδοσης καὶ προβολῆς τοῦ ἔργου προσωπικοτήτων μὲ ικανότητες, ἀνησυχίες καὶ διάθεση προσφορᾶς στό καθημερινὸ γίνεσθαι τῶν τοπικῶν κοινωνιῶν.

Εἶναι τό φυσικὸ φίλτρο ἐπιλογῆς τῶν ἐκλεκτῶν πρωτεργατῶν τοῦ πολιτισμοῦ μας, ὅπως ὁ Σίμος Συμεωνίδης τοῦ ὁποῖου ἡ γραφή, ἡ παρέμβαση καὶ ὁ λόγος δέν ἔχουν στόχο τὴν θεωρητικὴ ἐξιδανίκευση, ἀλλὰ εἶναι προσανατολισμένα στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τους μὲ ἀποτέλεσμα οὐσιαστικὸ γιὰ ὅλους μας.

Ἡ Κίμωλος, ἡ ἐφημερίδα «Κιμωλιακά Νέα» καὶ ὁ ὁμιλῶν μὲ τὴν οἰκογένειά μου αἰσθανόμαστε μεγάλη ὑποχρέωση καὶ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ ἐρευνητὴ Σίμο Συμεωνίδη καὶ γιὰ ἕνα ἐπιπρόσθετο γεγονός, ὅτι πρόθυμα ἀνταποκρίθηκε σὲ ὅλα τὰ καλέσματά μας νά μᾶς συνδράμει στὴν προσπάθεια διάσωσης τῆς ιστορικῆς κληρονομιάς τῆς Κιμώλου.

Μέχρι στιγμής με τόν φιλέρευνο προσανατολισμό του και τήν έπιστημονική του μεθοδικότητα έχει έπιμεληθει τήν έκδοση τριών άξιολογότατων βιβλίων σχετικά με τήν ιστορία του μικρού νησιού μας, για τά όποια είμαστε υπερήφανοι και τά όποια είναι:

1. *Η Έκπαιδευτική Άνοιξη στό Νησί τής Κιμώλου, 1823-1854* (1999).
2. *Ό Αντώνιος Βασ. Σάρδης Οικονόμος Κιμώλου - Φιλικός, 1772-1813* (2000) και
3. *Ό Ναός του Σωτήρος Χριστού Κιμώλου και ό πρεσβύτερος Μάρκος Ν. Βεντούρης* (2007).

Έκτός των παραπάνω σε στήλες Κιμωλιακών έφημερίδων έχουν φιλοξενηθει κατά καιρούς, αρκετά πονήματά του σχετικά με τήν ιστορία, τή ζωή, τά ήθη και τά έθιμα τής Κιμώλου.

Άγαπημένε μου Σίμο Συμεωνίδη,

Ξεχωριστέ μου δάσκαλε, πρόθυμε συμπαραστάτη, καλέ μου φίλε, καμάρι και καύχημα όχι μόνο τής Σίφνου αλλά όλων των Κυκλαδονήσων, τά όποια έχεις αγαπήσει και προσπαθείς να αναδείξεις κάθε πτυχή τής ιστορίας τους.

Άπό τά βάθη τής ψυχής μου σε θαυμάζω για τό σύνολο τής προσφορās σου, σε εύχαριστώ για τήν πολύπλευρη, πολύτροπη και άνιδιοτελή προς τήν Κίμωλο και τήν μετριότητά μου στήριξη και σου εύχομαι όλόψυχα να χαίρεις υγείας καλής και να συνεχίσεις, όπως μās έχεις συνηθίσει, να μās νουθετείς και να μās διδάσκεις μέσα από τό έργο σου.

Κλείνοντας, σε παρακαλώ κάτι ακόμη:

Άμα καμιά φορά σε παρέα τό φέρνει ή κουβέντα, να λές πώς είμαστε φίλοι, για να λένε οι άλλοι πώς ξέρω και διαλέγω τούς φίλους μου!

Σας εύχαριστώ!

Γ' - Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΒΑΣΤΑΡΔΗ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΣΙΦΝΙΩΝ
«Ο ΑΓΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ»

Στό Σίμο Συμεωνίδη, μία σημαντική προσωπικότητα τής σύγχρονης πνευματικής πινακοθήκης του νησιού μας, άποτίει σήμερα και δημόσια τήν όφειλομένη τιμή, έδω στον φιλόξενο χώρο του Εύγενιδείου Ίδρύματος, ό Δήμος Σίφνου μέ τήν ύποστήριξη του Πολιτιστικού Συλλόγου Σίφνου.

Καί είναι δίκαιο και έπιβεβλημένο νά τιμηθεί αυτός ό άκάματος, ό συνεπής, ό παθιασμένος έρευνητής πού άνάλωσε και άναλώνει τή ζωή του μέ «ίεραποστολικό» θά έλεγα, ζήλο στή διακονία τής Ίστορίας του νησιού του, αλλά και του ευρύτερου χώρου του Άρχιπελάγους.

Τό έργο του Συμεωνίδη, έπιβλητικό σε όγκο και ούσιαστικό σε περιεχόμενο, εκτείνεται και άγκαλιάζει τό σπουδαίο ιστορικό παρελθόν τής Σίφνου μας, μέ ιδιαίτερη έμφαση στις περιόδους τής Ένετοκρατίας και Τουρκοκρατίας ως τό τέλος του 19ου αιώνα.

Μέ άλλεπάλληλα ταξίδια του, κυρίως στό Βατικανό, στή Βενετία και στή Μπολόνια, πού πραγματοποιούσε μέ δική του δαπάνη στή διάρκεια των άδειών του από τήν έργασία του στό Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, εντόπισε ένα πλούσιο άνέκδοτο άρχειακό ύλικό, πού συνέλεξε μέ έπιστημονική σπουδή και μέ εργατικότητα «μυρμηγκιάς».

Μέ επίκεντρο τήν άγαπημένη του Σίφνο, άπλωσε τό ενδιαφέρον του στή μελέτη και στήν έρευνα του αιγαιακού, κυρίως, χώρου, κομίζοντας στήν ύπηρεσία τής ιστορικής έπιστήμης μία άξιόλογη συγκομιδή.

Οί πολυσήμαντες και πρωτότυπες μελέτες του, οί πολυποίκιλες δημοσιεύσεις άνέκδοτου άρχειακού ύλικού, ή πολύτιμη «Ίστορία τής Σίφνου», -οί τίτλοι των έργων του είναι τόσο πολλοί πού είναι άδύνατον νά αναφερθοϋν στήν περιορισμένη έκταση ενός χαιρετισμοϋ- έμπλουτίζουν και ανανεώνουν, όχι μόνο τή σύγχρονη βιβλιογραφία και έργογραφία, αλλά αποτελοϋν έργα αναφοράς για κάθε ιστορικό και έρευνητή των άντίστοιχων ιστορικών περιόδων.

Ἄς θυμηθοῦμε, ἀκόμη, ὅτι τό γνωστό ἱστορικό μυθιστόρημα τοῦ ἀγαπητοῦ μας Μίμη Λεμονή «ὁ Πειρατής τῆς Σίφνου», ἀντλεῖ τίς ἱστορικές πληροφορίες του ἀπό τήν Ἱστορία τῆς Σίφνου τοῦ Σίμου.

Καί πρέπει, στό σημεῖο αὐτό, νά ἐπισημάνουμε τήν ἀξιέπαινη πρωτοβουλία τῶν τότε προέδρων τῶν Κοινοτήτων Σίφνου Γιάννη Γεροντή καί Κώστα Κασιώτη νά ἀναλάβουν οἱ Κοινότητες καί κατόπιν ὁ Δῆμος Σίφνου τή δαπάνη γιά τήν ἔκδοση ἑνός ἐτήσιου τόμου μέ τίτλο «Σιφνιακά», στόν ὁποῖο ὁ Συμεωνίδης καταθέτει καί ἐπεξεργάζεται κάθε φορά πολύτιμο ὑλικό ἀπό τό Ἀρχεῖο του. Καί εἶναι ἐπίσης πρὸς τιμὴν τοῦ σημερινοῦ Δημάρχου Ἀνδρέα Μπαμπούνη καί τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου πού συνεχίζουν ἀδιάλειπτα τήν ἔκδοση αὐτοῦ τοῦ «ἀτίμητου» θησαυροῦ.

Πέρα ὅμως ἀπό τήν ἀνεκτίμητη παρουσία στό δύσβατο χῶρο τῆς Ἱστορίας τοῦ νησιοῦ μας, ὁ Σίμος Συμεωνίδης συμμετεῖχε ἐνεργά καί γιά ἀρκετά χρόνια στά συλλογικά πράγματα. Ὑπῆρξε δραστήριο μέλος τῆς Ἀδελφότητας Σιφνίων «ὁ Ἅγιος Συμεών» καί μέ τήν ὁρμή καί τόν ἐνθουσιασμό του συνέβαλε στήν ἀνανέωση τῆς Ἀδελφότητάς μας.

Συγχρόνως, γιά ἀρκετά μεγάλο διάστημα ἀσχολήθηκε μέ τήν δημοσιογραφία συνδέοντας τό ὄνομά του μέ τά «Σιφνιακά Νέα» καί στή συνέχεια μέ τήν ἔκδοση δύο ἀξιόλογων περιοδικῶν ἐντύπων, τῆ «Σιφνιακή» καί τήν «Κυκλαδική Ἐπιθεώρηση».

Ὅμως γιά τό ἔργο καί τήν προσφορά του θά μιλήσει ὁ κύριος ὁμιλητής τῆς ἀποψινῆς ἐκδήλωσης, ὁ δόκιμος φιλόλογος κ. Νίκος Προμπονάς.

Ὡστόσο, πρὶν κλείσω τόν σύντομο αὐτόν χαιρετισμό ἐκ μέρους τῆς Ἀδελφότητας Σιφνίων «ὁ Ἅγιος Συμεών», θέλω νά εὐχηθῶ στόν ἀγαπητό φίλο Σίμο, μαζί μέ τά μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἀδελφότητάς μας ὑγεία, μακροήμερευση καί πνευματική ἐνάργεια γιά νά συνεχίσει νά τροφοδοτεῖ μέ τή δημιουργική συγγραφική παρουσία του τούς γνωστικούς μας ὀρίζοντες καί νά ἀναδεικνύει τό νησί μας στό ὕψος καί τή θέση πού τοῦ ταιριάζει.

Σίμο, ἡ Σίφνος σ' εὐχαριστεῖ καί σέ τιμᾶ καί ἀπόψε καί πάντα. Τό ἔργο σου θά εἶναι «κτῆμα ἐς αἰεῖ», κατά τήν Θουκιδίδεια ρῆση.

Δ' -Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΟΜΙΛΗΤΗ
κ. ΝΙΚΟΥ ΠΡΟΜΠΟΝΑ,
τ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ-ΛΥΚΕΙΟΥ ΣΙΦΝΟΥ - ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Αγαπητοί μου,

Απόψε ή Σίφνος έμπρακτα αναγνωρίζει ένα παλιό ανεξόφλητο χρέος της και τιμᾶ επίσημα και επάξια, έστω και όψιμα, ένα άξιο τέκνο της, τόν φιλόπονο και άκαταπόνητο έρευνητή και πολυγραφότατο ιστορικό συγγραφέα, τόν αγαπητό και σεβαστό κ. Σίμο Συμεωνίδη, μέ πρόδηλη καταγωγή του άείμνηστου πατέρα του Μιλτιάδη από τή χαμένη αλλά άξέχαστη πατρίδα του Μικρά Άσία. Μάλιστα ή φιλοξενία της άποψινής εκδήλωσης από τό Εϋγενίδειο Ίδρυμα της προσδίδει ιδιαίτερη λαμπρότητα.

Ό τιμώμενος δαπάνησε τόν βίο του και τό βιός του, τή ζωή του και τήν περιουσία του, σέ ένα σπουδαίο και μοναδικό έργο ζωής, σέ ένα άληθινό επίτευγμα, δηλαδή στή διαφώτιση του θολού ή και άγνωστου έως τότε ιστορικού παρελθόντος της Σίφνου αλλά και στή δημιουργία ενός προσωπικού αρχείου, μιᾶς πλούσιας τράπεζας πληροφοριών σέ βαθμό πού δέν υπήρξε στό παρελθόν, οϋτε θά υπάρξει στό μέλλον έρευνητής πού ασχολήθηκε ή θά ασχοληθεί μέ τή Σίφνο και νά μήν τό συμβουλευτεί υποχρεωτικά. Γι' αυτό ή άποψινή εκδήλωση άποτελεί, κατά παλαιότερη έκφραση του ίδιου, «αναγνώριση της προσφοράς του στή γλυκύτατη πατρίδα Σίφνο, τόν μοναδικό σκοπό της ζωής του».

Μέ τήν ευκαιρία εκφράζουμε τήν ευγνωμοσύνη μας στήν Έκδοτική ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ, ή όποία μέ άφορμή τή συμπλήρωση σαράντα χρόνων (1966-2006) αδιάλειπτης άρμονικής συνεργασίας μαζί μέ τόν κ. Σίμο Συμεωνίδη, τιμώντας τόν συγγραφέα, συγκέντρωσε σέ μία πνευματική κυφέλη τά Ίστορικά Δημοσιεύματά του μιᾶς πεντηκονταετίας (1957-2007), όπου καταγράφονται 374 ιστορικά ποικίλης θεματολογίας δημοσιεύματα. Στόν τιμητικό αυτόν τόμο παρατίθεται επίσης ένδιαφέρον βιογραφικό χρονολόγιο, πού πιστοποιεί ότι ό τιμώμενος από νεαρή ήλικία υπήρξε φίλεργος και ακούραστος άγωνιστής. Καταχωρίζεται επίσης χρονολόγιο των έρευνών του και

γνωστοποίηση πού περιλαμβάνει τίς αρχειακές ενότητες αρχείων τής Ἰταλίας πού ἐρευνήθηκαν ἀπό τόν ἴδιο, δηλαδή τοῦ Βατικανοῦ, τής Βενετίας καί τής Μπολόνιας.

Ἀπό τό βιογραφικό του χρονολόγιο μαθαίνουμε ὅτι γεννήθηκε τό 1934 στήν Καλλιθέα τῶν Ἀθηνῶν. Σπούδασε στήν Πάντειο Ἀνωτάτη Σχολή Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, τό σημερινό Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ὑπηρέτησε τή στρατιωτική του ὑπηρεσία ὡς στρατιώτης Πεζικοῦ. Ἐργάστηκε ὡς πλασιέ καί ὡς διεκπεραιωτής ἀλληλογραφίας καί τό 1959, κατόπιν ἐξετάσεων, διορίστηκε ὡς τακτικός ὑπάλληλος στό Γενικό Λογιστήριο τοῦ Κράτους.

Ὁ κ. Σίμος Συμεωνίδης ἤδη ἀπό τά φοιτητικά του χρόνια καί ἀργότερα, παράλληλα μέ τήν εὐδόκιμη ὑπηρεσία του στό Γενικό Λογιστήριο τοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου ἀναδείχτηκε ὑψηλόβαθμο στέλεχος, ἐπιδόθηκε καί ἐπιδίδεται μέχρι σήμερα ἀκμαῖος πνευματικά στήν ἔρευνα τής ἱστορίας τοῦ γενέθλιου νησιοῦ τής ἀγαπημένης καί ἀλησμόνητης μητέρας του, Μοσχάνθης Κοντορρουχά. Ἀνακάλυψε καί συγκέντρωσε ἄγνωστα, κυρίως ἀνέκδοτα, καινοφανῆ καί πολύτιμα ἱστορικά στοιχεῖα, ἀπό δυσπρόσιτα στούς πολλούς ἀρχεῖα, ἀκόμα καί στούς εἰδικούς, ἀπό ἰδιωτικές συλλογές καί βιβλιοθηκῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ καί τοῦ ἐξωτερικοῦ.

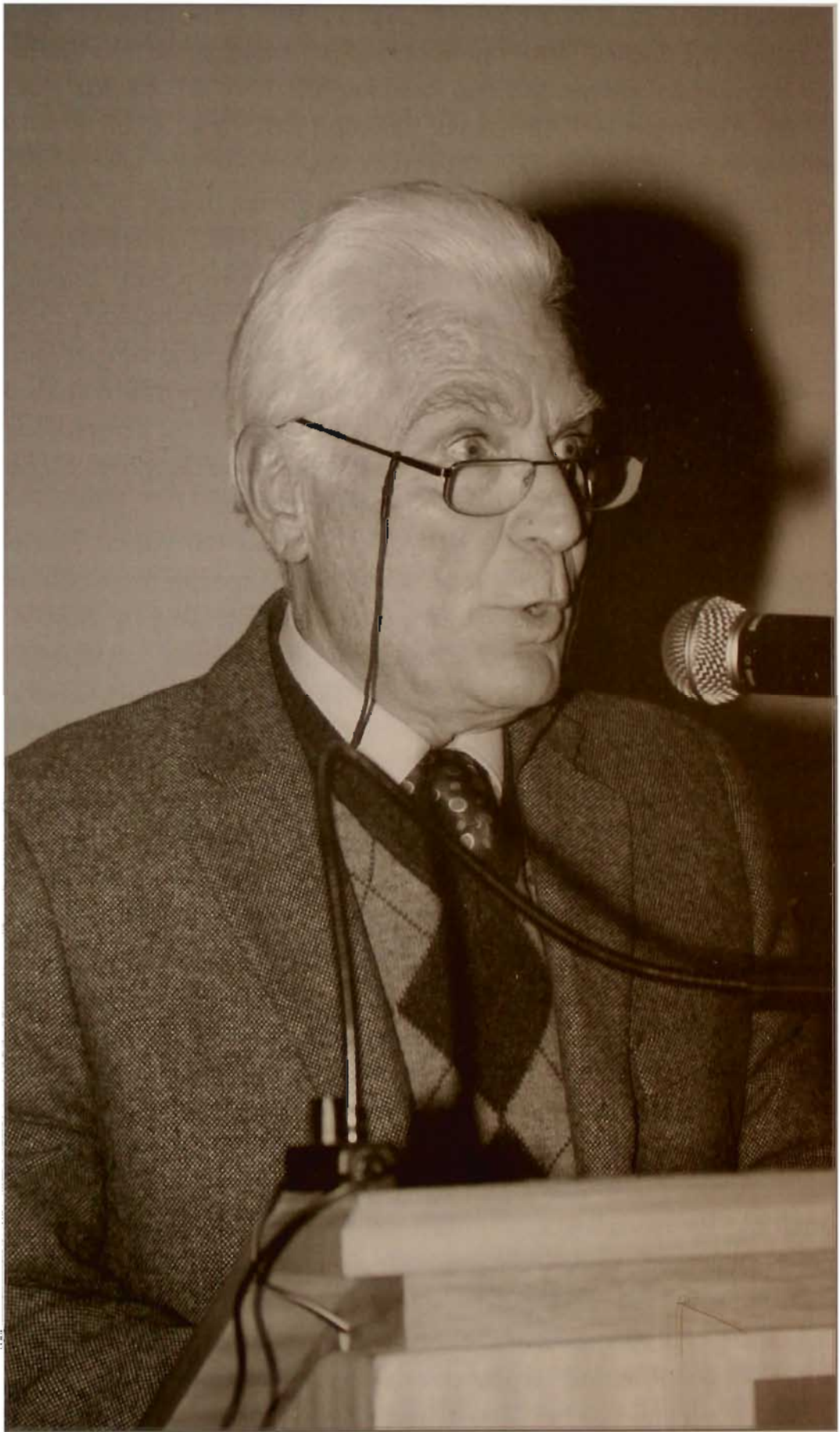
Τό 1967 προχώρησε στήν ἔκδοση τοῦ μηνιαίου περιοδικοῦ «ἡ Σιφνιακή» (τῆς ὁποίας ἐκδόθηκαν 37 τεύχη) πού τό 1970 μετονόμασε «Κυκλαδική Ἐπιθεώρησις» (τῆς ὁποίας ἐκδόθηκαν 26 τεύχη). Κατόπιν προαγωγῆς τοποθετήθηκε Προϊστάμενος σέ διάφορες ὑπηρεσίες καί τέλος ὡς Διευθυντής Α΄ τοποθετήθηκε στή Διεύθυνση Ἐποπτείας Ὑπηρεσιῶν Ἐντελλομένων Ἐξόδων τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους καί τό 1985 παραιτήθηκε ἀπό τήν Ὑπηρεσία.

Κυριολεκτικά ἀφιέρωσε τή ζωή του εἰδικά στή συστηματική καί ἀδιάλειπτη ἱστορική ἔρευνα τῆς Σίφνου, ἀλλά καί παράλληλα καί ἄλλων νησιῶν τῶν Κυκλάδων, ἐπιδιδόμενος σέ μία ὄχι προσοδοφόρο ἀλλά, ἀντίθετα μέ ὅ,τι συμβαίνει μέ κάθε ἄλλη προσφορά ἐργασίας, δαπανηρή καί κοπιώδη ἐνασχόληση, ἡ ὁποία, κατά τόν ἴδιο, ἀποτελεῖ «τό κυρίαρχο νόημα τῆς ζωῆς του».

Δημοσίευσε ἑκατοντάδες ἱστορικά μελετήματα σέ περιοδικά καί τοπικές ἐφημερίδες, ἐνῶ ὑπερβαίνουν τή δεκάδα τά βιβλία καί τά ἀνάτυπα ἱστορικῶν μελετῶν, ὅπως: *Τά Γράμματα στό νησί τῆς Σίφνου 1830-1853* (1962). *Ἡ Κυρία Βρυσιανή, ἡγουν Συμβολή εἰς τήν Ἱστορίαν τῆς ἐν Σίφνω Ἱεράς Μονῆς τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεο-*

τόκου (1966), *τά Μοναστήρια τῆς Σίφνου* (1984), τό κορυφαῖο ἔργο *Ἱστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν προϊστορική ἐποχή μέχρι τόν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο* (σέ δύο ἐκδόσεις 1990, 2002), *τά Ἱστορικά Ἀγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος Σίφνου* (1991), πού κατά τόν 17ο αἰῶνα ἀναδείχτηκε σέ ἐκκλησιαστικό καί πνευματικό κέντρο τοῦ Ἀρτεμῶνα, ὅπου καλλιιεργήθηκε ἡ ἐκκλησιαστική ρητορική. Ἐπίσης *Ἡ ἐκπαιδευτική ἀνοιξη στό νησί τῆς Κιμῶλου (1823-1854)* (ἐκδοση τῆς ἐφημερίδας «Κιμωλιακά Νέα» 1999). Ἀντώνιος Βασ. Σάρδης, *οἰκονόμος Κιμῶλου καί φιλικός (1772-1843)*, μέ λεπτομέρειες γιά τή ζωή καί τήν πατριωτική δράση του (ἐκδοση τῆς ἐφημερίδας «Κιμωλιακά Νέα» 2001). Ὁ Ναός τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ Κιμῶλου καί ὁ πρεσβύτερος Μᾶρκος Ν. Βεντούρης (ἐκδοση τῆς ἐφημερίδας «Κιμωλιακά Νέα» 2007). Τέλος, πολλές ἄλλες μελέτες γιά τή Σίφνο εἶναι ἔτοιμες καί περιμένουν τή δημοσίευσή τους.

Ἦδη ἀπό τό 1984 στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου του γιά *τά Μοναστήρια τῆς Σίφνου* προανήγγειλε καί τό 1991 προέβη στήν ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Σιφνιακά», ἐπετηρίδας ἱστορικής ὕλης τῆς Σίφνου, πού ἀριθμοῦν σήμερα 21 τόμους, 22 τόμους μέ ἓνα παράρτημα γιά τίς *Βιβλιοθήκες τῆς Σίφνου*. Εἰδικότερα, χάρη στά «Σιφνιακά», γνωρίζουμε σήμερα, ἐκτός τῶν ἄλλων, ἱκανοποιητικά: τήν ἰδιωτική ζωή τῶν προγόνων μας, μέσα ἀπό διάφορα παλαιά νομικά ἔγγραφα πού δημοσιεύουν, τήν ἱστορία τῆς ἐκπαίδευσης στή Σίφνο κατά τήν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας καί τά πρῶτα δύσκολα μετεπαναστατικά χρόνια, τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία τῆς Σίφνου, τόσο κατά τή φραγκοκρατία, ὅσο καί κατά τήν τουρκοκρατία καί τήν ἀνάδειξη τῆς Σίφνου σέ ἔδρα ἀρχιεπισκοπῆς, τήν πορεία τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας στή Σίφνο, τά σχετικά μέ τά μοναστήρια τῆς Σίφνου, γιά τό διάσημο σέ Ἀνατολή καί Δύση μεγαλέμπορο Βασίλειο Λογοθέτη, γιά τό περιεχόμενο ἐκθέσεων ἀποστολικῶν ἐπισκέψεων πού πραγματοποιοῦνταν κατ' ἐντολή τοῦ Βατικανοῦ στή λατινική ἐκκλησία τῆς Σίφνου, γιά τοὺς καντζηλιέρηδες τῆς Σίφνου, γιά τοὺς προξένους ξένων κρατῶν στή Σίφνο, γιά τίς χρηματικές συνεισφορές Σιφνίων ὑπέρ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, γιά τήν οἰκονομία καί τό ἐμπόριο τῆς Σίφνου κατά τό δεύτερο μισό τοῦ 17ου αἰῶνα, γιά τοὺς Σιφνίους διδασκάλους, γιά τίς Βιβλιοθήκες τῆς Σίφνου, γιά τοὺς Σιφνίους Ἀρχιερεῖς, γιά τοὺς Σιφνίους εἰκονογράφους, γιά τίς σχέσεις Καθολικῶν-Ὁρθοδόξων, γιά τά χρονικά πολεμικῶν-πειρατικῶν καί ἄλλων δεινῶν τῶν νησιωτῶν τοῦ 17ου αἰῶνα, γιά τήν Πολιτική καί Κοινοτική

Διοίκηση τῆς Σίφνου κατά τήν Τουρκοκρατία, γιά τούς προεκλογικούς ἀγῶνες «ἐν Σίφνω» κατά τόν 19ο αἰῶνα, γιά τόν Παρθένιο Χαιρέτη, λόγιο Κρητικό στή Σίφνο, ἰδρυτή σχολῆς κωδικογράφων, γιά τή ναυτοσύνη τῶν Σιφνίων καί πολλά ἄλλα ζητήματα. Γενικά στίς πέντε χιλιάδες σελίδες τους περιέχεται τεκμηριωμένη ἡ Ἱστορία τῆς Σίφνου τῶν χρόνων τῆς φραγκοκρατίας, τῆς τουρκοκρατίας καί τῶν χρόνων τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 καί μετά.

Ἐξάλλου τά πολυπληθῆ ἱστορικά δημοσιεύματα καθῶς καί οἱ τόμοι τῶν «Σιφνιακῶν», πέραν τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν τους, περιέχουν δυσεύρετα στοιχεῖα γιά τή σιφνιακή ὀνοματολογία, τά βαφτιστικά καί οἰκογενειακά ὀνόματα τῶν Σιφνίων, τά τοπωνύμια τῆς Σίφνου ἀλλά καί χρήσιμο γλωσσικό ὕλικό γιά τούς μελλοντικούς μελετητές τοῦ σιφνιακοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος. Ἔτσι τό συγγραφικό του ἔργο ἀποβαίνει μία πολύτιμη τράπεζα πληροφοριῶν. «κτῆμα ἐς αἰεῖ» γιά τούς Σιφνίους, τούς μελλοντικούς μελετητές καί τούς φίλους τῆς Σίφνου. Δέν ἀποτελεῖ, ἐπομένως, ὑπερβολή νά ἐπαναλάβουμε ὅτι τό σπουδαῖο ἔργο του, πολύτιμος καρπός τῆς πολύχρονης καί κοπιώδους ἔρευνας καί συγγραφῆς του ἀποτελεῖ ἔργο ζωῆς καί εἰλικρινοῦς ἀγάπης, σημεῖο ἀναφορᾶς γιά κάθε μελετητή τῆς ἱστορίας τῆς Σίφνου. Πόσο σημαντικό ἀποδεικνύεται τό ἱστορικό ἔργο τοῦ κ. Σίμου Συμεωνίδη γιά τήν πατριδογνωσία καί αὐτογνωσία τῶν Σιφνίων δηλώνεται καί ἀπό τή γνώμη πού ἰσχυρίζεται ὅτι λαός πού ἀγνοεῖ τήν Ἱστορία του πάσχει ἀπό ἀμνησία.

Γιά τούς ἀνωτέρω λόγους, προσωπικά θεωροῦμε τήν ἀναδοχή τῆς ἔκδοσης τῶν «Σιφνιακῶν», τῆς ἐπετηρίδας ἱστορικῆς ὕλης τῆς Σίφνου, ὡς μία ἀπό τίς σπουδαιότερες πολιτιστικές δράσεις τοῦ Δήμου Σίφνου καί ἀκόμα ὡς ἀξιέπαινη τή στήριξη τῆς ἀφιλοχρήματης προσπάθειας τοῦ κ. Σίμου Συμεωνίδη στή μοναχική του μέχρι τότε πορεία, ἀρχικά ἀπό τήν Κοινότητα Ἀπολλωνίας (ἔκδοση 5ου τόμου 1995, ἐπί προεδρίας Γιάννη Γεροντῆ) καί ἀπό τήν Κοινότητα Ἀρτεμῶνα (ἔκδοση 6ου τόμου 1996-1998, ἐπί προεδρίας Κώστα Κασιώτη) καί στή συνέχεια ἀπό τό Δῆμο Σίφνου (ἔκδοση 7ου-18ου τόμου 1999-2011, ἐπί δημαρχίας Γιάννη Γεροντῆ, καί ἔκδοση 19ου-21ου ἕως σήμερα, ἐπί δημαρχίας Ἀνδρέα Μπαμπούνη).

Ἐξάλλου, ἡ σημερινή ἐκδήλωση ἀνακήρυξης τοῦ ἀκούραστου μελετητή καί συγγραφέα σέ ἐπίτιμο δημότη Σίφνου ἀπό τό Δῆμο Σίφνου, μέ ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, μετά ἀπό σχετική πρόταση τοῦ εὐαίσθητου καί ἐνεργητικοῦ Πολιτιστικοῦ

Συλλόγου Σίφνου, ἐκτός τοῦ ὅτι δρᾶ ἀμφίδρομα καί τιμητικά γιά τούς τιμώντας, ἀποτελεῖ παράλληλα λαμπρή ἀπόδειξη ἀναγνώρισης τοῦ σημαντικοῦ ἱστορικοῦ του ἔργου, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς ἔμπρακτης φιλοπατρίας του καί μιά ἀπό καρδιάς προσφορά στό γενέθλιο τόπο τῆς ἀείμνηστης μητέρας του.

Ἀγαπητέ μου καί σεβαστέ μου φίλε κ. Σίμο Συμεωνίδη,

Αὐτή τή συγκινητική ὥρα τῆς ἐπάξιας δικαίωσης τοῦ ἰσόβιου καί ἀφιλοχρήματου πνευματικοῦ σας μόχθου, ἀπό τή μητρίδα, δηλαδή ἀπό τή μικρή ἰδιαίτερη πατρίδα τῆς ἀλησμόνητης μητέρας σας, ἀβίαστα ἀναπολώ τήν πρώτη συνάντηση καί γνωριμία μας πρὶν ἀπό 50 χρόνια στά Σχολεῖα τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου. Ἦσατε τότε νέος, ὠραῖος, ρωμαλέος καί ἐνθουοῦμαι ὅτι ἀντί νά ἀπολαύσετε τίς διακοπές σας καί τίς χαρές πού προσφέρει στούς ἐπισκέπτες τῆς ἡ ἀγαπημένη σας Σίφνος, ἐσεῖς προτιμούσατε, προσδαπανώντας μέ ἔνθερο ζήλο καί ἄδολη φιλοπατρία, νά τρέχετε ἀκατάπαυστα καί ἐπίμονα νά φωτογραφίζετε τά ἀξιοθέατα τοῦ ὠραίου νησιοῦ καί νά συλλέγετε ἀπό τά Ἀρχεῖα τῶν Κοινοτήτων, ἀπό τά Ἀρχεῖα τῆς ἱστορικής Μονῆς τῆς Κυρίας Βρουσιανῆς, ἀπό τά Μοναστήρια, ἀπό τίς Ἐκκλησίες, ἀπό ἰδιωτικά ἀρχεῖα καί συλλογές τά κλάσματα τῶν τεκμηρίων τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου, αὐτά πού ἐπεξεργαστήκατε καί μετουσιώσατε σέ ἔγκυρη ἱστορική γνώση καί μέ τά ὁποῖα ἐμπλουτίσατε τό σημερινό προσωπικό σας πολύτιμο Ἀρχεῖο, ἔργο πού ἐνισχύει τήν ἱστορική μνήμη τῶν Σιφνίων καί τονώνει τή Σιφνιότητα, ἐνῶ παράλληλα συντελεῖ στήν πνευματική σας προέκταση καί ἐπιβίωση.

Καταλήγοντας, ὁμολογῶ ὅτι προσωπικά σᾶς εἶμαι εὐγνώμων καί γιά τή χαρά τῆς ἱστορικής γνώσης πού μοῦ προσφέρατε ἐπί μισό αἰῶνα ἀφειδώλευτα ὡς ἀναγνώστη ἀλλά καί ὡς ἐραμιστή τῶν μοναδικῶν πρωτότυπων ἱστορικῶν σας ἐργασιῶν, ἀκόμα, καί ὡς μελετητή, γιά τίς ἱστορικές πληροφορίες καί ἐπιπλέον γιά τήν ποικίλη γλωσσική ὕλη πού ἀντλήσα ἀπ' αὐτές. Σᾶς συγχαίρω καί σᾶς εὐχομαι ἀπό καρδιάς χρόνια πολλά, εἰρηνικά, δημιουργικά καί ἀνώδυνα, μέ ὑγεία καί πνευματική χαρά συνεχίζοντας τό ἔργο σας τό ὁποῖο γιά σᾶς εἶναι τρόπος καί σκοπός ζωῆς, εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωή σας. Σᾶς ἀσπάζομαι καί ἀναφωνῶ!

Εὐγε σας! Πάντα ἄξιος!

Ε' - Ο ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΜΑΡΙΑΣ ΝΑΔΑΛΗ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΣΙΦΝΟΥ

Κυρίες και κύριοι,

Μέ ειλικρινή αισθήματα χαράς είμαστε απόψε έδω κοντά σέ όλους έσας, έκλεκτούς και άγαπημένους φίλους, γνωρίζοντας ότι συμμετέχετε σέ αύτήν τήν εκδήλωση μέ έξίσου ειλικρινή αισθήματα εκτίμησης, σεβασμού και άγάπης για έναν άνθρωπο πού αφιέρωσε τή ζωή του όλόκληρη ύπηρετώντας μέ τρόπο μοναδικό τή Σίφνο μας, τόν κ. Σίμο Συμεωνίδη.

Παράλληλα, νιώθουμε μεγάλη τήν ευθύνη αλλά και τήν τιμή νά μεταφέρουμε τή δυνατή έπιθυμία του Διοικητικού Συμβουλίου και όλων των μελών του Πολιτιστικού Συλλόγου Σίφνου, ή όποία εκφράστηκε μέ όμόφωνη άπόφαση τόν Νοέμβριο του 2011 νά ζητηθεί άπό τό Δημοτικό Συμβούλιο Σίφνου ή ανακήρυξη του Σίμου Συμεωνίδη σέ έπίτιμο δημότη Σίφνου.

Στήν έπιστολή του αύτή ό Πολιτιστικός Σύλλογος μεταξύ των άλλων τόνιζε:

«Ό Σίμος Συμεωνίδης, όπως όλοι γνωρίζουμε, μελετᾶ επί χρόνια, καταγράφει και αναδεικνύει τήν ιστορία και τόν πολιτισμό του νησιού μας, μέ μοναδικό κίνητρο τήν άγάπη του για αύτό. Η έπετηρίδα άποτελεί για πολλούς άπό τους μελετητές, όχι μόνο τής σιφναϊκής αλλά και τής κυκλαδικής ιστορίας, πολύτιμη και αναντικατάστατη πηγή πληροφοριών. Για τή συλλογή αυτών ό συγγραφέας έχει δαπανήσει πολύτιμο χρόνο και κόπο αλλά και ίδια οικονομικά μέσα.

Πέραν άπό τήν άξία του πολυσχιδουῦς έργου του, ό ίδιος ό συγγραφέας ως άνθρωπος είναι ένας σπάνιος χαρακτήρας, πού διακριτικά και άθόρυβα καταθέτει επί χρόνια τόν πνευματικό μόχθο του στο άγαπημένο του νησί και στήν έπιστήμη τής ιστορίας, παρακολουθεί και ενδιαφέρεται συστηματικά για τήν πορεία τής Σίφνου μας.

Είχαμε τήν τύχη νά συναντήσουμε πρόσφατα τόν κ. Σίμο Συμεωνίδη και νά διαπιστώσουμε και άπό κοντά τή μεγάλη άγάπη πού τρέφει για τό νησί μας, τήν ταπεινότητα και τήν προσήνεια πού τόν χαρακτηρίζει. Ποτέ δέν έπιδίωξε κανένα άντάλλαγμα για τό μεγάλο πνευματικό έργο πού προσφέρει, παρά μόνη του ίκανοποίηση άπο-

τελεί ή αναγνώριση του έργου του μέ την ανάληψη από τό Δήμο τής έκδοσης τών Σιφνιακών.

Στήν εποχή μας πού τό ένδιαφέρον όλων μας είναι, όχι άδικαιολόγητα, στραμμένο κυρίως σέ οικονομικά μεγέθη, ή ανάδειξη και προβολή τών γνήσια πνευματικών ανθρώπων είναι ίσως ή μοναδική έλπίδα για τό μέλλον του τόπου μας. Είμαστε βέβαιοι ότι ή Σίφνος και οί Σιφνιοί ξέρουν νά αναγνωρίζουν...»

Η άποδοχή τής πρότασής μας από τό Δημοτικό Συμβούλιο μέ τήν έκδοση όμόφωνης άπόφασης αλλά και ή θετική αντίδραση όλων όσοι είχαν πληροφορηθεί τήν πρωτοβουλία μας ήρθε νά επιβεβαιώσει αυτό πού κι έμεις στον Πολιτιστικό Σύλλογο νιώθαμε, όταν καταθέταμε τήν πρότασή μας· ότι ή ανακήρυξη του κ. Σίμου Συμεωνίδη σέ επίτιμο δημότη Σίφνου δέν ήταν έκφραση μιās τυπικής ύποχρέωσης, αλλά μιá πολύ μικρή έκδήλωση τής έσωτερικής μας ανάγκης νά αποδώσουμε ουσιαστική τιμή και αγάπη σέ έναν γνήσια πνευματικό άνθρωπο, σέ έναν γνήσιο Σιφνιοί. Άλλωστε είναι γεγονός και έχω τή χαρά νά τό γνωρίζω άμεσα από τά αναρίθμητα τηλεφωνήματα πού δεχόμαστε στον Δήμο, ότι ή πραγματική αναγνώριση έγκειται στό συνεχές ένδιαφέρον έγκριτων έπιστημόνων, έρευνητών, ιστορικών, φοιτητών από όλη τήν Ελλάδα, Σιφνιων και φίλων τής Σίφνου, πού μέ άνυπομονησία περιμένουν κάθε χρόνο τή νέα έκδοση τών Σιφνιακών και αγωνιούν νά έξασφαλίσουν κάποιον από τούς παλιότερους τόμους. Έξίσου σημαντικό είναι τό γεγονός ότι ό κ. Συμεωνίδης πάντοτε μέ πολλή χαρά και προθυμία προσφέρει τούς καρπούς του πολύχρονου και κοπιώδους έρευνητικού του έργου σέ όποιον του άπευθυνθεί, διευκολύνοντας μέ τόν τρόπο αυτό τό έπιστημονικό έργο πολλών ακόμα έρευνητών.

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Σίφνου νιώθει πραγματικά τυχερός πού του δίνεται άπόψε ή εύκαιρία νά εκφράσει και δημόσια τήν ευγνωμοσύνη και τήν αγάπη του στον κ. Σίμο Συμεωνίδη.

Γιά νά θυμάται τήν άποψινή βραδιά, θά θέλαμε νά του προσφέρουμε για τό γραφείο του τό λογότυπο του Συλλόγου μας, πού λίγα χρόνια πρίν δημιούργησε ό Γιώργος Προμπονάς, εκφράζοντας μέ τόν καλύτερο δυνατό τρόπο τό νόημα και τίς αξίες πάνω στις όποιες στηρίζει τήν πορεία του έδω και 32 χρόνια: ένα δέντρο πού καρποφορεί χάρη στον έθελοντισμό, στή συλλογικότητα και στή στενή συνεργασία τών ανθρώπων του.

Αγαπημένε μας κ. Συμεωνίδη, μαζί μέ αυτό δεχτείτε και τήν έγκάρδια ευχή νά είστε για πολλά ακόμα χρόνια δυνατός για νά συνεχίσετε τό πολύτιμο έργο σας και νά ξέρετε ότι θά είναι χαρά και τιμή μας νά σταθοῦμε άρωγοί σέ αυτό, μέ όποιον τρόπο χρειαστεί.

ΣΤ' - Ο ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ κ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

Κυρίες, Δεσποινίδες, Κύριοι.

Ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς ἀπασχολήσω καί ἐγώ μέ λίγα λόγια, ἀφοῦ πρῶτα εὐχαριστήσω θερμά τούς προλαλήσαντες γιά ὅσα καλά εἶπαν γιά τό ἄτομό μου.

Θέλω νά σᾶς ἀποκαλύψω ὅτι ἡ ἀγάπη μου ἤ, ἂν θέλετε, τό πάθος μου γιά τή Σίφνο μας καί τή Μεγάλη Ἱστορία της, ὑπῆρξε γέννημα μιᾶς ἄλλης ἐπιβράβευσής μου πού ἔλαβε χώραν πρὶν ἀπό 60 χρόνια, τό ἔτος 1953. Τότε, ἐπειδή τόν προηγούμενο χρόνο, τό 1952, ὅταν τελείωσα τό Γυμνάσιο Καλλιθέας κι ἐπέτυχα, τόν ἴδιο χρόνο, στήν Πάντειο Ἀνωτάτη Σχολή Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ὁ ἀείμνηστος πατέρας μου μοῦ ἔκανε δῶρο-ἐπιβράβευση τῆς ἐπιτυχίας μου στή Σχολή, τά ἔξοδα γιά νά πραγματοποιήσω τό μεγάλο ὄνειρο-ἐπιθυμία μου· τό ταξίδι στή Σίφνο! Τό πρῶτο ταξίδι τῆς ζωῆς μου στά 19 χρόνια μου!

Μέχρι τότε ζοῦσα καί μεγάλωνα σέ ἓνα σπίτι πού, μπορῶ νά πῶ, τελοῦσε ὑπό σιφνεϊκή κατάληψη μέ ἐπικεφαλῆς τή μητέρα μου καί τή μητέρα της καί γιαιγιά μου κυρά Σοφία, ἀλλά καί τή σχεδόν καθημερινή ἐπίσκεψη τριῶν ἀδελφῶν τῆς μητέρας μου, τῆς Κατερίνας, τῆς Μαργαρίτας καί τῆς Μαρίας. Βάλτε καί ἑξαδέλφες καί ἑξαδέλφους τους; Καταλαβαίνετε...

Ἐκτός αὐτοῦ ἐγώ διατηροῦσα τακτικώτατα τήν ἀλληλογραφία μέ τούς συγγενεῖς στή Σίφνο, κυρίως ἀδέλφια τῆς γιαιγιᾶς μου, τῆς οἰκογένειας Φασόλη. Μέ ἄλλους λόγους εἶχα ποικιλοτρόπως στενές ἐπαφές καί σχέσεις μέ τή Σίφνο καί, βέβαια, μίλαγα ἀπό μικρός καί σιφνεϊκά. Καί τά μιλάω πάντοτε μέ κάθε εὐκαιρία. Εἶχα λοιπόν ἀπό περιγραφές καί διηγήσεις τῶν οἰκείων μου διαφόρων, φαιδρῶν ἢ σοβαρῶν γεγονότων καί καταστάσεων σχετικῶν μέ τούς συγγενεῖς τῆς Σίφνου μιά γενική εἰκόνα τῶν ἀνθρώπων τοῦ νησιοῦ καί τοῦ περιβάλλοντος χώρου τους καί τό ὄνειρο βέβαια νά βρεθῶ κάποτε κοντά τους, ἀνάμεσά τους. Πίστευα ὅτι τούς γνώριζα πολύ καλά καί τούς ἀγαποῦσα μέ ὅλη μου τήν καρδιά.

Ἡ μεγάλη ὥρα λοιπόν ἔφτασε στά τέλη Ἰουνίου τοῦ 1953 ὅταν, μέ τή Σιφνιά γιαιγιά μου Σοφία καί τήν πρωτεξαδέλφη μου Φλώρα, ξεκινήσαμε τό ταξίδι μας γιά τή Σίφνο. Φθάσαμε στίς Καμάρες

πρωινή ώρα, λίγο πρίν τό χάραμα. Τότε δέν ύπήρχαν ακόμη στό νησί αὐτοκίνητα· παρόλο τοῦτο ἐμεῖς ἀνεβήκαμε στό Σταυρί μέ ὀχήματα τῶν 4x4, τά γαϊδουράκια τῶν θείων μου Γιώργη καί Ἀντώνη, τῶν Φασόληδων - ἀδελφῶν τῆς γιαγιάς μου.

Δέν θά σᾶς περιγράψω τίς ἀλησμόνητες ἐκεῖνες πρώτες στιγμές τῆς ἀνόδου μας, οὔτε τό καταπληκτικό γλυκοχάραμα τῆς ἡμέρας. Θά χρειάζονταν πολὺς χρόνος νά σᾶς μιλῶ γιά τά πρωτοφανέρωτα σ' ἐμένα θαυμάσια τῆς Φύσης.

Τότε ἔμεινα στή Σίφνο δύο σχεδόν μῆνες. Ἀπό τήν πρώτη αὐτή φορά ἀπέκτησα πολλούς καλούς φίλους καί δέθηκα στενά μαζί τους. Ἰδιαίτερα δύο πολύτιμους φίλους: τούς ἀειμνήστους παπα-Νικόλα Σαραντινό, ἀρχιερατικόν ἐπίτροπο Σίφνου καί ἐξάριετον φιλόλογο καί τόν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος Ἀπολλωνίας Γεώργιο Μαντζουράνη. Οἱ δύο αὐτοὶ ἄνθρωποι μοῦ ἱστοροῦσαν τόσα πράγματα γιά μιάν ἔνδοξη παλαιότερα Σίφνο, ὥστε μοῦ ἔβαζαν στό μυαλό μύριες σκέψεις καί ιδέες, ὅταν μάλιστα μοῦ τόνιζαν καί τήν ἀνάγκη τῆς ἐπιβεβαίωσής τους κάποτε μέ ἱστορικές ἀποδείξεις. Μέχρι καί στόν ἄμβωνα τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος μέ ἀνέβασαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νά κάνω σειρά κηρυγμάτων, ἀφοῦ «ὡς φοιτητής τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ἔπρεπε νά εἶμαι πάντοτε ἔτοιμος νά ἀπευθύνω λόγον» κατά τόν Πρόεδρο Μαντζουράνη. Εὐτυχῶς πού στό Γυμνάσιο Καλλιθέας ὁ καθηγητής τῶν Θρησκευτικῶν ἤθελε κάθε Πέμπτη νά κάνουμε ἀνάλυση τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Κυριακῆς καί θυμόμουνα πολλά ἀπό τά νοήματα καί τά θεῖα παραγγέλματα τῶν Εὐαγγελίων ἢ τοῦ Ἀποστόλου.

Ἐπί δύο μῆνες λοιπόν τότε γύρισα ὀλομόναχος ὅλη σχεδόν τή Σίφνο καί τά θαυμάσιά της μέ τά πόδια· μυρίζοντας τίς θεσπέσιες εὐωδιές της, θαυμάζοντας ἀπέριττα τοπία-καλλιτεχνήματα τῆς Φύσης, ἀλλά καί ἀνθρώπινων εὐλαβητικῶν χειρῶν. Ὅμως... πολλές φορές ἐπέστρεφα στή Μονή τῆς Παναγίας Βρυσσιανῆς λές καί κάποια δύναμη μέ ὀδηγοῦσε ἐκεῖ. Ἡ Μονή τότε κινδύνευε νά καταπέσει σέ ἐρείπια ἀπό πολύχρονη ἔλλειψη συντήρησης τμημάτων τοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματός της. Μέ εἶχε ὅμως συναρπάσει καί ἡ ἀφήγηση τοῦ παπα-Σαραντινοῦ, ἡ σχετική μέ τή λαϊκή παράδοση γιά τό πῶς καί τό γιατί κτίστηκε τό μοναστήρι ἀπό τόν Βασίλειο Λογοθέτη, διά τῆς μοναχῆς Κασσιανῆς.

Φυσικό λοιπόν περιβάλλον, φιλικοὶ ἄνθρωποι, σπουδαία Ἱστορία, λαμπρή Παράδοση εἶχαν ἐνθουσιάσει τό νεαρό τότε Συμεωνίδη, ὁ ὁποῖος εἶχε πλέον ἀνακαλύψει καί σιγουρευτεῖ ποιό θά ἦταν τό ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ, ὥστε νά ἰκανοποιηθεῖ καί ἕνα ἀπό τά μεγάλα «πιστεύω» τῆς Μικρασιάτισσας γιαγιάς του, τῆς κυρίας Εὐαγγελίας. Ἡ

γιαγιά μου, απόταν ήμουν μικρό παιδί μου τόνιζε μέ κάθε εύκαιρία ότι «ό άνθρωπος, άπεσταλμένος του Θεού στή γή, έκτός από τή δουλειά του, πρέπει νά έχει καί ένα άλλο, ξεχωριστό ΕΡΓΟ, κοινωνικό έργο, διαφορετικά βρίσκεται άδικα σ' αυτόν τόν κόσμο».

Η έπιλογή λοιπόν είχε γίνει· δικό μου έργο ζωής θά ήταν Η ΣΙΦΝΟΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ! Από τότε, από τό έτος 1953 δηλαδή, παρά τίς ύπάρχουσες αντίξοότητες, όπως ή βασικώτερη, ή έλλειψη τοπικού Ιστορικού Αρχείου, ή φοβερή γραφειοκρατία καί κακότητα πολλές φορές προϊσταμένων τών Έλληνικών Ιστορικών Αρχείων, ή αντιγραφή μέ τό χέρι τών παλαιών δυσκολοδιάβαστων μάλιστα έγγραφων πού «έτρωγε» ώρες άτελείωτες έλλείπει ύποδομών καί τόσα άλλα έμπόδια πού περιττεύουν πλέον νά ιστορήσω, όπως λ.χ. ή οικονομική άδυναμία μου, επί χρόνια έγκατεστημένη στίς ανάγκες τής οικογένειάς μου.

Θά αναφερθώ λοιπόν άμέσως στήν πρώτη σημαντική έργασία μου· τό βιβλίο «Η Κυρία Βρυσιανή» πού έκδόθηκε τό 1966, μέ 217 σελίδες καί τήν οικονομική στήριξη καί φωτογραφικό ύλικό του άειμνήστου πολυαγαπημένου μεγάλου φίλου καί ένθερμου συμπαραστάτη μου (καί τό σπουδαιότερο άθόρυβου συμπαραστάτη) Γιάννη Δημητριάδη, πολιτικού μηχανικού καί πατέρα του σημερινού Προέδρου του φιλοξένου Εύγενιδείου Ιδρύματος κ. Λεωνίδα Δημητριάδη.

Συνεχίζοντας άδιάκοπα καί επί χρόνια τίς έρευνές μου στά Έλληνικά Ιστορικά Αρχεία καί σπουδάζοντας τήν ύπάρχουσα βιβλιογραφία καί τήν νεοεμφανιζόμενη, διεπίστωσα ότι α) έπρεπε νά μάθω Παλαιογραφία καί β) νά επιχειρήσω έρευνες στά Ιταλικά Αρχεία, άλλ' έπρεπε νά μάθω τήν Ιταλική Γλώσσα. Μαθήματα παλαιογραφίας έπήρα στό Μορφωτικό Ίδρυμα τής Έθνικής Τραπεζής καί Ιταλικά έμαθα στήν Casa d'Italia τής όδοϋ Πατησίων, έγκαταλείποντας στήν τετάρτη τάξη τά μαθήματα τής Αγγλικής, γιατί πίστεψα ότι προηγούντο τά Ιταλικά για τήν ανάπτυξη του ΕΡΓΟΥ μου.

Έφτασε λοιπόν ή ώρα καί τόν Απρίλιο του 1966 πραγματοποίησα τό πρώτο διερευνητικό ταξίδι μου στήν Ιταλία αρχίζοντας από τή Βενετία, μετά τή Bologna καί κατέληξα στή Ρώμη, στό Βατικανό, όπου τό περίφημο Αρχείο τής Οργάνωσης Αγία Προπαγάνδα. Από τό 1974-1985 έπήγα δέκα φορές στήν Ιταλία, όπου οί έρευνητές γίνονται δεκτοί μέ προθυμία καί άκραν έξυπηρέτηση, πάντοτε μέ δικά μου έξοδα (= δάνεια από τό Μετοχικό Ταμείο Πολιτικών Υπαλλήλων). Τό άποτέλεσμα ήταν ή συγκρότηση σέ φίλμς ένός πλουσιώτατου Αρχείου άνεκδότων ιστορικών έγγραφων περί τής Σίφνου μας καί άλλων Κυκλάδων (πού μετέτρεπα στήν έπιστροφή μου σέ

φωτογραφίες μεγάλου σχήματος, μέ αποτέλεσμα εκεί μὲν νά μὴν ἀντιγράψω μέ τό χέρι καί ἐδῶ νά μελετῶ τά κείμενα μέ ἄνεση). Ἀπό τό Ἀρχεῖο αὐτό, ἐντελῶς χονδρικά, ὑπολογίζω ὅτι ἔχω δημοσιεύσει μέχρι σήμερα τά μισά.

Μέ τίς περιεχόμενες στά ἱστορικά ἔγγραφα ἄγνωστες πληροφορίες-μαρτυρίες καί τήν ἀξιοποίηση τῆς βιβλιογραφίας ἐπέτυχά νά συγγράψω καί νά δημοσιεύσω τό ἔτος 1990, ἐξοδεύοντας τό ἐφάπαξ μου, τή νέα Ἱστορία τῆς Σίφνου μας γενόμενος διάδοχος, μετά 114 ὀλόκληρα χρόνια, ἑνός ἀξιοτίμητου ἀνθρώπου, τοῦ ἀειμνήστου Σιφνίου σχολάρχου Καρόλου Ἰωάννου Γκιών, ὁ ὁποῖος δημοσίευσε τό ἔτος 1876 τήν πρώτη Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου, πραγματοποιώντας ἕναν ἄθλο γιά τήν ἐποχή του.

Ἡ Ἱστορία μου, ἀπό τήν Προϊστορική Ἐποχή μέχρι τόν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ἔχει ἤδη κάνει καί δεύτερη ἔκδοση τό 2002 καί συζητεῖται νά προέλθει σύντομα καί στήν τρίτη τῆς.

Ἀπό τότε πού ἐνστερνίσθηκα τό ΕΡΓΟ μου, τό ἔτος 1953 καί μέχρι σήμερα, 60 συναπτά χρόνια τῆς ζωῆς μου καί γιά ὅσο ἀκόμη θά ὑπάρχω μέ καθαρό μυαλό, θά ἀναπτύσσω αὐτό τό ἔργο. Μέσα σ' αὐτά τά χρόνια δέν ὑπῆρξε οὔτε μία ἡμέρα πού νά μὴν ἀσχοληθῶ μ' αὐτό ἤ, ἔστω, νά μὴν κάνω σκέψεις γιά τήν ἀνάπτυξη νέων θεμάτων γιά τήν πρόοδό του. Οὔτε μία ἡμέρα... καί νύκτες· πολλές νύκτες ἀγαπητοί μου, ἐπειδή εἶχα καί τήν ἐργασία μου στό Ὑπουργεῖο πού, κατά ἐποχές, ἦταν κυριολεκτικά ὀλοήμερη. Σᾶς διαβεβαιώνω ὅμως γιά ἕνα πρᾶγμα: ὅτι ἔχω ζήσει καί τίς μεγαλύτερες χαρές τοῦ κόσμου· τόσες μάλιστα... ὅσες οἱ ἀτελειώτες, κάθε φορά, ἀποκαλύψεις ἐντελῶς νέων πληροφοριῶν - σπουδαίων εἰδήσεων τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου μας καί ἄλλων νησιῶν, κατά τίς ὥρες τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν μου. Θυμᾶμαι στά Ἀρχεῖα τῆς Προπαγάνδας τόν Διευθυντή τους, σεβασμ. πατέρα Metzler πού μοῦ ἔλεγε: «Κάτι σπουδαῖο εὐρήκατε πάλι. Φάνηκε στή φαιδρότητα τοῦ προσώπου σας». Πρόκειται, ἀγαπητοί μου, γιά θεόσταλη ἀνταμοιβή στόν ἐρευνητή γιά τούς μύριους κόπους του, πού ἔτσι δικαιώνονται.

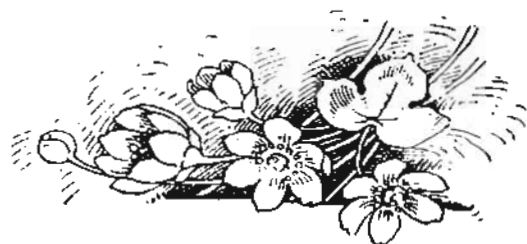
Τελειώνοντας τόν λόγο μου, ὀφείλω νά σᾶς δηλώσω ὅτι δέν θά μπορούσα νά συνεχίσω τή δημοσίευση τῶν ἐργασιῶν μου ἂν δέν ἀναλάμβαναν τά ἔξοδα ἐκτύπωσής τους ἐπί χρόνια τώρα...

... πρῶτα-πρῶτα οἱ Πρόεδροι τῶν δύο τέως Κοινοτήτων τῆς Σίφνου ἀγαπητοί μου φίλοι κύριοι Γιάννης Γεροντῆς καί Κώστας Κασιώτης μέ τά Κοινοτικά Συμβούλιά τους πού συνέχισαν κατόπιν ὡς Δήμος Σίφνου, ἀλλά καί ὁ σημερινός Δήμαρχος κύριος Ἀνδρέας Μπαμπούνης καί τό Δημοτικό Συμβούλιο. Αναφέρομαι στήν καθιερωμένη πλέον

έκδοση τοῦ Δήμου Σίφνου, τό περιοδικό «Σιφνιακά», πού ἔφτασε ἤδη τούς 21 τόμους της, μέ τόν 22ο νά εὑρίσκεται ὑπό ἐκτύπωση.

Εὐχαριστῶ, τέλος, ἀπό καρδιάς τήν Πρόεδρο τοῦ πολυδραστήριου Πολιτιστικοῦ Συλλόγου Σίφνου φίλτατή μου κυρίαν Μαρίαν Ναδάλη καί τό Διοικητικό Συμβούλιο πού εισηγήθηκαν στό Δῆμο μας νά μέ ἀναδείξει ἐπίτιμο Δημότη, ὅπως καί τόν κύριο Δήμαρχο καί τό Δημοτικό Συμβούλιο γιά τήν ἀποδοχή τῆς πρότασης αὐτῆς. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν νά συναντηθοῦμε σήμερα τόσο πολλοί ἄνθρωποι, ἐδῶ, στή δική μου ἐορτή.

Σᾶς εὐχαριστῶ ὅλους μέσα ἀπό τήν καρδιά μου.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- ▶ π. Μάρκου Γ. Φώσκολου, «Ἡ διαδοχή τοῦ ἐπισκόπου Τήνου Μάρκου Grimani (1593-1594)». Ἀνάτυπο ἀπό τὰ «Τηνιακά», Τήνος 2014, τόμ. 5ος, 109-166.
- ▶ Λάζαρου Ν. Θεόφιλου, «Νίκος Κεφαλληνιάδης, ὁ Ναξιοδίφης». (Συμβολή στήν ἐργογραφία του). Ἀθήνα 2014, σσ. 16.
- ▶ Τάκη Βέλλη, «Ἐνα κομμάτι ἀπ' τή ζωή μου», αὐτοβιογραφία (1940-1966), Ἀθήνα 2014, σσ. 71.
- ▶ Νίκου Χρ. Ἀλιπράντη, «Μία ἀρσακείαδα στήν Ἀθήνα τοῦ 19ου αἰῶνα. Τό Λεύκωμα τῆς Σοφίας Θραψιάδου (1890)», Ἀθήνα 2014, σσ. 216.

Στό νέο αὐτό βιβλίο του ὁ κ. Ἀλιπράντης (μέ τήν δεινότητα τοῦ ἐξαιρετικοῦ φιλόλογου πού εἶναι), ἐπέτυχε τό ἀπόλυτο συνταίριασμα τῶν καταγραφῶν τοῦ Λευκώματος Θραψιάδου μέ συντρέχουσες πληροφορίες πλούσιας βιβλιογραφίας μέ ἀποτέλεσμα νά «μεταφέρει» ἀβίαστα τόν ἀναγνώστη του, τόσο στόν τρόπο ζωῆς τῶν ἀνθρώπων τῆς παλαιᾶς καί διαφορετικῆς Ἀθήνας, ὅσο καί στούς τότε χωροταξικούς ρυθμούς της. Τό γεγονός ὅτι τό βιβλίο ἔτυχε τῆς καλύτερης ὑποδοχῆς καί πολλῶν ἐνθουσιωδῶν κριτικῶν, βεβαιώνει ὅτι ὁ συγγραφέας ἐπέτυχε, ἐπίσης, νά ἀποδείξει ὅτι ὁ Ρωμαντισμός δέν ἔχει ἀπωλεσθεῖ.

- ▶ Νικολάου Γ. Προμπονά, «Ἡ ΣΙΦΝΟΣ. Ξεναγός στό ὠραῖο καί ἀγαπημένο νησί», Ἀθήνα 2014, σσ. 527, εἰκονογρ. πολυτελεστάτη ἔκδοση τοῦ Συνδέσμου Σιφνίων.

[Ἡ παρουσίαση αὐτῆς τῆς ἐργασίας προγραμματίζεται γιά τό ἐπόμενο τεῦχος.]

- ▶ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Κιμωλιακά Ἱστορικά θέματα», Ἀθήνα 2014, σσ. 80.

Περιοδικά - Ἐφημερίδες

- * «Ναξιακά Γράμματα», «Παριανά», «Ἄμοργός», «Θηραϊκά Νέα», «Κιμωλιακά Νέα», «Μήλος», «Σιφναϊκά Νέα», «Σίφνος».

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Δέν περιλαμβάνονται τὰ ὀνόματα τῶν πινάκων τῶν μουσικῶν
τοῦ οἰκείου θέματος.

I. ΟΝΟΜΑΤΩΝ - ΤΟΠΩΝ

- Ἀβέρκιος, ἀρχιμ., 15
Ἀγάπιος, ἱερμχ., 15
Ἀγγελέτος, ἱερ. - καντζηλιέρης, 90
Ἁγία Προπαγάνδα, 10, 11, 37, 38, 129
Ἁγιον Ὄρος, 20, 90
Ἁγιος Τάφος, 41, 65, 75
Ἀδελφότητα Ἁγιοταφική, 63
Ἀθανάσιος
- Βαλεριανός, μητρ. Φιλαδελφείας, 52
- Μαρμαραῆς, ἀρχπ. Σίφνου, 51, 56
- μητρ. Νικομηδείας, 82
Αἰθιοπία, 18
Ἀλεξάνδρεια, 36
Ἀλιπράντης Κων., 26 ἐπ.
Ἀναπλιώτης Ἀναστάσιος, 74
Ἄνθιμος
- Ἀρτουλάνος, μητρ. Προύσης, 11
- μητρ. Ἐλευθερουπόλεως, 78
Ἀντώνιος
- ἱερογράφος, 9, 88
- Σίφνιος, γραμματικός, 77-79
Ἀπέργης Παῦλος, ἱατρός, 116
Ἀρμελενιός Ἀπόστ., 102
Ἀρώνης Γεώργιος, 74
Ἀτσόνιος
- Γιώργος, 135
- Νίκος, 102
Αὐξέντιος, ἀρχπ. Ἄνδρου, 56

Βαλέτας
- Ἰωάννης, 72
- Νικόλαος Π., βεκίλης, 72, 76
- Νικολάκης, 75
- Παῦλος, 72, 77

Βᾶος
- Εὐάγγελος Δ., 128
- Νικόλαος Ἀπ., 128, 129
- Σωτήρης Ε., 128
Βαρβολομαῖος
- βικ., ἀρχπ. Νάξου, 10, 11, 54, 56
- Λάζαρος, 74
Βαρνάβας, μητρ. Ἀμαθοῦντος, 65
Βασταρδῆ Μαργαρίτα, 145, 153
Βατικανό, 10, 24, 48, 129
Βαφίας Ἰωάννης, ἐπίτροπος, 15
Βελιγράδιον, 78
Βενετία, 5, 21, 23, 36
Βερνίκος
- Κων/νος, παπᾶ, 13
- Νικόλας, παπᾶ, 13
Βιτάλης
- Γεώργιος - Μαρία, 27
- Φιλάρετος, ἀρχιμ., 100
Βλαχία, 70, 73
Βουκουρέστι, 85
Βούλγαρης Εὐγένιος, διδ., 17

Γαϊτάνος Γεώργιος Θ., καθηγ. - βου-
λευτής, 128
Γαϊτάνου Εὐρυδίχη Γ., 131
Γεράσιμος, Μοδινός, ἀρχπ. Μήλου,
24, 25
Γερμανός, ἀρχπ. Κέας-Θερμίων,
49 ἐπ.
Γεώργιος
- Σίφνιος, γραμματ. Πατριαρχείου, 78
- Σίφνιος, βιβλιογράφος, 89
Γεωργούλης Βασίλης, 101
Γκαλιμπέρτης Δημ., δραγομάνος, 27
Γκιών
- Κάρολος Ἰω., διδ. 18, 78, 85, 123
- Στέφανος, 15

Γκουάρκη Ίωσήφ, καθ. επισκ.
Σύρου, 43

Γοζαδίνος

- Άγγελος, ήγεμών, 7
- Γεώργιος, σακελλάριος, 13
- Γεώργιος, 18
- Ζανής, βιβλιογρ., 9
- Μπατής, 29
- παπαποστόλης, 30
- Πετρής, 15

Γραμπούσα, 42

Γρηγόριος

- Ε', πατρ. ΚΠ., 78 έπ.
- μητρ. Άθηνών, 82
- Ψυχής, άρχπ. Κέας, 55 έπ.

Γρουπάρης

- Αναγνώστης, 15
- Αντώνιος, έπίτροπος, 77
- Απόστολος, 98
- Γεώργιος, γραμματικός, 79
- Σταμάτης, 15

Δανιήλ

- μητρ. Νικαίας, 82
- άρχπ. Κέας-Θερμίων, 49

Δενδρινός Μπαλτέζας, 15

Δημαρᾶς Θ.Κ., 21

Διονύσιος

- μητρ. Έφέσου, 82
- άρχπ. Μήλου, 56

Διπάστης Λεονάρδος, 15

Δραγάτσης

- Ίάκωβος Χ., διδ., 123
- Ίωάννης, διδ. - ύμνογρ., 89-90

Δραγομάνος Στόλου, 70 έπ.

Δραγούμης Μᾶρκος, 101

Έκκλησία

- Δυτική, 8
- Κων/πόλεως, 56
- Ρώμης, 24

Εύγενίδης-Δημητριάδης Λεωνίδας,
145

Εύγενίδειο Ίδρυμα, 145

Έφέσιος Άποστόλης, διδ., 16-19

Ζαμπέλης

- Άπόστολος, 30
- Νικολός, 30

Ήράκλειο, 12

Θεόκλητος

- Χάβιαρης, ήγ. Βρύσης, 131
- Θεολόγος, μον. ίβηρίτης, 90

Ίάκωβος

- Δελλαρόκα, βικάρ., 11
- Παπανικολόπουλος, ήγ. Βρύσης,
129

Ίαννακός, διδ., 17

Ίγνάτιος

- μητρ. Ήρακλείας, 78
- μητρ. Έλασσώνος, 73, 75
- ιεροθύτης, βιβλιογρ., 9, 88

Ίερεμίας, του Όρφανου, ιερμχ., 7

Ίερόθεος, μητρ. Παροναξίας, 74

Ίερώνυμος Παντοβάνο, έπίσκ., 42

Ίλαρίων Κιγάλας, άρχπ. Κύπρου, 63

Ίωαννίκιος

- Ε', πτρχ. Κων/πόλεως, 10, 49, 51
- μητρ. Άγκύρας, 82

Ίωάσαφ Κορνήλιος, ρήτωρ, 21, 77

Ίωνᾶς, Άποστόλης, ιερμχ. Βρύσης, 9

Ίωσήφ, μητρ. Δράμας, 82

Καλαμάρης Νικόλ., 100

Καλέργης Μαν., καντζήλ., 15

Καλλίνικος

- Δ', πατρ. Κων/πόλεως, 79, 81
- μητρ. Σίφνου, 76

- Καλογήρου Απόστολος, ιδιοκτ. -
 Δ/ντής έφημ. «Σίφνος», 123, 130
 Καμίλλης Ίωάννης - Αντώνιος, καθ.
 έπίσκ. Μήλου, 23, 24, 31-37 έπ.
 Καμπάνης Νικόλ. Γ., ιδρυτής - εκ-
 δότης έφημ. «Σίφνος», 123
 Κανισκάς Χατζή Αντώνης, 19
 Καντζηλιέρης Αναγν. κήρυξ ευαγ-
 γελ., 8
 Καραϊωάννης Παν., έπαρχος, 94-96
 Καρτάνος Ίωαννίκιος, 5
 Κατζηλιέρη Σοφία, 145
 Κάψης Γεώργ. «βασιλεύς Μήλου»,
 24 έπ.
 Κίμωλος, 32, 33
 Κιτρομηλίδης Πασχ. Μ., καθηγητ.
 Παν/μίου, 17
 Κόμης Γιάννης, μουσικός, 100
 Κοντόσταβλος
 - Γάσπαρης, 25, 35, 36
 - Μιχελέτος, 26, 57, 58
 Κορέσιος Κων., όστιάριος - γραμ-
 ματικός, 78 έπ.
 Κορονέλλος Κρουσίνοσ, πρόξ., 39
 Κοσμήσ Άγγελος, 123-126, 130,
 133
 Κοτάκης Νικολός, 30
 Κουζουρήσ Νικολός, 30
 Κουλούρης Νικολός, 30
 Κρήτη, 8, 26, 55
 Κριάδης Νικολός, 74
 Κύριλλοσ
 - Λούκαρης, πτρχ. Κων/λεωσ, 48
 - μητροπ. Ίκονίου, 82
 Κωνσταντινούπολη, 73-78
 Κωτάκης Στέφανοσ, άρχιμ. Άγίου
 Γεωργίου Βενετίας, 134
 Λεβαντήσ Αναγνώστησ, 92
 Λεόντιοσ
 - μητρ. Κυρηναίασ, 65
 - μητρ. πρ. Πάφου, 65
 Λιγνόσ Αντώνιοσ, δήμαρχ. Ύδρασ,
 137
 Λογοθέτησ Βασίλειοσ, 7, 9, 10, 20,
 51, 55, 63
 Λουκατάρη Κατερίνα, 100
 Μαγκανιώτησ Γεράσιμοσ - Θεόδω-
 ροσ, Δήμαρχ. Κιμώλου, 145, 148
 Μαζαράκη Δέσποινα, 101
 Μακάριοσ
 - μητροπ. Νάξου, 58
 - άρχιεπ. Σίφνου, 12
 Μανέττα Μαριόγκα, 35
 Μάνοσ Άλέξ., μέγασ λογοθ., 78
 Μανούσακασ Μ., καθηγ. - άκα-
 δημ., 134
 Μανώλησ Γιάννησ Νικ., 74
 Μαργούνιοσ Μάξιμοσ, 5
 Μαριδάκησ Γεώρ. Σ., καθηγ. -
 άκαδημ. 128
 Μάτζασ
 - Κωνσταντάκησ Π., 91
 - Κωνσταντήσ, 15
 - Πέτροσ, 15, 96
 Ματθαίοσ, πάτρχ. Άλεξανδρείασ, 18
 Μάτσασ
 - Ζαφείριοσ, 72, 76, 77
 - Κωνσταντίνοσ Ζαφ., βεκίλησ, 72,
 76
 - Τομάζοσ, 72
 Μαυρογένησ
 - Γεώργιοσ, 74
 - Κωνσταντίνοσ, δραγομάνοσ, 72-74
 Μελέτιοσ
 - μητρ. Ήρακλείασ, 82
 - μητρ. Πάφου, 63, 65
 - άρχιεπ. Σίφνου, 13, 17, 20
 Μερλιέ Μέλπω, 101
 Μέρτζιοσ Κων/νοσ, 134

- Μήλος, 33, 35, 41, 75
 Μοδινός, βλ. Γεράσιμος
 Μοθωναίος
 - Κωνσταντίνος, βιβλιογρ., 89
 - Πέτρος, 30
 Μοισιόδαξ Ίώσηπος, 17 έπ.
 Μολδαβία, 70, 73
 Μοροζίνης Φραγκ., ναύαρχος, 53 έπ.
 Μουσελίμης Γιώργης, 30
 Μπαμπούνης Ανδρέας, δήμαρχος
 Σίφνου, 144
 Μπαρουῖς Τζανῆς, 29
 Μπρέστης, κόνσολος Μήλου, 95
 Μπάος
 - Γεώργιος, γραμματικός, 75
 - Γιαννάκης, άνθρωπος δραγ., 77
 - Ίωάννης, 91, 96
 - Κωνσταντάκης, 75
 - Κωνσταντίνος Άπ., 76, 92
 - Κωνσταντίνος Ίω., 91, 96, 97
 Μπάου
 - Κατερινιά, 92
 - Μοσχοῦ, 92
 - Ρινάκι, 91
 Μύκονος, 17, 18, 20, 71
 Μωραΐτης Θανάσης, 101
 Μώραλης Κ., αστυνόμος, 97
- Ναδάλες
 - Ζώρζης, 15
 - Νικόλαος, 15
 - Φίλιππος, κόνσολος, 29
 Ναδάλη Μαρία, 145, 161
 Ναθαναήλ, ιερμχ. Σινᾶ, 89
 Νανόπουλος Δημ., πρόεδρ. Ἀκαδη-
 μίας Ἀθηνῶν, 138
 Νάξος, 27, 38, 39, 40, 43
 Ναύπλιο, 96
 Νεκτάριος, μητρ. Πάφου, 9, 63-68
 Νεῖλος, ἀρχπ. Κέας-Θερμίων, 50
 Νήφων. ἰβηροσκητιώτης, ὕμνογρ., 90
- Νικηφόρος, πρ. ἀρχπ. Κύπρου, 65
 Νικηφόρος Τρουλλίδης, ιερμχ. 8
 Νικόδημος Γεράρδης, μητρ. Νά-
 ξου, 54, 58
 Νταμισίνας παπαϊωάννης, 30
- Ξανθάκη Μαρία, 101
 Ξανθάκης
 - Ἀντώνιος, 101
 - Γεώργιος, 101
- Ὅθωναῖος
 - Γεώργιος, γραμματ., 73-75
 - βλ. καί Ίγνάτιος
 - Ίωάννης, 75
 - Κωνσταντίνος, γραμματ., 75
 Ὅμηρος Παυλῆς, κόνσολος, 29, 32
- Πάγγαλος
 - Γιώργης, 60
 - Κων/νος, καντζηλ. Θερμίων, 60
 Παῖσιος Α΄, πατρ. Κων., 49
 Πανώριος Κώστας, 101
 Παπαπαύλου Γ., 145
 Παρθένιος
 - μητρ. Χαλκηδόνος, 77, 79
 - ἀρχπ. Σαντορήνης, 56
 - Χαιρέτης, ιερμχ., 8, 9, 88
 Παροναξία, 10
 Πατούσας Ίωάννης, 6
- Πατριαρχεῖο
 - Ἱεροσολύμων, 76
 - Κωνσταντινουπόλεως, 77 έπ.
 - Οἰκουμενικό, 24, 48 έπ., 60, 70,
 78 έπ.
- Πέρης Γεώργιος, 11
 Πετρόπουλος Γ., καθηγ., 128
 Πολίτη Μαρία, 129
 Πολύκαρπος, πτρχ. Ἱεροσολ., 75
 Ποτεντάκης
 - Μιχαήλ, ἀρχων εὐαγγελ., 6

- Νικόλαος, ἄρχων εὐαγγελ., 6
- Πρατικός Μιχαλέτος, 15
Προμπονάς Νικ., 145, 155

Ραρτοῦρος Ἀλέξιος, 5
Ράφος Ἀνεγνώστης, 30
Ρεβύθη Φεβρωνία, 101
Ρόζας Ἰγνάτιος, 37
Ρότσι Φραγκίσκος, βικ. Κέας-Θερ-
μίων, 61
Ρουγκιέρης Σμάραγδος, ἀποστ.
ἐπισκ., 8
Ρουῖσος
- παπα-Ἱερώνυμος, 30
- Ἰωάννης, 30
Ρωμανός
- Κωνσταντῖνος, 36
- Μανέττας Στάθης, 35 ἐπ.

Σαϊανός Ἀλέξανδρος, 85
Σάμου - Ἰκαρίας, ἐπαρχία, 79
Σέριφος, 92
Σινᾶ Ὄρος, 41
Σίφνου ἀρχ/πῆ, 6, 9
Σομμαρίπα Λίβιο, 40
Σούλης Κώστας, Πρόεδ. Δημοτ.
Συμβ., 145
Σουλουτζιάρης Νικ., ποστέλνικος, 84
Σοφιανός
- Ἰωάννης, 15
- Νικόλαος, 5
Σπέτσες, 96
Σπιναλόγκα, 42
Στουδίτης Δαμασκηνός, 5
Συνοδινοῦ Κατερίνα, 101
Σφυρόερας Βασ. Βλ., καθηγητής,
128
Σχολή
- Ἁγίου Λουκά Μυκόνου, 18
- Ἁγίου Τάφου Σίφνου, 11, 13, 15,
17, 18, 127

- Ἀθωνιάδα, 17
- Ἑλληνική Σίφνου, 76
- Εὐαγγελική Σμύρνης, 17
- «Χαιρέτη», κωδικογράφων, 8, 88

Ταραντῖνος Ἰω., δοτόρος, 93
Τῆνος, 26, 27, 33, 34
Τομάζου Ἀντώνης Γεώργη, 31
Τουλάκης Γεώργης Ἀναγν., 31
Τρουῖλλος Ἀντώνης Γ., 100

Ἵδρα, 96
Υψηλάντης Ἀλέξ., βοεβόδας, 78

Φιλόθεος, μητρ. Καισαρείας, 82
Φραγκίσκος
- Ξανθάκης, ἐπίσκ., 42
- Βαρθαλίτης, βικ. Κέας, 57
Φρουδίτης Πετρῆς, 31

Χαλκιόπουλος
- Γερμανός, ἀρχπ. Κέας-Θερμίων,
47 ἐπ.
- Κωνσταντῖος, μητρ. Κρήτης, 47
- Νεῖλος, ἀρχπ. Κέας-Θερμίων, 49
Χανοῦτσος Μιλτ., 100
Χαντζερῆς Μιχ., πεγζαδές, 73
Χρυσολωρᾶς Ἀμφιλόχιος, ἀρχιμ.,
129

II. ΙΕΡΩΝ ΝΑΩΝ - ΜΟΝΩΝ

Ἁγία
- Αἰκατερίνα, 75
- Αἰκατερίνη, Κέας (δυτ.), 57
- Μαρίνα Κέας, 58
Παναγία
- Βερνίκου, 15
- Φανερωμένη Λευκωσίας, 65
- Χρυσοπηγή, 8
Εἰσόδια Θεοτόκου, 16
Μεταμορφ. Σωτήρος Κων/πολ., 78

Άγιος

- Αντώνιος Κάστρου (δυτ.), 6
- Γεώργιος Ἑλλήνων Βενετίας, 20
- Ἰωάννης Βαφειοχωρίου ΚΠ., 16
- Κων/νος Ἀρτεμῶνος, 12, 13, 128
- Παντελεήμων Κέας, 58
- Παντελεήμων (καλύβη Ἀγ. Ὄρους), 90

ΙΕΡΩΝ ΜΟΝΩΝ

Άγίου

- Ἀντίπα (μετόχι Σιμωνοπ.), 8
- Ἀρτεμίου (μετόχι Σιμωνοπ.), 7, 76
- Ἰωάννου Θεολόγου Πάτμου, 9, 129
- Ἰωάννου Θεολόγου Μογκοῦ, 8
- Ἰωάννου Χρυσοστ. Λευκωσίας, 63
- Στεφάνου Ἀδριανουπόλεως, 52
- Ἀγίων Πάντων Πατρῶν, 90
- Ζωοδόχου Πηγῆς Σάμου, 79
- Ἰβήρων Ἀγίου Ὄρους, 90
- Καυσοκαλυβίων (σκήτη), 90

Παναγίας

- Βουνοῦ, 6

- Βροντᾶ Σάμου, 79
- Βρυσιανῆς, 20, 56, 65
- Πέντε Ὀσπιτίων Σάμου, 79
- Προφήτου Ἡλιοῦ, 20
- Σίμωνος Πέτρας Ἀγ. Ὄρους, 7, 90
- Ταξιάρχου Σερίφου, 52
- Τιμίας Ζώνης Σάμου, 79
- Τιμίου Σταυροῦ Κύθνου, 61
- Τιμίου Σταυροῦ Σάμου, 79

III. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΩΝ

- Agostino da Pontoise, 31
- Camariano Gioran, 17
- Condostavlo Gasparo, 42
- Creviliers H., 35
- Delini Carlo, 58
- Dellarocca Giacomo, 7
- Furlo da Verona, 31
- Giacomo da Regio, 31
- Lima Marco, 6
- Nointel, de, 25, 32
- Rosa Enrico, 58
- Trivisan Giov., 26
- Venier Angelo, 33
- Urbano (collegio), 10, 11

Ἐκδοτική Παραγωγή

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.

Ἀρδηττοῦ 12-16, 116 36 Ἀθήνα

Τηλ.: 210.921.7513, 210.921.4820 • Fax: 210.923.7033

www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr

